

Batman Üniversitesi
Yaşam Bilimleri Dergisi

Batman University
Journal of Life Sciences

Cilt 12/ Sayı 1

Volume 12/ Number 1

BATMAN ÜNİVERSİTESİ YAŞAM BİLİMLERİ DERGİSİ
BATMAN UNIVERSITY JOURNAL OF LIFE SCIENCES
e-ISSN: 2459-0614

İmtiyaz Sahibi/Publication Owner

Batman Üniversitesi Adına
Prof. Dr. İdris Demir (Rektör)

Yönetici Editörler/Editors in Cheif

Musa Yılmaz

Editör Kurulu/ Editorial Board

- Abdullah Manap**, Batman Üniversitesi, Türkiye
Ali Serkan Avcı, Batman Üniversitesi, Türkiye
Behnam Khaki, University of California Los Angeles, ABD
Behnam Mohammadi-Ivatloo, University of Tabriz, İran
Cafer Budak, Dicle Üniversitesi, Türkiye
Cenap Özel, King Abdulaziz University, Suudi Arabistan
Cihat Özaydın, Batman Üniversitesi, Türkiye
Deniz Barış Cebe, Batman Üniversitesi, Türkiye
Duygu Kızıldemir, Batman Üniversitesi, Türkiye
Emrullah Acar, Batman Üniversitesi, Türkiye
Fırat Çakır, Batman Üniversitesi, Türkiye
Hamidreza Nazaripouya, Oklahoma State University, ABD
Hafzullah İş, Batman Üniversitesi, Türkiye
Haydar Balseçen, Batman Üniversitesi, Türkiye
Heybet Kılıç, Dicle Üniversitesi, Türkiye
İdris Candan, Kocaeli Üniversitesi, Türkiye
Kazım Kılınç, Batman Üniversitesi, Türkiye
Kenan Bozkurt, Batman Üniversitesi, Türkiye
Mahmut Aydın, Batman Üniversitesi, Türkiye
Masoud Taghavi, Technical and Vocational University, İran
Mehmet Ali Özçelik, Gaziantep Üniversitesi, Türkiye
Mehmet Emin Asker, Dicle Üniversitesi, Türkiye
Meral Süer, Batman Üniversitesi, Türkiye
Mousa Marzband, Northumbria University, Birleşik Krallık
Muhammed İnal, Batman Üniversitesi, Türkiye
Musa Kılıç, Batman Üniversitesi, Türkiye
Nevfel Boz, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye
Okan Özgönel, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Osman Pakma, Batman Üniversitesi, Türkiye
Osman Karlangıç, Batman Üniversitesi, Türkiye
Özgül Kahraman, Batman Üniversitesi, Türkiye
Rajeev Kumar Chauhan, Dayalbagh Educational Institute, Hindistan
Ramazan Tekin, Batman Üniversitesi, Türkiye
Reşat Çelikel, Fırat Üniversitesi, Türkiye
Sabit Ekin, Oklahoma State University, ABD

Sait Kurşunoğlu, Batman Üniversitesi, Türkiye
Serhat Berat Efe, Bandırma Onyedı Eylül Üniversitesi, Türkiye
Sevgi Işık Erol, Batman Üniversitesi, Türkiye
Tahir Çetin Akıncı, İstanbul Teknik Üniversitesi, Türkiye
Tekin İdem, Batman Üniversitesi, Türkiye
Ümit Kemalettin Terzi, Marmara Üniversitesi, Türkiye
Veysel Ertilla, Batman Üniversitesi, Türkiye

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Musa Yılmaz

Sekreteryaya

Ali Serkan Avcı

Suat Gök

Mizanpaj

Duygu Kızıldemir

Web Teknik Hizmet

Suat Gök

BATMAN ÜNİVERSİTESİ YAŞAM BİLİMLERİ DERGİSİ

HAKKINDA

Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi 2012 yılı Ocak ayından beri düzenli olarak yayınlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

Dergimiz yılda iki sayı, her sayı da Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler olmak üzere iki cilt halinde yayınlanmaktadır. Dergi gerekli durumlarda herhangi bir konu kapsamında özel sayı halinde yayın yapabilir.

Dergimiz elektronik olarak yayınlanmaktadır.

Dergiye gönderilen çalışmalar başka bir yerde yayınlanmamış veya yayınlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır.

Makalelerin yazım dili Türkçe, İngilizce, Almanca veya Fransızca olabilir. Tüm makalelerde Türkçe ve yabancı dilde özet yazılması zorunludur.

Gönderilen makalenin kabul edilip edilmemesine, en az iki uzman hakem tarafından makalenin değerlendirilmesiyle karar verilir. Kabul edilen makalelerin tam metinleri, ilgili sayıda PDF versiyonları ile birlikte online olarak araştırmacıların hizmetine sunulmaktadır.

Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi "**Akademik Dizin**", "**Free Journals Act**", "**Google Scholar**", ve "**SOBIAD**" indekslerinde taranmaktadır.

Adres: Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 72060 Batman, Türkiye.

Tel: 444 9 072

E-posta: journal@batman.edu.tr

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Makale

J. D. Salinger'in Çavdar Tarlasında Çocuklar ile H. R. Gürpınar'ın Ben Deli Miyim? Romanlarında Uyumsuz Karakterler

J. D. Salinger's *The Catcher in The Rye*, H. R. Gürpınar's *Ben Deli Miyim?*; The Absurd Characters

Fırat Yıldız (ss.01-10)

Orduzu-Pınarbaşı (Malatya-Battalgazi) Mesire Alanının Rekreasyon Faaliyetleri Kapsamında Değerlendirmesi

Evaluation of Orduzu-Pınarbaşı (Malatya-Battalgazi) Recreation Area within the Scope of Recreation Activities

İrfan Tapan (ss.11-31)

Göçmen Kimliği Bağlamında Metaverse Dünyasına Gerçekleşen Sanal Sefer İle Fiili Göçün Mukayesesi

Comparison of Virtual Voyage to Metaverse World and Actual Migration in the Context of Immigrant Identity

Vedat Yılmaz & Ozan Gerçeker (ss.32-47)

English Prepositions As Function Words Are Not As Easy For Language Learners As Normally Supposed To Be

İşlev Kelimeleri Olarak İngilizce Edatlar Dil Öğrenenler İçin Normalde Zannedildiği Kadar Kolay Değildir

Emin Yaş (ss.48-64)

Göçmenlerin Sağlık Hizmetlerine Erişiminde Karşılaştıkları Sorunlar

Problems Migrants Experience in Accessing Health Services

Veysel Erat & Ferit İzci (ss.65-78)

Benzoil Ester Grubu İçeren 2,4-Dinitrofenilhidrazin Temelli Bazı Yeni Hidrazon Bileşiklerinin Sentezi ve Yapısal Karakterizasyonu

Synthesis and Structural Characterization of Some Novel Hydrazone Compounds Based on 2,4-Dinitrophenylhydrazine Containing Benzoyl Ester Group

Reşit Çakmak & Eyüp Başaran (ss.79-91)

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Türkiye Turizmine Olası Etkileri

Possible Effects of the Russia-Ukraine War on Tourism in Turkey

Tülay Güney Karabuğa & Sevinç Göktepe & Hasan Tahsin Kokonahoğlu (ss.92-104)

Millî Edebiyat Bağlamında Müfide Ferit Tek'in *Aydemir Adlı Romanı*

Müfide Ferit Tek's Novel *Aydemir* in the Context of National Literature

Mahfuz Zariç (ss.106-122)

Batman İli Antep Fıstığı Potansiyeli ve Kabuklarının Biyokütle Kaynağı Olarak Değerlendirilmesi

Evaluation of Pistachio Potential in Batman Province and their Shells as a Biomass Source

İdris Demir & Şehmus Altun & Fevzi Yaşar (ss.123-133)

J. D. Salinger'in Çavdar Tarlasında Çocuklar ile H. R. Gürpınar'ın Ben Deli Miyim? Romanlarında Uyumsuz Karakterler

Fırat Yıldız

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dil Bilimi Bölümü, Van, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1051311

Makale Bilgisi

Özet

Makale geçmişi:

İlk gönderim tarihi: 30.12.2022

Düzeltilme tarihi

Kabul tarihi: 23.06.2022

Yayın tarihi: 30.06.2022

Anahatar Kelimeler:

Uyumsuz Karakterler,
Karşılaştırma, Salinger, Gürpınar,
Roman.

* Fırat YILDIZ

E-mail address: fyildiz@yyu.edu.tr

Orcid: 0000-0003-3289-8313

Karşılaştırmalı edebiyat, iki veya daha fazla eseri konu, felsefe veya biçim açısından inceleyen, benzerliklerini ve farklılıklarını karşılaştıran bir disiplindir. Bu çalışmada ele alınan yazarlar da farklı mekân ve zamanın yazarlarıdır. J. D. Salinger 1919 yılında Amerika'da doğmuştur. Çalışmada karşılaştırma bağlamında ele alacağımız diğer bir yazar Hüseyin Rahmi Gürpınar ise Salinger'dan daha erken bir zamanda, 1864 yılında, dünyaya gelmiştir. Farklı dönem ve mekânların yazarları olmalarına rağmen eserlerinde bazı benzerlikler vardır. Her iki romanda da ortak olarak dikkat çeken ilk noktalardan biri, her iki romanın da kahramanlarının insanları belirli özelliklerle suçlamalarıdır. Salinger'ın kahramanı Holden, insanların sahtekârlığından rahatsız olan bir bireydir. Gürpınar'ın eserindeki Şadan da insanların kendilerini son derece zeki olarak algılamalarını eleştirir. İki karakterin bir diğer ortak özelliği de kendi doğrularının olmasıdır. Olaylar ve insanlar hakkında kendi farklı dünya görüşleri ve bakış açıları vardır. Her iki karakter de kendilerini çevreleyen yapaylıktan ve ikiyüzlülükten şikâyet eder. Ayrıca her iki eserdeki baş karakterin ruh sağlığının da iyi olmadığı görülmektedir. Bu çalışma da söz konusu yazarların romanları arasında bir karşılaştırma yapmayı amaçlamıştır.

J. D. Salinger's *The Catcher in The Rye*, H. R. Gürpınar's *Ben Deli Miyim?*; The Absurd Characters

Fırat Yıldız

Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Letters, Department of Linguistics

Doi: 10.55024/buyasambid.1051311

ARTICLE INFO ABSTRACT

Article history:

Received: 30.12.2022

Received in revised form

Accepted: 23.06.2022

Available online: 30.06.2022

Key words:

Absurd Characters, Comparison, Salinger, Gürpınar, Novel

* Fırat Yıldız

E-mail address: fyildiz@yyu.edu.tr

Orcid: 0000-0003-3289-8313

Comparative literature is a discipline that examines two different works in terms of subject, thought or form, and deals with the similar and different aspects of these works. In this regard it allows comparing the works of authors from various eras and locations. The authors discussed in this study are authors of different times and places. J. D. Salinger is an American author who was born in United States in 1919. On the other hand, Hüseyin Rahmi Gürpınar is an author who was born earlier, in 1864, in Istanbul. The similarity between two novels is primarily based on protagonists of the novels. One of the first points that draw attention in common in both novels is that the protagonists of both novels accuse people of certain characteristics. While Holden is annoyed by people's phoniness, Şadan criticizes people's perceptions of themselves as extremely intelligent. Another feature the two characters have in common is that they both have their own truths. Both characters complain about the artificiality and hypocrisy that surrounds them. In this regard it becomes essential to compare both authors due to the common features. This study aims to compare two novels in question.

2022 Batman University. All rights reserved

1. INTRODUCTION

Comparative literature is a discipline that examines two or more different works in terms of subject, thought or form, and deals with the similar and different aspects of these works. It is a discipline that allows scholars to compare works by authors from different eras and regions, which can be difficult to bring together and analyze under normal circumstances. J. D. Salinger and Hüseyin Rahmi Gürpınar are two authors who can be taken as examples of this circumstance. In the works of these two authors, which differ in style and period, there are events and characters that might be compared. Salinger, who was born in the United States in 1919, was not a successful student. As a result, he changed school multiple times, which appears to have influenced the character of the novel he later produced, which will be addressed in this study. Despite his lack of success in lectures during his school years, he was actively involved in clubs and intellectual studies. Salinger was the literary editor of the school's magazine and he also took part in theatre. As can be seen from these circumstances his interest in literature began in his school years. He began to write short stories as a

result of his passion in literature. But Salinger's first work that comes to mind as a author and made him famous worldwide is *The Catcher in the Rye*. The novel, which was first published in 1951, has since been translated into other languages and has gained worldwide acclaim. The novel was censored in different eras and areas because it was deemed obscene by some circles. In this regard, it is comparable to the situation of the other novel that will be discussed in this study. It is ironic that the novel was both the most prohibited and the second most taught book in American public schools (Andrychuk, 2004: 6). The novel's hero is one of the reasons for the novel's popularity among young people. Holden Caulfield, the novel's seventeen-year-old protagonist, is essentially an antihero. The character's rebellious nature is particularly appealing to younger readers.

The second author to be discussed in this study, Hüseyin Rahmi Gürpınar, uses a simple and humorous language in his novels and he deals with societal themes of the day. Gürpınar, who is a popular and widely read author in terms of the language he uses and the subjects he covers, is a prolific author. Characters from various layers of life are represented in vivid detail in the author's novels. It is stated that unlike the contemporary authors of his time in his works; “the fierce voice of nationalism is replaced with the voices of heterogeneity” (Şafak&Meridians, 2003: 67). Gürpınar's novel *Ben Deli Miyim?*, which will be discussed in this study, features unusual and colourful characters from different layers of society. It is claimed that Gürpınar's novel *Ben Deli Miyim?* is without doubt one of his most important works aimed at curing social issues through exposure (Sağlam, 2013: 110). In fact, the extent of this claim is somewhat doubtful, because although Gürpınar refers to social problems, he does not offer any solutions to solve the problems. At least, this is the case for the novel in question. Since the subjects dealt in the novel take on an obscene nature from time to time, it has drawn reaction from some parts of the society and has even been sued. However, Gürpınar vehemently denies the accusations attributed to him and he sees his novel as a lesson from life and according to him, the novel sheds light on the collapsing values of a generation. (Kaya, 2017: 165). In terms of these aspects, Salinger's work has similarities and differences with Hüseyin Rahmi Gürpınar's novel. The protagonist of Gürpınar's novel is an antihero as well. There are similarities between Şadan's perception and behaviour of life and Salinger's protagonist Holden. The purpose of this study is to compare the aspects of both characters as well as their outlook on life.

2. THE ABSURD CHARACTERS

2.1. Salinger's Holden

A novel's successfully constructed protagonist undoubtedly plays an important role in the novel's appeal and success. *The Catcher in the Rye* is a well-known work that has attracted worldwide attention and has been reprinted multiple times. Undoubtedly, the hero of the novel, Holden Caulfield, plays a significant part in the work's success. Although his rebellious spirit does not portray an ideal citizen in terms of not conforming to order, this rebellious spirit adds charm to the character. First of all, it should be noted that Holden is an intelligent but absurd character. He has a keen sense of observation of the world around him, including people and events. These traits are the positive aspects

of his character. However, he is not in harmony with people, events, institutions, and his surroundings. In this regard, he appears to be a troublesome character in his surroundings. As understood from the narrative, Holden is writing the story from a psychiatric hospital. The fact that he is being treated in a psychiatric centre is an indication of the problems he has experienced. The need for medical assistance emerged as a result of his struggle with the people around him and the incidents he witnessed. He is a character who responds to things like events and people. He has a reaction to everything that is not being honest or genuine. “He is driven crazy by “phoniness,”... insincerity, snobbery, injustice, callousness to the tears in things, and a lot more” (Behrman, 1951). That is, the reality or dishonesty of everything is the decisive factor in his perception of the world. Holden fails to see sincerity in people and events and thus he fails to establish healthy relationships.

The protagonist of the novel, Holden, is also the narrator of the story. In other words the story is narrated from the perspective of a seventeen-year-old adolescent. It is stated that; “Holden, is not wholly reliable in his understanding and reporting of events” (Naryal, 2017: 283). In this regard, he is a biased and unreliable narrator. Holden narrates events and people within the framework of his own subjective value judgments. From this point of view, his narration appears to be troublesome and unreliable. The novel opens with the scene in which Holden is about to be dismissed from Pencey High School. There is a striking comment about his expulsion from school. Marcus states that, Holden rejects school just like Holden is rejected by the school (1963: 4). So basically there is a mutual rejection. He acts as if being expelled from school is not a massive issue to him. The issue here is that judging by Holden’s attitude he is not under the stress of a student who has been expelled from school. As the story progresses it becomes clear that Holden, who appears to be fairly at ease, has been expelled from a number of schools beforehand (Salinger, 2020: 10). In other words, he seems to be used to this situation as he has experienced expulsion from school several times. The concept of being expelled from school is one of the points that Holden desires to perceive. Namely, according to him, what is more important than being expelled from school is to understand the concept of expulsion. It is seen that he is different from his peers with this mentality. It is obvious that this way of thinking is not a healthy way of thinking.

As stated earlier, Holden has a problem of being compatible with his environment, school and family. As a result of this incompatibility, he is in the process of being expelled from Pencey, the fourth school he is enrolled in. He seems unconcerned about courses, thus he fails to fulfil his school obligations by failing five of the four courses. It can be asserted that Holden has no principles when it comes to accepting responsibility and carrying out his responsibilities. As another example, he is in charge of the school's fencing team, which is preparing to participate for a competition. Since Holden loses the team's equipment on the subway, they are unable to participate in the event. Holden portrays a quite unconcerned manner and he does not care about team's dissatisfaction with him. Moreover, he makes fun of this situation: “The whole team ostracized me the whole way back on the train. It was pretty funny, in a way” (Salinger, 2020: 9). In other words, his actions and reactions show a lack of consistency. His behaviour is often difficult to assess; he does not show any feeling of responsibility in

his obligations, but he feels compelled to say goodbye to a former history teacher before leaving the school. He is caught in a web of paradoxes; he wants to say farewell to the teacher, yet when the teacher gives the life lessons, he feels irritated, he wants to leave there as soon as possible. In fact, he is not aware that the problem is not in people or places. He is far from understanding that the problem is caused by himself. The fact that he is not comfortable in any places gives the impression that he is not a character at peace with himself.

Holden is not very good at making friends or maintaining friendships. When schoolmates get together for a cause or activity, Holden avoids getting together with them. Despite the fact that the entire school is at the football game, he decides to stay in his dorm and read. Holden, who prefers to be alone, also refrains from establishing a healthy communication with his friends who pay visit to him. At the dorm a complicated friendship is observed between him, Ackley and Stradlater. Each character has a tense relationship with Holden, who regards them both as phonies. However, he continues to be in a certain friendship with them, albeit at a minimum level. Holden's criterion for evaluating all people, events, and facts is whether they are phony or not. According to him, Ackley and Stradlater are also phony. "He was at least a pretty friendly guy, Stradlater. It was partly a phony kind of friendly, but at least he always said hello to Ackley and all (Salinger, 1951: 34). It seems that phoniness is not unique to humans; for instance, he considers movies to be phony as well. That's why he harshly criticizes his older brother D.B.'s decision to pursue a career in the film industry by moving to Hollywood (Salinger, 1951: 4). He is uneasy about his older brother working in the film industry in Hollywood since he deems it insincere. It is remarkable that such an adolescent has such views about the world around him. These unconventional ideas are, in fact, one of the characteristics that make Holden's persona appealing.

Holden sometimes exhibits unpredictable behaviour. An incident between him and his roommate is an illustration of this situation. He physically assaults his roommate as a result of a situation he has constructed in his mind. His friend is apparently taken aback by the sudden onslaught. It is because there is not any precise circumstance that justifies this attack. His friend is quite astonished as he does not expect such a physical attack from Holden. This incidence demonstrates Holden's erratic and unhealthy behaviour. Holden's behaviour of this kind has been interpreted as follows; "...in fact his attitudes are symptomatic of a serious psychological problem" (Miller, 1982: 129). Yet in another example, when his younger brother Allie dies, his reactions are somewhat exaggerated. "...they were going to have me psychoanalyzed... I slept in the garage the night he died, and I broke all the goddam windows with my fist, just for the hell of it...I even tried to break all the windows on the station wagon we had that summer, but my hand was already broken" (Salinger, 1951: 50). His reactions to the events he experienced are unpredictable. This event happens when Holden is just thirteen years old. Such unexpected and exaggerated reactions are again reflections of Holden's unhealthy mental condition. It is obvious that he requires psychological assistance and treatment. As a result of the recurrence of similar incidents, he is eventually admitted to a psychiatric facility for treatment.

One of the distinguishing characteristics in Holden's perception of life is his inconsistency. While people's phoniness is the thing that bothers him the most, he is not honest in many situations either. In truth, he refuses to realize that the characteristics that irritate him are equally present in himself. Moreover, he does not hesitate to express this feature. "I'm the most terrific liar you ever saw in your life" (Salinger, 1951: 22). However, he does not express his lying as a flaw, but rather as a feature to be proud of. This contradictory attitude reveals his lack of sincerity about his thoughts on phoniness. This issue is important because the subject of phoniness is a trait that forms the basis of Holden's perspective on life throughout the story. However, it is evident that he is not a very trustworthy individual, as he lies frequently. Holden's narration is problematic; he is not a reliable narrator because he uses contradictory statements. As an instance, he states; "I'm quite illiterate, but I read a lot" (Salinger, 1951: 24). Such a remark does not contain a clear logical pattern. As previously indicated, his narrative with such elements is recognized to be problematic.

One of Holden's most notable characteristics is his misanthropy. He does not love people and this feature is clearly understood through his behaviours; in fact, the only person he displays love for throughout the novel is his deceased brother. For instance, Holden himself states that he dislikes Ackley, Stradlater, Morrow, Carl, etc. (Salinger, 1951: 72). He criticizes almost every character he meets by exposing their flaws during the story. Holden, who does not get along well with others, does not openly express his feelings. In fact, his true feelings are difficult to comprehend due to his inaccurate narration. It can be deduced what he feels from his actions and speech because he does not express his feelings freely. While he gives the impression that he is unconcerned about getting expelled from school, on the other hand, he admits that he cried as he was leaving the school: "When I was all set to go, when I had my bags and all, I stood for a while next to the stairs and took a last look down the goddam corridor. I was sort of crying. I don't know why" (Salinger, 1951: 68). It is seen that he tries to gloss over the fact that he is sad instead of expressing it openly. Despite his flippant attitude toward getting dismissed from school, it is clear that his true feelings are not in this direction.

In the light of all these events and information, it is understood that the character of Holden is not in a very healthy mood. At the end of the story, he is treated as an inpatient in a mental health institution. The protagonist in Gürpınar's novel *Ben Deli miyim?*, Şadan, will be examined in the next part, and similarities between the two characters will be highlighted.

2.2.Gürpınar's Şadan

Hüseyin Rahmi Gürpınar has novels in which he analyzes and criticizes the mentally ill types and their extremely negative and harmful actions in society with the meticulousness of a psychologist (Gürpınar, 2021: cited from preface). Gürpınar's novel discussed in this article, *Ben Deli Miyim?*, is one of such novels. The protagonist of this novel and the character to be discussed in this study is Şadan. Şadan is also the narrator of the story, meanwhile it should be stated that Şadan is an unreliable narrator like Holden. However it should be noted that Şadan is the narrator of most of the novel. By the end of novel, the narrator changes and the story is conveyed by another character. As the story

progresses Şadan commits suicide as a result of a deep depression. Thereafter it is Şadan's wife Revan, who tells the story's conclusion. Revan, who is a more reliable narrator than Şadan, tells what happened at the end of the novel.

One of the first points that draws attention about Şadan's character is his critical approach to people. He criticizes people's perceptions of themselves as extremely intelligent. "Because everyone, from the patient in lunatic asylum to the professors of the university, is first and foremost an admirer of his own mind and intellect...This great belief in everyone's own genius shows the depth of the disease" (Gürpınar, 1981: 7). Şadan underlines that everyone thinks they are very intelligent. According to Şadan, such a misconception is a disease and this strong conviction in one's own genius demonstrates the disease's severity. One of the social issues he emphasizes is people's conceit. In other words, people who are in illusion, those who admire themselves, are harshly criticized. It is also noteworthy that a mentally unstable character brings up such a problem of society.

Şadan's perception of life is a bit different from a normal, psychologically healthy person. He is not fully insane, but he has some severe indications of madness. He does extreme things that no sensible person might do. "For example, it is my custom to smudge it with a few drops of urine before going to bed on a clean mattress in my own home or as a guest" (Gürpınar, 1981: 25). As can be seen in this example, Şadan's mental health condition is not healthy. This is the course of behaviour that will make people uncomfortable in society. What is noteworthy here is that Şadan is aware that such behaviour is not normal. Therefore, he secretly performs such acts. "Now when I saw the bed trembling from this cleaning, a squeak got stuck in my pee... I'm just looking for a quiet time in the room" (Gürpınar, 1981: 201). He is well aware that revealing such deviant habits will result in a furious reaction. This is one of the instances where Şadan's personality differs from that of Holden's. Şadan is conscious of his own issues to some extent. And since he is aware of his own condition, he tries to conceal it as much as possible.

Another characteristic of Şadan is that he has his unique truths. He has a distinct worldview and perspective on events and people. He conveys these views as if they are universal truths. It is striking that Şadan expresses his thoughts on intelligence and insanity in considerable detail (Gürpınar, 1981: 7-8). Şadan is appalled by hypocrisy and insincerity of people. "How am I going to live among these deceptive people who are friendly-faced enemies who cheat on each other with a laugh?" (Gürpınar, 1981: 9). The dishonest and insincere behaviour of the members of the society towards each other is one of the situations that disturbs Şadan very much. At another place he asserts that; "Throwing and breaking whatever I can get into the faces of all the people I come across, "Idiots, scoundrels, liars, swindlers, traitors, oppressors, this is how God created the world. Why are you deceiving your people with the excuse of correcting it?" (Gürpınar, 1981: 10). As illustrated by these examples Şadan feels the same way Holden does about people's insincerity. He sees people as liars, scoundrels and swindlers, and he criticizes people for not appearing as they are. On the other hand, he refrains from expressing that these hypocritical behaviours are also present in him.

Şadan gets angry with people's reverence of ignorance and hypocrisy. However, he is regarded to be dishonest. Şadan, who accuses people of lying and fraud, is a person who employs deception in all forms when necessary. By slandering Revan, a married woman, he takes part in the breakdown of a happy marriage (Gürpınar, 1981: 79). In terms of evil and mischief, it can be recognized that Şadan is far ahead of Holden. Because towards the end of the story, it is seen that he is a dangerous person capable of committing murder (Gürpınar, 1981: 278). It is asserted that although Şadan loses his mental balance from time to time, he is conscious both while committing murder and committing suicide (Ulutaş, 2006: 38). In this context, it can be claimed that his terrible activities are the result of his own conscious choice, rather than a breakdown of his mental balance.

Şadan has a tendency to dislike people. Revan, his wife, is the only person he confesses to love. He does not have a close relationship even with his mother. "Mom, we're two freaks who do not get along and do not let their deal go" (Gürpınar, 1981: 129). He holds his mother responsible for his psychological problems. "Alas, poor mother, I have become like this, getting on my nerves by saying, "Yes, oh no ... "to every stupid word in front of your naivety. Unless a person is hypocritical and sneaky, he cannot get on well with even his closest relative." (1981: 10). In this regard, it can be stated that Şadan is unable to create a healthy family bond. In fact, he is an isolated character and he cannot establish healthy dialogues with his environment. In this regard he is not an ideal character for the society, but this does not prevent him from expressing the problems in the society.

Apart from the above-mentioned commonalities, there are also various minor similarities between the two characters. Being extravagant and fond of entertainment are also common characteristics of the characters. The financial situation of the families of both characters is above average. Both characters are frivolous characters. They do not obey the authority; they live as they know, as they want. They act with their feelings, they act as they feel. The decisive factor in the thinking and manoeuvring of both characters are their instincts. When all of the above factors are taken into account, it is clear that both characters have a lot in common.

3. CONCLUSION

It has been the subject of the comparative literary studies to examine similarities and differences in the stories written by the authors who wrote in different times and places. The two authors whose works are reviewed in this article are from distinct eras and geographical locations. J. D. Salinger is an American author who was born in United States in 1919. On the other hand, Hüseyin Rahmi Gürpınar is an author who was born a little earlier, in 1864, in Istanbul. Despite the fact that they are authors from different eras and places, there are certain similarities in their works. In this context, Salinger's *The Catcher in the Rye* and Gürpınar's *Ben Deli Miyim?* show some similarities. This similarity is primarily based on protagonists of the novels. Some obvious similarities between the two characters are as follows; first of all, both characters are unreliable narrators. Both characters complain about the artificiality and hypocrisy that surrounds them. The mental health of both characters is not very good. At the end of the story, Holden is receiving psychological treatment in a rest house. Şadan's condition

is more serious; by the end of the story, he commits suicide as a result of a deep depression. Both characters have a dislike towards people. These are a few of the similar aspects of both characters. In addition to aforementioned similarities there are other minor similarities as well. Being extravagant and fond of entertainment are also common characteristics of the characters. The financial situation of the families of both characters is above average. Both characters are frivolous characters. They do not obey the authority; they live as they know, as they want. They act with their feelings, they act as they feel. The decisive factor in the thinking and maneuvering of both characters are their instincts. When all of the above factors are taken into account, it is clear that both characters have a lot in common. In this context, it is thought that it would be useful to compare the two novels. And the purpose of this study is to draw as many comparisons as possible between the two novels.

4. REFERENCES

- Andrychuk, S. (2004). A History of J.D. Salinger's *The Catcher in the Rye*. (Written for LIBR 548F: *The History of the Book*, The University of British Columbia, Canada, Vancouver). Retrieved September, 20, 2021 from the https://web.archive.org/web/20070928072611/http://www.slais.ubc.ca/courses/libr559f/03-04-wt2/projects/S_Andrychuk/Content/history_book_catcher.pdf
- Behrman, S. N. (1951). The Vision of the Innocent. *The New Yorker* (August 4, 1951), retrieved from <https://www.newyorker.com/magazine/1951/08/11/the-vision-of-the-innocent>
- Gürpınar, H. R. (1981). *Ben Deli miyim?* Atlas Kitabevi, İstanbul.
- Gürpınar, H. R. (2021). *Kesik Baş- Zabıta Romanı*. (Yayın Yönetmeni: Emine Gürsoy Naskali). Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara.
- Kaya, B. U. (2017). Türk Romanında Safderun Alafranga, Ahlaksız Züppe, Kötücül Entelektüel, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Marcus, F. H. (1963). *The Catcher in the Rye: A Live Circuit*. *The English Journal*, 52(1), 1–8.
- Miller, E. H. (1982). In Memoriam: Allie Caufield in “*The Catcher in the Rye*.” *Mosaic: A Journal for the Interdisciplinary Study of Literature*, 15(1), 129–140.
- Naryal, S. J. (2017). Decoding Narrativity: *The Catcher in the Rye*. *International Journal for Innovative Research in Multidisciplinary Field*. 3(7): 282-288.
- Sağlam, N. (2013). *Ben Deli miyim?* Romanında Ahlaka Aykırı Neşriyat Yaptığı Gerekçesiyle Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yargılanması, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. (32): 109-130
- Salinger, J. D. (1951). *The Catcher in the Rye*. Kingsport Press, Tennessee.
- Şafak, E., & Meridians. (2003). Migrations: A Meridians Interview with Elif Şafak. *Meridians*, 4(1): 55-85.

Ulutaş, N. (2006). İntihar Olgusunun Hüseyin Rahmi GÜRPINAR'ın Romanlarına Yansıması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (10): 25-51.

Orduzu-Pınarbaşı (Malatya-Battalgazi) Mesire Alanının Rekreasyon Faaliyetleri Kapsamında Değerlendirmesi

İrfan Tapan

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, İstanbul, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1051311

Makale Bilgisi

Özet

Makale geçmişi:

İlk gönderim tarihi: 12.03.2022

Düzeltilme tarihi

Kabul tarihi: 25.06.2022

Yayın tarihi: 30.06.2022

Anahatar Kelimeler:

Malatya,
Orduzu Pınarbaşı,
Mesire Alanı,
Rekreasyon,
Rekreasyon Faaliyetleri

* İrfan Tapan

E-mail address:

nafrinapat.1989@gmail.com

Orcid: 0000-0003-2925-9772

Bu çalışmada Malatya ilinin Battalgazi ilçesine bağlı Orduzu Mahallesi'nin Pınarbaşı mevkiinde bulunan Orduzu-Pınarbaşı Mesire Alanı'nın özellikleri, rekreasyon faaliyetleri, bölgenin potansiyeli, sorunları ve çözüm önerileri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma için kullanılan materyaller çeşitli makale çalışmaları, internet ortamındaki kaynaklar, Malatya Büyükşehir Belediyesi ve Malatya Valiliği'nin çeşitli kaynaklarıdır. Bu araştırma için bölgede gözlem yöntemi kullanılarak bölge hakkında detaylı bir araştırma ve incelemeler yapılarak ulaşılan bulgular not edilip çalışmaya dâhil edilmiştir. Toplanan veriler ve yapılan gözlemler neticesinde elde edilen bulgular derlenerek yorumlanmıştır. Yapılan araştırma ve gözlemler neticesinde Orduzu-Pınarbaşı bölgesinin Malatya ilinde en yoğun şekilde ziyaret edildiği mesire alanı olduğu tespit edilmiştir. Bu mesire alanının sınırları içerisinde fuar alanı, lunapark, hayvanat bahçesi, tabiat parkı, kent ormanı, olimpik yüzme havuzu, kır düğün salonları, Malatya Spor Kulübü antrenman tesisleri, piknik yerleri, kafe ve restoranlar bulunmaktadır. Ayrıca mesire alanının içinde Orduzu-Pınarbaşı Gölet'i de yer almakta olup, bu gölette turistik sandal gezileri gerçekleştirilmektedir. Sonuç olarak Orduzu-Pınarbaşı Mesire Alanı'nda yaşanan yoğun nüfus hareketliliğinden dolayı bölgede bir takım sorunların meydana geldiği görülmüş ve bu sorunların çözümü için çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Evaluation of Orduzu-Pınarbaşı (Malatya-Battalgazi) Recreation Area within the Scope of Recreation Activities

İrfan Tapan

Istanbul University Institute of Social Sciences, Department of Geography, PhD Student, İstanbul, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1051311

ARTICLE INFO ABSTRACT

Article history:

Received: 12.03.2022

Received in revised form

Accepted: 25.06.2022

Available online: 30.06.2022

Key words:

Malatya,
Orduzu Pınarbaşı,
Recreation Area,
Recreation,
Recreation Activities

* İrfan Tapan

E-mail address:

nafrinapat.1989@gmail.com

Orcid: 0000-0003-2925-9772

In this study, the characteristics, recreational activities, potential of the region, problems and solution proposals of Orduzu-Pınarbaşı Recreation Area located in Pınarbaşı of Orduzu Neighborhood, Battalgazi district of Malatya province were tried to be determined. The materials used for this study are various article studies, resources on the internet, various resources of Malatya Metropolitan Municipality and Malatya Governorate. For this research, a detailed research and observations were made about the region by using the observation method in the region, and the findings were noted and included in the study. The findings obtained as a result of the collected data and observations were compiled and interpreted. As a result of the research and observations, it has been determined that Orduzu-Pınarbaşı region is the most frequently visited recreation area in Malatya province. Within the borders of this recreation area, there are fairground, amusement park, zoo, nature park, city forest, olympic swimming pool, rural wedding halls, Malatya Sports Club training facility, picnic areas, cafes and restaurants. In addition, Orduzu-Pınarbaşı Pond is located in the recreation area, and touristic boat trips are carried out in this pond.

As a result, it has been observed that some problems have occurred in the region due to the intense population mobility in Orduzu-Pınarbaşı Recreation Area and various suggestions have been made for the solution of these problems.

1. GİRİŞ

Günümüzde şehirlerde yaşanan hava, su, toprak, görüntü ve gürültü kirliliğinin getirdiği olumsuz sonuçlardan yorulan insanlar boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmek için yeşil alanlar olarak nitelendirilen mesire ve park alanları ile orman örtüsünün bulunduğu bölgelere tatil ve dinlenme amaçlı olarak seyahat ederler. Gerçekleştirdikleri geziler ve seyahatler genellikle günü birlik olan kısa gezilerdir. İnsanların gönüllü olarak katıldıkları günü birlik bu faaliyetler rekreasyon faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır. Bu faaliyetlere katılan insanlar boş vakitlerini en iyi şekilde değerlendirmek ve yaşamın getirdiği zorluklardan kısa süreliğine de olsa kurtulmak isterler. Rekreasyon faaliyetlerine katılan kişiler genellikle, sportif aktiviteler, müzikal etkinlikler, sanatsal faaliyetler çeşitli yöresel ve kültürel oyunlar, zekâ uğraşları, doğa yürüyüşleri, sosyal ve kültürel etkinlikler gibi aktivitelerle meşgul olurlar.

Boş zaman süresi boyunca insanların gerçekleştirdikleri aktiviteler, rekreasyon faaliyetleriyle aynıdır. Örneğin evde boş zamanlarını bahçe işleri ile veya marangoz atölyesinde değerlendiren bir kişinin gerçekleştirdiği bu aktivite bazı kişiler tarafından rekreasyon olarak tanımlanırken bazıları tarafından ise boş zaman değerlendirmesi olarak tanımlanabilmektedir. Yine aynı şekilde bir bireyin

bir dere veya gölette balık tutarak günü geçirmesi gibi aktiviteler de kimileri tarafından rekreasyon faaliyetleri olarak tanımlanırken kimileri ise boş zamanda yapılması gereken bir iş olarak tanımlanmaktadır. Bu yüzden boş zaman ve rekreasyon faaliyetleri birbirleriyle benzer anlamlar taşırlar. Bu faaliyetlere katılan bireyler genellikle kendilerini fiziksel, ruhsal ve sosyal yönlerden geliştirirler.

Rekreasyon; kişilerin günlük rutin işler ve yoğun tempo nedeni ile zihinsel ve fiziksel olarak kendini hem yenilemek hem de dinlenmek amacıyla, zorunlu olarak gerçekleştirdiği (iş, okul vs.) işler dışında arta kalan serbest zamanlarında yapmış olduğu, gönüllülük esaslı, haz ve tatmin duygusu oluşturan aktiviteler olarak tanımlanmaktadır (Öztürk ve Aydoğdu, 2012: 613). Rekreasyon faaliyetleri kendi içinde mekânsal açıdan, “açık alan rekreasyon faaliyetleri ve kapalı alan rekreasyon faaliyetleri” olarak iki şekilde sınıflandırılmaktadır. Açık alan rekreasyon faaliyetleri, açık alanda yapılan her türlü sportif (futbol, basketbol, voleybol, tenis vb.) ve doğa temelli (yürüyüş, piknik, kamp, su sporları vb.) faaliyetleri kapsamaktadır (Hazar, 2003: 23; Göker, 2014: 190).

Açık alanda yapılan doğa temelli rekreatif faaliyetler çok fazla ekonomik harcama gerektirmeyen profesyonelden ziyade çok basit rekreasyon tesisleri ya da dağ evleri bulunan yerlerde yapılabilir (Göker ve Ünlüönen, 2019:775). Özellikle Avrupalılar için yürüyüş yolları ve doğal alanlar kültürel miras olarak görülmektedir. Uzun doğa yürüyüşleri ve at binişleri Fransa, İsviçre ve Avusturya gibi dağlık bölgeleri geniş olan Avrupa ülkelerinde yaygındır (Şahin ve Kocabulut, 2014: 9). Kullanıma açık kamu arazilerinde ve sahillerde avlanmak, balık tutmak, tırmanış, yelken, tüplü dalış, kayak yapmak, kamp kurmak, paraşütle atlamak gibi faaliyetler yapılmaktadır. Birçok yerde bu faaliyetlerin kolaylığını sağlamak amacı ile otopark ve güvenlik gibi hizmetler de sunulmaktadır (Kelly, 1990: 213). Park, orman gibi doğal alanlarda yapılan açık alan rekreasyon faaliyetleri eğlencenin yanı sıra insanlarda çevreyi koruma bilinci oluşturan ve insanları bu doğrultuda etik davranışlara yönlendiren etkinliklerdir (Brabyn ve Sutton, 2013: 124). Açık alanda yapılan doğa temelli rekreatif etkinlikler; kampçılık, dağcılık, rafting, kanoculuk, yamaç paraşütçülüğü, blanör ve balon aktiviteleri, botanik ve kuş gözlemciliği, kayak, göl ve nehir balıkçılığı, sörfçülük, avcılık, atlı geziler, tüplü dalış, bisiklet turları, oryantaning gibi aktivitelerdir (Göker, 2014:24-28).

Rekreasyonel aktiviteler kapsamında gerçekleştirilen etkinlikler boyutuna, içeriklerine, ulusal ya da uluslararası olma gibi özelliklerine göre üçe ayrılmaktadır. Bunlar; mega etkinlikler, hallmark etkinlikler ve yerel etkinliklerdir (Ercan ve Civelek, 2020: 656). Mega etkinlikler, düzenleyici şehir ve ülkeler için soyut ya da somut çeşitli etkileri olan, büyük kitlelere hitap eden, uluslararası boyutta öneme sahip, uzun süreli etkinliklerdir. Örneğin FİFA Dünya Kupası, World Expo, Olimpiyatlar gibi etkinlikler (Arnegger ve Herz, 2016: 76). Hallmark etkinlikleri, daha dar kapsamlı, tek seferlik ya da daha kısa bir zaman periyodu içerisinde gerçekleşen, destinasyon imajı ve çekiciliğini artırmak için planlanan etkinliklerdir (Getz ve Page, 2016: 598). Yerel etkinlikler ise, büyüklük esasına göre en dar coğrafi alanı temsil etmektedir. Bununla birlikte alanlarına göre etkinlikler kültürel, sportif

etkinlikler, fuarlar, festivaller, işletme etkinlikleri, sosyal amaçlı etkinlikler ve ödül törenleri şeklinde de sınıflandırılabilirler (Timur vd., 2014: 59).

Boş zaman veya rekreasyon faaliyetlerine katılan bireylerde gerçekleştirilen aktivite herkes için aynı şeyi ifade etmez. Örneğin kimi insanlar için yürüyüş yapmak, koşmak veya tırmanmak zevk alınması gereken önemli birer rekreasyon faaliyeti iken diğerleri bu aktivitelerden hoşlanmayabilirler. Bu durum rekreasyonel faaliyetlere katılan bireylerin rekreasyon aktivite seçimlerinde özgür oldukları ve aktivite sonucunda bireysel tatmin seviyesine ulaştıklarını göstermektedir. İnsanların katıldıkları bu eğlencinlen faaliyetlere bağlı olarak zaman içinde rekreasyon turizmi meydana gelmiştir. Rekreasyon turizminin tarihi de oldukça yakın bir döneme denk gelmektedir. Bu turizmin ortaya çıkmasında çeşitli faktörler etkili olmuştur. Bu faktörlerden biri de 19. yüzyılda reform hareketleri gerçekleştiren sanayileşmekte olan ülkelerde yoksulluk içinde yaşayan ve zor şartlarda çalışan insanlara hitap etmek, çalışma koşullarını iyileştirmek ve çevresel iyileştirme fikirleri oluşturmak amacıyla hükümet çalışmalar başlatmıştır (Hal ve Page, 2002:301). Bu çalışmalar zaman içinde alternatif turizm türlerini ortaya çıkarmış ve bu alternatif turizm türlerinden biri olan “*rekreasyon turizmi*” de 1990’lı yıllardan sonra özellikle gelişmiş ülkelerde kendine yer edinmeye başlayarak, zaman içinde tüm dünyaya yayılmıştır. Rekreasyon turizmine katılan insanlar genellikle dinlenmek ve eğlenmek amacıyla hareket ederler. Bu hareket bazen kısa mesafede olduğu gibi bazen de uzak mesafelerde gerçekleştirilir. Bu hareket kapsamında insanlar piknik yapma, balık avlama, güneşlenme, yürüyüş yapma, yüzme ve daha birçok aktivite gerçekleştirirler. Rekreasyonel turizm, insanların boş zamanları boyunca hayatın sıkıcı ve zorlu yanlarını unutup, hayal ettikleri faaliyetlere gönüllü olarak katılmalarına denir.

Rekreasyon turizminde coğrafi farklılıklar da çok önemli bir yere sahiptir. Örneğin Alp Dağları’ndaki donmuş bir göl, Kalahari Çölü’ndeki bir vaha, Pasifik Okyanusu’ndaki bir mercan ada ile Afrika veya Güney Amerika’nın tropikal bölgesinde yer alan bir kumsal rekreasyon kaynağı olabileceği gibi kırsal bir köy, bir mesire alanı veya şehir parkı da rekreasyon alanı olabilir. Bu da rekreasyon turizminin çok geniş alanlarda yapılabildiği ve dünyanın hemen her noktasında kendisine yer edinebildiğini göstermektedir.

Boş zamanlarda maddi bir beklenti olmaksızın gerçekleştirilen her aktivite rekreasyon tanımı içine girmektedir. Rekreasyon turizmi ise bu boş vakitlerde insanların oturdukları yeri bir veya birkaç günlüğüne terk edip, başka bir mekâna gidip burada vakit geçirme, çeşitli faaliyetlerde bulunma ve bu faaliyetler sırasında ise maddi anlamda harcama yapmak anlamına gelir. Zaman içinde çalışma hayatının getirdiği iş yoğunluğu ve yorgunluğuna bağlı olarak insanların sağlığı da giderek kötüleşmeye başlamıştır. Bu durum gelişmiş ülkelerde kendini daha ciddi şekilde hissettirmiştir. Bu yorgunluk ve yoğunluğa bağlı olarak insanlarda obezite, diyabet, kolesterol, kemiklerde deformasyon, romatizma ve stres gibi birçok hastalık insan vücudunda ortaya çıkmaya başlamıştır. Meydana gelen bu tür hastalıkları önlemek ve birey bedeninin bedensel ve ruhsal bakımdan dinlendirmek, eğlenmek ve hoş zaman geçirmek amacıyla insanlar bu rekreasyon aktivitelerine ve rekreasyon turizmine yönelirler.

Turizmin tanımı çeşitli araştırmacılara göre değişmekle birlikte, bütün araştırmacıların bu tanımlamalarda bulunduğu ortak nokta olarak insanların maddi kazanç sağlama amacı olmaksızın, sürekli yaşadıkları ortam dışına seyahat etmeleri, gittikleri yerde konaklama, beslenme gibi hizmetleri ve yörede üretilen malları satın almaları şeklinde karşımıza çıkar (Akova, 1999:183). Akova ve Şahin ise (2019) turizm kavramını, bir turistin bir turizm bölgesini tercih etmesini ve turizm bölgesinde geceleyp, satın aldıkları, kiraladıkları veya satın almak ya da kiralamak isteğinde buldukları mal ve hizmetler ile yaşadıkları anıların bütünü olarak açıklamıştır (Akova ve Şahin, 2019:814). Herhangi bir kişiyi turizm faaliyetleri içine çekebilmek, onu seyahat etmeye özendirilebilmek doğal, kültürel, sanatsal ve teknolojik olanakların organize bir şekilde harekete geçirilmesiyle mümkündür. Bunu gerçekleştirebilmek için turistik bölge olmaya aday yörenin öncelikle doğal ve beşeri turistik çekiciliklerinin önce saptanması daha sonra da bu kaynakların turizm amaçlı nasıl değerlendirilebileceğinin ortaya konması gerekir (Akova, 2000:71). Bu bakımdan araştırma sahası olan Orduzu Pınarbaşı rekreasyon alanındaki turizm olanaklarının belirlenmesi, bölgenin sahip olduğu çekicilikleri, avantaj ve dezavantajlarını saptamakla mümkündür.

2. YÖNTEM

Bu çalışmanın yöntemi nitel araştırma yöntemi olan gözlemdir. Araştırma için bölgede arazi çalışması gerçekleştirilerek sahanın güncel durumu incelenmiştir. Yapılan gözlemler sonucunda elde edilen veriler analiz edilip yorumlanarak çalışmaya eklenmiştir. Bu bağlamda alanda meydana gelen sorunlar tespit edilerek çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Çalışmanın kapsama alanını Doğu Anadolu Bölgesi sınırları içerisinde yer alan Malatya ilinin Battalgazi ilçesine bağlı Orduzu Mahallesi'nde bulunan Orduzu-Pınarbaşı Mesire Alanı oluşturmaktadır. Araştırma sahasının coğrafi konumu 38°20' doğu boylamı, 38°25' kuzey enlemi üzerinde bulunmakta olup, Malatya Battalgazi ilçe merkezine de 5 km mesafede yer almaktadır. Bu mesire alanı 500 dönümlük bir arazi üzerine inşa edilmiş olup, alanının toplam yüzölçümü 15 km²'dir.

Çalışmanın materyalini çeşitli makale çalışmaları, internet kaynakları, konu ile alakalı kitaplar, Malatya Büyükşehir Belediyesi ve Malatya Valiliği internet kaynaklarıdır. Çalışma için bölgede gözlem yapılarak, bölgede gerçekleştirilen rekreasyon aktiviteler, sorunlar ve çözüm önerileri hazırlanmıştır.

Mesire alanı hakkında bilgi toplamak için bölgenin avantaj ve dezavantajları belirlenmiş, çalışma sahasında ne tür rekreasyon aktivite türü bulunduğu, alanın tarihçesi, bitki örtüsü, alanda bulunan göletin oluşum nedeni, fuar alanı, hayvanat bahçesi, botanik bahçe, kent ormanı, tabiat parkı, göletin fauna ve florası, toplam yüzölçümü gibi sorulara cevap aranmıştır.

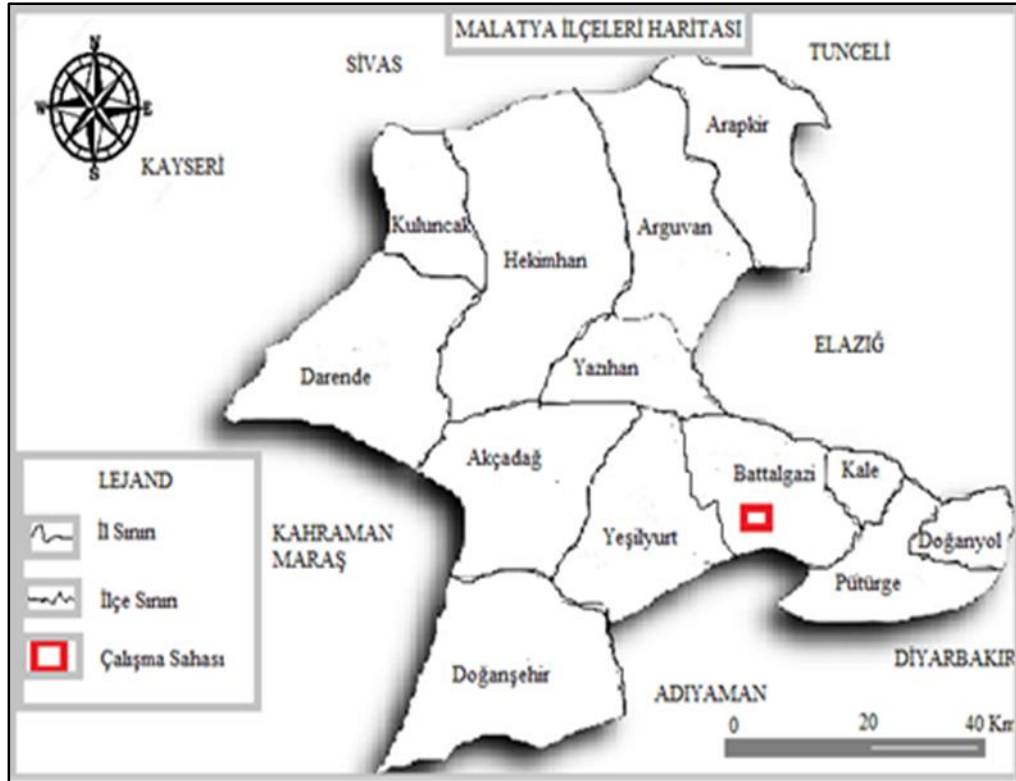
3. BULGULAR

Yapılan gözlemler neticesinde mesire alanının doğal ve beşeri özellikleri, tarihçesi, mesire alanının oluşum nedeni, bölgenin coğrafi konumu, mesire alanı içerisinde kalan fuar alanı, lunapark, hayvanat bahçesi, tabiat parkı gibi önemli alanlar hakkında toplanan bilgiler ayrı ayrı alt başlıklar halinde ele alınmıştır.

3.1. Orduzu-Pınarbaşı Mesire Alanının Konumu

Araştırma sahası olan Orduzu Pınarbaşı, Malatya İlinin Battalgazi İlçesine bağlı bir yeşillik alanıdır. Orduzu-Pınarbaşı, Malatya-Elazığ karayolu üzerinde yer alıp, Orduzu Mahallesi'nin sınırları içerisinde kalmaktadır. Batıda Yeşilyurt, doğusunda Kale, kuzeyinde Battalgazi, güneyde ise Pütürge ilçeleri yer almaktadır. Pınarbaşı, insanların kaynak sularının önüne set çekerek oluşturdukları bir göldür. Yani oluşumu bakımından doğal olmayıp, yapay bir göldür. İnsanlar tarımsal faaliyetlerde sulama yapmak amacıyla bu göletti oluşturmuşlardır. Günümüzde de gölettin bir tarafındaki sular tarımda sulama amaçlı kullanıldığı için yaz aylarında bir kısmı kurumaktadır.

Araştırma sahasını oluşturan Orduzu Pınarbaşı Mesire Alanı Battalgazi ilçesinin sınırları içerisinde yer almasına rağmen Yeşilyurt, Pütürge ve Kale ilçesine de oldukça yakın bir konumda bulunmaktadır. Ayrıca Adıyaman iline de oldukça yakın bir konumda yer almaktadır. Orduzu Pınarbaşı Göleti tarım alanlarının sulanması amacıyla 1979 yılında yapılmıştır. Orduzu Pınarbaşı göletinin toplam uzunluğu 950 metre, genişliği ortalama 6 metre, derinliği ise maksimum 9 metreye sahiptir. Orduzu Pınarbaşı Göleti'nde yaklaşık 1.600.000 m³ su kapasitesi bulunmaktadır. Gölette tabakalaşma hareketleri oluşmaz, genel olarak da dar ve uzun bir şekli bulunmaktadır (Çetin ve Şen, 2003:279).

Harita 1: Malatya ili ve ilçeleri ile çalışma sahası

Araştırma sahasına oldukça yakın bir konumda bulunan Yeşilyurt ve Battalgazi ilçeleri Malatya ilinde nüfusun yaklaşık %80'ini (642.000) oluşturmaktadır. Bu durum bölgenin ziyaretçi sayısını ciddi derecede etkilemektedir. Bu iki ilçedeki nüfus genel olarak yıl boyunca bu mesire alanını sıkça ziyaret etmektedir. Malatya'da Orduzu Pınarbaşı dışında Horata, Gündüzbey, Davullu Pınar, İnek Pınarı, Sürğü Takas, Sulu Mağara, Günpınar Şelalesi, Tohma Kanyonu, Levent Vadisi Milli Parkı, Beydağı

Tabiat Parkı, Hasançelebi Ilıca Mesire Alanı, Arguvan Balıklı Çeşme, İspendere İçmeceleri, Kozluk Çayı Milli Parkı, Berenge Çayı, Kayarası Kanyonu, Sarıçiçek Yaylası, Beydağı Tabiat Parkı ve Kutanlı Peribacaları gibi önemli piknik ve dinlenme alanları bulunmaktadır. Ancak Orduzu Pınarbaşı Mesire alanının dışında kalan diğer bütün dinlenme alanları şehir nüfusunun yaklaşık %80'ini barındıran Yeşilyurt ve Battalgazi ilçelerine uzak konumlarda bulunduğu için, bu ilçelerdeki insanlar sıklıkla bu bölgeyi mesire ve rekreasyon alanı olarak tercih etmektedir. Bu durum Orduzu Pınarbaşı rekreasyon alanının, bu bölgede bulunan yoğun nüfusun rekreasyon faaliyetleri için ne kadar önemli bir yer olduğunu göstermektedir.

3.2. Orduzu Pınarbaşı'nda Rekreasyonel Faaliyet Alanları ve Gerçekleştirilen Aktiviteler

Orduzu Pınarbaşı alanı geçmişten günümüze yerleşmenin sürekli olarak bulunduğu, tarihin her döneminde önemini koruduğu bir bölgedir. Orduzu Pınarbaşı Mesire Alanının yaklaşık 1 km kuzeydoğusunda bulunan Arslantepe Höyüğü Malatya ilinde Neolitik Çağda kurulmuş ilk yerleşim alanlarından biridir. Ayrıca bölgede Roma ve Bizans dönemlerinden kalma Aspuzu yerleşim yeri de bulunmaktadır. Yerleşme tarihinin eskilere dayanması sebebiyle bölge tarihin her döneminde önemini korumuş, günümüzde ise Malatya ilinin en önemli mesire ve sulak alanlarından biri olmuş, Malatya ilinde de en çok ziyaret edilen yerlerin başında yer almıştır. Özellikle hafta sonları tatil sebebiyle yoğunluk daha da artmaktadır.

Fotoğraf 1: Orduzu Pınarbaşı Mesire Alanı

Yukarıda yer alan Fotoğraf 1 ilkbahar mevsiminde çekildiği için gölün iki tarafı da suyla doludur. Yaz ve Sonbahar aylarında ise gölün büyük bir bölümünü oluşturan 2. göl bölgesi sulama amaçlı kullanıldığı için kurumaktadır. Aşağıda yer alan Fotoğraf 2 ise Temmuz ayında çekilmiş ve yaz aylarıyla birlikte suların çekilmesiyle göletin bir tarafının kuruduğu görülmektedir.

Fotoğraf 2: Orduzu-Pınarbaşı göletinde yaz mevsiminde suların çekilmiş hali

Bu mesire alanı 2010 yılına kadar doğal halini çoğunlukla korumuş olmasına rağmen bu tarihten sonra belediye tarafından yeniden planlama ve peyzaj düzenleme faaliyetleri kapsamında önemli değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Ayrıca bölgede son 10 yılda ciddi şekilde artan yapılaşma hareketleri nedeniyle mesire alanı daralmaya başlamış ve birçok özel okul, öğrenci yurtları, kır düğün salonları ve spor kulüpleri tesisleri bölgede yapılmaya başlamıştır. Bu durum mesire alanının doğallığına zarar vermektedir. Günümüzde mesire alanında en çok görülen ağaç türü, çam, çınar, söğüt, ardıç, dişbudak, çeşitli meyve ağaçları ve hayvanat bahçesi içinde bulunan birçok tropikal bitki örtüsü gibi sayısızca ağaç türü bulunmaktadır.

Orduzu Pınarbaşı mesire alanı birbirleriyle bağlantılı iki göl ve bu göllerin her iki tarafında ise ağaçlık alanlar bulunmaktadır. Fotoğraf 1’de de görüldüğü gibi göl iki kısımdan oluşmaktadır. Gölün akarsu kaynağı 1. göl alanının güneybatısında bulunmaktadır. İki göl parçasını birbirine bağlayan ve gölün ortasında yer alan bir köprü bulunmaktadır. 2. göl alanında bulunan akarsu yaz mevsiminde tarımsal sulama amaçlı kullanıldığı için yazın kurumaktadır. Köprünün altında bulunan bir geçitin önü kapatılarak yaz aylarında gölün iki tarafının da kuruması engellenmektedir. Gölün etrafında yer alan yeşil alanlar ve tabiat parkının içinde insanların piknik yapma, dinlenme, eğlenme, doğa yürüyüşü yapma, koşma, bisiklet sürme, faytona binme, spor yapma, fotoğraf çekme gibi birçok aktivite yeri bulunmaktadır. Yeşil alanların kenarında ise mangal yapmak yeri ve piknik alanları bulunmaktadır. Mesire alanının içinde ve çevresinde yürüyüş ve bisiklet yolları sayesinde insanlar spor yapabilmektedir. Gölde ise turistik sandal gezintisi düzenlenerek fotoğraf çekimi yapılmaktadır. Bu mesire alanı Malatya’da çok bilinen bir yer olduğu için yeni evlenen çiftler bu gölün etrafında doğal alanda fotoğraf çekimi yapmaktadırlar. Bu bakımdan da yeni evlenen çiftler tarafından düğün günlerinde çok ziyaret edilen bir mekândır. Mesire alanının içinde bulunan olimpik yüzme havuzu da

en çok gidilen yerlerden biridir. Ancak bu yüzmeye havuzunun sadece erkekler tarafından kullanılıp, kadınlar için ayrı bir bölümün olmaması, yüzmeye için gelen ziyaretçi sayısını azaltmaktadır.

Tablo 1: Orduzu-Pınarbaşı'nda gerçekleştirilen rekreasyonel turizm etkinlikleri

Piknik yapmak	Sandal gezintisi	Ata binmek
Güneşlenme	Bitki örtüsü inceleme	Bisiklet sürme
Araba sürme	Futbol oynama yerleri	Konser
Yürüyüş	Koşmak	Kitap okumak
Yüzme	Doğada yaşam	Yeme-içme
Kır düğününe katılma	Fotoğrafçılık	Uçurtma uçurmak
Doğa yürüyüşü	Entrüman çalma yerleri	Kamp kurmak
Fuar ve eğlence	Şarkı söylemek	Spor yapma

Tablo 1'de Orduzu Pınarbaşı Mesire Alanında gerçekleştirilen rekreasyon turizm faaliyetleri yer almaktadır. Bu mesire alanı özellikle 2000'li yıllardan önce bölge insanının sadece piknik yapmak amacıyla kullandığı bir alandı. Bölgede bulunan ağaçlık alanların içinde pek çok ziyaretçi piknik yapıyorlardı. 2000'li yıllara kadar bölgenin doğallığı korunmuş ve yapılaşma da yok denecek kadar azdı. Özellikle Mişmiş Park Fuar ve Kongre Alanı'nın kurulmasından sonra insanlar piknik yapmanın dışında eğlenmek, konsere gitmek, müzik dinlemek gibi aktiviteleri gerçekleştirmek amacıyla bu sulak alanı ziyaret etmeye başlamışlardır. Bununla birlikte mesire alanının içine lunaparkın yapılmasıyla bölge eğlence merkezi haline gelmiş ve özellikle çocuklu aileler için çok önemli bir uğrak mekân yeri olmaya başlamıştır. Bölgedeki asıl değişim hareketleri ise 2012 yılından sonra gerçekleşmiştir. 2012 yılından sonra bölgedeki doğal ortamı oluşturan yaşlı ağaçların çoğu kesilmiş ve yerine farklı ağaç türleri olan çam, çınar, dışbudak, söğüt, iğde gibi çeşitli bitki türleri ekilmiş ayrıca mesire alanının büyüklüğü de yaklaşık 3 katına çıkartılmıştır.

Fotoğraf 3: Orduzu-Pınarbaşı'nda rekreasyon faaliyet alanları

Orduzu Pınarbaşı Mesire Alanı 1979 yılında su tutulduğundan itibaren piknik yeri olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu mesire alanı içerisinde yer alan gölet iki kısımdan oluşmakta ve göleti ikiye ayıran bölgede bulunan köprünün uzunluğu 10 metre genişliği ise yaklaşık 3 metredir. Bu yapay göletin çevresinde birçok önemli etkinlik alanı bulunmaktadır. Hayvanat bahçesi, Malatyaspor Tesisleri, Olimpik Yüzme Havuzu, tabiat parkı, lunapark, fuar alanı, kır düğün salonları ve birçok kafé bunlardan bazılarıdır.

Mişmiş Park Fuar ve Kongre Alanı

Burada bulunan Mişmiş Park Fuar Alanı 35 dönümlük bir arazi üzerine yapılmış olup, lunapark da sonradan bu fuar alanına dahil edilmiştir. Mişmiş Park özellikle yaz aylarında ziyaretçiler tarafından yoğun bir ilgi görmekte olup belediye tarafından 9.000 metrekarelik bir fuar alanının yapılmasıyla Mişmiş Park Fuar Alanı daha çok ziyaretçi almaya başlamıştır. 2009 yılında bu alan için peyzaj mimarları çevresel düzenlemeler yapmaya başlamış ve bu düzenlemelerin altyapı çalışmaları 2010 yılında tamamlanmıştır. Bu fuar alanı yaz aylarında kayısı hasadından sonra dönemsel şartlara bağlı olarak Temmuz ve Ağustos aylarında, kayısı meyvesinin tanıtımı için uluslararası etkinlikler düzenlenip konser verilerek hem yerel hem de ülke çapında tanınan sanatçılar davet edilip, 5 gün boyunca bu fuar ve festival alanında konser verilmektedir. Bu festival ve şenlikler sayesinde kayısı ve Malatya ilinin diğer önemli kültürel ürünleri dünyaya tanıtılmaktadır. Düzenlenen bu kayısı (mişmiş) fuarı Malatya ilinin tanıtımına da katkı sunmaktadır. Bu fuar alanında, festival haftası boyunca uluslararası halk oyunları ekiplerinin folklor gösterileri, müzikal etkinlikler ile resim ve sahne sanatları alanında farklı aktiviteler gerçekleştirilerek, Mişmiş Park Fahri Kayahan Sahnesi'nde önemli sanatçılar konser vermektedir. Festival kapsamında, merkezinde kayısının olduğu bazı etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinlikler arasında Arslantepe UNESCO yolundaki bisiklet yarışı, kortej yürüyüşü, kayısı yarışmaları (geleneksel en iyi yaş kayısı yarışması, yaş kayısı yeme yarışması, kayısı pırlatma (patik yapma) yarışması, en iyi kayısı ambalajı yarışması) gibi etkinlikler yer almaktadır. Festival sürecinde ayrıca "en iyi vitrin yarışması" da düzenlenmektedir. 2021 yılında bu fuar alanında 24. Uluslararası Kayısı Fuarı ve Şenlikleri düzenlenmiştir. Bu fuar alanında ayrıca Film Festivali, Tarım Fuarı, Kitap Fuarı, Otomobil Fuarı, Uluslararası kongreler, sempozyumlar, konferanslar, söyleşiler gibi birçok program da yapılmaktadır. Fuar alanının yanında bulunan büyük kongre salonu, 200 kişilik olup, 3 toplantı salonu, 1 seminer salonu ve 1 idari binadan oluşmaktadır.

Malatya Orduzu Ctipi Mesire Yeri Botanik Park ve Hayvanat Bahçesi

Mesire alanının içerisinde yer alan Malatya Orduzu C Tipi Mesire Yeri Botanik Park ve Hayvanat Bahçesi Doğu Anadolu Bölgesi'nde yapılan ilk hayvanat bahçesidir. Bu hayvanat bahçesi Malatya Büyükşehir Belediyesi tarafından 70 dönümlük arazi üzerine kurulmuş ve hayvanat bahçesinde, 50 türden 500 hayvan bulunmaktadır. Hayvanların bulunduğu alanlarda peyzaj düzenlemeleri dikkat çekmektedir. Tavşan, at, keçi ve inek gibi hayvanlar ziyaretçiler tarafından yoğun ilgi görmektedir. Hayvanların beslenmesi için özel menüler oluşturulmakta ve ziyaretçilerin yemek vermesine izin verilmemektedir. Kış aylarında ısıtıcılar ile kafesler belirli bir ısıya getirilmekte olup hayvanların enerjileri yüksek tutulmaktadır. Hayvanat bahçesi içinde aslan, ayı, kaplan, kurt ve

sırtlan gibi yırtıcı hayvanların yer aldığı kafesler geniş olmakla birlikte birçok ihtiyacı karşılayabilecek nitelikte dizayn edilmiştir. Hayvanat bahçesinin yapımına 2018 yılında başlanmış ve 2019 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. Bu hayvanat bahçesine 0-6 yaş grubunda bulunan çocuklar için ücretsiz giriş sağlanmaktadır. Siviller 4 TL ücret öderken, öğrenciler ve belediye çalışanları ise 2 TL gibi bir ücret ödemektedir. Araçlarıyla gelenler için; bisiklet 4 TL, motosiklet 6 TL, otomobil, kamyonet ve pick-up 12 TL, minibüs 36 TL, midibüs 60 TL ve otobüs için de 108 TL alınmaktadır. Ayrıca özel fotoğraf çekimleri de 175 TL'ye yapılmaktadır. İnsanların rahat bir şekilde ulaşım sağlamaları için ücretsiz ring servisi hizmeti sunulmaktadır. Mişmiş Park Tarım Fuarı çevre yolu kavşağından her yarım saatte bir ring servisi Malatya Hayvanat Bahçesi'ne gitmek için kalkmaktadır. Malatya Hayvanat Bahçesi sabah 09:00 ile 17:00 arası ziyaretlere açıktır. Hayvanat bahçesi cumartesi ve pazar günleri yoğunluğun en fazla olduğu günler olup, en yoğun zaman dilimi ise saat 12:00-16:00 arasındadır. Hayvanat bahçesinin içinde çocuklar için de ayrı 3 noktada, çocuk oyun bahçeleri kurulmuştur. Farklı türlerdeki hayvanların yanı sıra gelişmiş ağaç ve bitki türleri ile bir nevi botanik bahçedir. Hayvanat bahçesi içinde farklı ağaç türünden 1.000 adet gelişmiş ağaç ve 200 bine yakın çalı türü bitkileri dikilerek bir botanik bahçesi de oluşturulmuştur. Hayvanat bahçesi içinde birçok tropikal bitki türü ekilerek ziyaretçiler için bilgilendirme panoları hazırlanmış ve ziyaretçilerin bitki örtüsünü inceleme ve gözlemlene faaliyetlerine katılmaları sağlanmıştır. Hayvanat bahçesinde ata binmek, fotoğraf çekmek, gezme-görme gibi rekreasyon ve turistik aktivite etkinlikleri yapılmaktadır. Hayvanat bahçesinde vahşi hayvanların bulunduğu kafeslerin etrafı güvenlik nedeniyle tamamen kapalıdır. Kuş, sülün ve tavuk türleri kulübelerde kalırken, at, midilli, geyik, ceylan, keçi, deve kuşu, kanguru, lama gibi hayvanlar ise üstü açık ve etrafı çitle çevrili olan alanlarda barınmaktadır. Hayvanat bahçesinde bulunan hayvan türlerinin bazıları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Orduzu c tipi mesire yeri botanik park ve hayvanat bahçesinde bulunan başlıca hayvan türleri

Ördek Türleri	Flamingo	Maymun Türleri
Balık Türleri	Kanguru	Papağan
Zebra	Aslan	Sülün Türleri
Geyik	Bengal Kaplanı	Muhabbet Kuşu
Ceylan	Midilli	Lemur
Keçi	At	Tropikal Kuş Türleri
Koyun	Benekli Sırtlan	Lama
Deve Kuşu	Ayı	Babun
Tavuk Türleri	Kurt	Horoz Türleri

Hayvanat bahçesinin giriş kısmındaki yüksek bir tepede bulunan yel değirmeni ve gölün kenarında yer alan hatıra fotoğrafı çekim yerleri, fotoğrafçılık için çekici özellikler kazandırmıştır. Hayvanat bahçesinin etrafında bulunan Turgut Özal Tabiat Parkı ve Malatya Kent Ormanı içindeki ağaçlık alanlar bölgede yeşil alanları arttırmış ve yürüyüş yapmak, bisiklet sürmek, bitki örtüsünü incelemek ve dinlenmek gibi aktivitelere katılmak için gelen insanlara çeşitlilik sunmaktadır.

Fotoğraf 4: Hayvanat bahçesi

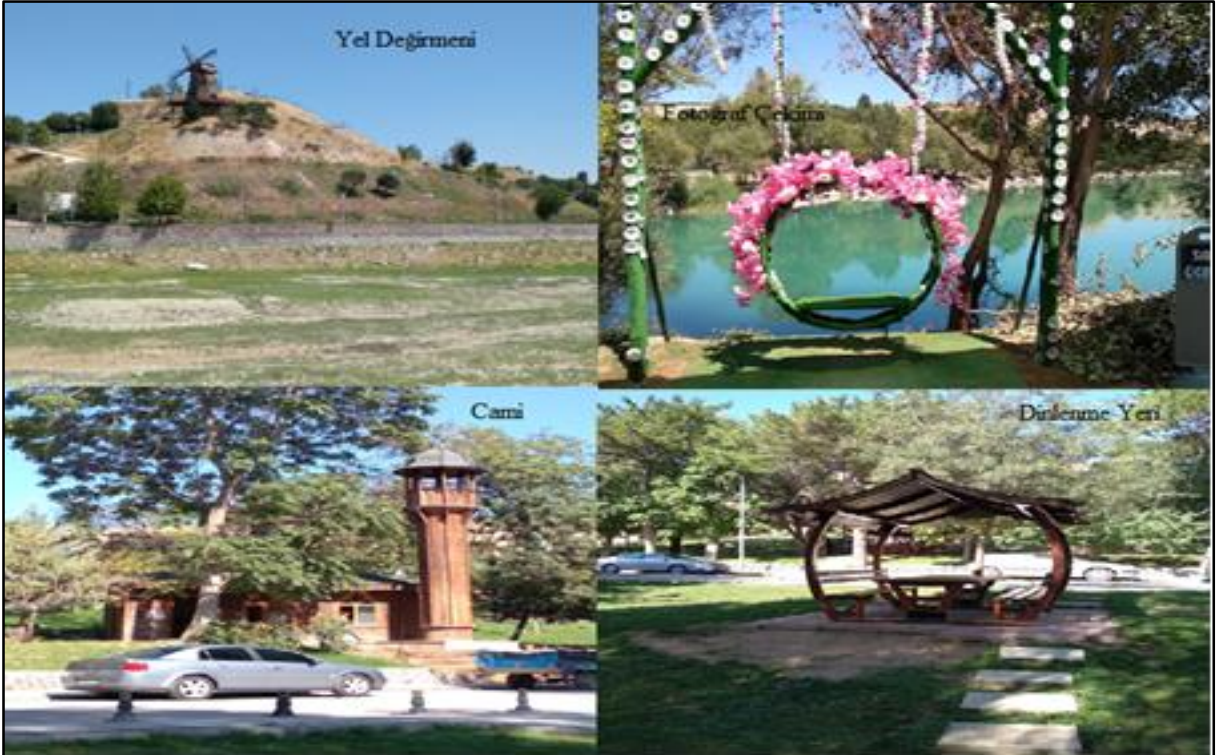
Turgut Özal Tabiat Parkı ve Malatya Kent Ormanı

Orduzu-Pınarbaşı Mesire Alanı'nın sınırları içerisinde bulunan Turgut Özal Tabiat Parkı ile Kent Ormanı 2009 yılında tescil edilmiştir. Bu korunan alanın kaynak değerleri; kaynak suyu, orman ve kayalık ekosistemidir. Alan içerisinde yer alan Turgut Özal Tabiat Parkı 2009 yılında Malatya Merkez Belediyesi tarafından 387 dekarlık bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Turgut Özal Tabiat Parkı'nın çekim alanları Malatya, Adıyaman, Elazığ ve Kahramanmaraş illeridir. Turgut Özal Tabiat Parkı bünyesinde orman ekosistemi ve su ekosistemi olmak üzere iki ekosistem bulunmaktadır. Tabiat Parkı'nda karasal ekosisteme ait olan 34 familya içerisinde toplam 108 bitki türü belirlenmiştir. Bu türler içerisinde Fitocoğrafik Bölgesi belirlenmiş olan 32 türden, 26'sı İran-Turan, 2'si Avrupa-Sibirya, 1'i Akdeniz ve 3'ü Doğu Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi elemanıdır. Diğer türler ise çok bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi bilinmeyen türlerdir. Orduzu Pınarbaşı Göleti'nde sucül ekosistemde Bacillariophyta, divizyosundan 84 tür (2 varyete), Chlorophyta divizyosundan 14 tür (3 varyete), Cyanophyta divizyosundan 9 tür (1 varyete), Dinophyta divizyosundan 2 tür, Euglenophyta divizyosundan ise 2 tür olmak üzere toplam 111 fitoplankton türü (6 varyete) belirlenmiştir. Araştırma sahası bulunan gölet içerisinde ise sucül omurgasızları oluşturan 5 adet zooplankton, 1 yengeç, sucül omurgalıları oluşturan 2 balık ve 2 amfibi olmak üzere sucül ekosistemde yaşayan toplam 10 adet farklı tür bulunmaktadır. Ayrıca bölgede karasal omurgasızları oluşturan 10 adet böcek, karasal omurgalıları oluşturan 10 adet kuş, 2 adet sürüngen ve 2 adet memeli olmak üzere karasal ekosistemde yaşayan toplam 24 adet farklı tür bulunmaktadır (www.turgutozal.tabiat.gov.tr).

Fotoğraf 5: Orduzu-Pınarbaşı göletinin 2. bölümünde bulunan seyir köprüsü ve göletin su kaynağı
Orduzu-Pınarbaşı Göleti ve Çevresi

Doğal güzellikler bakımından da zengin bir alana sahip olan tabiat parkı çok sayıda rekreasyonel faaliyetlerde ev sahipliği yapmaktadır. Doğal kaynak su olarak çıkan ve Pınarbaşı diye bilinen kaynak suyunun önüne set çekilerek oluşturulan göletin estetik görüntüsüyle birlikte çam, sedir ve badem gibi ağaçlarla örtülü vadi, seyir manzarası bakımından bir bütünlüğüne sahiptir.

Fotoğraf 6: Rekreasyon aktivite yerleri

Saha içerisinde idare ve ziyaretçi tanıtım merkezi, kır kahvesi, kır lokantası, mescit, satış ünitesi, otopark, kamelya ve piknik üniteleri mevcuttur. Ayrıca gölet içerisinde kayıklarla da ziyaretçilere hizmet vermektedir. Gölet içerisinde dört kayak mevcuttur. Ancak bu kayıklar göletin 2. tarafı yani yaz aylarında da kurumayan bölümde faaliyet göstermektedir. Ayrıca gölet çevresinde turistik geziler için faytonculuk faaliyetleri kapsamında dört fayton ücretli olarak hizmet vermektedir. İnsanların ibadetlerini yapmaları için de mesire alanının içine ahşap bir cami yapılmıştır.

Fotoğraf 7: Orduzu Pınarbaşı Gölü

Turizm bölgesi olma arzusunda ve bu potansiyele sahip yörenin öncelikli olarak altyapı üniteleri içinde ulaşım sorununu çözmek zorunlu bulunur (Akova, 1998:87). Bu bakımdan Pınarbaşı mesire alanına giden ulaşım yolları yapılarak alt ve üst yapı olanakları geliştirilmiştir. Şehirlerarası ulaşım yolu olan ve aynı zamanda Malatya-Elazığ karayolu ulaşım yolu da olan otoban yolu Orduzu Pınarbaşı Mesire alanının sınırından geçmektedir. Bu durum ulaşım sorunu çözmüştür. Pınarbaşı mesire alanının içerisinde en çok gerçekleştirilen faaliyetlerden bir tanesi de bisiklet sürmedir. Bunun için gölün etrafını dolanan alternatif bisiklet yolları ve bisiklet kiralama yerleri bulunmaktadır. Gölün kaynağının bulunduğu yerde ise kafelerin bulunduğu ve insanların daha çok yeme-içme ihtiyaçlarını karşıladıkları alan bulunmaktadır. Bu bölgede gölün kaynağının önünde küçük bir şelale ve gölün

içinden geçen ahşap bir köprü yer almaktadır. Gölün etrafında turistik oturma yerleri ve kamp alanları bulunmaktadır. Bölgede bulunan kafe ve restoranlar çevreyle uyumlu bir şekilde, bölgenin doğallığına zarar vermeyecek ahşap yapılardan inşa edilmiştir. Bu kafe ve restoranlarda yöreye özgü çeşitli el dokumaları sandalye ve koltukların üzerine yerleştirilerek turistik çekicilik kazandırılmaya çalışılmıştır.

Gölün ikinci tarafı ise yaz aylarında kuruduğu için pek fazla çekicilik barındırmamaktadır. Gölün bu tarafı özellikle 2015 yılından sonra göl sularının aşırı olarak tarımsal sulama amaçlı kullanılması ve kaynak sularının da yaz aylarında kurumaması veya azalmaya başlamasıyla birlikte yaz ve sonbahar aylarında kuru kalmaktadır. Belediye ekipleri de gölün tamamının yaz aylarında kurumamasını önlemek amacıyla gölün ortasından geçen köprüünün altına set çekerek suyun diğer tarafa geçmesini engellemekteler. Bu şekilde göl sularının tamamının kurumaması engellenmekte ve sonbahar aylarıyla beraber bu set tekrar kaldırılarak gölün tamamının su dolması sağlanmaktadır.

Orduzu Çınarı Anıt Ağacı

Orduzu bölgesinde Malatya ilinin kültürel tarihine ışık tutan anıt ağaçlardan biri olan Orduzu Çınarı Anıt Ağacı da bulunmaktadır. Bu anıt ağaç aynı zamanda Malatya'nın yetiştirdiği önemli kahramanlarından olan Seyit Battalgazi'nin de Çınarı olarak bilinmektedir.

Fotoğraf 8: Orduzu çınarı anıt ağacı

Çınar ağacı Malatya'ya 7 kilometre uzaklıkta Orduzu Beldesi'nde Çarşıbaşı Mahallesi Çınarçeşme Mevkii'nde yer almaktadır. Ağacın gövde kalınlığı 7,20 metre olarak ölçülmüştür. Boyu yaklaşık 15 m olan yaşlı ağacın gerçek yaşı kesin olarak bilinmemekle birlikte, zamanla içi boşalan ağacın ana gövdeden iki dala ayrıldığı görülmüştür. Dalların gövde sürgününden büyümüş 8–10 metre boyunda yan dalları mevcuttur. Ağacın gövdesi iç kısımdan çürümüş ve büyük kovuklar oluşmuştur.

Ağacın kök kısmı taş bir duvar örülerek sağlamlaştırılmıştır. Ağacın etrafında gözeler halinde su akmaktadır. Battalgazi Çınarı'nın bulunduğu alan çınar ağacı ve yanındaki pınardan oluşan bir ziyaret yeridir. Rivayete göre 8'inci yüzyılda yaşadığına inanılan Battalgazi, hayvanlarını buraya sulamaya getirmiş; suladıktan sonra elindeki çınar çubuğunu suyun kenarına dikmiş ve o çubuktan da bugünkü çınar ağacı yetişmiştir. Bu çınar ağacı da bölgede insanların sıkça ziyaret ettiği bir anıt ağaçtır.

Arslantepe Höyüğü Açık Hava Müzesi

Orduzu Pınarbaşı Mesire Alanı'nda tarihi geçmişi ve kültürel değerlerinin önemi açısından bakıldığında Tabiat Parkı'nın içinde bulunduğu Orduzu Beldesi'nde yer alan Arslantepe Höyüğü'nde yapılan kazı çalışmaları sonucunda Arslantepe'nin tarihte çok önemli bir yerleşim ve ticaret merkezi olduğu ortaya çıkmaktadır. Hititlerin Anadolu'da M.Ö 2000 yıllarının başında varlıklarını gösterdikleri, Arslantepe'den çıkarılan bazı seramik örneklerinden anlaşılmaktadır. Tarihi Roma ulaşım bağlantıları üzerinde önemli bir kavşak noktası olan Malatya yöresi Roma ve Bizans dönemlerinde askeri kimliğiyle öne çıkmıştır. Malatya kent merkezinin ilk yerleşim yeri olan Orduzu beldesinin kuzeyinde bulunan Battalgazi ilçesi olduğu bilinmektedir. Ayrıca geçmişte bu bölge ve çevresinde yani Aspuzu olarak bilinen alanda bağcılık faaliyetleri nedeniyle yoğun yerleşimin bulunduğu bir bölge olduğu bilinmektedir. Bölgede yapılan rekreasyonel faaliyetlerin yanında şehrin tarihine ışık tutan ve Malatya şehrinin de ilk yerleşim yeri olan Arslantepe Höyüğü de buranın yaklaşık 1 km uzağında yer almaktadır. Buraya gelen ve tarihe meraklı olan insanlar yürüyerek ya da arabayla da Arslantepe Höyüğü ve müzesine gitmektedirler. Bu durum mesire alanına ayrı bir özellik de kazandırmış ve turizmde alternatifler sunarak bölgede yapılan rekreasyon faaliyetlerin yanında bu höyükte açık hava müze turizmine katılım sağlanmaktadır.

3.3.Orduzu Pınarbaşı Mesire Alanı'nda Rekreatif Faaliyetlerin Gelişebilmesi İçin Yapılması Gerekenler

Orduzu Pınarbaşı Mesire Alanı'nın rekreasyon turizmi bakımından yüksek bir potansiyeli bulunmaktadır. Bu bölge Malatya ilinde en fazla ziyaret edilen sulak alanların başında gelmektedir. Her ne kadar rekreasyon turizmi bakımından bölgenin yüksek bir potansiyeli ve müşterisi bulursa da bu mesire alanında geliştirilmesi gereken birtakım çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların başında da bölgenin tanınırlığının artması için reklam ihtiyacının giderilmesi gerekmektedir. Gerek yerel gerekse de ulusal gazete ve televizyon kanallarının yanında internet ortamında da sahanın reklamı yapılarak bölge tanıtılmalıdır. Ayrıca gerek afiş gerekse de posterler yardımıyla da Malatya ilinde bölgenin tanıtımı arttırılmalıdır.

Yapılabilecek bir başka çalışma ise çeşitli spor aktiviteler için bisiklet ve kayak yolları geliştirilerek bölgenin çekiciliği arttırılmalıdır. Rekreasyon turizminin geliştirilebilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması için belediye desteğinin sağlanması oldukça önemlidir. Bölge turizm faaliyetleri sadece özel sektöre bırakılmamalıdır. Çünkü özel sektörde denetimlerin gevşetilmesi yüzünden plansız yapılaşma gibi ciddi sorunlar oluşabilmektedir. Bu durumu önlemek için belediye çalışmalarının da bölgede bulunması hayati derecede önemlidir.

Bölgede oluşan susuzluk, kuraklık, çevre kirliliği ve mesire alanındaki güvenlik konularında oluşan sorunların çözümü için belediye ve bölgedeki özel sektör temsilcileri arasında ortak bir çözüm merkezi mekanizmalarının kurulması gerekmektedir. İlin en önemli sulak alanlarının başında gelen bu mesire alanının sorunlarının çözümünde bir birliktelik sağlanmalıdır.

Mesire alanı ve çevresi için yatırımların sağlanması da oldukça önemli bir konudur. Özellikle rekreasyon turizmi için önemli bir yere sahip olan bu bölgenin tarih ve kültür turizmi kapsamında değerlendirilebilecek Arslantepe Höyüğü ve müzesine entegrasyonun sağlanması çok önemlidir. İki bölgenin birbirine yakın konumda olması bu mesire alanı için alternatif bir turizm aktivite olanağı sağlamaktadır. Bunun için iki bölge arasında özellikle yürüyüş yolları düzenlenmeli ve bu yollar üzerinde yer alan ve kırsal turizm olanakları bulunan köyler de bu rotaya entegre edilmelidir. İki bölge arasında rehberler eşliğinde yürüyüşler düzenlenerek hem turizm çeşitliliği canlandırılabilir hem de bölge insanı için yeni iş olanakları oluşturulabilir.

4. TARTIŞMA

1-) Orduzu Pınarbaşı mesire alanındaki en önemli sorun, göl sularının tarımsal faaliyetlerde sulama amaçlı olarak kullanılmasıdır. Bu durum yaz aylarında gölün büyük bir bölümünün tamamen kurumasına neden olmaktadır. Belediye ekiplerinin gölün ortasına set çekerek gölün bir tarafının suyla doldurup diğer tarafını kurumaya terk etmesi bu önemli soruna çözüm olamayacaktır. Bu bölgede bulunan yerel halkın tarımsal faaliyetlerine devam etmesi de hayati bir durumdur. Bu yüzden hem gölün kurumasını engellemek ve sürdürülebilirliğini sağlamak hem de bölge insanının tarımsal faaliyetlerine devam edebilmesi için bölgeye yakın bir konumda bulunan Karakaya Barajı'ndan su temin edilmesi bölgenin geleceği için önemli olabilecek bir projedir.

2-) Mesire alanın çevresi ve gölde görülen bir başka önemli sorun ise kirliliktir. Bu mesire alanı ve göl gerek ziyaretçiler gerekse de piknik yapan insanlar tarafından çok kirletilmektedir. Göl sularının kurumasıyla birlikte meydana gelen kirlilik gün yüzüne çıkmaktadır. Başta pet şişe, tabak, bardak, oyuncak eşyaları, süs eşyaları gibi çok sayıda plastik maddeler ziyaretçiler tarafından göl kenarı veya göletin içine bırakılmakta ve bu durum göletteki canlıların hayatını tehlikeye attığı gibi ciddi bir görüntü kirliliği de oluşturmaktadır. Gölet ve mesire alanında temiz bir şekilde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için öncelikle bölgede çalışan insanların ve ziyaretçilerin bu konu hakkında bilinçlendirilmesi, uyarı levhalarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bunun yanında belediye ekiplerinin görevlendirebileceği güvenlik görevlileri, gölet çevresinde tedbir olarak oluşabilecek kirlilik ortadan kaldırılmalıdır. Aksi halde çok fazla ziyaret edilen bir yer olduğu için çevre kirliliği çok yüksek boyutlara ulaşarak alanda bir çevre felaketine neden olabilir.

3-) Bölgede görülen bir başka sorun ise yapılaşma faaliyetlerinin yoğunlaşmasıdır. Bölgede gerçekleştirilen her türlü yapılaşma faaliyetleri gölet ve mesire alanın doğallığına zarar vermektedir. Özellikle 2010'lu yıllardan sonra özel ve devlet okul binaları, düğün salonları, öğrenci yurtları ve spor tesisleri gibi resmi ve resmi olmayan kurum binaları mesire alanı çevresinde yapılmaya başlanmıştır. Bu durum korunması gereken bu alanın yapılaşma faaliyetleriyle kuşatılmasına ve sınırlarının

gelecekte olası bir daralmaya yol açmasına neden olabilir. Bu sorunu ortadan kaldırmak için bölgede gerçekleştirilen yapılaşma faaliyetlerinin durdurulması ve denetimlerin sıklaştırılması gerekmektedir.

Fotoğraf 9: Mesir alanı içinde bulunan yapılaşma faaliyetleri

4-) Yaşanan önemli sorunlardan biri de bölgenin doğal bitki örtüsünü oluşturan bitki türlerinin kesilmesi ve yerine yöreye özgü olmayan türlerin ekilmesidir. Bu durum bitki örtüsü konusunda çeşitlilik arz ederken aynı zamanda bölgenin doğal bitki örtüsünün de yok olmasına neden olmaktadır. Özellikle 2013 yılından sonra bölgenin doğal bitki örtüsünü oluşturan dişbudak, söğüt ve sarıçamların kesilerek yerine çınar, yeşilçam ve karaçam ile çeşitli meyve ağaçlarının dikilmesi bu sulak alan ve çevresindeki doğallığa zarar vermiştir. Bölgenin bitki örtüsü bakımından zenginleştirilmesi ve doğallığının da korunması için bölgeye özgü olan ağaç türlerinin de tekrar yaygınlaştırılması gerekmektedir.

5-) Mesire ve piknik alanlarında görülen önemli bir sorun piknik malzemeleri ve yakılan ateşin küllerinin çimlerin üzerine gelişigüzel bırakılmasıdır. Bu durum özellikle göletin kaynağının bulunduğu tarafta daha ciddi sorun oluşturmaktadır. Bu tür sorunlarla baş edebilmek için belediye temizlik ekiplerinin denetim yapması şarttır. Ayrıca mesire alanının çevresine çöp kutuları yerleştirilerek insanların çevreyi kirletmesinin önüne geçilmelidir. Ayrıca çocukların piknik alanlarına tuvaletlerini yapmaları da bölgede kötü kokuların yayılmasına ve çevre kirliliğine neden olmaktadır. Bunu önlemek için tuvalet sayılarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Oysa bölgedeki tuvaletler sadece lunapark ve hayvanat bahçesinin içinde, kafelerde ve restoranlarda yer almaktadır.

6-) Mesire alanındaki önemli bir sorun ise kafe ve restoranlardaki yiyecek ve içecek fiyatlarının yüksek olmasıdır. Bu durum bölgeye gelen ziyaretçi ve turist sayısını olumsuz yönde etkilemektedir. Her ne kadar bölge turist ve ziyaretçiler için önemli bir çekicilik arz etse de yeme-içme fiyatlarının yüksek olması bölgenin ziyaretçi kaybetmesine yol açabilir. Örneğin bir kafede, bir soda ve limonatanın fiyatı 18 TL gibi yüksek bir rakamdır. Bu sebeple kafe ve restaurant fiyatlarının makul

seviyelere indirilmesi şarttır. Kafe ve restaurantlarda fiyatların düşürülmesi müşteri sayısını da olumlu yönde etkileyecektir.

7-) Gölette meydana gelen bir başka ciddi sorun ise boğulma olaylarıdır. Yazın kavurucu sıcaklarından bunalan çocuklar gölete yüzmek için girmektedirler. Bu durum zaman zaman gölette boğulma olaylarının meydana gelmesine neden olmaktadır. Sadece 2013 yazında ikisi Orduzu Pınarbaşı göletinde olmak üzere Malatya ilinde toplam 8 kişi boğularak can vermiştir. Aynı şekilde 2020 yılında 1 kişi 2021 yılında ise 2 kişi bu gölette boğularak can vermiştir (www.yenimalatya.com.tr). Bu gölet etrafında yer alan “*gölete girmek tehlikeli veyasaktır*” uyarı levhalarını dikkate almayan bazı ziyaretçiler gölde yüzmekte ve bazen bu dikkatsizlik ölümlerine sonuçlanmaktadır. Bu durumu önlemek için bölge insanı iyice bilinçlendirilerek gölette yüzmeye çalışan kişiler engellenmelidir.

8-) Pınarbaşı Mesire alanının çevresinde görülen ciddi bir sorun da çocuk dilencilerdir. Çocuklardan oluşan ve sayıları oldukça fazla olan dilenciler müşterileri ve ziyaretçileri rahatsız etmektedir. Bu durum özellikle yeni evlenen çiftler için sorun oluşturmaktadır. Çünkü evlenen çiftler doğal ortamda fotoğraf çekilmek için bu bölgeyi çok sık tercih etmekte ve genelde gelinlerin üzerinde de çeşitli altın veya değerli takılar bulunmaktadır. Bu dilenci çocukların bazen gelinlerin üzerinde yer alan takıları almak istemeleri tatsız görüntülerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu olumsuz durumu önlemek için de polis ekiplerinin güvenlik kontrollerini sağlamaları ve çocuklardan oluşan bu dilenci gruplarını bölgeden uzaklaştırmaları gerekmektedir.

5. SONUÇ

Rekreasyon, insanların boş vakitlerini en iyi şekilde değerlendirmek amacıyla gerçekleştirdikleri aktivitelerdir. Bu faaliyetler esnasında insanlar eğlenmek ve dinlenmek amacıyla hareket ederler. Yürüyüş yapmak, tırmanmak, koşmak, balık tutmak, piknik yapmak bir rekreasyon aktivite sayıldığı gibi kitap okumak, sinema veya tiyatroya gitmek de bir rekreasyonel aktivitedir. Rekreasyonel aktivite alanları özellikle kalabalık nüfuslu büyükşehirlerde yaşayan insanlar için önemli bir dinlenme ve vakit geçirme alanlarıdır. Bu alanlardan biri ve aynı zamanda bu çalışmaya da konu olmuş olan Orduzu Pınarbaşı Mesire alanı, Malatya ilinin Battalgazi ilçesine bağlı Orduzu Mahallesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bu sulak alan veya gölet aslında oluşumu bakımından doğal olmayıp, insanlar tarafından bir kaynak suyun önüne set çekilerek oluşturulmuş bir yapay gölettir. İnsanların bu göleti yapmalarının temel nedeni tarım alanlarına su temini sağlayabilmektir. Ancak günümüzde bu sulak alan fonksiyon değişimine uğrayarak önemli bir rekreasyon ve dinlenme alanı olmuştur. Gölet iki bölümden oluşmakta ve bu iki bölümün bir tarafında bulunan sular yaz aylarında tarımda sulama amaçlı kullanılmaya devam edildiği için göletin bir tarafı yaz ve sonbahar aylarında kurumaktadır. Orduzu Pınarbaşı Mesire alanının içinde bulunan bu göletin etrafında çeşitli turistik aktivite yerleri yer almaktadır. Bu aktivite alanları; fuar alanı, lunapark, dinlenme alanları, kır düğün salonları, kafe ve restaurant, hayvanat bahçesi, piknik yerleri, bisiklet sürme yolları, olimpik ve maraton yüzme havuzu, Malatyaspor spor tesisleri, kent ormanı, tabiat parkı, sandal turları, fotoğraf çekimi gibi çok çeşitli aktivitelerdir. Bu bölgeye gerçekleştirilen arazi çalışmasında mesire alanında

çeşitli sorunlar tespit edilmiş ve bu sorunlara çözüm olabilecek çeşitli öneriler de çalışmaya eklenmiştir.

6. KAYNAKLAR

- Akova, B. S., & Şahin, G. (2019). Turizmde Tarım Ürünlerinin Değerlendirilmesi: Muz Örneği. *XI. IBANESS Kongreler Serisi*, (s. 812-822). Tekirdağ.
- Akova, İ. (1998). Türkiye'de Turizm Sektörünün Olanakları ve Ekonomik Fonksiyonları. *Coğrafya Dergisi*, 0(6), 59-92. İstanbul
- Akova, İ. (1999). Alanya'nın Turizm Olanakları. *Coğrafya Dergisi*, 0(7), 183-207. İstanbul
- Akova, İ. (2000). Alternatif Turizm Olanaklarımız. *Coğrafya Dergisi* (8), 71-84. İstanbul
- Arnegger, J., & Herz, M. (2016). Economic and Destination Image Impacts of Mega-Events in Emerging Tourist Destinations. *Journal of Destination Marketing & Management*, 5, 76-85.
- Brabyn, L., & Sutton, S. (2013). A Population Based Assessment of The Geographical Accessibility of Outdoor Recreation Opportunities in New Zealand. *Applied Geography*, 41, 124-131.
- Çetin, A. K., & Şen, B. (2004). Seasonal Distribution of Phytoplankton in Orduzu Dam Lake. *Türk J Bot*, 28, 279-285.
- Ercan, F., & Civelek, M. (2020). Rekreasyon Faaliyetleri Kapsamında Etkinlik ve Festivallerin Destinasyon İmajına Etkisi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 653-664.
- Getz, D., & Page, S. J. (2016). Progress and Prospects for Event Tourism Research. *Tourism Management*, 52, 593-631.
- Göker, G. (2014). Rekreasyonda Yeni Trendler. A. Yaylı içinde, *Rekreasyona Giriş* (s. 190-195). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Göker, G., & Ünlüönen, K. (2019). Açık Alanda Yapılan Doğa Temelli Rekreatif Etkinlikler ve Destinasyon Markalaşması: Ilgaz Dağı Milli Parkı Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 774-789.
- Hall, C. M., & Page, J. S. (2002). The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space (Cilt 2).: *Taylor & Francis e-Library*, 2004. London and New York
- Hazar, A. (2003). *Rekreasyon ve Animasyon*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kelly, J. R. (1990). *Leisure* (2. Edition). USA: Prentice Hall Publishers.
- McCool, S. F., & Moisey, R. N. (2001). Tourism, Recreation and Sustainability: Linking Culture and Environment (Cilt 2). *Cromwell Press*, Trowbridge. UK.

Öztürk, S., & Aydoğdu, A. (2012). Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın Rekreatyonel Olanakları. *I. Rekreatyonel Araştırmaları Kongresi*. Kemer, Antalya.

Shivers, J. S., & Delisle, L. J. (1997). *The Story of Leisure*. Australia.

şahin, İ., & Kocabulut, Ö. (2014). Sportif Rekreatyon Aktivitelerine Düzenli Katılımı Engellenen Faktörlerin İncelenmesi: Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 1(2), 46-67.

Timur, M. N., Çevik, S., & Kıyık-Kıcıır, G. (2014). Etkinlik Turizmi: Kültür Başkenti Etkinliklerinin Başarı Unsurları Üzerine Bir Değerlendirme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2/1), 56-83.

İNTERNET KAYNAKÇASI

İnternet Kaynağı, (2021). Sezonun 8. boğulma olayı - Yeni Malatya Gazetesi
<http://www.yenimalatya.com.tr> › malatya › sezonun-8-...

İnternet Kaynağı, (2022). www.turgutozal.tabiat.gov.tr. Turgut Özal Tabiat Parkı, Malatya

Göçmen Kimliği Bağlamında Metaverse Dünyasına Gerçekleşen Sanal Sefer İle Fiili Göçün Mukayesesi¹

Doç. Dr. Vedat Yılmaz & Doktorant Ozan Gerçekker

Malatya Turgut Özal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Malatya, Türkiye
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Van, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1120715

MAKALE BİLGİSİ

Makale geçmişi:

İlk gönderim tarihi: 24.05.2022

Düzeltilme tarihi

Kabul tarihi: 20.06.2022

Yayın tarihi: 30.06.2022

Anahatar Kelimeler:

Kimlik, Sanal Göç, Sanal Göçmen Kimliği

* Vedat Yılmaz & Ozan Gerçekker
vedatyilmaz1977@gmail.com,
ozangerceker.65@gmail.com
Orcid: 0000-0003-4624-9824
0000-0001-5083-9259

ÖZET

Çeşitli sebeplerle gerçekleşen göç eylemi özellikle savaş, iç çatışma, kıtlık, doğal afetler ve ekonomik krizler gibi etmenlerle zorunlu bir hal almaktadır. Keza eğitim, sağlık, aile ilişkileri ağı, tatil gibi bazı kişisel isteğe bağlı gelişen göçler de söz konusudur. Öte yandan küreselleşmenin etkisiyle kitlesel göç çeşitlerinin arttığını ifade etmek mümkündür. Bununla birlikte teknoloji geliştikçe doğru orantılı olarak yoğunluğu oldukça artan ve bazı nedenlerle zorunlu veya isteğe bağlı olarak gerçekleşen sanal göç akınlarının dünyada yeni bir göçmen profili doğurduğu da bir gerçektir. Bu profilin çerçevesi ise dijital göçmen kimliği üzerinden izah edilebilmektedir. Çünkü kimlik kavramı tanınma ve tanımlama aracı olma bakımından kıymetlidir. Dolayısıyla kimliksel bir analiz yöntemiyle sanal göç gerçekleştiren göçmenlerin ekonomik-finansal, sosyal ve siyasal etkileri bakımından yeni kimlikler kazanma potansiyeli ortaya konulmak istenmiştir. Benzer bir şekilde kayıt dışı göçmenler ile sanal göçmenlerin sınır algılarını gözlemlene imkânını değerlendirmek de söz konusudur. Bu minvalde çalışmanın temel amacı sanal göçmenler ile normal göçmenlerin kimliklerine yansıyan özelliklerinin mukayesesi ortaya koymaktır. Bu tartışmalara binaen yapılan girişimlerin seyrini ortaya koymak adına genel bir gözlem ortaya konulmuştur. Ayrıca literatür taraması kapsamında bilgi alma amacıyla doküman incelemesi usulü ile yapılan veri aktarımı yöntemi uygulanmıştır. Buna göre sanal göçmenlere yönelik kimlik analizini içeren çalışmalar ve karşılaşılan farklılıkların aktarılması söz konusu olmuştur. Nitekim ulaşılan bulgulara göre sanal göç nedeniyle yeni karakterlerin ve kimlik verilerinin ortaya çıktığı ve davranış biçimlerine göre normal göçmenlerinkine benzer veya farklı eğilimlerinin bulunduğu ileri sürülebilir. Ayrıca göçün yoksullukla ilişkisi düşünüldüğünde sanal göçmenlerin durumlarının çoğunlukla iyi olduğu ve kısa periyotlarla bağlantı sağlayıp uzun vadeli halde göç eylemlerini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu göçmenlerin aynı zamanda kimliklerini gizleyerek sanal ortamda farklı kullanıcı adlarıyla soyutlanma girişiminde buldukları ve kayıt dışı bulunan göçmenlerin davranışlarıyla benzerlik gösterdiklerini söylemek mümkündür. Bu sebeple dijital ortamdaki gerçek kimliksel verilerin hukuki dayanağı için kapsamlı bir uluslararası yasal düzenlemenin

¹ Bu çalışma Batman Üniversitesi'nde 14-15 Nisan 2022 tarihinde gerçekleştirilen "Ekonomik, Sosyal, Siyasal ve Kültürel Boyutlarıyla Göçlerin Geleceği" adlı uluslararası sempozyumda sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

gerekliliği önerilmektedir. Bu durum sanal göçmenlerin kimlik analizinde daha sağlıklı verilere ulaşma imkânı sağlama bakımından önemlidir. Bunun yanında bu aktörlerin kimlik analizi gelecekteki toplumsal yaşamın yönetiminde ve idamesinde de önem arz etmektedir.

2022 Batman Üniversitesi. Her hakkı saklıdır.

Comparison of Virtual Voyage to Metaverse World and Actual Migration in the Context of Immigrant Identity

Assoc Prof. Dr. Vedat Yılmaz & Doctoral Student Ozan Gerçeker

Malatya Turgut Özal University, Faculty of Social Sciences and Humanities, Department of Public Administration, Malatya, Türkiye

Van Yüzüncü Yıl University, Institute of Social Sciences, Department of Public Administration, Van, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1120715

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 24.05.2022

Received in revised form

Accepted: 20.06.2022

Available online: 30.06.2022

Key words:

Identity, Virtual Migration, Virtual Immigrant Identity

* Vedat Yılmaz & Ozan Gerçeker
vedatyilmaz1977@gmail.com,
ozangerceker.65@gmail.com
Orcid: 0000-0003-4624-9824
0000-0001-5083-9259

ABSTRACT

The act of migration, which takes place for various reasons, becomes mandatory, especially with factors such as war, internal conflict, famine, natural disasters and economic crises. Likewise, there are some personal voluntary migrations such as education, health, family relations network, vacation. On the other hand, it is possible to say that the types of mass migration have increased with the effect of globalization. However, it is a fact that virtual migration flows, which increase in direct proportion as technology develops, and which occur for some reasons, either compulsory or optional, have created a new immigrant profile in the world. The framework of this profile can be explained through the digital immigrant identity. Because the concept of identity is valuable in terms of being a recognition and identification tool. Therefore, with an identity analysis method, it is aimed to reveal the potential of immigrants who perform virtual migration to gain new identities in terms of their economic-financial, social and political effects. Similarly, it is also possible to evaluate the border perceptions of undocumented and virtual immigrants. In this manner, main aim of the study is to compare the characteristics of virtual immigrants and normal immigrants that are reflected in their identities. A general observation was made in order to reveal the course of the initiatives made based on these discussions. In addition, within the scope of literature review, data transfer method with document review method was applied for the purpose of obtaining information. Accordingly, studies involving identity analysis for virtual immigrants and conveying the differences encountered were discussed. As a matter of fact, according to the findings, it can be argued that new characters and identity data have emerged due to virtual migration and that they have tendencies similar or different to those of normal immigrants according to their behavior patterns. In addition, considering the relationship between migration and poverty, it is seen that the situation of virtual immigrants is mostly good and they connect in short periods and perform long-term migration actions. It is possible to say that these immigrants also try to isolate themselves with different usernames in the virtual environment by hiding their identities, and they are similar to the behaviors of unregistered immigrants. For this reason, it is recommended that a comprehensive international legal regulation is required for the legal basis of real identity data in the digital environment. This is important in terms of providing the opportunity to access more reliable data in the identity analysis of virtual immigrants. In addition, the identity analysis of these actors is also important in the management and maintenance of future social life.

1. GİRİŞ

Sosyal ilişkiler içerisinde göçmen olarak adlandırılan insanlar düşünüldüğünde bazı kimliksel algılar söz konusudur. Özellikle savaşlar, iç çatışmalar, afetler gibi olayların ardından kayıt dışı olarak gelen insanların kimliklerine göçmen ifadesinin yanında bazı kavramlar da eklenmektedir. Örneğin yoksulluk ekonomik açıdan göçmenlere yönelik bir yakıştırma değildir. Hastalıklara karşı savunmasız olduklarını düşünmek de onlar için hastalıklı insanlar algısını beraberinde getirmektedir. Yine hukuki açıdan farklı şekillerde adlandırılmalarına ek olarak yabancı statüsünde bulunmaları bir şekilde öteki kimlik olarak anılmaları adına yeterli sebepleri sunmaktadır. Siyasi popülist politikalarda dost-düşman, işgücü-yük, zararsız-tehlikeli, bizden-onlardan gibi birçok tanımlamayla da kendilerine yer verilmesi bir başka kimliksel veridir. Lakin teknolojinin gelişmesiyle beraber nispeten imkânları daha iyi olan sanal göçmenlerin kimlikleri üzerine de düşünmek gerekmektedir. Çünkü göç akınları artık “çeşitli sebeplerle ve yöntemlerle, süresine ve yapısına bakılmaksızın insanların mekân değişikliğine başvurduğu veya başvurmak zorunda kaldığı gurbet yolculuğu veya erişime dayalı sanal ‘kuantum-süperpozisyonu’²” olarak gerçekleşmektedir (Yılmaz ve Gerçeker, 2022a: 494). Bahsedilen insanların yeterli internet bağlantıları ve teknolojiye uygun sanal ortama giriş sağlayan elektronik eşyalara sahip olmaları ve sanal ortamda yatırım yapmaları belirli bir maddi gücü gerekli kılmaktadır. Ayrıca bu insanların sanal ortamda başka bir kültürün bulunduğu yerde sınırlara takılmadan girebilmelerini sağlayan en kıymetli varlıklarından biri de yabancı dil ve yazılım dillerini bilecek kadar kendilerini yetiştirme olanaklarıdır. Bu minvalde Covid-19 salgını gibi bir kırılma dönemi 2019 sonrasında dijital hareketliliği arttırmış ve sosyal medya kullanımından şirketlerin e-ticaret alanındaki varlıklarına kadar bu alanlarda daha aktif girişimleri tetiklemiştir. Öyle ki işgücünün sanal dünyaya aktarımı 2021’e kadar yaklaşık %25-30 oranında artış göstermiştir (Gamlen, 2020: 7). Benzer şekilde 2020 yılında internet kullanıcılarının sayısı 2019’a göre “298 milyon kişi” artmıştır (Hatipler ve Köksalan, 2021: 91). Böylece maddi anlamda gelişmiş imkânları bulunan bu insanların kimliklerine bakıldığında ideolojilerini daha rahat ifade edebildikleri, saygıyı veya takip edilme durumlarını kolaylıkla elde

² “Albert Einstein’ın *Kuantum Teorisi* ve Schrödinger’in *Dalga Denklemi* ile ilişkilendirilen ve 2010 yılında bilim insanları tarafından test edilen parçacık-dalga analizine dayalı bir yöntemin sanal olarak başka bir yerde bulunma durumuyla birlikte düşünülmesidir. Sistem teorisinde ve fizik alanında yer alan süperpozisyon kavramı Kuantum mekaniğinde belirli dalgaların temel görevleri olarak nasıl bir seyir izleyeceğini hesaplayan ve dalganın davranışını yöneten bir yaklaşımdır. Bu durum sanal gerçeklik olarak dünyanın başka bir yerinde hem bulunma hem de bulunmama algısıyla ele alınan ve aynı zamanda böylece göç edildiği algısı kapsamında düşünülmüştür. Gerçek olana internet bağlantısının kesilmesiyle ulaşıldığında ayrıca Berkeley’in *Varlık İdealizmi* çerçevesinde bağlantı sürdürükçe zihnen ve ruhen bağlantı sağlanan yerde bulunma algısı da eklenebilir” (Yılmaz ve Gerçeker, 2022a: 494).

edebildikleri, yatırımları sayesinde yaşam biçimlerini ve kimliklerini o yatırım alanının kültürel yapısına yansıtılabildikleri, elde ettikleri güç sayesinde iktidar alanlarının sanal ortamda da etkili bir hal alması ya da oradaki iktidarı kolayca etkileyebilmeleri söz konusudur. Bu bağlamda sanal göçmenlerin etkin oldukları yerde genel siyaset üzerindeki etkileri de kimliksel varlıklarında yeni bir boyut olmuştur. Sanal eylemler sosyal medya üzerinde seçimlerden yargı kararlarına, ekonomik yaptırımlardan spor faaliyetlerine kadar uzanmaktadır. Nitekim bu gücü arkasına alabilenler güçlü kamuoyu oluşturmak adına sınırlara takılmadan liderlik yapabilme fırsatı elde edebilmektedir. Elbette tüm sanal göçmenler bu şartları sağlayamamaktadır. Yine de bu avantajlı imkânlarla sahip olanlar için sanal göç etkili ve etkin girişimlerde bulunmalarının yolunu açmaktadır.

Bir tuşla dünyanın her yerine erişebilen en hızlı göçmenlerden olan sanal göçmenler, dijital dünya kadar gerçek dünyanın da belirleyici konumunda bulunan aktörleridirler. Bu aktörlerin kimlik analizi ise gelecekteki toplumsal yaşamın yönetiminde ve idamesinde önem arz etmektedir. Çünkü nasıl ki kayıt dışı göçmenlerin sosyal izolasyonu onlara ulaşmayı zorlaştırıyorsa ve toplumsal etkileri kolaylıkla ölçülemiyorsa sanal göçmenlerin de kimliksel verilerini değiştirdikleri veya gizledikleri düşünüldüğünde benzer tavırlar içinde bulunarak eylemlerde bulunma fırsatları yakaladıkları söylenebilmektedir. Bu çalışmanın konusu günümüzde küreselleşme ve bilgi akışının artmasıyla çeşitlenen kimliklerin göçmen kimliği bağlamında düşünülmesi ve karşılıklı etkileriyle sanal göç akınlarının dünyada yeni bir göçmen profili doğurmasıdır. Bu yüzden varsayıldığı üzere iki göçmen tipinin arasında kimliksel anlamda benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Buradan hareketle çalışmadaki asıl amaç bu iki farklı göçmen kimliğini karşılaştırmaktır. Başka bir söylemle kimliksel bir analiz yöntemiyle sanal göç gerçekleştiren göçmenlerin ekonomik-finansal, sosyal ve siyasal etkileri bakımından yeni kimlikler kazanma potansiyelini ortaya koymak ve sanal göçmenler ile normal göçmenlerin kimliklerine yansıyan özelliklerinin mukayesesini ortaya koymaktır. Söz konusu mukayese alanını ise sınırlandırmak adına Metaverse girişimi temel alınmıştır. Bunun sebebi ise bir oyundan daha çok ve genel bir analiz ortamı sunmasıdır. Bu bağlamda ulaşılan bulgulara göre sanal göçmenlerin genellikle daha iyi koşullarda bulunduğu söylenebilmektedir. Bunun yanında gerek sanal göçmenlerin gerekse fiili göçmenlerin içinde maddi koşulları nispeten daha düşük olanların tavır ve tutumları ile daha varlıklı olanların tavır ve tutumları sosyal, siyasal ve psikolojik açıdan kategorileşmiş bir şekilde benzerlik göstermektedir. Örneğin çoğunlukla maddi durumu iyi olanların hangi göç çeşidini gerçekleştirirse gerçekleştirsin kazanç elde etme durumları süreklilik gösterirken diğerleri zorluk yaşamaktadır.

Literatüre bakıldığında Mustafa Hatipler ve Nilgün Köksalan'ın Covid-19 ile artan dijital göç akınlarını ele aldığı ve literatürel değerlendirme yaptıkları çalışması görülmektedir. Araştırmacılar salgın sürecinde dijital araçların kullanımının teşvik edilmesi üzerinden çıktıkları çalışmalarında dijital göçün arttığını sebepler, etkenler ve etkilenen alanlar bağlamında incelemiştir. Onlara göre kapanmalar bağlamında iş yerlerinin ve eğitimin evlerde dijital ortamlara taşınmaya başladığı, sosyal medya etkileşimlerinin olan bitenden haberdar olmak üzere arttığı gözlemlenmiştir. Böylece “telekomünikasyon”, “yiyecek ve alışveriş ürünlerini kuryeler aracılığıyla ulaştırılan hizmet sektörleri”,

“sanal içerik üreten kişi veya şirketler” ve “bulut” adı verilen depolama ve paylaşma sistemleri önem kazanmıştır (Hatipler, Köksalan, 2021). Benzer bir başka çalışmayı Alan Gamlen göçün geleceğini ele alarak ve Covid-19 bağlamında inceleyerek literatüre dayalı verilerle incelemiştir. Gamlen çalışmasında göçmen işçilerden ekonomik yatırımlara ve sanal dünyadaki yoğunlaşmaya kadar veriler içeren bilgileri sunmuştur (Gamlen, 2020). Netice itibarıyla her iki çalışma da sanal dünyadaki yoğunlukların arttığını ortaya koymuştur. Bir başka çalışma da ise Semra Ağaç Sucu ve Uğur Gündüz çok geniş bir yaklaşımla sanal göçmenlerin analizini “dijital göçmenlik” ve “dijital yerlilik” bağlamında ele alarak incelemiştir. Çalışmalarında “etnometodolojik” bir yöntem uygulayan araştırmacılar sanal dünyayla yeni tanışan çevre ile bu dünyanın içine doğmuş olan çevrenin sanal göçe yönelmesini sosyal medya iletişimi çerçevesinde diğer göçmenler üzerinden okumuştur (Sucu ve Gündüz, 2019). Son olarak “dijital kullanıcıların fırsat-endişe algılarını ortaya koymayı” planlayan Oğuz Kuş’un Metaverse’ü çok izlenen bir YouTube kanalı üzerindeki video ile inceleme yöntemi uyguladığı çalışması öne çıkmaktadır. “Nitel tümevarımcı içerik analizi” yönteminin uygulandığı çalışmada Metaverse’ün fiili yansıması adına önemli tereddütler doğurduğu ve bunun yanında önemli fırsatlar sunduğu yönünde genel bir algının bulunduğu ortaya konulmuştur (Kuş, 2021).

2. YÖNTEM

Çalışmada ifade edilen amacı ortaya koymak için de gözlem metodunun yanında literatürdeki kaynaklardan faydalanılarak birincil ve ikincil kaynaklar incelenmiştir. Çalışmada uygulanan yöntem tümevarımcı ve betimsel bir yaklaşım olmuştur. Bunun sebebi ise tümevarım yaklaşımının somut olguları ele alıp gözlemlerle geliştiriliyor olmasıdır ve böylece yöntemin somut bir zemine oturtulması söz konusudur. Bu yöntem aynı zamanda bütünü yeniden değerlendirme imkânı sağladığı için bütüncül bir yaklaşımdan farklılaşmaktadır (Ergun, 2018: 16,124). Böylece çalışmada öncelikle kimlik kavramının tanımlayıcı vurgusu ortaya konulmuştur. Ardından göç kavramı sanal göç bağlamında incelenmeye çalışılmıştır. Burada ayrıca Metaverse alanı da tanımlanmıştır. Daha sonra ise sanal göçmenlerle fiili göçmenlerin benzerlikleri ve farklılıkları kıyaslanmıştır. Çalışma sonuç ve genel değerlendirme ile sonlandırılmıştır.

3. BİR TANIMLAMA MEKANİZMASI OLARAK KİMLİK KAVRAMI

Kimlik kavramı cebimizde taşıdığımız bir resmi belgeden çok daha fazla şeyi içeren bir olgudur. Bir tanımlama aracı olarak ilgili kavramın veya nesnenin ne olduğunu anlatan, onun algılanmasını sağlayan ve o kavramın içeriğini dolduran ifadelerde bulunarak kimliksel analizler yapmak mümkün görülmektedir. Bununla birlikte kimlik ifadesi 16. yüzyıldan miras kalan ve “aynı”, “aynılık”, “benzerlik”, “özdeşlik” anlamlarına gelen bir yapıdır (Yurtbaşı, 2006: 212,213). Modern anlamda ise kimlik tanımının İkinci Dünya Savaşı sonrasında kullanıldığı ifade edilmektedir (Welz, 2000: 2). Heywood’a göre kimlik, “nispeten istikrarlı ve süreklilik arz eden benlik duygusudur. Böylece kişisel, toplumsal ya da evrensel değer yargıları barındırmaktadır” (Heywood, 2013: 229).

Kimlik, kişisel benliğe, içinde yaşanılan sosyal ortama veya bağlı bulunan soyut kavram ve inançlara aitlik duygusuna ithafen kullanılan bir olgudur. Yani kimlik sosyal ilişkilerin bulunduğu her ortamda ön plandadır. Keza “ortak kimlik değerleri oluşturan kolektif değerlerden olan etnisite, din,

dil, kültür gibi unsurlar” bu ilişkilerde belirleyici konumdadır (Gerçeker, 2021: 146). Bu yüzden göçmen kimliği incelenmesi adına önemli veriler bulundurmaktadır. Çünkü göçmenlik çeşitli tanımlara tabi tutulan bir kimlik türüdür. Örneğin, “kimlik krizi” ifadesini ilk kez kullanan psikanalist Eric Erikson bunu klinik deneyleri çerçevesinde göçmen kimliği bağlamında ortaya koymuştur (Gleason, 2014: 45-50). Keza kimlik çift taraflı olarak kişinin kendisi ve dışarıdan bir göz tarafından tanımlanmasıdır (Eralp, 1997: 19). Çünkü toplumsal yaşamın bir gereği olarak insanların kabul ettiği ortak değerlerce kolektif kimlik tanımlarının belirlendiği görülmektedir. Öte yandan sosyal bir varlık olarak insanın sürekli değişime açık yapısından dolayı kimlik, irade sahibi olarak tarihsel süreçte değişen ve dönüşen dünyada kendine biçtiği rolü nedeniyle genellikle insanla ilişkilidir (İnaç, 2014: 40). Nitekim bütün aidiyetler bireyin kimliğinin bir parçasıdır. Sanal göçmenler de böylesi bir ilişki ağı sebebiyle belirli bir kimlik çerçevesi çizmektedir.

Göçmen kimliği kazanılmış bir kimlik midir? yoksa verili bir kimlik midir? sorusundan hareket ederek kimliğin tanınma ve tanımlama kabiliyeti irdelenebilir olarak düşünülmektedir. Çünkü örneğin modern kimliğin bir anlamda sosyal inşa ürünü olduğunu ifade eden iki isimden Charles Taylor, özgür toplum içinde bireyin kendini tanımlamasının benliğin hakikatine ulaşmak olduğunu ifade ederken; Michel Foucault iktidar ilişkileri bağlamında kişinin benliğinin konumunu sürekli bir eleştiriye açık tutması gerektiği vurgusunu yapmıştır (Weir, 2014: 107). Böylece kimlik bilinci için ötekinin referansı belirleyici etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir söylemle sanal göçmen kimliğini ortaya koyacak referanslarla fiili göçmenlerin kimliğini belirleyecek referanslar arasında her şeyden önce kazanılmış ve verili kimlik farkı yatmaktadır. Yani ötekine bağlı ya da öz benlik çerçevesine bağlı tanınma politikalarının etkisi söz konusudur. Bunun yanında Taylor, kimliği “değerlere yüklenen anlamlar ve tanımlanmış topluluklara karşı olan bağlılıklar” ile açıklarken Foucault “belirli bir denetleme mekanizmasında yatan bilgi/iktidar rejimleri vesilesiyle üretilen olgular” üzerinden kimliğin var olma sürecini ortaya koymuştur (Weir, 2014: 111). Böylece içinde bulunulan sosyal yapının ve iktidar ilişkilerinin önemi ortaya konulmuştur. Buradan hareketle tanınma politikalarının “inanç ve şüphe” arasında yer edinen bağlılık ya da baskı unsurundan türediğini söylemek mümkündür. Ayrıca bilgi gücünü elde tutanların tanınma sürecinde söz sahibi oldukları görülmektedir. Başka bir bağlamda normatif açıdan saygın ve onurlu bir yaşamla beraber yasal haklar ve statü/prestij kazandıracak imkânların kimliğin tanınmasındaki rolü de ön plana çıkarılmaktadır. Bu doğrultuda örneğin Hegel, “en tamamlanmış tanınma biçiminin onur olduğunu” ileri sürerken toplumsal uzlaş ve işbirliğinin aileden evrensel boyutlara kadar hukuki düzenlemelerle bağlantılı olduğunu ve kimliğin insan hakları bağlamında statüsel bir varlık alanı bulduğunu ifade etmiştir (Hegel 1983’ten aktaran Douzinas, 2014: 225). Nitekim 1980 sonrasında J. Rawls’ın etkisiyle gelişen “adalet” ve “eşitlik” söylemlerinin siyasal anlamda sosyal demokraside yerini “onur” ve “saygı” kavramlarına bırakması sonucu Nancy Fraser bu değişimi “yeniden dağıtımdan” “tanınmaya” evrilen bir süreç olarak belirtmiştir (Fraser, 1995’ten aktaran Honneth, 2014: 242,243). Böylece toplumsal ilişkilerdeki maddi göstergeler kimliğin tanınmasında kolaylık sağlamaktadır.

Tüm bu çerçeveden bakıldığı zaman maddi durumu iyi olan fiili göçmenler gibi genellikle sanal göçmenlerin de elde ettiği ayırıcı nitelikler onların tanınmasında prestij sağlayıcı unsurlar barındırmaktadır. Dijital dünyada elde ettikleri bu prestij sayesinde söz konusu göçmenlerin kimlik verilerinde dikkat çeken inceleme unsurları ortaya çıkmaktadır. Böylece kimlik analizi yaparken elde edilen bu prestij ve statü sayesinde siyasal, sosyal, ekonomik-finansal ve psikolojik açıdan mukayese yapma fırsatı belirmektedir. Bu sanal göçmenler aynı zamanda fiili yerleşikler olarak yer edindiklerinden dolayı bazen tanınmamak adına da girişimlerde bulunmaktadırlar. Bu yüzden sanal kimlikleri gerçek kimliklerinden farklı yansımalar sunabilmektedir. Bunu anlayabilmek için de bu insanların davranışlarını düzensiz fiili göçmenlerin davranışlarıyla beraber düşünmek gerekmektedir.

4. SANAL SEFER VE METAVERSE DÜNYASI

Göç fiziksel hareketlilikle beraber bir çok değişimi beraberinde getiren bir yapılanma veya farklılaşma sürecidir (Atmaca, 2020: 65). Göç ve sonuçları insanların etkileşim içerisinde oldukları her konu ve kavramı ilgilendirmektedir. Bu yüzden göç aynı zamanda gerçekleştiği andan itibaren kalıcı izler bırakan etkili bir sosyal kavramdır (Bimay, 2020; 1932). Keza göç kavramı gerçekleşme biçimine, sebeplerine ve göçmenlerin kimliklerine göre uluslararası düzende sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel, psikolojik ve hatta dini etkileri bulunan eylemler bütünü şeklinde kadim bir olgu olarak varlığını sürdürmektedir. Bu yüzden değişirici ve dönüştürücü etkisiyle göçmen kimliği bulunduğu her ortamı etkilemektedir. Benzer minvalde göç olgusunun “göç eden kişinin ve göç edilen yerleşim yerinin etkin ve edilgen” olmasındaki belirleyici güç olduğu yönündeki ifadelere rastlamak mümkündür (Aydın, 2020: 187; Belli, 2020: 175; Ağır ve Sezik, 2015: 97; Yılmaz ve Taner: 2020: 85). Örneğin, Türkiye’de 1950’li yıllarda göç akınlarında bir dönüm noktası yaşandığında “kapitalistleşme süreci ile birlikte sanayileşme ve artan makineleşmenin kırsal alandaki toprak ile nüfus arasındaki dengeyi bozması, toprak mülkiyetinde kutuplaşma benzerindeki nedenler ve üretim dışında kalan iş gücüne yeni geçim kaynağı sağlamak” gibi maddi koşullardan bahsedilmektedir (Yılmaz, 2019: 1714). Buradan hareketle göç olgusu beraberinde göç edilen yerde salt insanların ve yapıların varlığını değil ekonomik, idari, siyasi ve sosyo-kültürel bağlamda kimlik ve yaşam biçiminin uyum içinde olması beklenen transferi de kapsamaktadır.

Uluslararası Göç Örgütü’nün Göç Terimleri Sözlüğündeki tanıma göre ise göç şu şekilde tanımlanmaktadır; “Kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir” (IOM-Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 22). Bugün ayrıca genel bir bakış açısıyla yaklaşıldığında tamamıyla tek yön olarak görülmesi mümkün olmasa da bir göç akım yönü bulunmaktadır. Bu kabulle hareket edildiğinde Afrikalıların Asya’ya, Asyalıların Avrupa’ya, Avrupalıların Amerika’ya ve Amerikalıların da uzay yolculuğuna, başka gezegenlerde daha iyi yaşam koşullarına yöneldiği izlenilmektedir.

İnternet koşullarının gelişimiyle beraber çeşitlenen göç yöntemlerinden bir diğeri erişim araçlarını kullanan ve bu anlamda gerekli bilgiye ulaşan insanların gerçekleştirdiği sanal göçtür. Yani yeni tip

göç, kitlesel göç çeşitlerinin artmasına bağlı olarak yeterli internet bağlantılarına, teknolojiye uygun sanal ortama giriş sağlayan elektronik eşyalara ve sanal ortamda yatırım yapmak için belirli bir maddi güce sahip insanların gerçekleştirdiği dijital boyutları bulunan bir eylemdir. İnternet ortamının kültürel yapısına alışkın olanları ve ilgili araçları kullanma becerisinde bulunanları ele alan Marc Prensky “dijital yerliler”, sonrasında bu becerilere ulaşma girişiminde bulunanları “dijital göçmenler” kimliksel tanımlarıyla literatüre katmıştır (Prensky, 2001: 5,6). Her ikisinin ortasında bulunanları, değişime hazır bulunanları ve genelde 1980’li ve 1990’lı yıllarda doğdukları için geleneklerden kopamayanları da “dijital melez” olarak adlandıranlara rastlamak mümkündür (Yıldız, 2012: 529-530; Karabulut, 2015: 20). Aynı şekilde “post-materyalist”, “post-hiyerarşik” ve “post-realist” olarak bu melez kuşağa “sentetik kuşak” tanımı da yapılmaktadır (Van Doorn, Duivestein & Pepping, 2019’dan aktaran Kuş, 2021: 247). Öte yandan sanal göç olgusu yeni doğan nesillerin teknolojiyle çok erken yaşlarda karşılaşması nedeniyle geleceğin bebek yaşlardaki göçmenlerinin gerçekleştirdiği bir göç türüne de işaret etmektedir. Nitekim Prensky daha 21. yüzyılın başında bu göçmenlere “baby boomers” benzetmesini bu sebeple yapmış gözükmektedir (Prensky, 2001: 1).

Bugün teknolojinin ve internetin toplumsal hayat içindeki payı giderek artmaktadır. Bu durum sanalda geçirilen zamanı ve oradaki işlem yoğunluğunu arttırmaktadır. Üstelik sanal toplumsal yapıda anlık iletişim kurma imkânları bu artışta önemli bir yer edinmektedir. Keza sadece zaman geçirmek, oyun oynamak, sohbet etmek veya eğlenmek amacıyla bile sanal göç gerçekleşmektedir. Durum böyle olunca birçok kültürden insan sanal göçmen kimliklerine de yön veren internet sosyal ağ uygulamaları vesilesiyle birbirlerini etkileyebilecek konuma erişebilmektedir. Öte yandan sanal göçmen olmanın belirli bir maddi güçle ilişkisi de söz konusudur. Buna göre 20. yüzyılın sonlarında sanal ortamda ancak yüksek gelirli insanların bulunabileceği ileri sürülürken literatüre eşitsizliğe dayalı “dijital bölünme” kavramı da bu sayede girmiştir (Hüsnuoğlu, 2016: 14-15). Buradan hareketle hangi dijital sınıflamaya tabi tutulursa tutulsun maddi koşullar sanal göçmenlerin dijital ortamlardaki varlıkları konusunda belirleyicidir. Örneğin dijital yerli olarak adlandırılan akran teknoloji çağı bireylerinden bazıları fiili dünyada maddi sıkıntılar yaşıyorsa dijital göçmenliğe itilmiş halde olacaklardır (Kalaycı, 2013: 147). Bunun sebebi ise internet erişiminden dijital araçlara kadar eşit imkânlarla sahip olamamaktan geçmektedir. Öte yandan sanal göçmenliği tetikleyen etmenler arasında çağın gerisinde kalmama isteği kapsamında popüler kültür yansımaları da bulunmaktadır. Özellikle sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmelerin teknoloji çağında oldukça hızlı ilerlemesi göz önüne alındığında sanal göçmenliği bu anlamda zorunlu kılacak sebepler bile söz konusu olmaktadır. Nitekim bu durum insanların sanal toplumsal yaşam içindeki sınıfsal ayrımlarına yol açacak mahiyettedir. Bilgi-iktidar ilişkisine göre gelişen bu algı sanal göçün itici ve çekici sebeplerinden biridir.

Metaverse dünyası ise bu alanda kıymetli veriler sunan bir yapılanmadır. Daha çok yeni sayılabilecek bu mecra için “yeni bir gerçeklik, anlam dünyası ve iş birliği fırsatları sunan; kültürel, entelektüel ve ekonomik üretim için alt yapı ve etkileşim olanakları tanıyan; farklı gelişmiş teknolojilerin eş zamanlı ve entegre bir biçimde kullanıldığı; siber toplumsal bir düzlem” tanımı söz konusudur (Kuş, 2021: 245). Metaverse kelimesi, meta (ötesinde, sonrasında) ve universe (evren)

kelimelerinden türetilen ve kurgusal veri alanını yansıtan yeni bir kelime formudur. Metaverse kavramının ve içeriğinin ise ilk defa “Neal Stephenson’ın 1992’de yayımlanan bilim kurgu romanı Snow Crash’de” kullanıldığı görülmüştür (NTV). Dijital göçmenlerin kullandığı “sanal karakterler (avatarlar) aracılığıyla üç boyutlu sanal-toplumsal yaşamın bileşenleri olarak kullanıcılara bu mecrada iletişimden iş dünyasına, kültürel, entelektüel ve ekonomik üretim altyapı fırsatlarından eğlence, sohbet ve ticarete” kadar geniş bir alan sunulmaktadır (Kuş, 2021: 247,248). Ayrıca ekonomik ve kültürel etki boyutlarıyla Metaverse’ün iki farklı yapılanma sistemi bulunduğu ve “dijital büyük patlama” ile sonuçlanan gelişme süreci bulunmaktadır. Bunlar; “teknoloji ve Metaverse ekosistemidir”. Örneğin, toplumsal açıdan statü ve prestij kazandıracak sanal gelir kaynaklarından Non-Fungible Tokens (NFT) ve coin adlı blok zincir sanal para cüzdanları bu gelişim sürecindeki unsurlardan biridir. Bir başka örnek eğitim gibi kültürel katkılar sağlayan artırılmış gerçeklik uygulamalarını barındırmasıdır (Lee ve diğerleri, 2001’den aktaran Kuş, 2021: 248,249). Bu mecradaki dini mekânlar, müzeler, sanatsal faaliyet sağlayan yerler, sanal para sağlayan bir nevi bankalar ve hatta kamu kurumları çeşitlilik sağlayan diğer yapılardır (Kuş, 2021: 250). Ayrıca ekonomik bakımdan gelir elde etmenin yolları Metaverse dünyasında yapılacak yatırımlarla söz konusudur. Örneğin bir reklam billboardı veya ev satın alıp kiralamak, sanal karakterin tedavisi için hastane satın alıp tedavi ücreti talep etmek, konser alanı veya önemli noktalardaki bir mekânı alıp orada gelir elde edecek organizasyonlar yapmak, sanal karakterlere dijital giyilebilir ürünlerin satılması gibi girişimler bu dünyanın yatırımcıları için önemli maddi kazanç kapıları olmaktadır.

Metaverse sınırları ortadan kaldırmaya yönelik bir sanal göç mekânıdır. Fakat içinde göçmenlerin kimliklerine göre yine soyut sınırlar çizdiği görülmektedir. Bunun için Metaverse’ün içeriğine başka bir gözle bakmak gerekmektedir. Öncelikle Metaverse insanların paralel bir evrende yeni bir toplumsal yaşama giriştiği bir ortamdır. Yani burada aynı insanın farklı kimlikleriyle karşılaşmak mümkündür. Bunun yanında yaşam koşulları çok farklı olan insanların hiç karşılaşmadıkları veya karşılaşamayacakları bir kıyaslama söz konusu olabilmektedir. Dijital göçmenler Metaverse’ün bugünkü yapısına bazı oyunlarla aşinadırlar. Dolayısıyla oyunlardaki iletişim ve davranış kalıpları Metaverse dünyasına da yansiyacak gözükmektedir. Öyle ki dijital platform oyunlarında sınırlara takılmadan birbirinin karakterine, köyüne vb. gibi inşa ettiği sanal alanlara oyun icabı saldırılar MetaWars’ı da hukuki bir sorun olarak gündeme getirebileceklerdir. Yine gerçek hayatta tanınmış sanatçıların bu alanda verdiği konserler gibi sanatsal performanslar da ilgilenen dijital göçmenlerin dünyanın her yerinden katılımlarını sağlamakta ve sınırları soyutlamaktadır. Bu noktada var olan sınırlar maddi koşullar ve bu performanslara katılmak için gerekli alt yapıdan geçmektedir. Büyük paraların döndüğü bu mecrada merkezi otorite de bulunmamaktadır. Bunun yerine “Merkeziyetsiz Otonom Kuruluş” anlamına gelen “Decentralized Autonomous Organization” (DAO) aracılığıyla bir şekilde kurallar belirleyen kooperatifler kurulmaktadır. Son olarak ileride Metaverse dünyasında duyu organlarıyla algılanabilir bir toplumsal yaşamın kurulma çalışmalarının da yapıldığı görülmektedir (Hürriyet). Bu durum evin sınırlarını aşmadan bambaşka bir ortamda bulunan bir insana kimliğini gizleyerek dokunabilme anlamına gelmektedir.

5. SANAL GÖÇMEN İLE FİİLİ GÖÇMEN KİMLİKLERİNİN MUKAYESESİ

Sanal göçmenlerle fiili göçmenlerin kimliksel analizlerini belirleyen en temel kavramlardan biri eğitimidir. Çünkü eğitim seviyesi teknolojik araçları kullanma ve internet kaynaklarına güven duyma hususları üzerinde belirleyicidir. İyi eğitim alan sanal göçmenlerin çoğu internet kaynaklarından ziyade diğer haber alma kaynaklarına daha çok güvenirken eğitim seviyesi düşük olan sanal göçmenler internet kaynaklarına güvenmekten çekinmemektedir (Kurt, Günüş ve Ersoy, 2013: 9). Fiili göçmenlerden maddi durumları kötü olanların haber kaynaklarına ulaşması ise buldukları koşullardan ötürü zor iken maddi durumları iyi olanların eğitim durumlarının da çoğunlukla iyi olması nedeniyle eğitilmiş dijital göçmenlerle benzer tutumlarının olması beklenmektedir. Başka bir açıdan yaklaşıldığında ötekileştirmenin her iki göçmen tipi üzerinde de etkisi söz konusudur. Fiili göçmenler gerçekleştiren göçmenlerin ötekileştirilmeleri aşikâr bir durumdur. Fakat sanal göçmenler için de bu durum dijital yerlilerin dijital göçmenlere karşı uyguladığı bir tavır olabilmektedir. İnternet ortamının kültürel yapısı, benimsenen dil (emoji dili gibi), yeniliklere hızlı uyum sağlayamamak gibi etmenler birer ötekileştirme unsuru olarak ortaya çıkmaktadır (Morley and Robins, 2011: 44). Yaş etkeninin ise bu anlamda belirleyici etkisine dair kesin bir çıkarım yapmak zordur. Çünkü yaştan ziyade sanal ortamın içeriği çoğu kez merak ve alışkanlık duygusuyla ilişkilidir (Derelioğlu, 2020: 22,23). Bu nedenle göç gerek sanalda gerekse fiiliyatta sadece belli bir yaş grubuna ait kabul edilememekle beraber çok yaş almış insanların ve çocukların bu konuda karar alma süreçleri sınırlıdır. Sanal göçmenlerin iş hayatlarında sorumluluk sahibi, disiplinli, otoriter, çalışkan ve idealist bir kimlik barındırdığı ileri sürülmektedir (Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014: 172). Benzer durum maddi koşulları iyi olan fiili göçmenler için de geçerlidir. Yine dijital göçmenlerin ve yerlilerin sanal oyunlardaki karakterlere veya mekânlara saldırma alışkanlıkları Metaverse dünyasında bir tür MetaWars halini alacak şekilde savaşı kimlikler barındıracağı varsayılabilir. Bu durum savaş, iç çatışma gibi sorunlardan kaçan fiili göçmenlerin gittikleri yerde bu psikolojiyi sürekli yaşama eğilimleriyle aynı görülebilir. Yatırım yapmak için belirli maddi güç gereklidir. Maddi durumu iyi olan fiili göçmenler ülke sınırları dışında da gelirlerini arttırmak için yatırımlarını taşımaktadırlar. Sanal göçmenlerin de benzer bir şekilde bu alanda maddi konulardan statü ve prestij elde etmek için yatırım yapma eğilimleri söz konusudur. Yani her iki göçmen kimliklerinde tüccar ve yatırımcı özellikleri benzeşmiş gözükmektedir.

Başka bir mesele otorite konusu üzerine şekillenmektedir. Fiili göçmenler ulusal ve uluslararası hukuki normlara tabidirler. Yani göç eylemlerini nasıl gerçekleştirirlerse gerçekleştirsinler bunun hukuki tanımlamada bir yeri vardır. Bu tanımlamalar belirli konularda sınırlar çizmekte ve bazen yaptırımlar içermektedir. Fiili göçmenlerin hukuki sınırlamaları bulunmaktayken dijital göçmenler ve yerliler bu mecrada hâkim bir otorite ve hukuki düzenlemeyle muhatap değildirler. Genel anlamda bir otorite düzeninden uzak olmaları sanal dünyanın kullanıcılarının bütünüyle kuralsız bir ortamda buldukları anlamına gelmemektedir. Bu yüzden kullanılan uygulamanın kurallarına göre bir sınırlamayla karşılaşan sanal göçmenlerin veya yerlilerin tutumlarında kayıt dışı fiili göçmenlerinkine benzerlikler söz konusu olabilmektedir. Bunların en çok öne çıkan kimliklerini gizleme çabasıdır. Öte

yandan göç olgusunun temelinde ihtiyaçları karşılamak için uygun bir yer arama girişimi olmaktadır. Bu durum da beraberinde ister fiili göç olsun ister sanal göç bireylerin ikilemler yaşamasını getirmektedir. İki mekân arasında takılıp kalan göçmenler kimliklerinde ve karakterlerinde her iki mekânın da özelliklerini taşıyacaklardır (Chambers, 2014: 151). Bu bağlamda tıpkı fiili mültecilerde olduğu gibi gettolaşma kavramının sanal göç mecralarında da olduğunu söylemek mümkündür (Sucu ve Gündüz, 2019: 476). Keza fiili göçmenlerin bir şekilde üretilen politikalarda payı bulunmaktadır. Bu politikalar ya onlara karşı üretilmekte ya da onlar sayesinde gelişmektedir. Sanal göçmenler de internet ortamında aktif olarak siyasal yönlendirici eylemlerde ve paylaşımlarda bulunabilmektedirler. Bu girişimlerin en çok bilinenleri seçim sonuçlarına müdahale, seçmen tercihlerini etkileme, bir politikanın çıkmasını ya da çıkmamasını sağlama, hükümet veya uluslararası kuruluşların verdikleri ya da vermedikleri kararlar, önlemler üzerinden kamuoyu oluşturmalarıdır. Keza yerel yönetimler açısından bakıldığında da internet ve bilişim teknolojisi sayesinde gelişen iletişim ağlarının hızlı, verimli, ucuz ve kaliteli hizmet sağlama konusunda üretilen politikalar üzerinde etkisi söz konusu olmaktadır. Teknolojik araçlarla ulusal sınırlar içinde veya dışında her türlü bilgiye erişimin sağlanması açık, şeffaf, hesap verebilir, katılımcı bir yönetimi teşvik etmekte ve yerel yönetimlerde bu teknolojiye uygun personel ile hizmet vermelerini gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda vatandaşların da dijital araçlar vesilesiyle katılım oranında artış gözlemlenmiştir (Kaypak, Yılmaz ve Bimay, 2017: 1800-1802). Dolayısıyla bu durum kurumsal kimlik içinde yöneticilerden personele kadar sanal kimliklerinde belirleyici ve yönlendirici bir etkiye sahip olmuştur.

Bir çerçeve olarak dijital yerlilerin ve dijital göçmenlerin konumları itibariyle sanal dünyadaki kimlikleri Tablo 1’de tablolatırılmıştır. Neslihan Derelioğlu’nun oluşturduğu bu tablo her şeyden önce maddi koşulların sanal göç için önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Ne var ki maddi koşulların önemini aşan sebeplerden başka, kültürel yaklaşımlar da belirleyicidir. Bu kimliksel verilerin dayanakları ise hem fiili hayatta hem de dijital mecrada geçerli unsurlardandır. Buradan hareketle fiili göçmen davranışlarının ya da bu anlamda yer edinmiş genetik reflekslerin sanal göç gerçekleştiren nesillere bir şekilde aktarıldığı ileri sürülebilir. Öyle ki doğal şartlarda güçlü olanın yön verdiği kitlelerde, fiili göçte de sanal göçte de, bilgi ve tecrübe iktidar demektir. Bu bilgi ve tecrübe ise bir süre sonra kendi kültürel alanında şekillenmektedir. Tıpkı Döring’in ifade ettiği gibi “dijital benlik” sayesinde belirlenen kimlik alanı teknoloji sayesinde sanal zeminde iletişime geçer geçmez insanların davranışlarıyla kendilerini nasıl sunduklarıyla ilgilidir. Böylece “dijital araçlar benliğin birer parçası” olmaktadır (Döring, 2000’den aktaran Dilek, 2021: 18,19).

6. SONUÇ

Göç türlerinin ve sebeplerinin her geçen gün arttığı bir süreçte geleceğe damgasını vuracak yeni göçmen türlerinden sayılan sanal göçmenlerin kimliksel analizi önemli bir konum barındırmaktadır. Bugün dünyada zorunlu sebeplerle yer değiştiren göçmenlerin iletişim araçlarıyla dünya kamuoyuna yansıyan içler acısı halleri bu insanlar için belirli bir algıyı da şekillendirmektedir. Sınırlarda insani şartlardan uzak bir şekilde beklerken ulaşmayı umdukları ülkede geleceklerine dair muammaları bulunan, maddi durumları kötü bu göçmenlere yönelik algılar beraberinde onlar için hastalıklı, suçlu

hatta din düşmanı etiketlerini de barındırmaktadır. Öte yandan benzer durumdaki maddi durumu iyi insanlar ise bu süreçlerden bağımsız şekilde sınırları kolaylıkla aşıp geleceklerinden emin bir şekilde yaşamaya devam edebilmektedir. Bu çalışmada ise yeni göçmen kimliklerinden sanal göçmenlere yönelik algısal izlenimler ve karşılaştıkları süreçler fiili göçmenlerinkine göre bir konuma oturtulmaya çalışılmıştır. Böylece geleceğin toplumsal yaşamında belirleyici etkileri bulunacağına inanılan bu insanların kimliksel tanımlaması şimdiden yapılmaya çalışılmıştır.

Öncelikle bu insanların sınır algıları genellikle maddi durumu iyi olan fiili göçmenlerinkine benzemekle beraber kayıt dışı göçmenlerin tavırlarına da benzer tutumları sanal dünyada kullanıcı adlarını farklı yazarak kullanmalarıyla açıklanabilir. Yine maddi koşulları nedeniyle göç ettikleri yerde gelir elde edecekleri yatırımları yapmaları bakımından zengin fiili göçmenlerle benzer ekonomik girişime sahip oldukları genellikle karşılaşılan bir unsur olmaktadır. Öte yandan söz konusu maddi durumu iyi olan göçmenlerin bazılarının aynı zamanda sanal göçmen olmaları da bu bağlamda güçlü bir kanı doğurmaktadır. Sanal göçmenler arasında maddi durumu daha kötü olanlar ise sanal toplumsal yapıda geri kalmakta ve bu ortama sürekli bağlantı kuramadıkları için sınırda bekleyen fiili göçmenler gibi fırsat doğmasını ummaktadırlar.

Netice itibariyle sanal göçmenler arasında da bir sınıf yapısından söz etmek mümkündür. Üst dijital sınıf bu araçlara kolaylıkla erişim sağlamaları ve kolaylıkla harcama yapacak sanal cüzdanları sebebiyle seçkin konumlarını kolaylıkla ele almaktadırlar. Orta sınıf sanal göçmenler sınırlarda bekleyen ve ellerindeki kıt kaynaklarla sanal toplumsal yapıda yer edinmeye çalışan insanlardır. Bu insanlar bir noktada hayatta kalma mücadelesini daha iyi yaşam koşulları üzerinden vermeye çalışan dijital göçmenler olarak görülebilmektedir. Öte yandan bu insanların fiili dünyadaki bazı kamusal işlemlerin sanal platformlarda yapılmasıyla ilk deneyimlerini de yaşadıkları görülmektedir. Son olarak sanallaşamayan alt sınıf veya dijital yoksul sınıf ise asgari dijital araç kullanma bilgisinin dışında tamamıyla bu dünyadan soyutlanmış ve böylesi bir göçe yeltenmemiş insanlardan oluşacaktır. Fiili dünyadaki maddi koşulların sanal göçü tetiklediği böylesi bir ortamda bir diyalektik söz konusudur.

Genel hatlarıyla bakıldığında sanal göçmenlerin eğitilmiş, maddi durumları iyi, kültürel farklılıklara açık ve onları kolaylıkla benimseyen, bugünün şartlarında genellikle genç yaşlarda olan, internet ve yazılım dillerine yatkın, milli duygularını koruyan (sanal dünyada satın alınan nesnelerin konumu veya üzerinde bayrak gibi kolektif kimlik sembollerine yer verilmesinden dolayı), alınan politik kararlar üzerinde takip edilme ve maddi durumlarına göre seçkin bir konum edinen bireylerden oluştuğu söylenebilir. Cinsiyet konusunda ise genellikle gizlenen sanal kimliklerden ötürü net bir çıkarım yapmak zordur. Ancak sanal ortam genellikle erkek egemen bir mecra olarak anılsa da kadın cinsiyetinin azımsanmayacak kadar çok olduğu gözlemlenmektedir (Sucu ve Gündüz, 2019: 479). Bu algının sosyal medya kullanıcıları üzerinden yapılan gözlemler veya internet kullanımındaki işlem yoğunluğuyla desteklenmesi mümkündür.

Son kertede ifade edilmesi gereken bir husus da kimliğin uygarlıkla ilişkili olmasıdır. Bu sebeple farklı göç yöntemlerinin aktörleri olarak göçmenlerin kimlik analizini yapmak bir diğerini dışlama amacı taşımamaktadır. Çünkü “öteki kimlikle kendi kimliğinin benzerlikleri ile onun sayesinde kendi

kimliğinin değerini anlamayan her topluluk uygarlığın bir bütün olarak yansıdığını göz ardı etmiş olacaktır” (Yılmaz ve Gerçeker, 2022b: 507). Sanal toplumsal yapı ve buradaki kimlikler de bu yüzden geleceğin uygarlık söylemlerinde önemli bir konum edinmeye başlamıştır. Bu yüzden dijital ortamdaki gerçek kimliksel verilerin hukuki dayanağı için kapsamlı bir uluslararası yasal düzenlemenin gerekliliği önerilmektedir. Ayrıca bugünün tüketim toplumunun tatminsiz tüketicilerinin davranışları ilerleyen süreçte Metaverse dünyasının da hızlıca tüketilip terkedilmesine yol açabilir. Bu durum geçmişte bir çok sanal online/çevrimiçi oyunda gözlemlenmiş bir durumdur.

7. KAYNAKÇA

- Adıgüzel, O., Batur, Z. H., Ekşili, N.(2014). Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı ile Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 19.
- Ağır, O. ve Sezik, M. (2015). Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları, *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt: 5 Sayı: 9, ss. 95-123.
- Atmaca, Y.(2020). Esenyurt ve Göç Yönetimi Politikaları Üzerine Bir İnceleme, *Türkiye’de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* içinde Vedat Yılmaz ve Yıldız Atmaca (Ed.), Bursa, Ekin Yayınevi
- Aydın, A.(2020). Bir Göç ve Göçmen Şehri Olarak Adana, *Türkiye’de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* içinde Vedat Yılmaz ve Yıldız Atmaca (Ed.), Bursa, Ekin Yayınevi
- Belli, A.(2020). Suriyeli Göçünün Kentleşme Açısında Değerlendirilmesi Üzerine Kilis Belediyesi Stratejik Planının İçerik Analizi, *Türkiye’de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi* içinde Vedat Yılmaz ve Yıldız Atmaca (Ed.), Bursa, Ekin Yayınevi
- Bimay, M.(2020). Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması: Kilis ve Batman Örneği, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(6), 1931–1943
- Chambers, I.(2014). *Göç, Kültür, Kimlik*, çev. İsmail Türkmen, Mehmet Beşikçi, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Derelioğlu, N.(2020). *Dijital Yerliler ve Dijital Göçmenlerin Teknoloji Ürünlerine Yönelik İlgilenimlerinin Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkisinin Karşılaştırmalı Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dilek, M. (2021). *Dijital Göçmenlerin Benlik Sunumları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Douzinan, C.(2014). Kimlik, Tanınma, Haklar: Hegel Bize İnsan Haklarıyla İlgili Ne Öğretebilir?, *Kimlik Politikaları* içinde, Fırat Mollaer(ed.). Çev. Nuran Erkul, Fırat Mollaer, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Eralp, A.(1997). *Soğuk Savaştan Günümüze Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, Türkiye ve Avrupa: Batılılaşma, Kalkınma, Demokrasi*, Atilla Eralp(ed.), İstanbul: İmge Yayınevi
- Ergun, D.(2018). *Yöntemi Bulmak: Türkiye’de Toplumsal Bilimlerin Bunalımı*, 3. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi

- Gamlen, A.(2020). “Migration and Mobility After the 2020 Pandemic: The End of an Age?”, Covid-19 and the Transformation of Migration and Mobility Globally “Time For a Reset?”, *IOM – Un Migration*, 1-14. Pdf.
- Gerçekler, O.(Aralık-2021). “Ulusüstü Vatandaşlık İnşasında Avrupa Birliğinin Girişimi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, Cilt:4, Sayı:2, 145-157.
- Gleason, P.(2014). Kimliği Tanımlamak: Semantik Bir Tarih, *Kimlik Politikaları* içinde, Fırat Mollaer(ed.). Çev. Fırat Mollaer, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Hatıplı, M., Köksalan, N.(2021). Covid-19 Salgını Sürecinin Bir Gerçeği Olarak Dijital Göç, 5. *International Paris Conference On Social Sciences*, Paris: Proceedings Book, <https://www.iksadparis.org/>
- Heywood, A.(2013). *Küresel Siyaset*, çev. Nasuh Uslu, Haluk Özdemir, Ankara: Adres Yayınları
- Honneth, A.(2014). Tanınma mı Yeniden Dağıtım mı? Toplumun Ahlaki Düzenine Değişen Yaklaşımlar, *Kimlik Politikaları* içinde, Fırat Mollaer(ed.). Çev. Kübra Kelebekoğlu, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Hürriyet(2022). *Yeni Başlayanlar İçin Metaverse ve Emlâk Piyasası! Ege’de Zeytinlik Almak Gibi Ama Bilmeden Girmek De Kumar Olur*, yazarlar: Gaye Kobal, Sevin Turan, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/yeni-baslayanlar-icin-metaverse-ve-emlak-piyasasi-egede-zeytinlik-almak-gibi-ama-bilmeden-girmek-de-kumar-olur-41969418>, Erişim: 31.03.2022
- Hüsnüoğlu, N. (2016). *Uluslararası Dijital Bölünmeyi Etkileyen Faktörler: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Bir Uygulama*. Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon
- IOM (2009), *Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü*, Ed: Bülent Çiçekli, çev. Littera çeviri ve Dil Hizmetleri Dnş. Ltd. Şti, ISSN: 2074-6709, No:18. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü. Pdf.
- İnaç, H.(2014), Çağımızın Toplumsal Algısını Temsil Eden Parametrelerden, ‘Kimlik’, ‘Kültür’ ve ‘Uygarlık’ Kavramlarının Sosyo-Politik Analizi, *İslam Medeniyetleri Araştırma Dergisi(İMAD)*, 1(1), 35-57
- Kalaycı, C.(2013). Dijital Bölünme, Dijital Yoksulluk ve Uluslararası Ticaret. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 27(3), 145-162.
- Karabulut, B.(2015). Bilgi Toplumu Çağında Dijital Yerliler, Göçmenler ve Melezler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 21, 11-23.
- Kaypak, Ş., Yılmaz, V., Bimay, M.(2017). Dijital Çağda Yerel Yönetimler, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (Kayfor15 Özel Sayısı), 1798-1813
- Kurt, A., A., Günüş S. ve Ersoy, M.(2013). Dijitalleşmede Son Durum: Dijital Yerli, Dijital Göçmen ve Dijital Göçebe, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(1), 1-22.
- Kuş, O. (2021). Metaverse: ‘Dijital Büyük Patlamada’ Fırsatlar ve Endişelere Yönelik Algular. *Intermedia International e-Journal*, 8(15), 245-266. doi: 10.21645/intermedia.2021.109
- Morley, D., Robins, K.(2011). *Kimlik Mekânları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar*, çev. Emrehan Zeybekoğlu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

- NTV(2022). *Metaverse Nedir? Metaverse ne Demek?*, <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/metaverse-nedir-metaverse-ne-demek.rHFNaay0KlJyFLIN5H0g>, Erişim: 31.03.2022
- Prensky, M. (September/October 2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *NBC University Press*, On the Horizon 9(5): 1-6. <https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>
- Sucu, S., A., Gündüz, U.(2019). Kitlelerin Yeni Göç Mekânları Olarak Sosyal Medya ve Sanal Göç İlişkisi, *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 5(2), e-ISSN: 2458-9381, 466-490, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/intjcss/issue/51161/654387>
- Weir, A.(2014). Taylor ve Foucault Arasında Modern Kimlikler, *Kimlik Politikaları* içinde, Fırat Mollaer(ed.). Çev. Özlem Avcı, Fırat Mollaer, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Welz, F.(2000). *Identity and Alterity in Sociological Perspective*, Sempozyum Bildirisi. New Delhi, http://www.zmk.unifreiburg.de/Online_Texts/Welz_Identity.pdf.
- Yıldız, A.(2012). Sosyal Paylaşım Sitelerinin Dijital Yerlilerin Bilgi Edinme ve Mahremiyet Anlayışına Etkisi. *Bilgi Dünyası Dergisi*, 13(2), 529-542.
- Yılmaz, V.(2019). “İç Göçün Nedenleri ve Değerlendirilmesi: Bitlis İli Örneği”, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), ss.1709-1735.
- Yılmaz, V., Taner, M.(2020). Türkiye’de Göç ve Kentleşme Üzerine Bir Değerlendirme, Şahin, T., G.(ed.). 2. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu(USVES) Tam Metin Kitabı*, 83-92 içinde, Elazığ: Asos Yayınevi www.usves.com.tr, Erişim: 01.03.2022
- Yılmaz, V., Gerçeker, O.(2022a). Türkiye’de Koronavirüs Sürecinde Göç ve Göçmenlerin Durumu Üzerine Bir Değerlendirme, *2nd International Symposium “Global Migration Phenomenon” With Its Security, Economic, Social, Political and Cultural Dimensions*, Ankara: Proceedings Book, 493-504, ISBN: 978-625-8377-00-2, www.capitalconference.org
- Yılmaz, V., Gerçeker, O.(2022b). Türkiye Ekseninde Göçmenlere Yönelik Alınan Tedbirlerde Doğu Batı Mukayesesi, *2nd International Symposium “Global Migration Phenomenon” With Its Security, Economic, Social, Political and Cultural Dimensions*, Ankara: Proceedings Book, 505-514, ISBN: 978-625-8377-00-2, www.capitalconference.org
- Yurtbaşı, M.(2006). *Dictionary of 2007 English-Turkish*, İstanbul: Bahar Yayınları.

TABLÖLAR

Tablo1: Dijital yerlilerin ve dijital göçmenlerin sanal kimlikleri

DİJİTAL YERLİLER	DİJİTAL GÖÇMENLER
Dijital çağda dünyaya gelen, teknolojiyle doğar doğmaz tanışan	Teknoloji, internet ve web ile sonradan tanışan,
Teknolojiyle büyüyen, her ihtiyacını dijital teknolojileri kullanarak gerçekleştiren ilk nesil	Teknolojilerin kullandığı ortamlara uyum sağlamaya çalışan
Dijital okuryazar	Dijital okuryazarlığı düşük
Dijital araçlar ve ortamlar hayatlarının merkezinde, dijital araçların dilini keşfederek, yaparak, yaşayarak öğrenen	Dijital cihazları ya da programları kullanmada zorluk çeken, kılavuz veya rehber kullanmaya ihtiyaç duyan
İnternet ve dijital ortamda kullandıkları kısaltmalar ve özel simgelerden ortaya çıkmış dil; internetin, sosyal medyanın, sanal oyunların	Sahip oldukları alışkanlıklar ile dijital dili aksanlı kullanan

dijital dili ile iletişim kuran	
Teknolojik cihazların bir ihtiyaç ürünü olmasından ziyade günlük yaşamın bir parçası olduğunu hisseden, her zaman yeni teknolojiye sahip olmak isteyen	Gereksinimden kaynaklı olarak dijitali kullanıp, teknolojiden faydalanan
Teknolojiyi hayatlarının merkezinde alan, bilgi edinme, ders çalışma, ödev yapma, sohbet etme, iletişim kurma, haberleşme, alışveriş vb. gibi bütün işlerini internetten yapan, “her zaman çevrimiçi”	Teknolojiyi genelde bilgi edinme için kullanırken, eğlenme, iletişim kurma, oyun oynama gibi nedenlerle de kullanmaya başlayan
Grafiksel olanı metinsel olana tercih eden ve dijital materyalleri basılı materyallerden daha çok özümseyen	Hala telefon, televizyon, radyo, gazete, kitap ve dergilerle bilgi toplayıp iletişim kuran, doğrusal okumaları tercih eden
Çevrimiçi iletişim kuran, mesajlarla konuşan internet günlüğü(blog) ve sosyal paylaşımlar ile kendini ifade ederek sosyalleşen	Yüz yüze iletişim, konuşma dokunma ve duygular önemli olduğu için dijital dünyayı tatmin edici bulmayan

Kaynak: Derelioğlu, 2020: 20,21

English Prepositions As Function Words Are Not As Easy For Language Learners As Normally Supposed To Be

Emin Yaş

Batman University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Western Languages and Literature, Batman, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1126711

ARTICLE INFO ABSTRACT

Article history:

Received: 06.06.2022

Received in revised form

Accepted

Available online: 30.06.2022

Key words:

English Prepositions, English Grammar, Function Words, Foreign Language, Syntax.

*Emin Yaş

E-mail address:

meminyas@hotmail.com

Orcid: 0000-0001-6813-1160

Prepositions as function words and single monomorphemic words are the most basic words of the human language, especially in the context of maintaining daily life. They are probably the first lexes/words entered to the human's linguistic repertoire, as their requirements in the language are so essential. Prepositions shows various relationships between lexes or phrases in sentences. Among these relationships time, points, position, direction and various degrees of mental or emotional attitudes seem to be significant. The purpose of the research is try to reveal what kind of challenges English prepositions have for the learners and also to confirm if they are as difficult as some linguists have stated before. Another purpose is to find out which features are more difficult among all their entity properties. The results of this study disclose that English prepositions possess very complex structures, different meanings and an associating duty of various types of part of speeches. In particular, those that construct the phrasal verbs require great effort for learning due to the loss of the meaning (sometimes partially, sometimes completely) they undergo. It has been understood that their properties such as steadily changing meaning and function make them quite difficult elements for learners of English.

2022 Batman University. All rights reserved

İşlev Kelimeleri Olarak İngilizce Edatlar Dil Öğrenenler İçin Normalde Zannedildiği Kadar Kolay Değildir

Emin Yaş

Batman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Batman, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1126711

Makale Bilgisi

Özet

Makale geçmişi:

İlk gönderim tarihi: 06.06.2022

Düzeltilme tarihi

Kabul tarihi

Yayın tarihi: 30.06.2022

İşlev kelimeleri ve tekil biçimbirimli kelimeler olarak edatlar, özellikle günlük hayatın sürdürülmesi bağlamında insan dilinin en temel kelimeleridir. Dildeki gereksinimleri çok önemli olduğundan, muhtemelen insanın dil bilimsel söz varlığına giren ilk sözlüklerdir. Edatlar, cümlelerdeki sözlükler veya öbekler arasındaki çeşitli ilişkileri gösterir. Bu

Anahatar Kelimeler:

İngilizce Edatlar, İngilizce Dil Bilgisi, İşlevsel Sözcükler, Yabancı Dil, Sözdizimi.

* Emin Yaş

E-mail address:

meminyas@hotmail.com

Orcid: 0000-0001-6813-1160

ilişkiler arasında zaman, nokta, konum, yön ve zihinsel veya duygusal tutumların çeşitli dereceleri önemli görünmektedir. Araştırmanın amacı, İngilizce edatların öğrenciler için ne gibi zorlukları olduğunu ortaya çıkarmak ve ayrıca bazı dilbilimcilerin daha önce belirttiği gibi zor olup olmadıklarını doğrulamaktır. Diğer bir amaç, tüm varlık özellikleri arasında hangi özelliklerin daha zor olduğunu bulmaktır. Literatür taraması yapılarak gerekli bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları, İngilizce edatların çok karmaşık yapıları, farklı anlamlara ve çeşitli kelime türlerini ilişkilendirme görevine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle öbeksal fiilleri oluşturanlar, geçirdikleri anlam kaybından dolayı (bazen kısmen, bazen tamamen) öğrenenler için büyük çaba gerektirirler. Sürekli değişen anlam ve işlev gibi özellikleri, onları İngilizce öğrenenler için oldukça zor unsurlar haline getirdikleri anlaşılmaktadır.

2022 Batman University. All rights reserved

1. INTRODUCTION

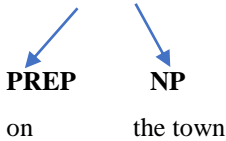
We use conjunctions to bond clause levels, however prepositions to bond the words or phrases. Prepositions¹, which are the subject of the present study, do not belong to the content words; they belong to the functional words i.e. they have closed class word.

Recall that content words or **contentives** have fundamental expressive content. On the other hands function words, Radfold prefers to say '**functors**'(Radfold, 2005, 40), assist principally to convey information about the grammatical function of specific types of statement within the sentence e.g. facts about grammatical properties for instance person, number, gender, case etcetera. To clarify this it is better to give an example: The word '**tree**' is a content word on the fact that it gives us some information about an entry; n.b. when we hear this word we think of/imagine an object in our mind.

The functional words are different than content words in that they gives us no information about the world we live in, nor let they us imagine any objects as we read or hear them; e.g. the words '**for**' by itself states nothing until it is used with other words or group of words inside the sentence. At the same time, they give no sense when we read or hear them. They remind us nothing. Therefore, they are function words i.e. they function only with the instrument of other lexes, phrases or grammatical categories.

Prepositions are petite words that states connections containing space, time, and degree. They express spatial relationship (700.000 inhabitants live **in** Batman); time (She will meet me **at** 5 p.m.); degree (This bag weighs **about** 2 kilos). It is known that prepositions lead prepositional phrases, which characteristically encompass a noun phrase. The tree below provides examples of the mentioned case i.e. prepositions build up PP (Teschner and Evans, 2007).

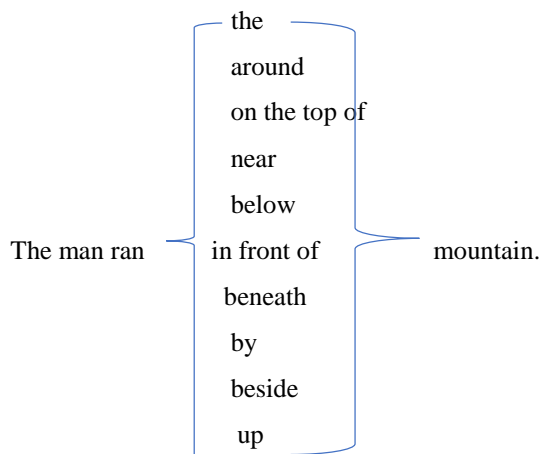
PREPOSITIONAL PHRASE (PP)

¹ It is know that prepositions are collectively known as **adpositions** (using the Latin prefix 'ad-' means "to").

in the taxi
 over the hill
 up the house's garden path

Apart from the tree just given, let us see how many typical prepositions can appear in front of one noun (NP+V+PP).

We should keep in mind that prepositions in English are full of pitfalls. The language learners get often confused with them during their utilization. For example, in many cases the preposition 'in' and 'at' can be used interchangeably. In such cases, something else or meaning may be intended. This means that when 'in the hotel' is used, e.g. 'Snack Bar Memo is in the hotel', a certain point of the hotel is intended. 'At the hotel' is expected to be used when the hotel is on/next to the land or somewhere like that or when a more general meaning is wanted to be expressed.

One of the important function the English prepositions fulfill is so called phrasal verbs, which is sometimes named as Two-Word Verbs, Prepositional Verbs or Particle Verbs. There a lot of Germanic languages such as German, English, Danish...ect. that have these categories. The problem in phrasal verb is that the meaning sometimes is obvious and sometimes not. See the sentences in the following.

- (1)The boy looked up to see the bird on the tree.
- (2)Look me up when you come to Batman next week.

In the example (1) the meaning of the main verb 'look' is there, but of the second verb is not there i.e. it is used with other meaning ('to visit somebody').

The main question of this research is to find out if the English prepositions are as easy as generally thought by reviewing written literature; in order words they are, from time to time, underestimated and supposed to be straightforward grammatical units. The second target is to try to confirm whether this linguistic unit structurally induce learning challenges as some scholars have found before (e.g. Özbay and Bozkurt, 2017; Sultan, 2014; et al.). Additionally, contributing to the literature is another purpose.

Our working hypothesis is that in contrary to the fact that the prepositions are generally regarded the easiest lexical category by the learners of second or foreign language they are not so easy to be acquired or learned. At the beginning of our study, we did not know that this subject has been figured

out so much and they gained so much attention among the scholars. Moreover, incremental studies exist within the context of the English prepositions.

First, a literature review about preposition will be carried out, then the importance of prepositions for the human language will follow. Later, definitions, types, classifications of preposition will be given. Following that, the sections such as prepositions used with other part of speeches, prepositions in phrase structure forms, prepositions semantically used in abstract, preposition stranding, the limitation of the study, discussion and conclusion, references will be handled.

2. THE LITERATURE REVIEW OF ENGLISH PREPOSITIONS

We found out that there have been many linguistic studies on whether prepositions cause difficulties in language learning. Quite a lot of linguists report that English prepositions induce many difficulties for learners of English as a second or foreign language (Saravanan, 2015; Sultan, 2014; Özbay and Bozkurt, 2017; Heydari and Bagheri, 2012). On the other hand, some researchers even reflect that the preposition in English are the most challenging factor in learning (Gvarishvil, 2012). Some other scholars the problems of the prepositions with respect to the cross linguistic influences (Demiral and Kaya², 2016; Lowie and Verspoor, 2004; Nghi et. al., 2021)

Likewise, Celce-Murcia and Larsen-Freeman (1983) state that English as second/foreign language teachers-as-a-group have feeling for that the English prepositions, following the linguistic unit ‘articles’, come as the second most difficult part of grammar for the students they teach. Both asserts that a cause, among other reasons, for this is that it is possible to encounter them in the use of some world languages that an inflection, a noun or an article in the place of a preposition, can carry the information to be hinted in the context. The English prepositions possessing many meanings and many functions should also be counted as one of the challenges, they informed.

At the same time, Erdem (2019) states in his study as well, that even the English teachers in a foreign language situation avoid employing English prepositions, which, they think, may lead them to the probable errors. We have even seen that the English Prepositions have been subject to scientific researches among the scholars not only in the world but also in Turkey (Erdem, 2009; Tomakin 2017; Akkök, 2009).

Erdem (2019) scrutinized the frequency of use of prepositions between native speakers of English and Turkish teachers of English in his work, performing an elicitation task with recording the oral production of the informants with 11 participants; Turkish Teachers of English and native speakers of English. A significant difference between the two groups regarding frequency of use of prepositions and use of various verbs was found in his work. He reported that, some variables, such as frequency,

² The work of them aims to study the functional values of common prepositions in French (à, de, en, sur, par, dans, pour, avec) and their equivalents in Turkish that has “postpositions”; -(y)E, - DE, DEn, üzerinde, tarafından, içinde, için ile). They employed a comparative table on which they were able to compare the numerical results. From that table, although the prepositions and the postpositions contain the same meaning on the lexical basis when they are used in the sentence, they found, according to the results that they obtained, that they have, for the most of them different functional values from each other and sometimes common functional values.

similarity, explicit instruction and meaningful activities might have tended to effect the acquisition of English prepositions.

Tomakin (2017) suggests this: It is better to teach them covertly i.e. to bring them together with some Turkish words which are similar in form (for example; to teach the English preposition 'for' , better to present a Turkish word like 'format') so that acquisition of English preposition can be realized successfully and rapidly as wanted. He says that quite a lot of words in Turkish exist that can be used in this method.

Akkök (2009) also analyzed phrasal actions, stated that they pose difficulties for learners of English as a foreign language, and offered options and suggestions to combat the difficulties that may be experienced in learning. Next, we are going to look at how crucial the prepositions are for the natural languages.

3. THE IMPORTANCE OF PREPOSITION FOR THE HUMAN LANGUAGE

Prepositions build up a closed class of lexical elements and it is impossible for them to be generated productively from lexes of other categories. The prepositions are very important for the human language. They help us fulfill the daily duties/works. They instrumentalize the World we live in, at the same time they assist that our perception realize logically/philosophically. Because of the fact that they belong to the essence of the daily life language, they are probably one of the early-appeared elements in the human languages i.e. in the linguistic repertoire of human being.

With respect to the typological point, the prepositions are structured in three types: those standing in front of the nouns, those standing after the nouns n.b. these are also classified as postpositions. The third types, which are called circum-positions, consist of two parts; one comes in front of the noun and another comes after the noun. In Turkish, prepositions come after the noun: Çantada (**in** the bag). Here, the preposition “-da” comes after the noun. That is a postposition because of its post modification. In English, the preposition '**in**' comes before the noun, as in the example of '**in** the bag'. That is a preposition because of its premodification. It is said that most of the world's languages fall into these two groups. There are also some languages that have the "circum-positions", such as "**von** mir **aus**" in German³. In other words, there are some prepositions that can be called a bunch of two words positioning both in front and behind noun or noun phrase.

When foreign language learners use wrong prepositions at the time they speak the target language, it can lead to the misunderstandings and even offensive expressions. (For example, 'going to the toilet' in German and English is different; the German version is different from the English version; 'auf die Toilette gehen: to go to the toilet; auf der Toilette sein: to be in the toilet'; and there is also 'zur Toilette bringen': bring to the toilette. Some German speakers learning English may get confused because of this difference. Someone can even feel offensive when using these different usages of prepositions. Sometimes we can not find an equivalent preposition from one language to the

³ Such kinds does not exist in English language except '**from** now **on**'.

another language. Because every preposition do not exist in every language e.g. the German preposition ‘um’ exists neither in English not in Turkish as in the sense used in the sentences below (‘um’ gives the meaning ‘difference’).

- (3)a. German : **um** 10% teurer
b. English : 10% more expensive
c. Turkish : %10 daha pahalı

On the one hand, there are words that we do not need at all to use, and on the other hand, there are great varieties of words that we need to understand during reading or listening. Of course, at the same time, there are words we have to understand and use. Those who learn English as a foreign language should pay attention to the comprehension events while learning these words, which they undoubtedly have to spend more time and effort on, and they should be very careful in order not to fall into some traps in their conscious or unconscious translations. There are sources, which say that prepositions are considered to be the most commonly happening words in languages that possess them. For instance, one frequency ranking for English word forms instigates as follows (prepositions in bold)⁴ : **the, of, and, to, a, in, that, it, is, was, I, for, on, you, ...**

Preposition is sometimes called as adposition and it is said that they are the most recurrent positions, being single mono- morphemic words. As stated by this source (Wordcount, 2022), just mentioned, the most widespread English prepositions are **on, in, to, by, for, with, at, of, from**, as all of which are single-syllable lexes and are not allowed to be broken down into the smaller divisions of meaning. From other hand, with a similar idea, Teschner and Evans (2007) say that the twenty most common English prepositions can be counted as ‘**at, about, above, against, around, before, below, between, by, for, from, in, of, on, over, through, to, toward(s), under, and with**’.

In terms of the importance of preposition in English, this can be summarized: They are very productive/useful elements because they consist of a great part of language production (output as punctuation and prosody) i.e. they come from the fact that they occupy a large place in written and in spoken. According to the McCarthy and O’Dell (1999, 9) there are at least 500 000 words in English, 5000 of which are used by the average native English speaker in his/her everyday speech. 50 of them make up 45% of everything written in English. I believe that a great deal of these are prepositions without which we can not sustain our daily speaking language as a human being. However, large corpus analysis should be made to confirm this belief.

4. THE DEFINITION OF THE PREPOSITION

It is possible to come across with the miscellaneous definitions of preposition, its numbers and classifications among scholars in literature. For example Greenbaum and Quirk (1990, 188) says that prepositions are a closed class items connecting to two units in a sentence and specifying a relationship between them.

⁴ "Wordcount · Tracking the Way We Use Language". www.wordcount.org

At the same time, in grammar books it is not so different e.g. according to the dictionary of Cambridge (online): *'We commonly use prepositions to show a relationship in space or time or a logical relationship between two or more people, places or things. Prepositions are most commonly followed by a noun phrase or pronoun'*.

Yaş (2020, 95) defines the preposition as *'the words that do not have a meaning on their own, but that, among other types of words, especially that help the nouns function or reinforce the meaning.'* He states that the preposition generally function with respect to space, time, and movement (translation of the citation has been made by the author).

Butterfield (2003, 1283) writes the preposition as *'A word or group of words used before a noun or pronoun to relate it grammatically or semantically to some other constituent of a sentence.'*

For more definitions, explanations, and other problems, the book of Huddleston and Pullman (2008) in Chapter 7, which is dedicated the topic 'Prepositions and Preposition Phrases' can be consulted.

5. THE TYPES OF ENGLISH PREPOSITIONS

The preposition in English can be subdivided into many ways. Nevertheless, it is better to categorize them according to the function they carry out. In a similar way, Seher (1992) gives the classification of them in accordance with their function in the syntactic structure. Therefore, you see their subdivision below; n.b. each of these can have a lot of meaning in different structures:

SPACE

In, on, at, to, in front of, behind, under, beneath, underneath, between, among, above, over, below, across, opposite, against, near, beside, near, next to, before, after, around, by, in the back of, on the top of.

(4) They live in Adana.

TIME

In, on, at, by, around, about, before, after, during, until

(5) She said she would be back by five.

DIRECTION

To, up, upon, down, into, at, across, through

(6) The cat ran into the room.

REASON, PERPOSE

Due to, of, for

(7) a. Due to the rain the meeting has been postponed.

b. He died of a heart attack.

c. You should consult a doctor for your stomach.

MANNER

In, like, with, by

(8) a. I came to work by train.

b. He is acting like a clown.

c. He is writing with a pen (it can have a meaning of ‘instrumental’ as well e.g. he fought with sworn).

d. It is forbidden to go to the school in jeans.

Notice that it is not so easy to classify prepositions in this way. Sometimes prepositions are more complex than they are described in grammar books. The reason is that some can be used for the place but some others can be figuratively determined through ideas of physical space (https://en.wikipedia.org/wiki/Preposition_and_postposition). Study the proposition of place ‘in’ in the following examples.

(9) She likes being in this room

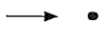

(10) They will finish the work in the present month

(11) Her life is in danger

(12) She told me this in all seriousness

We are expected to recognise the period time in (10), the danger in (11), the seriousness in (12) and having ability to cover in a kind of three-dimension space analogous to the physical room in (9). That’s because we must start by understanding the ways in which prepositions denote some of basic spatial dimension, as set out in the table 1 (Greenbaum and Quirk, 1990, 191) depicted in the following (three different types of distinction).

Table 1: Three different types of distinction

Positive		Negative		
Destination	Position	Destination	Position	
<p><i>to</i></p> 	<p><i>at</i></p> 	<p><i>(away) from</i></p> 	<p><i>away from</i></p> 	
<p><i>on (to)</i></p> 	<p><i>on</i></p> 	<p><i>off</i></p> 	<p><i>off</i></p> 	Dimension-type 1 or 2 (line or surface)
<p><i>in (to)</i></p> 	<p><i>in</i></p> 	<p><i>out of</i></p> 	<p><i>out of</i></p> 	Dimension-type 2 or 3 (area or volume)

6. PREPOSITIONS USED WITH OTHER PART OF SPEECHES

Sometimes it is impossible to encounter the English preposition on their own; they have some mandatory relationship with other syntactic parts. A few are in the following:

Prepositions with Adjectives:

- (13) Full/aware of: She is not **aware of** time.
- (14) Similar/due to: This car is not **similar to** the one you bought last year.
- (15) Wrong/familiar with: What is **wrong with** your friend?
- (16) Different/Separate from: Your homework is **different from** mine.

The Difference between Prepositions and Adverbs:

In order to distinguish between a preposition and an adverb one must see whether an object exist or not. One of the methods to make difference between them is that prepositions must come before the object whereas the adverbs are not used with an object (Buz, 2008, 140).

Analyze the example below:

- (17) You see a building **beyond** Kozluk ('beyond' here functions as a preposition).
- (18) You see a building **beyond** (There is no object, so 'beyond' is an adverb).

The words that are used in this manner are: around, before, behind, below, beneath, beyond, off, on, opposite, outside, over, past, round, through, under, underneath, up, without and so on.

The Difference between Prepositions and Conjunctions:

There are some words that can be used both as prepositions and as conjunctions. The difference stands in that a preposition come before a noun phrase but conjunction before a clause.

The lexes used frequently in this way are after, as, before, since, until (<https://dictionary.cambridge.org/tr/dilbilgisi/ingiliz-dilbilgisi/prepositions>).

(19) **After** the convention went to the end, I stayed a while in the lobby (conjunction).

(20) **After** the convention, I stayed a while in the lobby (preposition).

Next, the phrasal verbs will be handled.

7. PREPOSITIONS IN PHRASE STRUCTURE FORMS

There are some verbs made of two or three words, which are called phrasal verbs. This types of prepositions are also very important in daily life and in pedagogical contexts as they are very

frequently occurring elements in language. We can define phrasal verbs⁵, in a general sense, as a grammar category, which comprises of the combination of an action along with adverb, one preposition or sometimes more than one prepositions. A similar statement comes from Crystal (2008, 367) who gives it, as *'It is possible to be defined as linguistic units consisting of the combination of a verb with one, sometimes more than one preposition or adverb'*.

Let's look at the following examples:

(21) It was when he joined our club that he really **came out of himself**

In the sentence above phrasal verb, meaning to relax and become friendly with other persons and possessing more confidence in himself, consist of three words: 'come' is the verb; 'out' is the adverb; 'of' is preposition⁶. A phrasal verb gives a specific meaning. This meaning is sometimes unclear as given in the example. In this connection Slim (2004) states: *'It may not be possible to work out the meaning from the words within the phrasal verb, because the meaning of the phrasal verb is almost idiomatic'*.

When we review this type of prepositions i.e. phrasal verbs we see that semantic features and semantic extensions become important. The semantic features of phrasal verb will be easy to interpret and understand if the verb of verb phrase holds its lexical meaning and its constituent spatial meaning. We encounter the cases in which constituents that composites the phrasal verb cannot preserve their lexical meanings and start to have a figurative meaning in that it drops their lexical meanings. The most difficulty situation is experienced when both the verbs and constituent of phrasal verb diverge from its lexical meaning.

However, sometimes the components that make up the phrasal verb cannot preserve their lexical meanings and gain a figurative meaning by getting rid of their lexical meanings. If the verb that creates the phrasal verb has moved away from its lexical meaning and its component which is a preposition, indeed, it will be more difficult to interpret the meaning of the phrasal verb.

Examine the following sentences paying attention on how the changes of meaning occur and figure out carefully to see how the actions and their constituents making up these units occur (Akkök, 2009).

(A) Action and constituent can preserve their lexical meaning.

(22) We run up the hill. (run up)

In (22), the constituents both 'run' and 'up' maintain lexically their meaning. In order words, the verb 'to run' is used with the meaning of 'to run'; 'up' with the meaning of 'up'

⁵ Even the books containing only phrasal verbs are available in bookshops. In addition, the well organized and written dictionaries can compromise phrasal verbs at the end of their dictionaries or at the end of entries which possess such phrases.

⁶ 'out, in, off....ect. are some named as 'adverbial particles' or only 'particles'.

(B) The word ‘verb’ that indicates movement is eluded from its lexical meaning. Hence, it can be seen that it expresses an abstract, invisible change as shown in the following sentence:

(23) The company ran up the expenses. (to increase, to make greater)

In this example, the verb ‘run’, which means ‘to run’, has been stripped of its lexical meaning. We see another point here that the preposition ‘up’ as a constituent of the phrase verb (used normally in the meaning of ‘up’) has gained new meaning namely ‘to increase’.

(C) There are also the situations in which the verb and the preposition together may have completely moved away from their lexical meaning and gained an idiomatic meaning. It is seen the sentence below:

(24) My girl friend blew up as she saw me sitting in Jill's room. (get angry)

In the example, both ‘blow’ as action ‘to explode’ and the meaning of ‘up’ as a spatial property of verb phrase have retained a completely different meaning i.e. they are stripped of/ got rid of their lexical meanings.

From those examples above, we can make a summary: The situations, where either the verb or both the verb and the preposition slip out of their meanings or lose their meanings, are among the most difficulties ones and they can be mostly experienced in learning the English phrasal verbs.

Furthermore, there is another problem in learning the mentioned linguistic unit. That is the phrasal verbs can have more than one meaning despite to the fact that it consists the identical verb and its component. It should also be noted here that, in addition to the greatest challenges the learners of English as second or foreign language face, one of the other difficulties of English verb phrasal is that some of them are separable some others are inseparables. For example for each cases, let us analyse the phrasal verb ‘put up’.

When we look up it in the dictionaries⁷, we find that this phrasal verb has 24 entries and 15 other words used with: totally 39 usages. The first 7 out of 24 are given, then the number 8 taking out of 15 will be depicted.

Table 2: Some uses of phrasal verb ‘put up’ (8 sentences out of 39 entries)

1. Many people put up messages upon their refrigerator (To hang or mount).
2. That last fighter put up quite a fight (To present, especially in "put up a fight").
3. Please put up your luggage in the overhead bins (To place in a high location).
4. We can put you up for the night (To house, shelter, or take in).
5. Dionysius of Syracuse, in his exile, was made to stand without dore ; he wisely put it up , and laid

⁷ <https://www.seslisozluk.net/put%20up-nedir-ne-demek/> (Retrieved: 17.02.2022)

the fault where it was, on his own pride and scorn, which in his prosperity he had formerly showed others (To endure, put up with).

6. I think someone **put him up** to it (To cajole or dare to do something).

7. Be sure to **put up** the tools when you finish (To store away)

8. I **put up with** a lot of nonsense, but this is too much (put up with to tolerate, suffer through, or allow, especially something annoying).

Sentences 2,4,5,6,8 give the evidence for how the main verb ‘put’ merged with a preposition building a phrasal verb (in 8 ‘up’ is handled as adverb and with ‘with’ as preposition, we think, in fact, literarily both are prepositions)(<https://www.seslisozluk.net/put%20up-nedir-ne-demek>) yielding new lexical meanings. Except to this slot, the number 4, 5 and 6 are good examples for the separable phrasal verbs and the others the inseparable ones.

At this point, the question of ‘what percentage of the verb’s or the preposition’s meaning must be lost (not at all, a little, a lot, more, how much?) so that we do not lose the meaning ?, becomes significant. Notice that, sometimes, eliciting the meaning neither from the context nor the usage may be possible as the table shows.

8. PREPOSITIONS SEMANTICALLY USED IN ABSTRACT

There are times in which preposition gives not only the concrete but also the abstract meaning. The frequently employed type of the prepositions in this sense is the preposition we need every day; that is the preposition of place. Let us look at the sentence below:

Beyond the city are farms one of which belongs to uncle Hasan

Solving this maths problem is beyond him/his son.

In the first example, the preposition ‘beyond’ has concrete meaning, having the sense of position or place. But in the second sentence it has an abstract meaning, having the sense of a problem of maths which is too difficult to solve for the boy.

Likewise, the both sentences below have an identical story. In the first sentence the preposition ‘behind’ has been used with the sense of a place/spatial meaning; whereas in the second sentence with an abstract meaning, having the sense of supporting/giving support to him.

(25)The restaurant Mem is **behind** the bank

(26)Everyone is **behind** him, because he is right

Next, the stranding of preposition will be given.

Preposition Stranding⁸

We know that prepositions in English come before their components but some cases exist that break up this rule. First, let us give some instances then try to analyze them:

(27) We have paid **for** the car / the car has been paid **for**.

(28) It is not worth listening **to** his advice/ his advice is not worth listening **to**.

(29) What is she looking **at**?

(30) Who are we talking **about**?

Taking a glance on all of these sentences it will be seen that all of them ends with a preposition. In number (27) the subject in active construction parallels to the prepositional complement in the active similarity. In (28) the prepositional complement can be mentioned in sentences with infinitive or '-ing clauses.

Greenbaum and Quirk (1990:189) states that there are situations where detourment is uncompeled depending primarily on stylistic inclinations. They says that detourment is actually normal if the prepositional complement is an interrogative pronoun giving the following examples:

(31) What are you looking **at**?/Who is she talking **about**?

It is generally accepted that the place of preposition in relative clauses below can be in two positions: informal and formal.

(32) The building that we are standing in front of was designed by Ottomans. (informal)

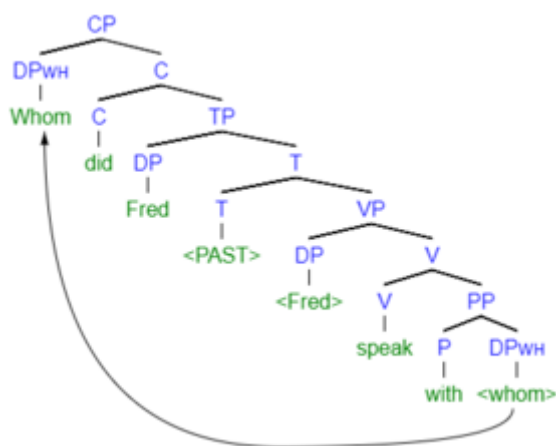
(33) The building in front of which we are standing was designed by Ottomans. (formal)

The same view is found in the dictionary book, which is quite comprehensive for the English language, edited by Butterfield (2003, 1283). He expresses that, as the practice of ending a sentence with a preposition (Venice is place I shall like to go **to**) was formerly looked as incorrect, but is now acceptable and is the favored form in many countries.

Again, the preposition stranding can be shown as in the following chart.

Chart 1: The preposition stranding (<https://en.wikipedia.org/wiki/Pied-piping>)

⁸ The word '*stranding*' is to distinguished from '*pied-piping*'. Pied-piping takes places with the condition when the wh-question words brings their encompassing phrase with them to the front of the clause. This phenomenon does not happen with the former one.

In the chart, the stranding of the preposition is seen. It is observable that while the interrogative word ‘*whom*’ is coming to the beginning of the sentence, the preposition ‘*with*’ stays where it is. In other words, the movement of ‘*whom*’ takes place without ‘*with*’.

9. THE LIMITATION OF THE STUDY

This research consists of only collecting, analyzing and interpreting the data regarding the literature review. Different data collection methods can be used to make the study more efficient.

The research has not reached and processed a large amount of data. Working with the larger data in future studies can yield better results. In addition, while studying this grammatical unit, different and various linguistic and social contexts (even, incorporating psychological aspect) need to be gotten involved.

One of the other limitations of the study is that the data has not been elicited from three language skills, namely; listening and reading as perceptive data and speaking as productive data (except writing). It is essential to collect and analyze all types of perceptive or productive data. On the other hand, only one type of English prepositions can be studied, not the whole as made her. We think that, thus, it will be perhaps possible to explore many different problems in detail. Similarly, comparative analyzes with other languages could be made. It should be said that it would also be beneficial if the compilation i.e. the corpus facilities, be taken into account.

10. DISCUSSION AND CONCLUSION

Prepositions are very frequently used items in spoken and written language. Our cardinal question was to try to find out if the English prepositions are as easy as generally considered. The study has reached the results that in contrary view they are more complex and difficult for language learners. Their difficulties contain the points such as phrasal verbs, preposition stranding, different meaning and functions, constantly alteration with the worldly perception, culture, and cognition. Thus, our working hypothesis has been confirmed.

At the same time, the present study support the view of the previous scholar, that the English prepositions form handicaps for second/foreign language learner of English, as mentioned in literature overview. More explanations and arguments are available in the following.

One of the most difficulty of preposition types is the one containing verb construction. The prepositions in constructing phrasal verbs induces learning difficulties in that either verb or its particle/preposition or both may diverge from their literary meaning. Moreover, the phrasal verbs can possess many meanings. How can the learners of English as second/foreign language overcome such handicap? We argue that it is apparently impossible n.b. learning some grammatical categories in natural languages are always difficult to acquire; furthermore the natural languages have many expectations.

Phrasal verbs is one of the linguistic units required very earlier in English. It needs to be repeated here: The most difficult situations regarding English phrasal verbs is that when the preposition (i.e. particle) loses its meaning and both the verb and the preposition gain a new meaning. To overcome the mentioned challenge, more exposure to the English language's input or a lot of reading and listening practices are required. Lots of exercises can also help the individuals to surmount their learning problems at that point. Nevertheless, the question to what extend it is possible remain unanswered.

Owing to the fact that there are exceptions of English prepositions both in form and meaning (plus, separable and inseparable) such drills can make it possible: to learn the names of the place complements and the relevant vocabulary/or chapter exercise them frequently. They can even be memorized during the learning process. However, memorization should not be preferred. If the language learners are patient, their ears and eyes of them will be able to become accustomed to some prepositions in coruse of time.

More drills through explicit instruction, repetition, and meaningful activities are suggested, because they are important. The teacher or instructors should dwell longer on some challenges and try to solve the mother language interference or negative transfer when emerged. Besides, the frequency for the learners during the language input should be boosted; this may help in mastering their meaning and functions. Additionally, the application of functional approach to the language in written or spoken corpora is recommended be taken into consideration.

In sum, the results show that reaching the proficiency in English prepositions, even at an advanced level, is quite difficult. Because their multiple meanings and functions make them one of the most difficulty linguistic units in learning English as Second or Foreign Language.

11. REFERENCES

- Akkök, E. A. (2009). İngilizce Öbekli Eylemlerin Öğretiminde Dilbilimsel Bir Yaklaşım. *Dil Dergisi 146* (2009). Ankara Üniversitesi. https://doi.org/10.1501/Dilder_0000000118
- Butterfield, J. ed. (2003). *Collins English Dictionary*. Complete and Unbridged. A HarperCollins Publisher, Great Britain.
- Buz, Y. (2008). *English Grammar*. D publishing. İstanbul.
- Celce-Murcia, M. and Larsen-Freeman, D. (1983). *The grammar book: an ESL/EFL teachers course*. Newbury House Publishers Inc. Rowley, Massachusetts.
- Crystal D. (2008). *A dictionary of linguistics and phonetics*. (6. Edition) Blackwell Publishing, USA.
- Demiral S., and Kaya M. (2016). *Fransızca ve Türkçede İlgeçlerin Karşılaştırmalı Analizi*. Turkish Studies, 11 (10), 203-216. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Spring.
- Erdem E. (2019). Use of English Prepositions in 12 Oral Production, *International Journal of Educational Spectrum*, 1(2), 88-93.
- Greenbaum, S. and Quirk R. (1990). *A Student's Grammar of the English Language*. Longman. Harlow, Essex, England.
- Gvarishvil, Z. (2012). Interference of L1 Prepositional Knowledge in Acquiring of Prepositional Usage in English. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 70, 1565-1573. doi: 10.1016/j.sbspro.2013.01.224
- Heydari, P. and Bagheri, M. S. (2012). Error Analysis: Sources of L2 Learners' Errors. *Theory and Practice in Language Studies*, 2 (8), 1583-1589.
- Huddleston, R. D. and Pullman G. (2008). *The Cambridge grammar of the English language*. (2.Edition). Cambridge University Press.
- Lowie W. and Verspoor M. (2004). Input Versus Transfer? The Role of Frequency and Similarity in the Acquisition L2 Prepositions: In Michel Achard and Susanne Niemeier (Eds). *Cognitive Linguistics, Second Language Acquisition, and Foreign Language Teaching* (77-93). Mouton de Gruyter, The Hague and Berlin.
- McCarthy M. and O'Dell F. (1999). *English Vocabulary in Use, Upper Intermediate & Advanced*. (9. Edition). Cambridge University Press Published by The Press Syndicate of The University of Cambridge, UK.

- Nghi T.T., Thang N.T. and Phuc T.H. (2021). An Investigation into Factors Affecting the Use of English Prepositions by Vietnamese Learners of English. *International Journal of Higher Education*, 10 (1), 24-40 doi:10.5430/ijhe.v10n1p24
- Özbay, A. Ş. and Bozkurt, S. (2017). Tertiary Level EFL Learners' Use of Complex Prepositions: in KTUCLE, TICLE versus LOCNESS. *The International Journal of Educational Researchers*, 8 (3), 32-41. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/638875>
- Radford A. (2005). Minimalist Syntax. *Cambridge Textbooks in Linguistics*. Cambridge University Press.
- Saravanan, J. (2015). The Use of English Prepositions: An Empirical Study. *Journal of NELTA*, 19 (1-2), 158-168. <https://doi.org/10.3126/nelta.v19i1-2.12089>
- Seher, A. (1992). *Proficiency in English*. Tepe Yayınları, Ankara.
- Slim M. (2004). *Explore good English grammar*. A.D.R. Limited, London, Great Britain.
- Teschner R.V. and Evans E.E. (2007). *Analyzing the grammar of English* (3. Edition). George Town University Press, Washington DC.
- Tomakin E. (2017). A Suggestion of Teaching English Prepositions in the Turkish Sentences Covertly. *Turkish Method, YJU Journal of Education Faculty*, 14 (1), 1601-1623.
- Yaş, E. (2020). *Bir Çırpıda ve Detayda Türkçe Açıklamalı İngilizce Gramer*. Paradigma Akademi Yayınları, İstanbul.

Web-references

- <https://dictionary.cambridge.org/tr/dilbilgisi/ingiliz-dilbilgisi/prepositions> Retrieved date of Access: 2022.02.11
- https://en.wikipedia.org/wiki/Preposition_and_postposition Retrieved date of Access: 2022.02.11
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Pied-piping> Retrieved date of Access: 2022.02.12
- <https://www.seslisozluk.net/put%20up-nedir-ne-demek> Retrieved date of Access: 2022.02.17
- www.wordcount.org " Retrieved date of Access: 2022.02.12

Göçmenlerin Sağlık Hizmetlerine Erişiminde Karşılaştıkları Sorunlar

Veysel Erat & Ferit İzci

Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bitlis, Türkiye

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Van, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1131548

Makale Bilgisi

Özet

Makale geçmişi:

İlk gönderim tarihi: 16.06.2022

Düzeltilme tarihi

Kabul tarihi

Yayın tarihi: 30.06.2022

Anahatar Kelimeler:

Göç, Göçmen, Sağlık, İnsan Hakkı, Entegrasyon.

* Veysel Erat & Ferit İzci

E-mail address:

veyselerat@hotmail.com &

ferit.izci@yyu.edu.tr

Orcid: 0000-0002-0735-5432

0000-0001-6383-1280

Bu çalışmanın amacı, sağlık hizmetlerine erişim alanında göçmenlerin karşılaştıkları zorlukları ortaya koymaktır. Çalışma literatür taramasına, konu ile ilgili uluslararası doküman incelemesine ve Göçmen Entegrasyon Politikası İndeksi'nden elde edilen verilerin analiz edilmesine dayanmaktadır. Çalışma dört bölüm olarak tasarlanmıştır. Birinci bölümde sağlık bir insan hakkı olarak ele alınmıştır. İkinci bölümde göçmenler ve sağlık alanında karşılaştıkları sorunlar değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde göçmen sağlığı bir entegrasyon göstergesi olarak incelenmiş ve son bölümde verilere dayalı olarak göçmenlerin karşılaştığı sorunlar ortaya konmuştur. Sonuç olarak, ülkeden ülkeye değişmekle birlikte; sağlık hakkının hiç tanınmaması, sağlık haklarının kısıtlanması, bu hakka erişimin çeşitli prosedürler öne sürülerek zorlaştırılması, gerekli bilgilendirilmelerin yapılmaması, sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmesi için yeterli kanalların kurulmaması, etkili politikaların geliştirilmesi noktasında yeterli araştırmaların yapılmaması ve göçmenlere politika kararları alınırken söz hakkının tanınmaması nedenlerinden dolayı önemli sağlık hakkı sorunlarının devam ettiği anlaşılmıştır.

2022 Batman Üniversitesi. Her hakkı saklıdır.

Problems Migrants Experience in Accessing Health Services

Veysel Erat & Ferit İzci

Bitlis Eren University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Bitlis Türkiye

Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Public Administration, Van, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1131548

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article history:

Received: 16.06.2022

Received in revised form

Accepted

Available online: 30.06.2022

The aim of this study is to reveal the difficulties faced by immigrants in the field of access to health services. The study is based on literature review, international document review on the subject, and analysis of data obtained from the Migrant Integration Policy Index. The study is designed as four parts. In the first part, health is discussed as a human right. In the second

Keywords:
Migration, Migrant, Health, Human Rights, Integration.

* Veysel Erat & Ferit İzci
E-mail address:
veyselerat@hotmail.com &
ferit.izci@yyu.edu.tr
Orcid: 0000-0002-0735-5432
0000-0001-6383-1280

part, immigrants and the problems they face in the field of health are evaluated. In the third part, immigrant health is examined as an indicator of integration, and in the last part, the problems faced by immigrants are revealed based on the data. As a result, although it varies from country to country; not recognizing the right to health, restricting the right to health, making it difficult to access this right by putting forward various procedures, not providing the necessary information, not establishing sufficient channels for a healthy communication, not doing enough research on the development of effective policies and not giving the immigrants the right to have a say in policy decisions are important health right problems was found to continue.

2022 Batman University. All rights reserved

1. GİRİŞ

Bugün, dünya çapında bir milyar civarında göçmen olduğu tahmin edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, dünya nüfusunun yaklaşık 7’de 1’i göçmendir (WHO, 2022a). Uluslararası Göç Örgütü’ne (IOM) göre (2022: xiii), bu sayının 281 milyonunu uluslararası göçmenler oluşturmaktadır ki bu sayı dünya nüfusunun %3.6’sına tekabül etmektedir. Uluslararası göçün son elli yılda görünür bir büyüklükte artması, ülkeleri göç üzerinde düşünmeye sevk etmiş ve konu ile ilgili politikaları etkilemiştir. İnsan hareketliliğinin giderek dünyayı şekillendirdiği ve küresel bir olgu haline geldiği düşünüldüğünde; göç eylemlerinin buna neden olan etmenler ve sınır güvenliği ya da yönetimi gibi sığ bir alanda düşünülemeyecek kadar geniş kapsamda değerlendirilmesi gereken bir gerçeklik olduğu anlaşılmaktadır. Göçün öncesi ve sonrasında birçok boyuta içkin ve yıllara yaygın yönleri bulunmaktadır.

Özellikle göçmenlerin varmış oldukları ülkelerde giderek kalıcı olmalarına bağlı olarak karşılaşmış oldukları sorunlar devletlerin önemli gündem maddelerinden biridir. Bu sorunlar genel olarak ülkelerin göçmenlere yönelik uyguladığı uyum politikaları ile aşılmaya çalışılmaktadır. Ancak her ülkenin göçmenlerin uyumu için ihtiyaç duyulan politikaları geliştirdiği söylenemez. Birçok ülke göçmenleri, vatandaşları ile aynı görmek yerine göçmenler için asgari düzeyde politikalar geliştirmeyi tercih etmektedir. Buna bağlı olarak, son yıllarda, göç çalışmaları; göçün ekonomiler, toplumlar ve hizmetlerin sağlanması üzerindeki etkisinin beslediği canlı bir disiplin haline gelmiştir. Özellikle de bu çalışmanın konusu olan ve çoğu zaman yetersiz kaynaklara sahip sağlık hizmetleri üzerindeki etkisi literatürde daha fazla ele alınmaktadır (Cox ve Marland, 2013: 13).

Göçmenler genel olarak birçok ülkede sağlık hizmetlerine yeterli düzeyde erişememektedir. Özellikle belgesiz göçmenler ve aileleri göçmen politikalarında insanlık onuruna sürekli olarak meydan okunan savunmasız bir nüfusu temsil etmektedir (Page, 2022). Uluslararası kuruluşlar göçmenlerin sağlık sistemine dahil edilmesini entegrasyonun önemli bir bileşeni olarak kabul etmesine rağmen ülkeler, göçmenlere şüphe ile yaklaşmaktadır. İnsan yaşamını doğrudan ilgilendiren sağlık hizmetlerine erişim koşulları vatandaşlar ile karşılaştırıldığında oldukça zorlaşabilmekte ve kısıtlayıcı politikalar göçmenlerin kötü sağlık sonuçları ile karşılaşmasına neden olmaktadır.

Bu çalışmada, göçmenlerin genel olarak karşılaşmış olduğu sağlık sorunlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma uluslararası düzenlemeler, küresel olarak nitelendirilen aktörlerin

hazırladıkları dokümanlar ve ülkeleri ölçen göstergelerin incelenmesine dayalı olarak dört bölüm şeklinde tasarlanmıştır. Birinci bölümde, sağlık ve insan hakları arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Eğer sağlık sıradan bir hak ise bunu tanımak devletler açısından daha güç bir şey olacaktır. Ancak sağlığın uluslararası hukuk açısından evrensel bir hak olduğu kabul edilirse devletlerin sağlığa bakış açıları en azından diğer entegrasyon göstergelerine nazaran daha pozitif olacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde, göçmenlerin sağlığa erişim konusunda yaşadıkları sorunlar ana hatlarıyla ele alınacaktır. Böylece birinci bölümle bağlantılı bir şekilde başta bir insan olarak göçmenlerin sağlık politikaları ile ilişkileri kurulacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, göçmen sağlığı, devletler açısından önemli bir politika alanı haline gelen göçmen entegrasyonunun bir parametresi olarak ele alınacaktır. Son bölümde, göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişiminde karşılaşmış oldukları sorunlar ülkeler üzerinden incelenecektir.

2. BİR İNSAN HAKKI OLARAK SAĞLIK

Sağlık Konferansı tarafından 1946 yılında kabul edilen anayasada insanın “sadece hasta ve sakat olmayışı değil beden, ruh ve sosyal yönden tam bir iyilik hali” olarak tanımlanan sağlık (WHO, 2022b); insanın kendi ve önemseydiği kişiler açısından günlük bir endişe konusudur. Yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ya da etnik kökeni fark etmeksizin sağlık, herkes için temel ve vazgeçilmez bir haktır (UN Human Rights Office, WHO, 2008: 1). Bir insan hakkı olarak sağlık, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Birleşmiş Milletler tarafından yapılandırılan Dünya Sağlık Örgütü’nün çıkarmış olduğu anayasa ile anlam kazanmış ve Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi ile ilan edilmiştir (Meier ve Onzivu, 2013). Sağlık, insan hakları konusundaki temel belge olan Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi’nde bir hak olarak tanınmıştır (md. 25). Buna göre herkesin sağlıklı bir yaşam için gerekli olan standartlara ulaşma hakkı vardır (UN, 1948). Evrensel bir belge olan Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde de her çocuğun sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkının olduğu belirtilmiştir (UNICEF Türkiye, 2004). Uluslararası düzenlemelerin yanı sıra bölgesel bir düzenleme olan Avrupa Sosyal Şartı’nda da paralel ifadeler ile herkesin ulaşılabilir en yüksek sağlık düzeyinden faydalanabilmesi için gerekli önlemlerden yararlanabilme hakkı düzenlemiştir (Council of Europe, 1961).

Anılan düzenlemelerin dışında birçok bölgesel ve küresel düzenlemeler vardır ki bunlar sağlığı doğrudan ya da dolaylı şekilde bir hak olarak tanımışlardır (bkz. Ertan, 2012). Bu düzenlemeler içerisinde en kapsamlısı BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından 2000 yılında kabul edilen 14 Sayılı Genel Yorum: Ulaşılabilir En Yüksek Sağlık Standardına Ulaşma Hakkı isimli belgedir. 14 sayılı yoruma göre sağlık, diğer insan haklarının kullanılabilmesi için vazgeçilmez bir haktır. Onurlu bir yaşam sürdürmek için bu hakkın ulaşılabilir en yüksek standartlarda sunulması gerekmektedir. Çünkü gıda, barınma, çalışma, eğitim, işkence yasağı, eşitlik gibi hak ve özgürlükler sağlık hakkının ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. 14 sayılı yoruma göre sağlık hakkı; her devlette (i) kullanılabilirlik, (ii) erişebilirlik, (iii) kabul edilebilirlik ve (iv) kaliteye sahip olmalıdır. Halk sağlığına ilişkin tesisler, malzemeler, hizmetler ve programların yeterli miktarda olması

kullanılabilirlik; bunlara herkes tarafından eşit şekilde ulaşılabilmesi erişebilirlik; insanlara bunların tıp etiğine ve kültürel yapılara saygılı bir şekilde sunulması kabul edilebilirlik; ve son olarak bunların tıbbi açıdan uygun ve kaliteli olmaları ise kalite ilkesine girmektedir. Savunmasız veya marjinal grupların tesisler, malzemeler, hizmetler ve programlar erişim hakkı; barınma ve temiz içme suyu; temel ilaçlar ve adil dağılım her taraf devletin yerine getirmesi gereken asgari koşullardır. Bununla birlikte anne ve çocuk sağlığı, bulaşıcı hastalıklara karşı bağışıklık sağlama, salgın ve endemik hastalıkları önleme, temel sağlık sorunlarını önlemenin yanı sıra bilgilendirme, sağlık personelinin eğitime öncelikli yükümlülükleri arasında sayılmıştır (CESCR, 2000).

Dünyadaki her ülke, sağlıkla ilgili hakları ve sağlık için gerekli koşulları ele alan en az bir insan hakları sözleşmesine taraftır (HWR, 2009). Sağlık geliştirilmesi ve korunması ile insan haklarına saygı gösterilmesinin ayrılmaz bir şekilde ilişkilendirilmesi, sağlık konusunu hem ulusal hem de uluslararası alanda uzlaşma düzeyi yüksek politika alanlarından biri yapmaktadır. Ancak bu hakkın uygulamada neleri kapsadığı konusu henüz net değildir. 14 sayılı yorum uluslararası hukuk ve uygulama alanı açısından sağlam bir dayanak oluşturmuş olmasına rağmen, dile getirilen asgari temel yükümlülüklerin içeriğinin tam olarak belirlenmesi ve uygulanabilirliği konusunda ciddi endişeler söz konusudur (Tasioulas, 2017: 9-10). Bunun önemli bir nedeni belirli bir sağlık standardının yasal olarak bağlayıcı bir hak şeklinde tanınmasının birçok devlet açısından zor olmasıdır. Verimli ve kapsamlı sağlık hizmetleri, her devletin karşılayamayacağı maliyetli bir altyapıyı gerektirmektedir. Varlıklı devletler dahi uzun vadede kendilerinin tam olarak karşılayamayacakları sağlık harcamalarını artırma sorunuyla karşı karşıya kalabilmektedir. Kaynakların kısıtlı olduğu, asgari bir sağlık altyapısının gelişmediği ülkelerde yaşayan ekonomik olarak yoksul devlet vatandaşları için durum çok daha zordur. Bu nedenle bir insan hakkı olarak erişilebilir en yüksek sağlık standardına sahip olma, sıklıkla şüpheli tepkiler uyandırmaktadır (Bielefeldt vd., 2017: 9). Buna nedenle uluslararası hukukta sıkı sıkıya bağlı olsa da politika uygulama alanlarında sağlık ve insan hakları nadiren açık bir şekilde ilişkilendirilmektedir. Sağlık hizmetlerine erişimi içeren birkaç istisna ve sağlığa zarar veren işkence gibi insan hakları ihlalleri dışında, sağlıkla ilgili perspektifler genellikle insan hakları söyleminde yer almamaktadır (Mann, vd., 1994: 7). Oysa uluslararası kamu hukukunda yer aldığı şekliyle insan hakları, öncelikle hak sahibi olan bireyler ile birincil yükümlülük sahibi olan devlet arasındaki ilişkiyi ilgilendirmektedir. Sağlık hakkının temelinde yatan fikir; devletin insanların sağlığını tehlikeye atılmaktan kaçınması, onları müdahalelere karşı koruması ve her şeyden önce sahip oldukları sağlıklı yaşam ve çalışma koşullarının sağlanması için önlemler almasıdır (Krennerich, 2017: 23). Ancak tam tersine küresel düzeyde sağlık ve insan haklarındaki genişleyen eşitsizlikler söz konusudur (Benatar, 1998) ve gelişmiş ülkelerde dahi sağlıktaki eşitsizlik önemli bir sorun alanıdır (Crombie vd., 2005). Devlete bağlı vatandaşlar açısından sorun olan konu, göçmenler açısından daha zorlayıcı şartlara sahiptir.

3. ANA HATLARIYLA GÖÇMENLER VE SAĞLIK SORUNLARI

Göç ve sağlık arasındaki ilişki çok yönlüdür. Göç süreci ile bireylerin ve toplulukların sağlığının, hareket edenler, geride kalanlar ve göçmenlere ev sahipliği yapanlar üzerinde etkileri olduğunu gösteren çalışmalar giderek artmaktadır. Göç ve sağlık arasındaki ilişkide hem bireylerin ve toplulukların sağlığı göçten etkilenebilmekte hem de sağlık, bireyleri ve toplulukları göçe teşvik edebilmektedir (Jatrana vd., 2006). Bu ilişkinin önemli bir yönü göçmenlerin varmış oldukları ülkelerin sağlık politikalarının göçmenler açısından ne kadar kapsayıcı olduğudur. Yukarıda tanımlandığı üzere, uluslararası insan hakları, en yüksek standartlarda sağlık hizmetlerine erişmeyi bir hak olarak kabul etmektedir ve bu hak, “vatandaşlar” veya “göçmenler” şeklinde bir ayırım gözetmemektedir. Diğer bir ifadeyle, uluslararası hukukun insan hakları kapsamında tanıdığı her hak göçmenler açısından da geçerlidir. Herhangi bir konuda göçmenlere ayrımcılık yapmamak için ulusal ve uluslararası düzenlemelerin yanı sıra etik ve insani birçok neden vardır. Ancak göçmenler uluslararası toplumun insan hakları açısından korunması gereken en dezavantajlı ve marjinalleştirilmiş insanlar arasındadır. Göçün temel motivasyonu daha iyi bir yaşam arayışı olsa da göçmenler genellikle fiziksel, zihinsel ve sosyal refahlarına yönelik derin ve sistemik zorluklar yaşamaktadırlar. Göçmenler ailelerinden ayrılma, tanıdık olmayan sosyal ve kültürel normlar, dil engelleri, kötü yaşam ve sömürücü çalışma koşullarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunlarla birlikte sağlıkla ilgili hizmetlerde sıklıkla ayrımcı erişime maruz kalmaktadırlar (Pace, 2009: vii). Son yıllarda dünya çapında büyük ölçüde artan göçmen ve mülteci sayılarına rağmen, sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasına yeterince dikkat edilmemiştir. Çeşitli uluslararası belgeler sağlık hakkını savunurken, uygulamada göçmenler, özellikle de statülerinin netleştirilmesini bekleyenler, genellikle ulusal ve uluslararası düzeyde hizmet sağlayıcılar ve insani yardım programları arasında arada kalmaktadırlar (Matlin, 2018: 1).

Sağlık hizmetlerinden tam olarak yararlanma, yalnızca resmi haklara sahip olmayı değil, aynı zamanda sağlığa erişim fiilen elde edildiğinde bakım kalitesini garanti edebilen kapsayıcı sağlık hizmetlerinin varlığını da gerektirmektedir. Oysa birçok göçmen, ülkedeki resmi statülerine bağlı olarak, ülke vatandaşlarınınkinden oldukça az haklara sahiptir. Sağlık ve göç alanında yapılan çalışmalardan elde edilen kanıtlar, göçmenlerin ve etnik azınlıkların özel sağlık ihtiyaçlarının genellikle yeterince anlaşılmadığı, birçok sağlık hizmeti sağlayıcısı ile göçmen hastalar arasındaki iletişimin zayıf kaldığı ve sağlık sistemlerinin yeterli yanıt vermek için tam donanımlı olmadığı sonucuna varmaktadır. Bu gerçeklere rağmen, yalnızca az sayıda ülkelerin üstesinden gelmek için göçmen ve etnik azınlık sağlığı konusunda etkili ulusal politikalar geliştirmektedir (Trummer ve Krasnik, 2017: 590). Buna bağlı olarak göçmenlerin bulaşıcı hastalık, kaza, yaralanma, kas-iskelet sistemi rahatsızlıkları, şiddet ve uyuşturucu kullanımı gibi sağlığa zararlı durumlarla vatandaşlara nazaran orantısız bir şekilde etkilendiklerini göstermektedir (Mladovsky, 2007: 9). Ayrıca, göçmenler ruh sağlığı sonuçları bakımından da risk altındadırlar. Diğer taraftan göçmen sağlığı, varılan ülke vatandaşlarının sağlığının istihdam, gelir, eğitim ve barınma gibi sosyal belirleyicileri ile de yakından ilişkilidir. Bu nedenle hem göçmenler hem de ev sahibi nüfus için halk sağlığının korunmasını teşvik etmek için göçmenlerin, ayrımcılık, dışlama ve damgalama olmaksızın kaliteli sağlık hizmetlerine eşit

erişime sahip olmaları gereklidir. Bununla ilişkili bir şekilde sosyal belirleyiciler konusunda uygun kamu politikası tepkileri gereklidir (WHO, 2022c).

Uluslararası insan hakları hukuku ve ulusüstü girişimlere rağmen ülkeler henüz göçmen sağlığı konusunda asgari bir standart geliştirmekten uzaktırlar. Göçmen sağlığı konusunda pek çok sorun hala devam etmektedir. Birçok göçmen hastalık önleme, tedavi ve bakımın yanı sıra mali koruma da dahil olmak üzere sağlık hizmetlerine erişimden yoksundurlar. Sağlık hizmetlerine erişimin önündeki engeller; dil, kültür, maliyet, ayrımcılık, idari engeller, sağlık finansmanına üye olamama, olumsuz yaşam koşulları ve sağlık hakları hakkında bilgilendirilmeme gibi nedenlere bağlı olarak ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir (WHO, 2019).

Dünya Sağlık Örgütü 2019 sağlık ve göç konusunu içeren küresel eylem planını (Küresel Eylem Planı: Sağlığın veya Mültecilerin ve Göçmenlerin Desteklenmesi) kabul etmiş ve küresel liderlik sağlamak için Sağlık ve Göç Programını (PHM) 2020’de kurmuştur. Küresel Eylem Planı’nda altı temel öncelik belirlenmiştir: (i) Kısa vadeli ve uzun vadeli halk sağlığı müdahaleleriyle göçmenlerin sağlığını geliştirmek; (ii) Bir taraftan iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini geliştirmek diğer taraftan temel sağlık hizmetlerinin sürekliliğini ve kalitesini teşvik etmek; (iii) Göçmen sağlığının gündemlere (küresel bölgesel, ülkesel) dahil edilmesini sağlamak; göçmenlere duyarlı sağlık politikalarının ve yasal ve sosyal korumanın teşvik edilmesini savunmak; dezavantajlı göçmenlerin güçlendirilmesini sağlamak; ortaklıklar, ülkeler ve kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği mekanizmalarını oluşturmak; (iv) Sağlığın sosyal belirleyicileri ile mücadele etme kapasitesini geliştirmek; (v) Sağlık izleme ve bilgi sistemlerini güçlendirmek; ve (vi) Kanıta dayalı sağlık iletişimini geliştirmek (IOM, 2022ç). 2019-2023 yıllarını kapsayan eylem planına ve diğer girişimlere rağmen etkili bir göçmen sağlık politikasının yaygınlaşmadığı görülmektedir. Bunu küresel düzeyde yapılan farklı indekslerde görmek mümkündür.

4. BİR ENTEGRASYON GÖSTERGESİ OLARAK GÖÇMEN SAĞLIĞI

Göçün özelliklerinden birisi çok istenmese de göçmenlerin vardıkları ülkelerde kalıcı hale gelmeleridir. Bu nedenle göçmenleri varmış oldukları ülkeyle bütünleştirme çabası olarak tanımlanabilecek göçmen entegrasyonu, hem göç edenler hem de varılan ülkeler açısından önemli bir konudur. Entegrasyonun boyutlarının neler olduğuna ilişkin geliştirilen birtakım teorik yaklaşımlar ve uluslararası kurumların çeşitli tutumları bulunmaktadır (Erat, 2018). Eğitim, işgücüne katılım, siyasi katılım gibi birçok ortak boyutla birlikte göçmenlerin varmış oldukları ülkelerdeki sağlık sistemlerine dahil edilmeleri entegrasyonun önemli bir parçası olarak görülmektedir. Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Göçmen Entegrasyonu isimli dokümanda; varış öncesi önlemler, eğitim, iş piyasalarına katılım, ayrımcılıkla mücadele ve sağlık önemli entegrasyon politikaları olarak kabul edilmiştir (European Commission, 2017). Avrupa Birliği’nin kabul ettiği göçmen entegrasyonunun boyutları istihdam, eğitim, sosyal içerme, vatandaşlık ve konukseverlik düzeyidir. Sağlık göstergesi, yoksulluk, gelir ve barınma ile birlikte sosyal içerme boyutunda yer almaktadır. Kendinden algılanan sağlık, karşılanmayan sağlık ihtiyaçları, yaşam beklentisi, obezite, sağlık danışma oranı, sağlık

sigortası, önleyici bakım alım ve kendi kendine bildirilen sağlık sorunları, sağlık göstergesinin alt göstergeleri olarak yer almıştır. (Huddleston vd., 2013).

Temmuz 2005-Eylül 2006 tarihleri arasında ortak entegrasyon göstergelerinin oluşturulması amacıyla Proje I3 Göçmen Entegrasyonuna İlişkin Göstergeler / Project I3 Indicators on Immigrant Integration geliştirilmiştir. Proje; Avrupa Komisyonu Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Genel Müdürlüğü ile Üçüncü Ülke Vatandaşlarının Entegrasyonuna Yönelik Hazırlık Eylemleri Programı tarafından finanse edilmiş ve üniversiteler, resmi kurumlar ve sivil toplum kurumlarından birçok ortak projede yer edinmiştir. Projenin amacı devletlerin, ülkelerin ve etkilenen grupların, göçmenlerin ve ev sahibi nüfusun verilerini sağlayarak, Avrupa'daki göçmen entegrasyonunu ölçmek için ortak bir göstergeler sisteminin oluşturulmasına katkıda bulunmaktır. Diğer bir ifadeyle, göstergelerin belirlenmesi ve seçilmesinden başlayarak ortak bir değerlendirme sisteminin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Projede; eğitim, sağlık, iş, sosyal hizmetler, dil ve tarih, değerlere riayet, kurumlara erişim, sivil toplum, demokratik süreçlere katılım, nüfus tutumları ve iletişim araçlarının en sık bahsedilen entegrasyon alanları olduğu belirtilmiştir (WODC, 2007).

Yine OECD tarafından hazırlanmış bir raporda sağlık önemli bir entegrasyon göstergesi sayılmıştır. Sağlıkın refahın ayrılmaz bir parçası olarak görüldüğü raporda sağlık alanında geliştirilecek etkili bir entegrasyonun karşılıklı olarak diğer entegrasyon göstergelerini olumlu bir şekilde etkileyeceği ifade edilmiştir. Raporda sağlık boyutu; kendi kendine bildirilen sağlık durumu (bir kişinin kendi kendine bildirdiği sağlık durumu) ve erişebildikleri/erişemedikleri sağlık hizmetleri şeklinde iki alt göstergeden oluşmuştur (OECD/EU, 2015). OECD gibi Avrupa Birliği de bir entegrasyon göstergesi olarak göçmen sağlığı konusuna eğilmekte ve konu ile ilgili güncel veriler toplanmaktadır. 2011 yılında Avrupa Birliği tarafından hazırlanan Göçmen Entegrasyon Göstergeleri: Bir Pilot Çalışma isimli raporda, sağlık 16 göstergeden biri olarak yer edinmiştir (EU, 2011). Butün Avrupa Birliği'nin göçmen entegrasyonunda sağlık boyutu; sağlık durumu, sağlık belirleyicileri ve sağlık hizmetleri şeklinde üç alt göstergeden oluşmaktadır. Sağlık durumunda göçmenlerin sağlık algısı ve sağlık sorunlarıyla ilgili veriler bulunmaktadır. Sağlık belirleyicileri ile vücut kitle indeksi, sebze ve meyve tüketimi, sağlığı geliştirici aktivitelere bakılırken sağlık hizmeti gösterhesinde karşılanmamış sağlık hizmetleri değerlendirilmektedir (Eurostat, 2022).

Anılan kurumların yanı sıra aşağıdaki başlıkta verilerinden faydalanılacak farklı kurumlar da sağlığı bir entegrasyon göstergesi olarak kabul etmektedirler. Genel bir değerlendirme ile sağlık entegrasyonunun amacı ideal olarak, göçmenlerin ayırım gözetmeksizin sağlık sistemlerinin tüm unsurlarına dahil edilmesidir (Rechel vd., 2011: 6). Göçmenleri vatandaşlar gibi kabul eden sağlık sistemleri ideal olarak kabul edilmektedir. Ancak hala birçok ülke göçmenler ve vatandaşlar arasında eşitlik sağlama konusuna oldukça uzaktır. Bu noktada göçmen sağlığına ilişkin politikaların uygunluğunu karşılaştırmak, ilerlemeyi izlemek ve ulusal politikaların olumlu ve olumsuz yönlerini belirlemek önemlidir. Bu amaçla, literatürde değerli bir kaynak sağlayıcı ve ölçüm aracı olarak

görülen (Ingleby vd., 2019) Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi'nden/Migrant Integration Policy Index (MIPEX) faydalanılacaktır.

5. SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİMDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Çalışmanın bu bölümünde, halihazırda 56 ülke ve 8 politika alanı (iş gücü hareketliliği, sağlık, eğitim, aile birleşimi, daimi ikamet, siyasal katılım, vatandaşlığa erişim, ayrımcılıkla mücadele) üzerinden ülkelerin göçmen entegrasyon politikalarını gösteren önemli bir indeks olan MIPEX'ten faydalanılacaktır. 2007-2019 arasını kapsayan MIPEX, Avrupa Komisyonu Ortak Araştırma Merkezi tarafından en kapsamlı indeks olarak kabul edilmiştir (Solano ve Huddleston, 2020). MIPEX'e göre, (2020) göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişiminde ülkeler arasında büyük farklılıklar söz konusudur. Altı kategoride değerlendirilen 56 MIPEX ülkesinden çok olumsuz kategorisinde (0) yer alan ülke bulunmamaktadır. Tablo 1'den anlaşılacağı üzere, 2020 verilerine göre, olumsuz kategorisinde (1-20) dört ülke, biraz olumsuz kategorisinde (21-40) 19 ülke, orta düzeyde (41-60) dokuz ülke, biraz olumlu kategorisinde (61-80) 18 ülke ve olumlu kategorisinde (81-100) altı ülke vardır.

Gelişmiş Avrupa ülkelerinin de içerisinde yer edindiği göstergelere göre, ülkelerin yarısından fazlası göçmenler açısından elverişli sağlık politikalarına sahip değildir. Genellikle diğer entegrasyon başlıklarında göçmenlere eşit haklar sunan ve bu kapsamda genel skoru yüksek olan ülkelerin sağlık alanında daha göçmen dostu oldukları görülmektedir. Buna karşın kısıtlayıcı entegrasyon politikalarına sahip ülkelerin çoğunda sağlık sistemleri daha az kapsayıcıdır. Bu genellemenin dışında kalan ve genel skoru ile sağlık skoru arasındaki farkın yüksek olduğu Birleşik Arap Emirlikleri, Türkiye, Şili ve Belçika gibi ülkeler de vardır. 56 ülkenin yarısından fazlasında (30) sağlık skoru genel skordan daha azdır. Bu durum sağlığın görece daha az önem verilen bir boyut olduğunu göstermektedir. Tüm MIPEX ülkelerinin sağlık ortalaması yüz üzerinden 49'dur.

Tablo 1. MIPEX Verilerine Göre Ülkelerin Göçmenlerin Genel ve Sağlık Entegrasyonu Yaklaşımları (2015/2020)¹

Ülke	Sağlık Skoru		Ülke	Sağlık Skoru		Ülke	Genel Skor	Sağlık Skoru	
	2020	2015		2020	2015			2020	2015
ABD	79	69	Danimarka	56	53	Estonya	50	29	27
Avustralya	79	67	İzlanda	54	40	Macaristan	43	29	40
Avusturya	81	63	Çekya	61	44	Brezilya	64	31	-
B. Krallık	75	64	Yunanistan	48	27	Hırvatistan	39	27	20
Belçika	73	53	Arjantin	44	-	Rusya	31	23	-
Finlandiya	67	53	Kore	40	36	Arnavutluk	43	15	-
Fransa	65	50	Kıbrıs	36	31	Hindistan	24	12	-
Hollanda	65	55	K.Makedonya	38	-	Moldova	47	36	-
İrlanda	85	58	Japonya	65	51	Bulgaristan	40	29	28
İspanya	81	53	Malta	56	45	Litvanya	37	31	26
İsviçre	83	62	BAE	62	-	Letonya	37	31	17
İsviçre	83	70	İsrail	63	-	Ukrayna	48	27	-
İtalya	79	65	Slovakya	50	31	Çin	32	25	-
Kanada	73	49	Romanya	46	45	Polonya	40	27	26
Norveç	75	67	Lüksemburg	46	43	Endonezya	26	13	-
Portekiz	65	43	Sırbistan	40	-	S.Arabistan	10	21	-
Şili	73	-	Meksika	42	-	Ürdün	21	17	-

¹ 2015 hesaplamalarına 38 ülke, 2020'ye ise 56 ülke dahil edilmiştir.

Türkiye	69	32	G. Afrika	40	-	Slovenya	48	33	18
Y.Zelanda	83	75	Almanya	63	43				

Kaynak: (MIPEX, 2020 ve MIPEX, 2015a'dan yazar(lar) tarafından derlenmiştir.)

Göçmen sağlığı politikaları büyük oranda ülkelerin edinmiş oldukları göç deneyimleri ve sahip oldukları finansal kaynaklarıyla ilgilidir. Brezilya, Çin ve Hindistan gibi nüfus oranına göre daha az göçmenin bulunduğu ülkelerde göçmenlerin sağlık sistemine dahil edilmeleri için çok az çaba harcanmaktadır. Buna karşılık, uluslararası göçmen nüfusunun fazla olduğu İsviçre, İtalya ve İspanya gibi ülkeler göçmen sağlığına daha fazla duyarlılık göstermektedir. Aynı zamanda kişi başına GSYİH'si yüksek olan ülkelerin sağlık skorlarının da yüksek olduğu görülmektedir (MIPEX, 2020).

MIPEX göçmenlerin sağlık alanında entegrasyonunu dört ana başlıkta sunmaktadır. (i) Göçmenlere tanınan sağlık hizmetlerine ilişkin haklar, (ii) sağlık hizmetlerine erişilebilirliği kolaylaştıran politikalar, (iii) duyarlı sağlık hizmetleri ve (iv) değişimi teşvik eden politikalar. Sağlık hakkında; farklı göçmen grupları (yasal göçmenler, belgesiz göçmenler ve sığınmacılar) için yasal koşulların, yasal kapsamın ve özel muafiyetlerin neler olduğuna bakılmaktadır. İdarenin bu konudaki yetkileri ve öne sürülen belgeler de sağlık hakkının alt göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Erişilebilirlik alt göstergesinde, hem hizmet sağlayıcılarının hem de göçmenlerin bilgilendirme durumları incelenmektedir. Ayrıca göçmenlerin sağlık eğitimi ve teşviki için bilgilendirme düzeyleri bu göstergede yer almaktadır. Duyarlılık alt göstergesinde tercüme hizmetleri, tercüme maliyetleri, yorumlama yöntemleri, kültürel olarak yetkin ve çeşitliliğe duyarlılık, sağlık personellerinin bu konuda eğitimi gibi kriterlere göre ölçüm yapılmaktadır. Değişim alt göstergesinde, göçmenler ile ilgili verilerin toplanması, göçmen sağlığına ilişkin araştırmaların düzeyi, tüm politikalarda sağlık yaklaşımı, göçmenlerin bir paydaş olarak sağlık hizmetlerine katılımı temel kriterlerdir (MIPEX, 2015b).

Ulaşılabilir olan MIPEX 2015 verileri (Tablo 2) 2020 yılı ile karşılaştırıldığında; haklar göstergesi açısından göçmenlerin hala sağlık sigortalarından yararlanma haklarının genellikle idari nedenlere bağlı olarak engellendiği belirtilmektedir. Yasal göçmenler açısından koşullar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bazı ülkelerde yasal olarak ikamet edenlerin koşulsuz hakları varken bazı ülkeler ise bu hakkı sadece acil bakım ile sınırlamıştır. 27 MIPEX ülkesi yasal göçmenleri vatandaşlar gibi görürken sığınmacılara bu hakkı tanıyan 15, belgesiz göçmenlere ise 2 ülke (Şili ve İsviçre) vardır. Bazı ülkeler (Almanya gibi) sığınmacılara koşulsuz sağlık hizmeti sunma şartını belirli bir süre ikamet etmeye bağlamıştır. Belgesiz göçmenler en dezavantajlı grubu oluşturmaktadır. Bu grup için acil bakım hizmetleri dahi zaman zaman keyfi uygulamalara denk gelebilmektedir (MIPEX, 2020).

Haklar açısından 2020 yılına ait veriler (56 ülke) 2015 yılı ile (38 ülke) karşılaştırıldığında 56 ülkenin 28'inde herhangi bir değişiklik olmamıştır. İdari olarak tanınan haklar için tüm ülkeler üzerinden ortalama toplam puan neredeyse aynı kalmıştır. Ancak bu boyut için 6 ayrı göstergede hem olumlu hem de olumsuz değişiklikler olmuştur. Endonezya tüm göçmenleri ulusal sağlık hizmetlerine katmış, İspanya ve Şili'de belgesiz göçmenler vatandaşlar ile aynı haklara sahip olmuş, Letonya,

Kanada ve Portekiz’de sığınmacıların hakları artırılmış, Türkiye’de acil ve birinci basamak sağlık hizmetlerine ücretsiz olarak erişim hakkı tanınmış, Estonya’da idari engeller azaltılmış ve Litvanya’da belge talepleri sığınmacılar için kaldırılmıştır. Bu gelişmelere karşın Arjantin’de belgesiz göçmenler için kısıtlayıcı hükümler getirilmiş, İtalya’da sığınmacılar için idari engeller artırılmış, Hollanda’da 18 yaşından büyük sığınmacıların sadece kabulün ilk iki ayında bakılması şeklinde bir sınır getirilmiş, İsveç’te eski sığınmacıların başvurularının reddedilmesi durumunda sağlık hizmetlerine erişimde kısıtlamaya gidilmiş ve Meksika’da hem yasal göçmenler hem de sığınmacılar açısından idari engeller artmıştır (Ingleby, 2020).

Tablo 2. Sağlık Alt Göstergelerine Göre MIPEX Ülkelerinin Göçmen Sağlığı Politikaları²

Ülke	(i)	(ii)	(iii)	(iv)	Ülke	(i)	(ii)	(iii)	(iv)
İrlanda	53	55	58	67	Bulgaristan	50	28	0	33
Y.Zelanda	69	70	83	79	Hırvatistan	53	20	0	8
İsviçre	78	85	63	54	Kıbrıs	33	48	17	25
İsveç	78	62	58	50	Çekya	58	53	29	33
Avusturya	64	62	71	54	Danimarka	58	48	46	58
İspanya	50	67	38	58	Estonya	39	45	0	25
ABD	44	73	79	79	Almaya	50	30	58	33
Avustralya	56	53	75	83	Yunanistan	61	28	0	17
İtalya	72	78	50	58	Macaristan	53	35	42	29
B. Krallık	39	42	92	83	İzlanda	61	80	21	0
Norveç	69	60	58	79	Japonya	75	90	21	17
Kanada	42	53	50	50	G. Kore	22	68	17	38
Belçika	69	72	42	29	Letonya	31	40	8	25
Slovakya	50	43	0	29	Litvanya	31	40	8	25
Türkiye	72	32	4	21	Lüksemburg	69	52	42	8
Finlandiya	56	73	50	33	Malta	28	58	46	50
Portekiz	33	70	29	38	Polonya	64	38	0	0
Hollanda	78	55	46	42	Romanya	50	43	0	29
Fransa	83	82	25	8	Slovenya	36	25	4	8

Kaynak: (MIPEX, 2015a’dan yazar(lar) tarafından derlenmiştir.)

Not: (i) Haklar, (ii) Erişim, (iii) Duyarlılık, (iv) Değişim

Haklar göstergesindeki olumsuz gelişmelere rağmen erişilebilirlik, duyarlılık ve değişimi teşvik eden politika boyutlarında önemli iyileştirmeler yaşanmıştır (Ingleby, 2020). Sağlık hizmetlerinin erişilebilirliğinde sadece 19 ülke olumlu tutum sergilemektedir ve 23 ülke göçmenleri sağlık eğitimi, sağlığın teşviki ve geliştirilmesine yönelik olarak düzenli bir şekilde bilgilendirmektedir. Ülkelerin çoğunda göçmenler sağlık hakları konusunda bilgilendirilmemektedir (MIPEX, 2020). Sağlık hizmetlerinde erişim ve aşağıda incelenecek olan diğer iki gösterge açısından en iyi ilerlemeyi gösteren ülke Türkiye’dir. Belgesiz göçmenlere hakları, sağlık eğitimi ve sağlığın teşviki hakkında bilgi verilmektedir. Yine Yunanistan’da kamplarda yaşayan sığınmacılara sağlık eğitimi ve sağlığın teşviki ve geliştirilmesi yoluyla ulaşılmaktadır. Ukrayna’da 2017’den beri göçmenler hakları konusunda bilgilendirilmektedir. Belçika ve Hırvatistan’da sığınmacılar, Slovakya’da belgesiz göçmenler ve Polonya’da sığınmacılar ile yasal göçmenler açısından sağlık sistemleri sağlığı eğitimi ve sağlığın teşviki konularını kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Ingleby, 2020).

² Tabloda belirtilen (i) Haklar, (ii) Erişim, (iii) Duyarlılık, (iv) Değişim

Duyarlı hizmetler açısından bakıldığında 19 ülke hasta göçmenlere ücretsiz bir şekilde nitelikli tercüme hizmeti sunmaktadır. 17 ülkede bu hizmet ücret karşılığında verilirken 20 ülkede hiç verilmemektedir (MIPEX, 2020). Türkiye’de tercümanlar sadece sığınmacı kamplarında değil, göçmen sağlık merkezlerinde, özel hastanelerde ve bazı devlet hastanelerinde bulunmaktadır. Yunanistan’da yüksek göçmen yoğunluğuna sahip seçilmiş hastanelere kültürlerarası arabulucular bulunmaktadır. Kanada’da tercümanlık hizmetleri son yıllarda iyileştirilmiştir. Letonya’da tercümanlık hizmeti çoğu dilde ücretsiz sunulmaya başlanmıştır. Danimarka’da ise tercüme hizmeti üç yıldan daha az süredir ikamet eden göçmenler için ücretli hale getirilmiştir (Ingleby, 2020).

Değişimi teşvik eden politikalar açısından bakıldığında 44 ülkede göçmen sağlığını destekleyen fon kuruluşları bulunmaktadır. 33 ülkede de göçmenlerin sağlık sorunları sistematik bir şekilde ele alınmaktadır (MIPEX, 2020). Türkiye’de göçmenler veya etnik azınlıklar için adil sağlık hizmeti sağlama taahhüdü, devlet tarafından yönetilen hizmet sağlayıcı kuruluşların ve sağlık kurumlarının tüm bölümlerinde mevcuttur. Şili’de 2017’de göçmenler ve sağlıkları üzerine araştırmaları teşvik etmek ve göçü sağlık sistemine dahil etmek için önlemler getirilmiştir. Letonya’da göçmenlerin ruh sağlığına ilişkin araştırmalar desteklenmeye başlamıştır. Fransa’da göçmen sağlığı konusunda daha fazla araştırma yapılmaktadır (Ingleby, 2020). Sağlık hizmetlerinin sağlanması ve tasarlanmasında 31 ülke katılımcı bir politika izlemekte ve göçmenlere anılan politikalarda katılım hakkı tanımaktadır (MIPEX, 2020). Türkiye’de göçmenler bilgi sağlama, hizmet tasarımı ve sunumuna kapsamlı bir şekilde dahil olmaktadır. Yunanistan ve Portekiz’de göçmenler, kültürel araçlar olarak istihdam yoluyla hizmet sunumuna katılmaktadırlar (Ingleby, 2020).

6. SONUÇ

Uluslararası örgütler, bölgesel kuruluşlar ve çeşitli sivil girişimler tarafından göçmenlerin varmış oldukları ülkede karşılaşmış oldukları sorunlara ve ülke vatandaşları açısından problem olarak görülen durumlara dayanılarak göçmen entegrasyonunu sağlamaya dönük çeşitli politika alanları belirlenmiştir. Bakış açılarına göre politika alanları farklılaşsa da sağlık, göçmenlerin entegrasyonunda ortak kabule dayanan bir alandır. Entegrasyonun her boyutunda insani bir yön bulunmakla birlikte sağlık, hem temel bir insan hakkı hem de doğrudan diğer temel insan hakları ile ilişkili bir hak olduğu için görece diğer entegrasyon alanlarından daha önemlidir. Uluslararası düzenlemelere göre, her insanın ayırım görmeksizin bu hakka -onurlu bir yaşam sürdürmek için- en yüksek standartlarda erişebilmesinin önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir. Ancak temel insan hakları korumalarını aşındıran yabancı düşmanlığı, göçmen karşıtı politikalar, göçün siyasallaşması (Page, 2022) gibi durumlarda olduğu gibi göçmen sağlığı konusunda da birçok sorun söz konusudur.

MIPEX’e göre (2015a) ideal bir göçmen sağlık politikasında, tüm göçmenlerin hem yasal hem de uygulamada vatandaşlarla aynı sağlık haklarına sahip olmaları gerekmektedir. Tüm göçmenlere sağlık hakkına tam olarak erişmek için dil ve kültür açısından ihtiyaç duyulan hizmetler çeşitli yöntemlerle verilmelidir. Göçmenler sağlık hizmetleri hakkında, sağlık çalışanları ise göçmenlerin sağlığı hakkında bilgilendirilmelidir. Göçün sürekliliğine bağlı olarak ülkelerin sağlık politikaları,

değişiklikleri desteklemeli ve ayrıca giderek daha çeşitli bir toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde planlanmalıdır. İstisnaları olmakla birlikte, refah düzeyi yüksek ülkeler, göçmenlerin diğer haklarına saygı duyan ve almış olduğu göç nedeniyle tecrübe kazanan ve göçü bir gerçeklik olarak kabul eden ülkelerin sağlık alanında göçmen dostu oldukları görülmüştür. Ancak birçok ülkede sağlık hizmetlerine erişimde göçmenler ülke vatandaşları ile eşit haklara sahip olmadığı gibi göçmenleri engelleyecek politikaları benimseyen ülkeler de vardır. Özellikle belgesiz göçmenlere bazı ülkelerde sağlık hakkının hiç tanınmaması, sağlık haklarının kısıtlanması, bu hakka erişimin çeşitli prosedürler öne sürülerek zorlaştırılması, gerekli bilgilendirilmelerin yapılmaması, sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmesi için yeterli kanalların kurulamaması, etkili politikaların geliştirilmesi noktasında yeterli araştırmaların yapılmaması ve göçmenlere politika kararları alınırken söz hakkının tanınmaması önemli sorun alanları olarak devam etmektedir.

Ülkelerin göçmen sağlığı politikası birbirinden farklıdır ve hiçbir ülke ideal bir göçmen sağlığı politikası geliştirememiştir. Göç konusunun uluslararası gündemde ve literatürde artan bir şekilde sağlık sorunu olarak kavramlaştırılması, birtakım iyileşmelerin yaşanmasını sağlamış olsa da bazı ülkelerin göçmen sağlığı konusunda geri adım atabildikleri anlaşılmıştır. Sonuç olarak, ortak bir göçmen sağlığı anlayışı olmadığı gibi ülkeler arasında asgari olarak nitelendirilebilecek bir hizmet anlayışı da söz konusu değildir.

7. KAYNAKÇA

- Benatar, S. R. (1998). Global disparities in health and human rights: A critical commentary. *American Journal of Public Health*, 88(2), 295-300.
- Bielefeldt, H., Klotz, S., Schmidhuber, M., & Frewer, A. (2017). *Healthcare in the spectrum of human rights an introduction*. S. Klotz, H. Bielefeldt, M. Schmidhuber, & A. Frewer içinde, Healthcare as a human rights issue (s. 9-19). Wetzlar: Majuskel Medienproduktion GmbH.
- CESCR. (2000, 08 11). General comment no. 14: The right to the highest attainable standard of health. Alınan yer <https://www.refworld.org/topic,50ffbce582,50ffbce5103,4538838d0,0,CESCR,GENERAL,,html> Erişim Tarihi: 06. 06. 2022.
- Council of Europe. (1961). Avrupa sosyal şartı. Alınan yer <https://www.anayasa.gov.tr/media/3680/avrupasosyalsarti.pdf> adresinden alındı Erişim Tarihi: 06. 06. 2022.
- Cox, C., & Marland, H. (2013). *Introduction: Migration, health and ethnicity in the modern world*. C. Cox, & H. Marland içinde, Migration, health and ethnicity in the modern world (s. 1-13). NY: Palgrave Macmillan.
- Crombie, I. K., Irvine, L., Elliott, L., & Wallace, H. (2005). *Closing the health inequalities gap: An international perspective*. Copenhagen: WHO.
- Erat, V. (2018). Çok kültürlülük ve ayrımcılık arasında: avrupa ülkelerinin entegrasyon politikalarında eğitim alanı. *Mukaddime*, 9(Özel Sayı), 79-94.

- Ertan, İ. M. (2012). *Ulusalüstü insan hakları hukukunda sağlık hakkı ve etkinleştirilmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi (Doktora Tezi).
- EU. (2011). *Indicators of immigrant integration a pilot study*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Commission. (2017). *Migrant integration*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurostat. (2022). Database. Eurostat: Alınan yer <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>. Erişim Tarihi: 06.10.2022.
- Huddleston, T., Niessen, J., & Tjaden, J. D. (2013). Using EU Indicators of immigrant integration. Alınan yer https://www.migpolgroup.com/_old/wp-content/uploads/2013/08/Final-report_Using-EU-indicators-of-Immigrant-Integration_June-2013.pdf. Erişim Tarihi: 06.10.2022.
- HWR. (2009). Health and Human Right. Kerala. Alınan yer https://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/HRW_healthbrochure_low.pdf. Erişim Tarihi: 06.10.2022.
- Ingleby, D. (2020). Changes between health strand scores in the 2015 and 2020 rounds. Migrant Integration Index: Alınan yer https://www.mipex.eu/sites/default/files/downloads/files/health_summary_of_the_changes_new.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi: 06.08.2022.
- Ingleby, D., Petrova-Benedict, R., Huddleston, T., & Sanchez, E. (2019). The MIPEX health strand consortium, The MIPEX health strand: A longitudinal, mixed-methods survey of policies on migrant health in 38 countries. *European Journal of Public Health*, 29(3), 458-462.
- IOM. (2016). *Summary report on the mipex health strand and country reports*. Geneva: International Organization for Migration.
- IOM. (2022). *World migration report 2022*. Geneva: International Organization for Migration.
- IOM. (2022ç). Refugee and migrant health: WHO response. World Health Organization: Alınan yer https://www.who.int/health-topics/refugee-and-migrant-health#tab=tab_3 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 10.06.2022
- Jatrana, S., Graham, E., & Boyle, P. (2006). *Understanding migration and health in Asia*. M. a. Asia içinde, Santosh Jatana; Mika Toyota; Brenda S.A. Yeoh (s. 1-16). New York: Routledge.
- Krennerich, M. (2017). *The human right to health. fundamentals of a complex right*. S. Klotz, H. Bielefeldt, M. Schmidhuber, & A. Frewer içinde, Healthcare as a human rights issue (s. 23-54). Wetzlar: Majuskel Medienproduktion GmbH.
- Mann, J. M., Gostin, L., Gruskin, S., Brennan, T., Lazzarini, Z., & Fineberg, H. V. (1994). Health and human rights. *Health and Human Rights*, 1(1), 6-23.
- Matlin, S. D. (2018). Migrants' and refugees' health: Towards an agenda of solutions. *Public Health Rev.*, 39(27), 1-55.
- Meier, B., & Onzivu, W. (2013). The evolution of human rights in world health organization policy and the future of human rights through global health governance. *Public Health*, 128(2), 170-187.

- MIPEX. (2015a). Health. Migrant integration index: Alınan yer <https://2015.mipex.eu/health>. Erişim Tarihi: 12.06.2022.
- MIPEX. (2015b). Play with the data. Migrant integration index: Alınan yer <http://2015.mipex.eu/play/#/filter-countries>. Erişim Tarihi: 12.06.2022.
- MIPEX. (2020). Health. Migrant policy index: Alınan yer <https://www.mipex.eu/health>. Erişim Tarihi: 12.06.2022.
- Mladovsky, P. (2007). Migrant health in the EU. *Eurohealth*, 13(1), 9-11.
- OECD/EU. (2015). *Indicators of immigrant integration 2015: Setting In*. Paris: OECD Publishing.
- Pace, P. (2009). *Migration and the right to health: A review of international law*. Geneva: IOM.
- Page, K. (2022). *Migrant health and human rights*. <https://www.jhsph.edu/research/centers-and-institutes/center-for-public-health-and-human-rights/research/migrant-health/>. Erişim Tarihi: 12.06.2022.
- Rechel, B., Mladovsky, P., Devillé, W., Rijks, B., Petrova-Benedict, R., & McKee, M. (2011). *Migration and health in the European Union: an introduction*. Migration and health in the European Union (s. 3-16). içinde New York: Open University Press.
- Solano, G., & Huddleston, T. (2020). *Migrant integration policy index 2020*. Brussels: CIDOB and MPG.
- Tasioulas, P. J. (2017). *The minimum core of the human right to health*. Nordic Trust Fund.
- Trummer, U., & Krasnik, A. (2017). Migrant health: The economic argument. *European Journal of Public Health*, 27(4), 590-591.
- UN. (1948). Universal declaration of human rights. United Nation: Alınan yer <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>. Erişim Tarihi: 06.06.2022.
- UN Human Rights Office, WHO. (2008). *The right to health*. Geneva: United Nations.
- UNICEF Türkiye. (2004). *Çocuk haklarına dair sözleşme*. Ankara: UNICEF Türkiye.
- WHO. (2019). *Promoting the health of refugees and migrants: Draft global action plan, 2019–2023*. New York: WHO.
- WHO. (2022a). *Refugee and migrant health: Overview*. World Health Organization: https://www.who.int/health-topics/refugee-and-migrant-health#tab=tab_1. Erişim Tarihi: 10.06.2022.
- WHO. (2022b). *Constitution*. Alınan yer <https://www.who.int/about/governance/constitution#:~:text=The%20Constitution%20was%20adopted%20by,are%20incorporated%20into%20this%20text>. Erişim Tarihi: 06.06.2022.
- WHO. (2022c). Refugee and migrant health: impact. World Health Organization: Alınan yer https://www.who.int/health-topics/refugee-and-migrant-health#tab=tab_2. Erişim Tarihi: 10.06.2022.
- WODC. (2007). *Immigrant integration indicators*. WODC Publications.

Benzoil Ester Grubu İçeren 2,4-Dinitrofenilhidrazin Temelli Bazı Yeni Hidrazon Bileşiklerinin Sentezi ve Yapısal Karakterizasyonu

Reşit Çakmak & Eyüp Başaran

Batman Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu –Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Batman, Türkiye
Batman Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu - Kimya ve Kimyasal İşleme Teknolojileri Bölümü, Batman, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1135813

Makale Bilgisi

Özet

Makale geçmişi:

İlk gönderim tarihi: 25.06.2022

Düzeltilme tarihi

Kabul tarihi: 27.06.2022

Yayın tarihi: 30.06.2022

Anahatar Kelimeler:

Sentez, Benzoil Ester, Hidrazon, Karakterizasyon

* Eyüp Başaran & Reşit Çakmak

E-mail addresses:

eyup.basaran@batman.edu.tr

& resit.cakmak@batman.edu.tr

Orcid:0000-0002-7840-5919

0000-0003-0401-7419

Hidrazon bileşikleri, ilaç tasarımı çalışmalarında aday bileşikler elde etmek için kullanılan önemli öncülerdir. Bu çalışmada, başlangıç materyali olarak 4-(dietilamino) salisilaldehitten türetilen benzoil ester türevleri (**1-5**) süstitüe benzoil klorür türevleri (benzoil klorür, 2-nitrobenzoil klorür, 3-nitrobenzoil klorür, 4-nitrobenzoil klorür ve 3,5-dinitrobenzoil klorür) ile çözücü olarak piridin ortamında 1:1 mol oranında reaksiyona girmesiyle sentezlendi. Elde edilen benzoil esterler ile 2,4-dinitrofenilhidrazinin kondenzasyon reaksiyonu ile yeni bir dizi hidrazon bileşikler (**6-10**) sentezlendi ve bu bileşikler yapısal karakterizasyonu FT-IR, ¹H NMR, ¹³C NMR ve element analizi aydınlatıldı. Sonuç olarak, bu bileşiklerin biyolojik aktiviteler gösterebileceği düşünülmektedir.

2022 Batman Üniversitesi. Her hakkı saklıdır.

Synthesis and Structural Characterization of Some Novel Hydrazone Compounds Based on 2,4-Dinitrophenylhydrazine Containing Benzoyl Ester Group

Reşit Çakmak & Eyüp Başaran

Batman University, Health Services Vocational School Medical Services and Technician Departments, Batman, Türkiye

Batman University, Vocational School of Technical Sciences - Department of Chemistry and Chemical Processing Technologies, Batman, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1135813

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article history:

Received: 25.06.2022

Received in revised form

Accepted: 27.06.2022

Available online:30.06.2022

Hydrazone compounds are important precursors employed to obtain candidate compounds in drug design studies. In the present study, benzoyl ester derivatives (**1-5**) derived from 4-(diethylamino) salicylaldehyde as a starting material were synthesized by reacting with substituted benzoyl chloride derivatives (benzoyl chloride, 2-nitrobenzoyl chloride, 3-

Keywords:

Synthesis Benzoyl Ester, Hydrazone, Characterization

* Eyüp Başaran & Reşit Çakmak

E-mail address:

eyup.basaran@batman.edu.tr

& resit.cakmak@batman.edu.tr

Orcid:0000-0002-7840-5919

0000-0003-0401-7419

nitrobenzoyl chloride, 4-nitrobenzoyl chloride and 3,5-dinitrobenzoyl chloride) in a 1:1 mole ratio in pyridine as a solvent. A new series of hydrazone compounds (**6-10**) were synthesized by the condensation reaction of 2,4-dinitrophenylhydrazine with the obtained benzoyl esters, and the structural characterization of these compounds was clarified by FT-IR, ¹H NMR, ¹³C NMR and elemental analysis. As a result, it is thought that these compounds may show biological activities.

2022 Batman University. All rights reserved

1. INTRODUCTION

Nowadays, it is necessary to design and develop new drug candidates, since many drugs used in clinical practice are insufficient against some diseases, especially cancer, Alzheimer and epilepsy. In addition, new drug candidates are needed for use in the treatment of emerging diseases such as Covid 19. The goal of drug design is to discover less toxic and side-effects but more potent therapeutic agents. In line with this purpose, studies are constantly being carried out to design and synthesize new bioactive molecules that can be new drug candidates (Naveen Kumar et al., 2014; Angelova et al., 2016; Haghighijoo et al., 2017; Bingul et al., 2020; Bozkurt et al., 2020; Aktar et al., 2022; Kamalı et al., 2022).

Hydrazone compounds, which are organic molecules with the general formula $-CO-NHN=CH-$ containing an azomethine $-NHN=CH-$ group in their structure, constitute one of the important classes of organic compounds in medicinal chemistry. Hydrazones are obtained by the reaction of hydrazine or hydrazides with aldehydes and ketones (Başaran et al., 2022; Çakmak et al., 2022). These compounds occur as intermediates in the Wolff-Kishner reaction (Ul et al., 2022). Also, hydrazones can be synthesized from β -keto acids or β -keto esters and aryldiazonium salts by the Japp-Klingemann reaction (Wang et al., 2022).

In recent years, hydrazone functional groups are involved in the structure of many bioactive compounds (Rollas and Küçükgülzel, 2006; Asif and Husain, 2013). In addition, it is known that many active pharmaceutical components contain a hydrazone functional group. Due to these properties, this class of compounds has attracted great interest in recent years. Therefore, many medicinal chemists are synthesizing hydrazone-bearing compounds and trying to determine their biological significance by *in vitro* studies. As a result of these studies, it has been determined that these compounds show important pharmacological activities such as analgesic, anti-inflammatory, antituberculosis, anticancer, anticonvulsant, antihypertensive, anti-HIV, antibacterial and antifungal according to the difference in the substituents they carry (Rollas and Küçükgülzel, 2006; Singh et al., 2016; Shirinzadeh et al., 2011; Surov et al., 2016; Sıcak et al., 2019).

The goal of this research was to synthesis and characterize new hydrazone compounds with various bioactivities. For this purpose, benzoyl esters (**1-5**) from 4-(diethylamino) salicylaldehyde was synthesized in our previous study (Çakmak et al., 2021) were used as starting material. Then, these

benzoyl esters were reacted with 2,4-dinitrophenylhydrazine to obtain target molecules (**6-10**). The characterization of the synthesized target molecules was done by elemental analysis and some spectroscopic methods.

2. EXPERIMENTAL

2.1. Chemistry

All chemicals were procured from Sigma-Aldrich or Merck and used without any additional purification. Thin-layer chromatography (TLC) was employed to monitor the progress of the reaction. Melting points of newly synthesized molecules were measured on a Barnstead IA9100 Electrothermal Digital Melting Points Apparatus. ^1H and ^{13}C NMR spectra were recorded on a Bruker AVANCE III 400 MHz spectrometer. The FT-IR spectra were recorded on a Cary 630 FTIR spectrometer with the diamond ATR module at a scan range of $4000\text{--}600\text{ cm}^{-1}$. Elemental analysis was performed on a Thermo Scientific Flash 2000 elemental analyzer.

2.2. The preparation of the benzoyl esters (1-5)

The intermediate compounds (**1-5**) in this study were synthesized in our previous study. These compounds were synthesized according to the general procedure given below. In summary, **1-5** was obtained by the reaction of 4-(diethylamino) salicylaldehyde (5 mmol) with the suitable benzoyl chloride derivatives (5 mmol) under reflux for 1 h. After the reflux is complete, the reaction mixture was left to cool down and then poured onto ice-cold water. After these procedures, the formed precipitate was filtered, and then washed with distilled water. At last, the residue was recrystallized from ethanol to give the aryl ester (Çakmak et al., 2021; Çınar et al., 2021).

2.3. The synthesis of the target molecules (6-10)

A solution of 2,4-dinitrophenylhydrazine (3 mmol) and a benzoyl ester derivative (3 mmol) in absolute ethanol (15 mL) was heated under reflux for 2 h. When the reaction was completed, the reaction mixture was allowed to cool. The crude product was collected by filtration, washed with petroleum ether, and then dried. At last, the residue was recrystallized from ethanol to afford the target molecule (Başaran et al., 2022; Çakmak et al., 2022).

3. RESULT AND DISCUSSION

3.1. Synthesis and characterization

The synthesis method of the target molecules (**6-10**) is illustrated in Scheme 1. These compounds were synthesized in two steps and with high purity. Firstly, intermediates (**1-5**) were facilely obtained by reacting 4-(diethylamino) salicylaldehyde and some benzoyl chloride derivatives in a pyridine medium. The synthesis and characterization of intermediates were discussed in our previous study (Çakmak et al., 2021). In the synthesis step of the target molecules, 4-(diethylamino)salicylaldehyde ester derivatives were reacted with 2,4-dinitrophenylhydrazine in an ethanol medium. As a result, five

new hydrazone derivatives have been synthesized for the first time. The structures of these molecules were characterized by elemental analysis, FT-IR, ^1H NMR and ^{13}C NMR.

Scheme 1. Synthetic route for the synthesis of hydrazone compounds

3.2. The characterization of target molecules

In this study, five new hydrazone compounds; 5-(diethylamino)-2-((2-(2,4-dinitrophenyl)hydrazono)methyl)phenyl benzoate (**6**), 5-(diethylamino)-2-((2-(2,4-dinitrophenyl)hydrazono)methyl)phenyl 2-nitrobenzoate (**7**), 5-(diethylamino)-2-((2-(2,4-dinitrophenyl)hydrazono)methyl)phenyl 3-nitrobenzoate (**8**), 5-(diethylamino)-2-((2-(2,4-dinitrophenyl)hydrazono)methyl)phenyl 4-nitrobenzoate (**9**), 5-(diethylamino)-2-((2-(2,4-dinitrophenyl)hydrazono)methyl)phenyl 3,5-dinitrobenzoate (**10**) were obtained as a result of the reaction of 2,4-dinitrophenylhydrazine compounds with benzoyl ester derivatives. All of the compounds were obtained in solid form with a reaction yield of 69-78%. The melting points for the hydrazones (**6-10**) were determined to be between 231-274 °C. In addition, the elemental analysis data of the targeted compounds were compatible with the theoretical data (Table 1).

Table 1. Physical properties and elemental analysis data of synthesized compounds

FT-IR Spectroscopy

FT-IR spectra of all synthesized hydrazones observed strong absorption peaks in the 1735–1747 cm^{-1} range, representing the presence of the carbonyl (C=O), while the C=N stretching band of the imino group was established at 1596–1598 cm^{-1} . The aromatic stretching bands were shown at 3104–2983 cm^{-1} , while N-H stretching bands at 3259–3293 cm^{-1} were observed. Asymmetrical and symmetrical stretching bands of the NO_2 were also detected at 1533–1542 cm^{-1} and 1317–1329 cm^{-1} , respectively (Table 2). When the FT-IR spectrum of the compound **10**, which we have chosen as an example is examined, the N-H stretching band was observed at 3285 cm^{-1} ; aromatic asymmetric and symmetrical C-H stretching bands were determined at 3091 cm^{-1} and 2983 cm^{-1} , respectively; C=O stretching band was observed at 1745 cm^{-1} ; C=N stretching band was detected at 1541 cm^{-1} ; Asymmetrical and symmetrical NO_2 stretching band were determined at 1541 cm^{-1} and 1335 cm^{-1} , respectively (Figure 1).

Figure 1. FT-IR spectrum of compound **10**

Table 2. FT-IR data of hydrazone compounds

¹H NMR Spectroscopy

Considering the ¹H NMR spectra of the hydrazone compounds (**6-10**), the -NH₂ peak of 2,4-dinitrophenylhydrazine between 4-5 ppm disappeared. The NH proton between 11.14-10.96 ppm and the CH=N proton at 6.00 ppm is the most important proofs of the existence of the hydrazone skeleton. The aromatic protons were determined between 6.41-9.42 ppm for targeted compounds. Also, the methyl protons of the diethylamino group resonate as triplet peaks at 1.26-1.27 ppm, while the methylene protons resonate at 3.45-3.47 ppm. also resonated as quartet peaks (Table 3). When the ¹H NMR spectrum of the compound **10** we selected as an example was examined, it was determined that the NH proton resonated at 11.20 ppm, while the CH=N proton resonated at 8.01 ppm. The protons of the phenyl rings in the compound were found to have resonance between 6.41 and 9.42 ppm (Figure 2).

Figure 2. ¹H NMR spectrum of compound **10**

Table 3. ¹H NMR data of hydrazone compounds

¹³C NMR Spectroscopy

In the ¹³C NMR spectra, C=N carbon of targeted compounds (**6-10**), which was significant, resonated at 152.15-159.00 ppm. The observation of this peak is another definitive proof of the hydrazone skeleton. For compounds **6-10**, carbon of carbonyl (C=O) was observed at 162.06-164.94 ppm. Carbons of aromatic rings were observed between 99.09-159.41 ppm. Furthermore, methyl carbons and methylene carbons were detected at 12.52-12.88 and 44.46-44.89 ppm, respectively (Table 4). When we examined the ¹³C NMR spectrum of compound **10**, which we selected among the synthesized compounds, it was observed that the carbon of C=O resonated at 162.06 ppm, while the carbon of C=N resonated at 151.38 ppm. The carbons of the phenyl rings in the structure of this compound resonated between 150.79 and 105.01 ppm. In addition, methyl and methylene carbons belonging to the dimethylamino group in the structure were found to resonate at 12.88 and 44.46 ppm, respectively (Figure 3).

Figure 3. ¹³C NMR spectrum of compound **10**

Table 4. ¹³C NMR data of hydrazone compounds

4. CONCLUSION

In this research, we reported the synthesis and characterization of 4-(diethylamino) salicylaldehyde-based hydrazone compounds (**6-10**) are a remarkable class of compounds with diverse biological activities. These hydrazone derivatives as the target compounds were synthesized for the

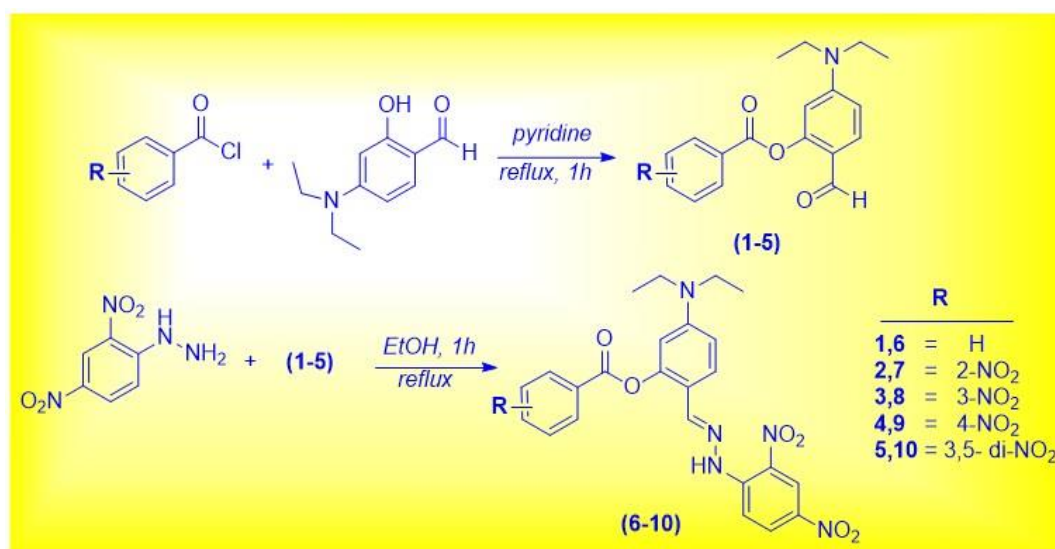
first time and their structures were elucidated by elemental analysis and some spectroscopic techniques. To determine the biological importance of these compounds, it is planned to examine their antioxidant, anticancer and antibacterial activities as well as their enzyme inhibition activities against some metabolic enzymes (acetylcholinesterase, butyrylcholinesterase and human carbonic anhydrase isoenzymes) in further studies.

5. REFERENCES

- Angelova, V., Karabeliov, V., Andreeva-Gateva, P. A., Tchekalarova, J. (2016). Recent developments of hydrazide/hydrazone derivatives and their analogs as anticonvulsant agents in animal models. *Drug Development Research*, **77**, 379-392.
- Asif, M., Husain, A. (2013). Analgesic, anti-inflammatory, and antiplatelet profile of hydrazones containing synthetic molecules. *Journal of Applied Chemistry*, **2013**, 1-7.
- Aktar, B. S. K., Sicak, Y., Tatar, G., Emre, E. E. (2022). Synthesis of benzoyl hydrazones having 4-hydroxy-3, 5-dimethoxy phenyl ring, their biological activities, and molecular modeling studies on enzyme inhibition activities. *Turkish Journal of Chemistry*, **46**, 236-252.
- Başaran, E., Haşimi, N., Çakmak, R., Çınar, E. (2022). Synthesis, structural characterization, and biological evaluation of some hydrazone compounds as potential antioxidant agents. *Russian Journal of Bioorganic Chemistry*, **48**, 143-152.
- Bingul, M., Ercan, S., Boga, M. (2020). The design of novel 4,6-dimethoxyindole based hydrazide-hydrazones: Molecular modeling, synthesis and anticholinesterase activity. *Journal of Molecular Structure*, **1213**, 128202.
- Bozkurt, E., Sıcak, Y., Oruç-Emre, E. E., Iyidoğan, A. K., Öztürk, M. (2020). Design and bioevaluation of novel hydrazide-hydrazones derived from 4-acetyl-N-substituted benzenesulfonamide. *Russian Journal of Bioorganic Chemistry*, **46**, 702-714.
- Çakmak, R., Başaran, E., Kaya, S., Erkan, S. (2022). Synthesis, spectral characterization, chemical reactivity and anticancer behaviors of some novel hydrazone derivatives: experimental and theoretical insights. *Journal of Molecular Structure*, **1253**, 132224.
- Çakmak, R., Çınar, E., Başaran, E., Boğa, M. (2021). Synthesis, characterization and biological evaluation of ester derivatives of 4-(diethylamino) salicylaldehyde as cholinesterase, and tyrosinase inhibitors. *Middle East Journal of Science*, **7**, 137-144.
- Çınar, E., Başaran, E., Erdoğan, Ö., Çakmak, R., Boğa, M., Çevik, Ö. (2021). Heterocyclic Schiff base derivatives containing pyrazolone moiety: Synthesis, characterization, and in vitro biological studies. *Journal of the Chinese Chemical Society*, **68**, 2355-2367.
- Haghighijoo, Z., Firuzi, O., Hemmateenejad, B., Emami, S., Edraki, N., Miri, R. (2017). Synthesis and biological evaluation of quinazolinone-based hydrazones with potential use in Alzheimer's disease. *Bioorganic Chemistry*, **74**, 126-133.

- Kamalı, A., Çakmak, R., Boğa, M. (2022). Anticholinesterase and antioxidant activities of novel heterocyclic Schiff base derivatives containing an aryl sulfonate moiety. *Journal of the Chinese Chemical Society*, **69**, 731-743.
- Naveen Kumar, H. S., Parumasivam, T., Jumaat, F., Ibrahim, P., Asmawi, M. Z., Sadikun, A. (2014). Synthesis and evaluation of isonicotinoyl hydrazone derivatives as antimycobacterial and anticancer agents. *Medicinal Chemistry Research*, **23**, 269-279.
- Rollas, S., Güniz Küçükgülzel, Ş. (2007). Biological activities of hydrazone derivatives. *Molecules*, **12**, 1910-1939.
- Shirinzadeh, H., Altanlar, N., Yucel, N., Ozden, S., Suzen, S. (2011). Antimicrobial evaluation of indole-containing hydrazone derivatives. *Zeitschrift für Naturforschung C*, **66**, 340-344.
- Singh, N., Ranjana, R., Kumari, M., Kumar, B. (2016). A review on biological activities of hydrazone derivatives. *International Journal of Pharmaceutical and Clinical Research*, **8**, 162-6.
- Sıcak, Y., Oruç-Emre, E. E., Öztürk, M., Taşkın-Tok, T., Karaküçük-Iyidoğan, A. (2019). Novel fluorine-containing chiral hydrazide-hydrazones: Design, synthesis, structural elucidation, antioxidant and anticholinesterase activity, and in silico studies. *Chirality*, **31**, 603-615.
- Surov, A. O., Voronin, A. P., Simagina, A. A., Churakov, A. V., Perlovich, G. L. (2016). Pharmaceutical salts of biologically active hydrazone compound salinazid: Crystallographic, solubility, and thermodynamic aspects. *Crystal Growth & Design*, **16**, 2605-2617.
- Ul Ain, N., Ansari, T. M., Shah Gilani, M. R. H., Xu, G., Liang, G., Luque, R., Alsaiani, M., Jalalah, M. (2022). Facile and straightforward synthesis of hydrazone derivatives. *Journal of Nanomaterials*, **2022**.
- Wang, Y., Yihuo, A., Wang, L., Dong, S., Feng, X. (2022). Catalytic asymmetric synthesis of chiral azo compounds via interrupted Japp-Klingemann reaction with aryldiazonium salts. *Science China Chemistry*, **65**, 546-553.

6. FIGURES AND TABLES

Scheme 1. Synthetic route for the synthesis of hydrazone compounds

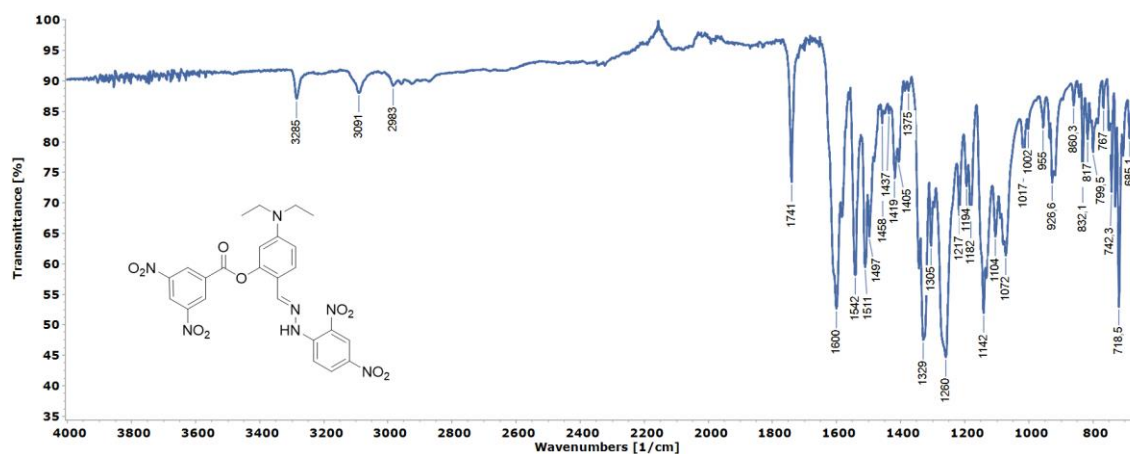

Figure 1. FT-IR spectrum of compound 10

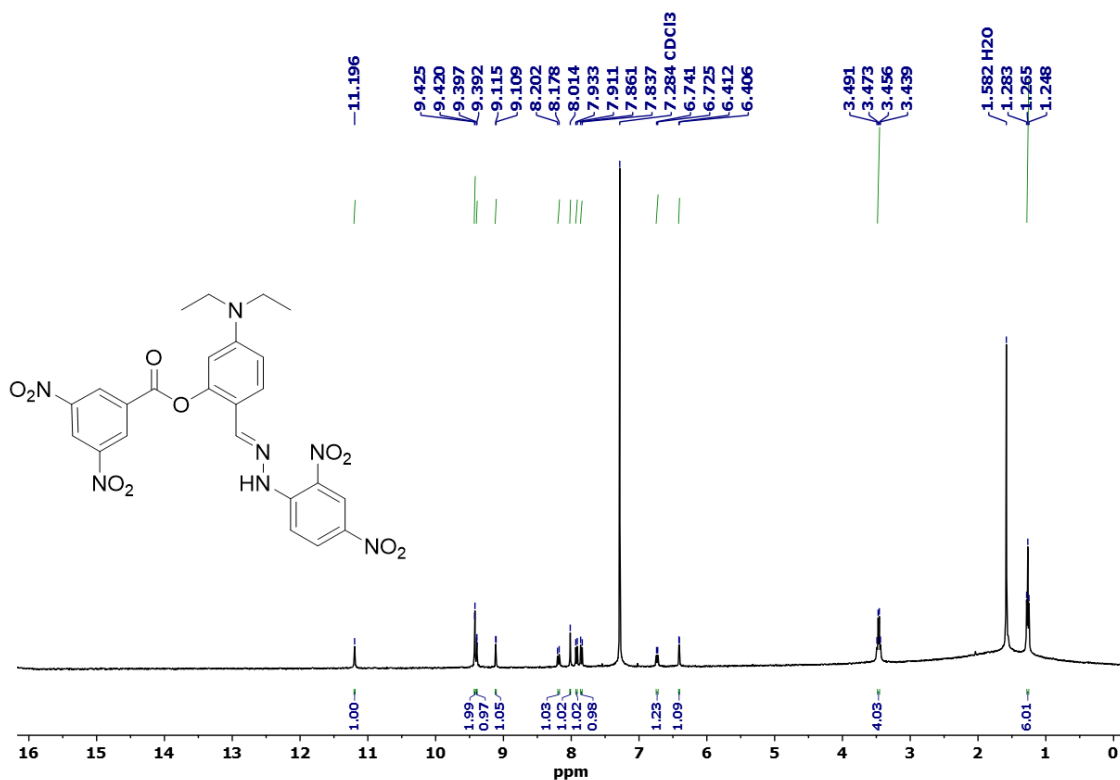

Figure 2. ^1H NMR spectrum of compound 10

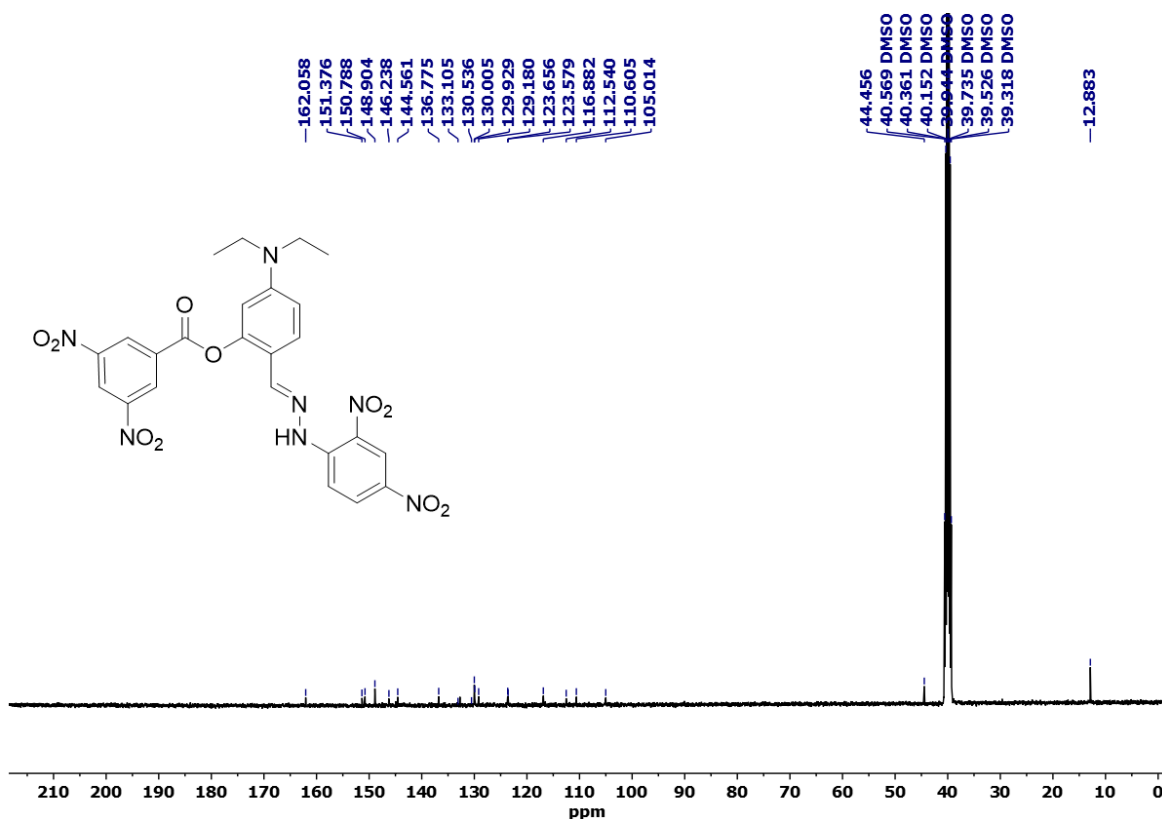

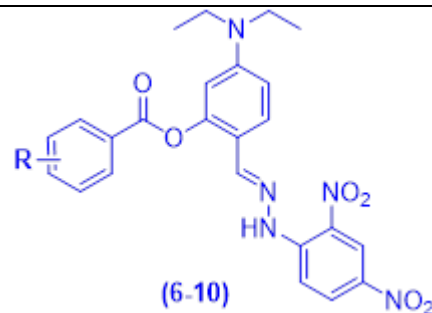
Figure 3. ^{13}C NMR spectrum of compound 10

Table 1. Physical properties and elemental analysis data of synthesized compounds

Comp.	Molecular Formula (g/mol)	Color	Elemental Analysis % Calculated - (% Found)			Yield (%)	M.p. (°C)
			<i>C</i>	<i>H</i>	<i>N</i>		
6	C ₂₄ H ₂₃ N ₅ O ₆ (477.48)	Purple	60.37 - (60.49)	4.86 - (4.77)	14.67 - (14.72)	75	241-243
7	C ₂₄ H ₂₂ N ₆ O ₈ (522.47)	Purple	55.17 - (55.28)	4.24 - (4.30)	16.09 - (16.14)	71	231-232
8	C ₂₄ H ₂₂ N ₆ O ₈ (522.47)	Dark brown	55.17 - (55.09)	4.24 - (4.26)	16.09 - (16.05)	74	254-256
9	C ₂₄ H ₂₂ N ₆ O ₈ (522.47)	Dark brown	55.17 - (55.22)	4.24 - (4.17)	16.09 - (16.14)	69	273-274
10	C ₂₄ H ₂₁ N ₇ O ₁₀ (567.47)	Dark Red	50.80 - (50.93)	3.73 - (3.75)	17.28 - (17.32)	78	258-259

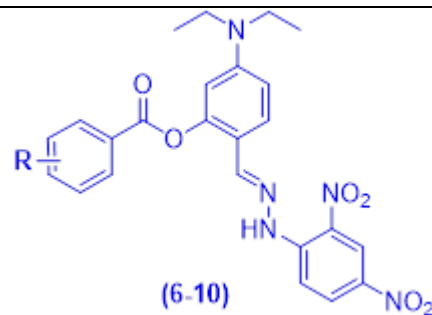
Table 2. FT-IR data of hydrazone compounds

Compound	N-H str. (cm ⁻¹)	Aromatic C-H str. (cm ⁻¹)	C=O str. (cm ⁻¹)	C=N str. (cm ⁻¹)	NO ₂ asymmetric str. (cm ⁻¹)	NO ₂ symmetric str. (cm ⁻¹)
6	3259	3104, 2970	1735	1598	1541	1324
7	3271	3106, 2966	1741	1598	1533	1327
8	3276	3088, 2974	1733	1596	1541	1321
9	3293	3098, 2971	1747	1598	1542	1317
10	3285	3091, 2983	1741	1600	1542	1329

Table 3. ¹H NMR data of hydrazone compounds

Comp.	R	-NH- (ppm)	-CH=N- (ppm)	Aromatic protons (ArH) (ppm)	-N(CH ₂ CH ₃) ₂ (ppm)	-N(CH ₂ CH ₃) ₂ (ppm)
6	H	11.14 (s, 1H)	8.02 (s, 1H)	9.07 (d, <i>J</i> = 2.5 Hz, 1H), 8.32 (d, <i>J</i> = 7.3 Hz, 2H), 7.89 (dd, <i>J</i> = 9.6, 2.5 Hz, 1H), 7.77 (t, <i>J</i> = 7.5 Hz, 1H), 7.71 (d, <i>J</i> = 8.9 Hz, 1H), 7.61 (d, <i>J</i> = 7.8 Hz, 2H), 7.51 (d, <i>J</i> = 9.6 Hz, 1H), 6.66 (dd, <i>J</i> = 8.9, 2.3 Hz, 1H), 6.45 (d, <i>J</i> = 2.3 Hz, 1H)	3.45 (q, <i>J</i> = 7.0 Hz, 4H)	1.27 (t, <i>J</i> = 7.0 Hz, 6H)
7	2-NO ₂	11.29 (s, 1H)	8.12 (s, 1H)	9.14 (d, <i>J</i> = 2.5 Hz, 1H), 8.20 (dd, <i>J</i> = 9.6, 2.6 Hz, 1H), 8.09 – 8.05 (m, 1H), 8.04 – 7.99 (m, 1H), 7.91 – 7.86 (m, 2H), 7.85 – 7.79 (m, 2H), 6.67 (d, <i>J</i> = 9.0 Hz, 1H), 6.56 (d, <i>J</i> = 2.3 Hz, 1H)	3.47 (q, <i>J</i> = 7.0 Hz, 4H)	1.27 (t, <i>J</i> = 7.0 Hz, 6H)
8	3-NO ₂	11.18 (s, 1H)	8.02 (s, 1H)	9.19 (d, <i>J</i> = 2.5 Hz, 1H), 9.15 (s, 1H), 9.10 (d, <i>J</i> = 2.5 Hz, 1H), 8.62 (t, <i>J</i> = 8.1 Hz, 2H), 7.84 (d, <i>J</i> = 8.4 Hz, 2H), 7.70 (d, <i>J</i> = 9.7 Hz, 1H), 7.62 (d, <i>J</i> = 9.7 Hz, 1H), 6.43 (d, <i>J</i> = 2.4 Hz, 1H)	3.46 (q, <i>J</i> = 7.0 Hz, 4H)	1.26 (t, <i>J</i> = 7.0 Hz, 6H)
9	4-NO ₂	11.18 (s, 1H)	8.02 (s, 1H)	9.11 (d, <i>J</i> = 2.4 Hz, 1H), 8.51 – 8.45 (m, 4H), 8.10 (d, <i>J</i> = 7.1 Hz, 1H), 7.87 (d, <i>J</i> = 9.0 Hz, 1H), 7.75 (d, <i>J</i> = 9.2 Hz, 1H), 6.71 (d, <i>J</i> = 9.6 Hz, 1H), 6.43 (br.s, 1H)	3.46 (q, <i>J</i> = 7.0 Hz, 4H)	1.26 (t, <i>J</i> = 7.0 Hz, 6H)
10	3,5-di-NO ₂	11.20 (s, 1H)	8.01 (s, 1H)	9.42 (d, <i>J</i> = 2.0 Hz, 2H), 9.39 (d, <i>J</i> = 2.0 Hz, 1H), 9.11 (d, <i>J</i> = 2.5 Hz, 1H), 8.19 (d, <i>J</i> = 9.6 Hz, 1H), 7.92 (d, <i>J</i> = 9.0 Hz, 1H), 7.85 (d, <i>J</i> = 9.5 Hz, 1H), 6.73 (d, <i>J</i> = 6.7 Hz, 1H), 6.41 (d, <i>J</i> = 2.4 Hz, 1H)	3.46 (q, <i>J</i> = 7.0 Hz, 4H)	1.27 (t, <i>J</i> = 7.0 Hz, 6H)

Table 4. ¹³C NMR data of hydrazone compounds

Comp.	R	C=O (ppm)	C=N (ppm)	Aromatic carbons (ArC) (ppm)	-N(CH ₂ CH ₃) ₂ (ppm)	-N(CH ₂ CH ₃) ₂ (ppm)
6	H	164.94	151.26	150.75, 145.21, 144.38, 137.29, 134.07, 133.04, 130.92, 130.48, 129.40, 128.90, 128.59, 123.58, 116.53, 112.14, 109.59, 105.26	44.72	12.56
7	2-NO ₂	163.34	151.13	159.41, 150.66, 149.04, 145.86, 144.65, 136.76, 133.98, 131.51, 129.79, 129.26, 124.75, 123.63, 116.99, 112.64, 110.62, 107.60, 104.33, 97.50	44.53	12.82
8	3-NO ₂	164.21	151.43	154.20, 148.35, 145.27, 145.11, 137.89, 135.24, 133.80, 129.86, 128.96, 127.71, 127.34, 124.55, 123.39, 116.32, 110.35, 103.59, 99.09	44.89	12.54
9	4-NO ₂	163.75	151.15	154.19, 150.66, 145.21, 145.13, 137.83, 133.88, 130.64, 129.83, 128.86, 128.15, 123.49, 123.29, 116.59, 109.80, 103.78, 99.45	44.87	12.52
10	3,5-di-NO ₂	162.06	151.38	150.79, 148.90, 146.24, 144.56, 136.77, 133.10, 130.54, 130.00, 129.93, 129.18, 123.66, 123.58, 116.88, 112.54, 110.61, 105.01	44.46	12.88

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Türkiye Turizmine Olası Etkileri

Tülay Güney Karabuğa & Sevinç Göktepe & Hasan Tahsin Kokonalioğlu

İstanbul Gedik Üniversitesi, Gedik Maslek Yüksekokulu, Ulaştırma Hizmetleri Bölümü, İstanbul, Türkiye
İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, İstanbul Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1102001

Makale Bilgisi

Özet

Makale geçmişi:

İlk gönderim tarihi: 11.04.2022

Düzeltilme tarihi

Kabul tarihi: 01.07.2022

Yayın tarihi: 30.06.2022

Anahatar Kelimeler:

Turizm, Savaş, Kriz, Uluslararası İlişkiler.

* Tülay Güney Karabuğa & Sevinç Göktepe & Hasan Tahsin Kokonalioğlu

E-mail address:

tulayguney@hotmail.com

sebic88@hotmail.com

htkokonalioglu@gmail.com

Orcid: 0000-0003-4577-6067

0000-0002-0856-0278

0000-0003-1687-4151

Turizmin gelişebilmek için barış ortamına ihtiyaç duyduğu yadsınmaz bir gerçektir. Bir destinasyonda barış olgusunun ortadan kalkması ve çatışmaların meydana gelmesi uluslararası turist sayılarında dalgalanmalara yol açmakta ve meydana gelen bu dalgalanmalar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri birçok yönden etkilemektedir. Bu durumda meydana gelen çatışmaların etkileri bölgesel olarak kalmamakta ve dünya genelinde hissedilebilmektedir. Savaş ortamı yalnızca turizm sektörü için değil, diğer birçok sektör için olumsuz etkileri beraberinde getirmektedir. Bu da, savaşan ülkelerin komşularının ve uluslararası ilişkiler içinde oldukları diğer ülkelerin ekonomilerini etkileyebilmektedir. Geçmişte yaşanan savaş ve karışıklıklar bu durumun örneklerini sunmaktadır. Rusya ve Ukrayna arasında başlayan ve halihazırda devam eden savaşın başta Türkiye olmak üzere birçok ülkeyi etkileyebileceği şimdiden öngörülebilmektedir.

Kırılgan yapısıyla küçük çatışmalardan bile etkilenen bir sektör olan turizmin, savaş ortamına nasıl tepki verebileceği belirsizdir. Türkiye'nin turistik talebinin büyük bir çoğunluğunu oluşturan Rusya ve Ukrayna arasında 24 Şubat 2022'de başlayan savaşın devam etmesi, Türkiye turizmi için önemli etkileri beraberinde getireceği bir gerçektir. Bu çalışmanın amacı savaşların turizm üzerindeki etkilerini kavramsal çerçevede açıklayarak, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Türkiye-Rusya ve Türkiye-Ukrayna turizm ilişkileri üzerindeki olası etkilerini analiz etmektir. Bu doğrultuda Türkiye'nin her iki ülke ile geçmişten bu yana süregelen ekonomik ilişkileri ele alınmıştır. Ayrıca, araştırma sonucunda oluşabilecek olası etkilere karşı Türk turizminin gelişimine devam edebilmesi adına sektör paydaşlarına önerilerde bulunulmuştur.

Possible Effects of the Russia-Ukraine War on Tourism in Turkey

Tülay Güney Karabuğa & Sevinç Göktepe & Hasan Tahsin Kokonaloğlu

Istanbul Gedik University, Gedik Maslek School, Department of Transportation Services, İstanbul, Türkiye

Istanbul University, Faculty of Economics, Department of Tourism Management, İstanbul, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1102001

ARTICLE INFO ABSTRACT

Article history:

Received: 11.04.2022

Received in revised form

Accepted: 01.07.2022

Available online: 30.06.2022

Key words:

Tourism, War, Crises, International Relations.

* Tülay Güney Karabuğa & Sevinç Göktepe & Hasan Tahsin Kokonaloğlu
E-mail address: fyildiz@yyu.edu.tr
Orcid: 0000-0003-4577-6067
0000-0002-0856-0278
0000-0003-1687-4151

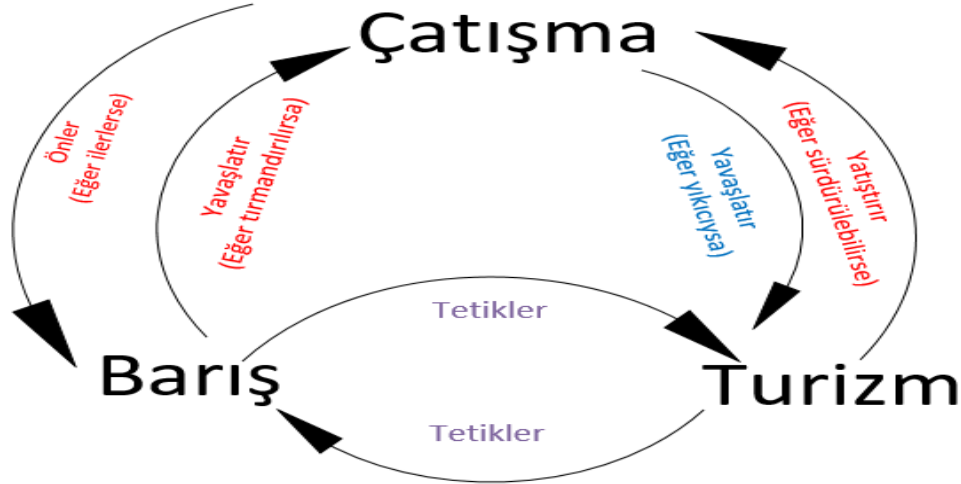
It is a stubborn fact that tourism needs an environment of peace for its development. The disappearance of the phenomenon of peace and the occurrence of conflicts in a destination cause fluctuations in the number of international tourists, and these fluctuations affect developed and developing countries in many ways. In this case, the effects of conflicts do not remain regional and can be felt worldwide. The war environment brings with it negative effects not only for the tourism sector, but also for many other sectors. This, in turn, can affect the economies of the neighbors of the warring countries and other countries with which they have international relations. The wars and conflicts in the past provide examples of this situation. It can already be foreseen that the war that started between Russia and Ukraine and is still ongoing will affect many countries, especially Turkey.

It is unclear how tourism, which is a sector that is so affected by even small conflicts with its fragile structure, can react to the war environment. It is a fact that the continuation of the war that started on February 24, 2022 between Russia and Ukraine, which constitutes the majority of Turkey's touristic demand, will bring important effects for Turkey's tourism sector. The aim of this study is to explain the effects of wars on tourism in a conceptual framework and to analyze the possible effects of the Russia-Ukraine War on Turkey-Russia and Turkey-Ukraine tourism relations. Accordingly, Turkey's longstanding economic relations with both countries since the past are discussed. In addition, suggestions were made to the stakeholders of the sector in order to continue the development of Turkish tourism against the possible effects that may occur as a result of the research.

2022 Batman University. All rights reserved

1. GİRİŞ

Doğal ya da insan eliyle olan birçok afet, turizmin akışını önemli ölçüde etkilemektedir. Özellikle siyasi ilişkilerden kaynaklanan karışıklıklar, terörizm ve savaş gibi unsurları içeren bir ortamda turizm hareketlerinin yapılması imkansız hale gelmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde; savaşlar, darbeler, iç karışıklıklar ve terörün neden olduğu çalkantılı güvensizlik ortamlarının, turizmin gelişiminin önünde bir engel olduğu kanıtlanmıştır (Richter, 1980; Mansfeld, 1994; Sönmez, 1998). Upadhayaya vd. (2011)'e göre; turizm, çatışma ve barış unsurlarının birbirini etkilediği karşılıklı bir ilişki içerisinde.

Şekil 1: Çatışma, Barış ve Turizm Etkileşimi

Kaynak: Upadhayaya vd., 2011.

Çatışmalar beraberinde getirdiği anlaşmazlık ve güvensizlik ortamıyla, barışı tehdit etmeye başlayarak şiddeti tetiklediği zaman turizm sektörünün sürdürülebilir büyümesini yavaşlatmaktadır. Bununla birlikte, yönetilebilir olan küçük çatışmalar eğer zamanında ele alınır ve ilgili taraflar arasında gerekli işbirliği sağlanabilirse barış ortamına yardımcı olabilmektedir. Turizm, çatışmaların ardından ülkeler arasında sosyal ve politik uzlaşma çabalarını destekleyebilecek bir yaklaşım olarak algılanmaktadır. Turizm sürdürülebilir ilkeler ve uygulamalarla işletilebilirse, ziyaretçiler ve ev sahibi topluluklar arasındaki gerilimi azaltmada da önemli bir aktör olabilmektedir (Upadhayaya vd., 2011). Turizm ile barış karşılıklı olarak oldukça başarılı ve işlevsel bir ilişkidir. Turizm, barış ortamını bulduğunda gelişebilen ve gelişimini hızlandırabilen bir sektör olduğu gibi, varlığını sürdürebildiği bölgelerde barışın da bir elçisi konumundadır.

Bir bölgede barışın varlığı, turizm faaliyetlerinin yapılabilmesi için güven ortamını oluşturmaktadır. Destinasyonlardaki güven ortamı turist talebini etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Çünkü siyasi istikrarsızlığın hüküm sürdüğü yerlerde mevcut yönetimi zayıf göstermek ve ülkenin gelir kaybına uğramasını sağlamak amacıyla genellikle turistler hedef olarak belirlenebilmektedir. Bir destinasyonun tarihi, kültürel ya da doğal cazibeleri her ne kadar fazla olursa olsun; turistler tatillerinin ve bazen hayatlarının tehlikeye atılabileceğini düşündüklerinde, destinasyonu ziyaret etme istekleri azalmaktadır. Barış ortamının yalnızca turist alan bölgede olması turizm için yeterli değildir, aynı zamanda turist gönderen bölgenin de refah seviyesinin asgari şartlarda olması gerekmektedir (Smith, 1998; Butler & Suntikul, 2013; Yenişehirlioğlu vd., 2016). İngiliz Turist Otoritesi'ne göre, 1973'teki Yom Kippur Savaşı ve 1990 Körfez Krizi, petrol ve sigorta fiyatlarında bir artışa neden olmuş ve bunun sonucunda turist gönderen birçok ülkede ekonomik aktivitelerde bir yavaşlama meydana gelmiştir. Körfez krizi sırasında yüksek sigorta fiyatları ve Yom Kippur Savaşı'nın ardından yüksek akaryakıt fiyatları, seyahat maliyetlerinde (özellikle havayolu ücretlerinde) keskin bir artışa neden olarak turistlerin yurtdışına seyahat etme kabiliyetini azaltmıştır (Mansfeld,

1994). Bu nedenle turizm sektörünün, kargaşa ortamlarının bedelini ağır ödeyen sektörlerden biri olduğunu söylemek mümkündür.

Savaşlar süregeldiği zaman boyunca turizm üzerinde olumsuz etkilere yol açmış olsa da savaşların ardından turizm hareketlerinin farklı boyutlara ulaşabildiği görülmektedir. Tarihte savaşların ardından yaşanan turizm hareketleri incelendiğinde; 1. Dünya Savaşı'nın bitimiyle turizmin hacmini ve boyutlarını ilgilendiren birtakım değişikliklerin yaşandığı söylenebilmektedir. 1. Dünya Savaşı sonrası havayolu trafiğinde oldukça büyük değişimler yaşanmış ve 1 milyon milden oluşan uçuş ağı 2. Dünya Savaşı'nın hemen öncesine kadar 234 milyon mile kadar ilerlemiştir. 1. Dünya Savaşı ve 2. Dünya Savaşı arasında endüstriyel ekonomilerin yaşadığı buhran ortamı turizm hacminde nispeten daralmalara neden olsa da 1930'lu yıllardan itibaren uygulanan planlı turizm faaliyetleri turizmin kademeli olarak gelişmesine olanak sağlamıştır. Bu noktada 1939 yılında başlayan 2. Dünya Savaşı'nın turizmde bir dönüm noktası olduğu söylenebilmektedir. 2. Dünya Savaşı turizmin gelişimine 6 yıllık bir durgunluk dönemi yaşatmış olsa da savaş döneminde küresel hareketler için geliştirilen hızlı ve verimli teknolojiler, savaş bittikten sonra kitle turizmi için kullanılmaya başlanmış ve insanların savaş buhranından kurtulabilmeleri için motivasyon oluşturmuştur. Bu durum ülkelerde hem refah düzeyini arttıran hem de ekonomik kalkınmayı destekleyen yeni enternasyonalist politikaları teşvik etmeye başlamıştır (Page, 2016; Smith, 1998). Turizm hareketlerinin daha verimli yapılabilmesi için gerekli olan teknolojilerin genellikle ülkelerin savunma sanayilerine katkı sağlamak amacıyla geliştirildiği; daha sonra barışçıl amaçlarla yapılan anlaşmalar neticesinde turizmde araç olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. Günümüz sivil havacılığının en büyük gelişim gösterdiği zamanların, 2. Dünya Savaşı sonrası elde kalan uçakların kitle turizmine hizmet etmek amacıyla kullanılmaya başlandığı dönemler olması bunun güzel bir örneğidir. Savaş sonrası insanların barışçıl ve umut dolu bir dünya isteğiyle beklentilerinin ve tutumlarının değiştiği ve bu durumun bir sonucu olarak savaşın gerçekleştiği bölgelerde önce iç turizmin ardından da dış turizm hareketlerinin canlanmaya başladığı görülmektedir.

Verilen bilgiler ışığında, kriz dönemlerinde proaktif davranabilmenin önemli olduğu (Göral, 2014), dolayısıyla savaşın taraflarının Türkiye ile olan ilişkilerinin ikincil veriler kullanılarak incelenmesi ve bir özet olarak ortaya konması önemli görülmüştür. Bir derleme niteliği taşıyan çalışmada, ikincil verilerin incelenmesi sonucunda Türkiye turizminin etkilenebileceği alanlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Rusya-Ukrayna Savaşı Türkiye'yi direkt olarak etkileyen bir durum gibi görünmemesine rağmen, yakın ilişkilerinden dolayı Türkiye, gerek Rusya gerekse Ukrayna ile sektörel anlamlarda anlaşmazlıklarla karşı karşıya kalabilecektir. Bu nedenle savaşın Türkiye turizminde oluşturabileceği olası etkilerinden sektörün en az zararla çıkabilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

2. TÜRKİYE-RUSYA TURİZM İLİŞKİLERİ

Rusya ile Türkiye ilişkileri köklü bir geçmişe sahiptir. İki ülkenin tarihsel süreç içerisinde iş birliğine ve bazen de savaş ve rekabete dayanan komşuluk ilişkileri olmuştur (Yeşilot & Özdemir, 2016). Soğuk savaş döneminde Rusya Türkiye'yi Batı Bloku'nun bir parçası olarak değerlendirirken,

Türkiye de Rusya'yı önemli bir dış tehdit unsuru olarak görmüştür (Özdal vd., 2013). Bu ilişkiler özellikle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin parçalanmasının ardından askeri, teknolojik ve enerji yatırımlarının paylaşımı ile güçlenmiştir. Hatta bu durumun iki ülkenin bazı alanlarda birbirlerine bağımlı hale gelmelerine bile yol açtığı görülebilmektedir (Kılıçkan, 2021). Rusya, Türkiye'nin ihracat yaptığı ülkeler arasında önemli bir paya sahiptir. Türkiye'nin ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında Rusya, ilk on ülke arasında yer almaktadır. İhracat kalemleri içerisinde sıklıkla; tekstil, yaş sebze-meyve, motorlu kara taşıtları, metal eşya gibi ürünler yer almaktadır (Aziz, 2017). İki ülke arasında 1984 yılında doğalgaz anlaşması imzalanmış ve bu durum enerji alanında da karşılıklı ilişkileri başlatmıştır. Türkiye, 1987 yılında tamamlanan boru hattı ile Ukrayna, Romanya ve Bulgaristan üzerinden Rus doğalgazı almaktadır. Yine büyük kısmı Karadeniz'in altından geçen boru hattına sahip Mavi Akım projesi 1997 yılında imzalanmış ve 2005 yılında hayata geçmiştir. Bu projenin hayata geçirilmesiyle Türkiye ve Rusya arasında enerji alanında büyük bir ortaklık oluşmuştur (Özbay, 2011). İthalat-ihracatın ve enerji paylaşımlarının yanı sıra Mayıs 2011'de karşılıklı vize uygulamasının kaldırılması iki ülke arasındaki ilişkileri daha da güçlendirmiştir (Tokgöz, 2011).

Türkiye'nin en önemli turizm pazar payı Ruslara aittir. Türkiye'nin turistik potansiyeli, benzer destinasyonlara kıyasla Ruslar için her zaman cazip olmuştur. Neredeyse her altı Rus turistten biri ülkemizi ziyaret etmektedir. 2018 yılında Türkiye'ye gelen yabancı ülke vatandaşlarının milliyetlerine göre dağılımına bakıldığında Rusların ülkemize gelen yabancıların %15'ini oluşturduğu görülebilmektedir (Altınar, 2019). Bunun en önemli nedenlerinden biri Rusya'da kış mevsiminin uzun sürmesi, buna karşın Türkiye'de turizm sezonunun uzun olması ve her şey dahil sistemin Rus turistlere oldukça ucuz tatil imkanı sunabilmesidir (Arslan, 2013). Ayrıca turizm açısından ikili ilişkilerde madalyonun diğer yüzünü Rusya'ya seyahat eden Türkler oluşturmaktadır. Bu ziyaretlerin, turistik amaçlı ziyaretlerden daha çok iş seyahati olduğunu söyleyebilmek mümkündür (Özdal vd., 2013).

Aşağıdaki tabloda Türkiye ve Rusya arasındaki turizm ilişkilerinin seyrini etkileyen olaylar kısaca özetlenmiştir.

Tablo 1: Türkiye-Rusya İlişkileri (1980-2022)

1985-1991	<ul style="list-style-type: none">• Gorbaçov'un 1985 yılında Komünist Partisi Genel Sekreterliğine atanmasına kadar olan SSCB dönemi boyunca, SSCB'den özellikle Doğu Bloku dışına olan yurt dışı seyahatleri kısıtlanmıştır.• Rusya, Gorbaçov döneminin başlamasıyla birlikte dışa kapalı bir ülke olmaktan uzaklaşmıştır.• Yeltsin döneminde Rusya Federasyonu (RF)-Türkiye turizm ilişkileri ve seyahatler, Gorbaçov döneminin devamı şeklinde ilerlemiştir.
1991-1999	<ul style="list-style-type: none">• 1991 yılında Türkiye, Rusya Federasyonu'nun bağımsızlığını tanımıştır.• Yeltsin'in birinci başkanlık döneminde, Rus vatandaşları Türkiye'yi bavlul ticareti için tercih etmiştir.• Yeltsin'in ikinci başkanlık döneminde tatil maksatlı ziyaretler artmıştır.• 1992 yılında RF Kültür Bakanlığı ve Türkiye Kültür Bakanlığı arasında işbirliği protokolü imzalanmıştır.• 1994 yılında T.C. Hükümeti ile RF Hükümeti Arasında "Bilimsel ve Kültürel İşbirliği Yapılmasına İlişkin Anlaşma" imzalanmıştır.

- 1995 yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile RF Hükümeti Arasında “Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır.
-
- 2000 ve sonrası
- 2009 yılında iki ülke arasındaki dış ticaret hacmi 40 milyar dolara ulaşmıştır. Böylece Rusya Türkiye'nin en büyük ticaret ortaklarından biri olmuştur.
 - 2010 yılında “Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu Vatandaşlarının Karşılıklı Seyahatlerine İlişkin Usullere Dair Anlaşma” imzalanmıştır.
 - 24 Kasım 2015 yılında Rus uçağı düşürülmüş ve sonucunda Türk turizmini etkileyecek yaptırımlar uygulanmıştır.
 - 2022 yılında Rusya-Ukrayna savaşı çıkmıştır.

Kaynak: Başaran ve Akdevelioğlu (2017) çalışmasından derlenmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü üzere Türkiye ve Rusya arasında tarihten günümüze gelişen sıkı bir turizm ilişkisi bulunmaktadır. Süreç içerisinde iki ülke arasındaki turizm ilişkilerinin seyrini etkileyen bazı kriz ortamlarının yaşandığı ve bu krizlerin sadece turizm değil bir çok sektör üzerinde ciddi etkilerinin olduğu görülmüştür. Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkilerin kırılma noktalarından biri olarak görülen olay; 24 Kasım 2015’te Rusya Federasyonu’na ait savaş uçağının yaklaşık 5 dakika ikaz edilmesine rağmen Türk hava sahasını 17 saniye boyunca ihlal etmesi sonucu düşürülmesidir (Yenişehirlioğlu vd., 2016). Rusya ve Türkiye arasında yaşanan uçak krizi ikili ülke ilişkilerinde politik krize dönüşmüş ve ülkelerin ticaret birliğini ciddi şekilde etkilemiştir (Can vd., 2019). 2013 yılında Rusya ile yapılan ticaret sonucu ihracat verileri 7.213.894 (ABD \$) iken, 2015 yılında 3.684.263 (ABD \$), 2016 yılında ise 1.792.916 (ABD \$)’na düşmüştür. İthalat verileri 2013 yılında 26.046.541 (ABD \$), 2015 yılında 20.744.050 (ABD \$), 2016’da ise 15.467.237 (ABD \$)’dir (TÜİK, 2022a). Bu krizden sonra iki ülke ilişkilerinin kötü gidişatı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Rusya Başbakanı Vladimir Putin’e gönderdiği mektubun ardından düzelmeye başlamıştır (Çelik & Koç, 2019). 2016 yılının ikinci yarısından itibaren ortaya konan bu uzlaşmacı tutumlar Türkiye-Rusya ilişkilerinde olumlu sonuçlar vermiştir. Bu doğrultuda 2017 yılında Türkiye’ye gelen Rus turist sayısı %416 artarak 2014 yılı rakamlarını geride bırakmıştır (Bayır, 2019).

2021 yılı TÜİK ithalat verilerine bakıldığında; Rusya ile olan ithalat hacminin 28.959.030 ABD doları olduğu görülmektedir. Bu veriler Türkiye’nin ithalat yaptığı 20 ülke arasında; Rusya’nın Çin’den sonra ikinci sırada yer aldığını göstermektedir. 2021 ihracat verilerine bakıldığında 5.775.897 ABD doları ile ilk 20 ülke arasında onuncu sırada yer almaktadır. 2022 yılının ocak ayı ithalat verilerine göre ise; Rusya 4.637.445 ABD dolarla birinci sırada yer almaktadır (TÜİK, 2022a). Turizm istatistiklerine göre; 2021 yılında ülkemizi ziyaret eden yabancılar arasında Rusya; 4.694.422 turist sayısı ile birinci sırada yer almaktadır (TÜİK, 2022b).

3. TÜRKİYE-UKRAYNA TURİZM İLİŞKİLERİ

Ukrayna, Avrupa Birliği ve Rusya arasında kalmış, halihazırda sahip olduğu etnik ve dini farklılaşmaların yanında demografik farklılaşmayı da deneyimlemiş; sonucunda kendi kimlikleri olarak görülen modern Ukrayna ulusunun inşa edilmesinde pek çok engelle karşılaşmıştır (Bingöl, 2014; Brzezinski, 2005). SSCB’nin yıkılmasıyla bağımsızlığını kazanan Ukrayna, komünizm sonrası

dönemde, ekonomik, siyasi, kültürel ve güvenlik açılarından Avrupa Birliği (AB) ve Rusya arasındaki sıkışıklığı en yoğun hisseden ülkelerden olmuştur (Özkural Köroğlu, 2015).

Türkiye ve Ukrayna arasındaki ilişkiler 1992 tarihinde imzalanan ve 1994 tarihinde yürürlüğe giren “Ticaret ve Ekonomik İş Birliği Anlaşması”yla başlamıştır (Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2011; Özdal & Demydova, 2011). Yapılan ilk anlaşmalarla, turizm ve inşaat sektörlerinde oluşabilecek fırsatlar ve Ukrayna’nın turizme yönelik kaynak çeşitliliği görülmüştür (Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2011). İki ülke arasında bulunan işbirliklerine bakıldığında, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİÖ), GUAM Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Örgütü, Karadeniz Deniz Kuvvetleri (BLACKSEAFOR) gibi hem doğrudan turizmi geliştirici ve teşvik edici, hem de çevrenin korunması, güvenliğin sağlanması, destinasyonlar arası entegrasyonun sağlanması gibi dolaylı yoldan turizme etki eden işbirliklerinin varlığından söz etmek mümkündür (Özdal & Demydova, 2011). Ayrıca Ticari ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması (1992), Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşvik Edilmesi Anlaşması (1992), Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması (1996) ve Gümrük ve İdari Alanda İşbirliği Anlaşması düşünüldüğünde ülkeler arasındaki ikili ticari ve ekonomik ilişkilerin sadece turizmle değil güvenlikle de bağlantılarının bulunduğu söylenebilmektedir (Vusata, 2019).

Ukrayna ve Türkiye arasında, 2010 yılında “Yüksek Düzeyli Stratejik Konsey” ile siyasi ve ekonomik ilişkiler etrafında gelişmeler hedeflenmiştir. Bu doğrultuda 2010 yılında planlanan iki ülke arasında vize muafiyeti konusu 2012 yılında uygulamaya geçmiştir. Karşılıklı vize muafiyeti sayesinde turizm faaliyetlerinde pozitif yönlü bir akış hedeflenmiştir (Özdal & Demydova, 2011). Vize muafiyetinin sağlanmasıyla iki ülke arasında etkileşimin arttığı ve pandemi öncesi döneme denk gelen 2018 yılında; Türkiye’yi 1 milyon 386 bin ve 2019 yılında 695 bin Ukraynalı turist ziyaret ettiği görülmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2021). Pandemi döneminde yayımlanan Turizm İşletme Belgeli Konaklama İstatistikleri Bülteni (2021)’e göre; Almanya ve Rusya’dan sonra Türkiye’ye gelen en yüksek turist sayısının (7,7 milyon) Ukrayna’ya ait olduğu tespit edilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022). 2017 tarihinde vize muafiyetine ek olarak pasaportsuz seyahat uygulamasının da kabul edilmesi, ikili ilişkilerdeki ilerlemenin göstergesi konumundadır (T.C. Kiev Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2019). Aslanhan (2021) çalışmasında, Ukraynalıların pandemi dönemi içerisinde dahi Türkiye’yi tercih ettiğinden ve 900 binden fazla Ukraynalının misafir edildiğinden bahsetmektedir.

Türkiye-Ukrayna turizm ilişkilerine, Türkiye’den gönderilen turist açısından bakıldığında; 2021 yılında yaklaşık 66 bin vatandaşın Ukrayna’ya turist olarak gittiği görülmektedir. 2021 yılı verilerine bakıldığında ise Türk turistlerin buldukları destinasyonlarda kişi başı ortalama 676 dolar harcadığı görülmektedir (TÜİK, 2022b). Ukrayna ve Türkiye arasında bulunan eğitim işbirliği sayesinde de pek çok öğrenci, ülke kültürleri arasında alışveriş sağlamak ve sektörel anlamda - havacılık, metalürji, turizm gibi- ivmelenme yaratmaktadır (Özdal & Demydova, 2011).

4. SONUÇ

TÜİK verilerine göre; Türkiye'ye en fazla turisti gönderen ülkelerden olan Rusya ve Ukrayna, 2005 yılında -vize muafiyeti öncesi- Türkiye'deki yabancı turistlerin %10,6'sını, 2019 yılında %19'unu, 2020 yılında %24,6'sını ve 2021 yılında %27,3'ünü oluşturmuştur (Eser, 2022a). Verilerde görüldüğü üzere Rusya ve Ukrayna, Türkiye'nin önemli birer turizm işbirlikçisidir. 2022 yılı ilk çeyreğinde patlak veren ve henüz sonuçlanmamış olan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ise bu işbirliği üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kavramsal çerçevede yapılan incelemelerden anlaşıldığı üzere Rusya, Türkiye'nin en büyük turizm pazarıdır. Bu nedenle Rusya-Ukrayna arasında ortaya çıkan savaşın turizm gelirlerinde ve turist sayılarında ciddi kayıplara neden olacağı düşünülmektedir. Bu savaşın olası etkilerinin neler olabileceği konusunda, 2015 yılında yaşanan ve Türkiye ile Rusya arasındaki ikili ilişkileri adeta durma noktasına getiren uçak krizi ve 19 Aralık 2016 tarihinde Rus Büyükelçisi'ne yönelik suikast girişimi fikir verebilmektedir (Deniz ve Karadağ, 2018). Bahsi geçen krizlerin sonucunda Rusya hükümeti tarafından Rus turizm şirketlerine Türkiye'ye yönelik tatil paketi satışlarının durdurulmasına yönelik çağrılar yapılması, charter uçuşların iptal edilmesi ve vizesiz seyahat imkanının askıya alınması gibi yaptırımlar açıklanmıştır. Rusya ile yaşanan kriz ve bunu izleyen seyahat yasağı sonucu turist sayılarında yaşanan düşüş açık biçimde görülmektedir (2015 yılına oranla %-321). Yılın ilk sekiz ayı Rusya'dan çok az sayıda turist gelmiştir (Yıldız & Işıldar, 2020). Öyle ki, 2015 yılında toplamda Türkiye'ye 3.649.003 Rus turist gelmişken bu rakam 2016 yılında 866.256 sayısı ile sınırlı kalmıştır (TÜİK, 2022b). Türkiye'nin özellikle son yıllardaki turizm pazar yapısı; Türkiye ile Rusya ilişkisinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Günümüzde Rusya ile Türkiye arasında herhangi bir kriz ortamı bulunmamaktadır ancak Rusya ile ilişkili olan olayların Türkiye'yi etkilemesi, Türkiye turizm pazar yapısının Rus turiste bağımlı olmasının bir sonucu olduğu söylenebilir.

Savaşın başladığı günden itibaren Rusya, gelişmiş ülkelerden ağır yaptırımlar görmeye devam etmektedir. Rusya'ya uygulanan ağır yaptırımlardan biri de ödeme işlemleri ile ilgilidir. Türkiye'de bulunan turizm işletmeleri ödeme işlemlerine gelen yaptırımlar neticesinde Rusya'daki tur operatörlerinden ödemelerini alamamaktadır. Bu durum rezervasyon iptallerinin oluşmasına yol açmaktadır. Rusya Federal Turizm Ajansı yaptığı açıklamalarda, Rusya vatandaşlarının başka bir ülkede turizm faaliyetlerine katılımlarından çok, iç turizm faaliyetlerine katılımlarını teşvik etmektedir. Tüm bu durumlar sonucunda; Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başladığı günden itibaren Rusya ve Ukrayna vatandaşları tarafından Türkiye'deki otellere yapılan rezervasyonlar iptal edilmeye başlanmıştır (Eser, 2022b).

Havayolu seyahatleri turizmin vazgeçilmez bir parçasıdır. Savaş nedeniyle Rusya ve Ukrayna hava hattında havayolu ulaşımı durma noktasına gelmiştir. Havayolu seyahatlerinin yapılamaması sadece işgal altında olan Ukrayna'nın havalimanlarının güvensizliği nedeniyle yaşadığı bir durum değildir. Rusya'ya uygulanan ağır yaptırımlardan biri de havacılık alanındadır. Rusya'ya ait uçaklar birçok ülkenin hava sahasını kullanamamaktadır. Bu durum Rusya vatandaşlarının ulaşımını ciddi anlamda etkilemekte ve seyahatlerine engel teşkil etmektedir (Freed, 2022).

Savaşın bütçeye olan ağır yükü, uygulanan yaptırımlar neticesinde ekonomik faaliyetlerin yavaşlaması, ithalat-ihracat için gerekli sevkiyatın aksaklıklara uğraması ve güvensiz destinasyon profiline Rusya ekonomisini zorlu bir sürece sokabileceği öngörülmektedir. Tüm bu süreçlerin Rus halkının mutsuzlaşmasına, yerel para biriminin değer kaybetmesi sonucu ekonomik gücünü yitirmesine sebep olabileceği için turizme katılım motivasyonlarını da olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin Rusya'nın savaş ortamından etkilenmesinin kaçınılmaz olduğu görülmektedir

Ukrayna, tarih içerisinde krizlerle sıklıkla karşılaşmış bir ülkedir. Yapılan çalışmalar, Ukrayna'da ortaya çıkan krizlerin, Karadeniz havzasını da etkilediğini göstermektedir. Rusya-Ukrayna arasında ortaya çıkan bu savaşın doğrudan etkileri henüz ölçülememiş olsa da Ukrayna'nın geçmişte yaşamış olduğu politik krizlerin, farklı ölçülerde Türkiye'deki turizmi etkilediği görülmüştür (Kesimli, 2011; Derman & Ongarova, 2014). Günümüzde Ukrayna'nın yaşadığı işgal ortamında halkın can ve mal güvenliğinin tehdidi söz konusudur. Bunun yanısıra can güvenliği olmayan halkın göç ettiği görülmektedir. Bu bağlamda Ukrayna halkının direkt olarak turizme katılımlarının olumsuz etkileneceği açıktır. Türkiye'nin en fazla turist aldığı 3. ülke olan Ukrayna'nın içinde bulunduğu durumun, Türkiye'nin turizm hareketlerini olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir.

Rusya ve Ukrayna'nın savaş halinde olmasının, Türkiye turizmini olumsuz etkileyebileceği öngörülse de Türkiye'nin bu durumun üstesinden gelme potansiyeli yüksektir. Türkiye'nin hali hazırda sahip olduğu turistik cazibelerini sunabileceği farklı pazarlar bulması ve doğru stratejilerle pazarlarda rekabet üstünlüğü sağlaması Türkiye turizminin önümüzdeki yıllarda seyrini değiştirebilecektir. Türkiye'nin turizmde pazar çeşitlendirmesi yapmasının, yaşanabilecek olası kriz ortamlarında turizmi koruyucu bir önlem olabileceği düşünülmektedir. Bu sayede turistik talebin ve turizm gelirlerinin düşmesi engellenirken aynı zamanda turizm sektöründe istihdamın sürekliliği de sağlanabilecektir.

Savaşın etrafında ister istemez oluşan kriz ortamının, yalnızca turizm sektöründe değil pek çok sektör üzerinde etkiler yaratacağı söylenebilir. Ancak bu durumun tam olarak olumlu ya da olumsuz bir sonucunun henüz varlığından söz etmek mümkün değildir. Burada turizm ile dolaylı ilişkisi olan ve dikkat çekilmesi gereken bazı ithalat ve ihracat alanları olduğu düşünülmektedir. İthalat alanlarında olası birim maliyetlerin yükselmesinin işletme giderlerinde artışa sebep olabileceği ve bu durumun önlenmesi için belirli tedbirler alınması söz konusu olabilir. Özellikle gıda ve enerji alanları Ukrayna'dan ve Rusya'dan yapılan önemli ithalat kalemlerini oluşturmaktadır. Uzun vadede tarım yatırımlarının ve üreticiden tedarik imkanlarının arttırılmasının olası kriz ortamlarında turizm işletmeleri için koruyucu olacağı düşünülmektedir. Turizm işletmelerinin, gıda alanında oluşabilecek açıkları için Türkiye'nin mevcut potansiyelinin değerlendirilerek, ihtiyaçlarını yerli üreticiden karşılamaya teşvik edilmesi önerilmektedir. Ayrıca Rusya ile enerji alanında oluşabilecek herhangi bir olumsuz durumun, turizm işletmelerini etkileyebilecek potansiyelde olabileceği öngörülmektedir. Bu anlamda yenilenebilir enerji kaynakları hem organizasyonel hem de çevresel süreçlere oldukça

faydalıdır. Bu nedenle Türkiye’de bulunan turizm işletmelerinin olabildiği kadar kendi yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanmaya ve yeni yatırımlar yapmalarına teşvik edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Oluşan kriz ortamlarının sıklıkla olumsuz etkileri düşünülse de farklı fırsatların da ortaya çıkabileceği göz ardı edilmemelidir (Augustine, 2000: 13). Dünya tarihinde yaşanmış büyük savaşların sonrasına bakıldığında, savaşlarda duyulan ihtiyaçlardan dolayı ortaya çıkmış pek çok teknolojinin turizmi de dolaylı yoldan geliştirdiği söylenebilmektedir (Erkmen, 2019: 19). Tasarlanacak yeni plan ve ortamlar ile geleceği şekillendirmek ve krizlerden fayda sağlamak mümkündür (Göral, 2014). Bu bağlamda savaş sonrası dönemlerde, hem toplumsal belleğin aktarılması hem de insanların meraklarını giderebilmek amacıyla (Alili, 2017) acenteler tarafından savaşın olduğu destinasyonlara hüzün turizmi rotaları planlanabilecektir. Aynı zamanda savaşlar sonrasında sosyal turizm, gençlik yurtları, kamp ve karavan kullanımında ve tur sayılarında artışlar, yeni konaklama biçimleri, internetin geliştirilmesi sayesinde bilgiye kolay ulaşım gibi yenilikler de görülmüştür (Sarı Çallı, 2015). Savaşın tarafları göz önünde bulundurulduğunda özellikle Türkiye’nin savaş sonrası bir kaçış destinasyonu olabileceği düşünülmektedir.

Çalışma süresince yapılan literatür araştırmalarında savaş ve turizm ilişkisini inceleyen çalışmaların sayısının oldukça az olduğu ve var olan çalışmaların ise savaşların turizm üzerindeki etkilerinden çok hüzün (savaş) turizmine odaklandığı görülmektedir. Bu nedenle araştırmacılara öneri olarak; olası kriz ortamlarında hem yerel hem küresel konjüktürde turizmin korunmasına ve geliştirilmesine yönelik araştırmalar yapmalarının faydalı olabileceği düşünülmektedir. Özellikle savaş döneminde Türkiye’ye ziyarete gelmiş Rusya ve Ukrayna vatandaşı olan turislerle yapılabilecek çalışmalar savaş döneminde turist psikolojisini ve tutumunu ortaya koyabilecek nitelikte olacaktır.

5. KAYNAKÇA

- Alili, M. (2017). Avrupa’daki ve Türkiye’deki Hüzün Turizmi Destinasyonlarının Karşılaştırması Üzerine Teorik Bir Çalışma. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 37-50.
- Altınar, A. (2019). Turizm ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği (1969-2018). *Anadolu İktisat ve İşletme Dergisi*, 3(2), 114-133.
- Arslan, M. (2013). Türkiye’nin Rusya ile Ekonomik İlişkileri ve Bu İlişkilerin Rusya Federasyonu’nda Yaşayan Türk Dilli Halklara Yansımaları. *Coğrafya Dergisi*, 0(26), 46-75.
- Aslanhan, U. (2021). Türkiye Ukraynalılar İçin 2020’de Bir Numaralı Turizm Durağı Oldu. 02 28, 2022 Tarihinde Anadolu Ajansı: <https://Www.Aa.Com.Tr/Tr/Turkiye/Turkiye-Ukraynalilar-Icin-2020de-Bir-Numarali-Turizm-Duragi-Oldu/2106018>
- Augustine, N.R. (2000). *Önemeye Çalıştığınız Krizi Yönetmek* (Çev. Salim ATAY). Kriz Yönetimi, Mess Yayınları.

- Aziz, A. (2017). Türkiye-Rusya İlişkilerinde Kafkasya'daki Ahıska Bölgesi. 11-13 Mayıs 2017 Erzincan Bildiriler Cilt 2, 89-99.
- Başaran, A. ve Akdevelioğlu, A. (2017). Uluslararası Turizm ve Uluslararası Barış: Rusya Federasyonu'ndan Türkiye'ye Ziyaretçi Akımı Örneği, 1992-1999. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 28(2), 244-256. <https://doi.org/10.17123/atad.362498>
- Bayır, M. (2019). Rusya'nın Türkiye'ye Yönelik Turizm Talebi: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı (2002-2016). *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(1), 239-261. <https://doi.org/10.18657/yonveek.347671>
- Bingöl, O. (2014). Ukrayna Krizinin Ulusal, Bölgesel-Küresel Bağlamı ve Gelecek Öngörüler. *Karadeniz Araştırmaları*, 41, 15-38. <https://doi.org/10.12787/KARAM826>
- Brzezinski, Z. (2005). *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklikleri*. (Y. Türedi, Çev.) İnkılap Yayınları.
- Butler, R. & Suntikul, W. (Eds.). (2013). *Tourism And War (Vol. 34)*. Routledge.
- Can, E., Özmutlu, S. Y. ve Aykaç, C. (2019). Politik İklim Değişikliklerinin Ülkelerarası Ticaretle İlişkisi: Türkiye Rusya Uçak Krizi Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme. *Siyasal: Journal Of Political Sciences*, 28(1), 1-18.
- Çelik, M. S. ve Koç, R. (2019). Türkiye ve Rusya Arasındaki Uçak Krizinin Borsa İstanbul (BİST) Turizm ve Enerji Şirket Hisselerine Etkisi Üzerine Bir Event Study Analizi. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 1-15.
- Deniz, T. ve Karadağ, D. (2018). Politik Çatışmaların ve Terörizmin Turizm Sektörüne Etkileri: 2010-2017 Türkiye Örneği. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 23(40), 61-74.
- Derman, G. & Ongarova, Y. (2014). Ukrayna'da Siyasi Kriz. *Journal of Black Sea Studies*, 42, 11-23.
- Erkmen, A. (2019). Uluslararası Turizmin Tarihi Gelişim Süreci. Akın, A. içinde, *Uluslararası Turizm Uygulamaları* (s. 3-34). Ankara: İksad Yayınevi.
- Eser, E. (2022a). Ukrayna: Krizin Faturası Türkiye'ye Çıkabilir. 02 28, 2022 tarihinde, Dw: <https://Www.Dw.Com/Tr/Ukrayna-Krizin-Faturas%C4%B1-T%C3%Bcrkiyeye-%C3%A7%C4%B1kabilir/A-60883198>
- Eser, E. (2022b). Türkiye: Rezervasyonlara Savaş İptali. 14.03.2022 tarihinde, Dw: <https://Www.Dw.Com/Tr/Rezervasyonlara-Sava%C5%9f-İptali/A-61066640>
- Freed, J. (2022). Explainer: How Sanctions Against Russia Are Battering The Global Aviation Industry. 12.03.2022 tarihinde Reuters: <https://Www.Reuters.Com/Business/Aerospace-Defense/How-Sanctions-Against-Russia-Are-Battering-Global-Aviation-Industry-2022-03-08/>
- Göral R. (2014). Turizm Sektöründe Stratejik Kriz Yönetimine İlişkin Bütünsel Bir Çerçeve. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32(2014), 89-101.

- Kesimli, İ. (2011). Turizm Perspektifinden Politik Krizlerin Ekonomiye Yansımaları. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 1(1), 25-42.
- Kılıçkan, Z. Y. (2021). Uçak Krizi Öncesi ve Sonrasında Türkiye-Rusya Ekonomik İlişkilerinin Analizi. *Third Sector Social Economic Review*, 56(2), 1284-1312. 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.21.06.1402
- Mansfeld, Y. (1994). The Middle East conflict and tourism to Israel, 1967–90. *Middle Eastern Studies*, 30(3), 646-667. <https://doi.org/10.1080/00263209408701016>
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı. (2011). Ukrayna Ülke Raporu. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı.
- Özbay, F. (2011). Soğuk Savaş Sonrası Türkiye-Rusya İlişkileri: 1992-2010. *Bilge Strateji*, 3(4), 35-77.
- Özdal, H., & Demydova, V. (2011). Türkiye Ukrayna İlişkileri: Yüksek Potansiyel, Düşük Voltaj. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Avrasya Araştırmaları Merkezi.
- Özdal, H., Özertem, H. S., Has, K. ve Demirtepe, M. T. (2013). Türkiye-Rusya İlişkileri: Rekabetten Çok Yönlü İşbirliğine. International Strategic Research Organization (Uşak).
- Özkural Köroğlu, N. (2015). Avrupa Birliği ve Rusya'nın Güç Alanları Arasında Kalan Ukrayna'da Yaşanan Halk Ayaklanmaları: "Turuncu Devrim" Ve "Meydan Devrimi". *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 31-52.
- Page, S. (2016). *Turizm İşletmeciliği*. Nobel Yayınevi.
- Richter, L. K. (1980) The Political Uses Of Tourism: A Philippine Case Study. *The Journal Of Developing Areas* 14(2), 237-257.
- Sarı Çallı, D. (2015). Uluslararası Seyahatlerin Tarihi Gelişimi ve Son Seyahat Trendleri Doğrultusunda Türkiye'nin Konumu. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 4(1), 4-28.
- Smith, V. L. (1998). War And Tourism: An American Ethnography. *Annals Of Tourism Research*, 25(1), 202-227. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(97\)00086-8](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(97)00086-8)
- Sönmez, S. (1998). Tourism, Terrorism And Political Instability. *Annals Of Tourism Research*, 25(2):416. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(97\)00093-5](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(97)00093-5)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2021). Ukrayna'nın Ekonomisi. 02 28, 2022 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/ukrayna-ekonomisi.tr.mfa>
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2021). Ukrayna'nın Ekonomisi. 02 28, 2022 tarihinde <https://Www.Mfa.Gov.Tr/Ukrayna-Ekonomisi.Tr.Mfa>
- T.C. Kiev Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2019). Ukrayna'nın 2018 Yılı Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri. T.C. Kiev Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği.

- T.C. Kiev Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2019). Ukrayna'nın 2018 Yılı Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri. T.C. Kiev Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). 2021 Yılı Aralık Ayı Turizm İşletme Belgeli Konaklama İstatistikleri Bülteni. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2020). Ukrayna Ülke Profili. T.C. Ticaret Bakanlığı Dış Temsilcilikler ve Uluslararası Etkinlikler Genel Müdürlüğü.
- Tokgöz, D. E. (2011). Düünden Bugüne Türkiye-Rusya Ekonomik İlişkilerinde Üç Büyük Dönem. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 6-14.
- TÜİK (2022a). <https://Data.Tuik.Gov.Tr/Bulten/Index?P=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Ocak-2022-45536>, E.T. 04.03.2022.
- TÜİK (2022b). <https://Data.Tuik.Gov.Tr/Bulten/Index?P=Turizm-Istatistikleri-Iv.Ceyrek:-Ekim-Aralik-Ve-Yillik,-2021-45785>, E.T. 04.03.2022.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022a). Aylara Göre Turizm Gideri, Ziyaretçi Sayısı ve Kişi Başı Ortalama Harcama 2012-2021. Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022b). Gidilen Ükelere Göre Yurt Dışına Giden Vatandaşlar (2020 ve Sonrası). Türkiye İstatistik Kurumu.
- UNWTO (2006). *Tourism Highlights 2006 Edition*. Madrid, Spain.
- Upadhayaya, P. K., Müller-Böker, U. & Sharma, S. R. (2011). Tourism amidst armed conflict: Consequences, copings, and creativity for peace-building through tourism in Nepal. *The Journal of Tourism and Peace Research*, 1(2), 22-40. 10.5167/uzh-42464
- Vusata, A. (2019). *Ukrayna ve Türkiye Arasındaki Ekonomik İlişkilerin Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yenişehirlioğlu, E., Salha, H. ve Şahin, S. (2016). Politik Krizlerin Turizm Talebi Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Araştırma: Rusya'nın Değişen Yüzü ve Bu Değişimin Türkiye Turizmüne Etkileri. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(03), 74-83.
- Yeşilot, O. ve Özdemir, B. (2016). Türk-Rus İlişkilerinin Geleceği: Rekabet Mi? İş Birliği Mi? *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 55-73.
- Yıldız, Ö. Ve Işıldar, P. (2020). 2016 Türkiye Turizm Krizi Üzerine Bir İnceleme. *Journal Of Yaşar University*, 15(59), 407-425.

Millî Edebiyat Bağlamında Müfide Ferit Tek'in *Aydemir* Adlı Romanı Mahfuz Zariç

Batman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Batman, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1069063

Makale Bilgisi

Özet

Makale geçmişi:

İlk gönderim tarihi: 06.02.2022

Düzeltilme tarihi:

Kabul tarihi: 29.06.2022

Yayın tarihi: 30.06.2022

Anahatar Kelimeler:

Müfide Ferit Tek, *Aydemir*, Millî Edebiyat, milliyetçilik, Osmanlıcılık, Rus emperyalizmi.

• Mahfuz Zariç

E-mail address:

mahfuzzaric@gmail.com

Orcid bilgileri: 0000-0003-0960-4807

Müfide Ferit Tek tarafından 1919'da yayımlanmış olan *Aydemir* adlı roman, Halide Edip Adıvar'ın 1912'de yayımlanmış *Yeni Turan* adlı eserinden sonra, Türkçülük-Turancılık düşüncesinin izleşme dönüştürüldüğü ikinci romandır. *Aydemir*, *Genç Kalemler* dergisinde 1 Nisan 1911'de yayımlanan "Yeni Lisan" başlıklı makale ile başlatılan Millî Edebiyat anlayışı çerçevesinde kaleme alınmıştır. Romandaki vakalar, İstanbul ve Türkistan olmak üzere iki ayrı mekânda geçmektedir.

Budizm ve Hristiyanlık inançlarına göndermelerde bulunan eserde ferdi aşk, yurt sevgisi, özlem, Rus emperyalizmi, Türk birliği, Batı medeniyeti, kozmopolitlik, millî devlet, İttihat ve Terakki Cemiyeti, fedakârlık, evlilik kurumu, eğitim, sanat, ekonomik sorunlar, tarih bilinci, asimilasyon ve aydın problemi gibi konulara yer verilmiştir. Bu yazıda da *Aydemir* romanı, edebiyat tarihlerinde sınırları genellikle 1911-1923 tarihleri ile belirlenen Millî Edebiyat anlayışı çerçevesinde "milliyetçilik ideali ve millet coğrafyası, Osmanlıcılık, çağdaşlık ve Meşrutiyet, semboller ve zıtlıklar ile dil ve üslup" konu ve duyarlılıkları bakımından incelenecektir.

2022 Batman Üniversitesi. Her hakkı saklıdır.

Müfide Ferit Tek's Novel *Aydemir* in the Context of National Literature

Mahfuz Zariç

Batman University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Batman, Türkiye

Doi: 10.55024/buyasambid.1069063

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article history:

Received: 06.02.2022

Received in revised form:

Accepted: 29.06.2022

Available online: 30.06.2022

The novel *Aydemir*, published by Müfide Ferit Tek in 1919, is the second novel in which the Turkism-Turanism idea is the theme after Halide Edip Adıvar's novel *Yeni Turan* published in 1912. *Aydemir* has been penned within the framework of the National Literature approach, which was

Key words:

Müfide Ferit Tek, Aydemir, National Literature, nationalism, Ottomanism, Russian imperialism.

* Mahfuz Zariç

E-mail address:

mahfuzzaric@gmail.com

Orcid number: 0000-0003-0960-4807

initiated with the article titled "New Language" published on April 1, 1911 in the journal *Genç Kalemler*. The cases in the novel take place in two different places, Istanbul and Turkistan.

In *Aydemir*, many of references are made to Buddhism and Christianity. The main themes in the novel are individual love, patriotism, longing, Russian imperialism, Turkish unity, Western civilization, cosmopolitanism, national state, İttihat ve Terakki (Committee of Union and Progress), sacrifice, institution of marriage, education, art, economic problems, historical consciousness, assimilation and intellectual problems. In this article, novel named *Aydemir* will be examined in terms of "the ideal of nationalism and the geography of the nation, Ottomanism, modernity and Constitutionalism, symbols and contrasts, language and style" within the framework of the understanding of National Literature, the boundaries of which are usually determined between 1911-1923 in the history of literature.

1. GİRİŞ

Osmanlı devletinde, on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde yazım birliğinin sağlanması, Türkçenin İstanbul şivesi etrafında sadeleşmesi ve dilin zenginleştirilmesi konuları hakkında dönemin “Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Münif Paşa, Ahmed Midhat Efendi, Muallim Naci, Şemseddin Sami, Nabizade Nazım, Beşir Fuad, Mehmed Ziver, Faik Reşad” gibi yazarları tarafından, gazetelerde pek çok yazı kaleme alınmıştır (Tuğluk, 2021: 376). Edebiyatta millilik ve milliyetçilik konuları ise 1911’den itibaren Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp’in *Genç Kalemler* dergisinde ortaya koyduğu “Yeni Lisan” düşüncesinden itibaren edebî çevrelerde “millî” kavramı etrafında tartışılmıştır.

Millî Edebiyattan önceki dönemlerden Tanzimat Edebiyatı’nda roman yazarları, metni “kendi değerlerini koruyarak Batı medeniyetinin üstün özelliklerini topluma benimsetmede, toplumda görülen eksikliklerin giderilmesinde, kısaca toplumun eğitilmesinde bir araç olarak” görmüşlerdir. (Arslan, 2007: 605) Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âti dönemlerinde romanlar, sınırlı alanlarda da olsa toplumu yansıtanın yanı sıra özellikle yazarların sanat anlayışlarının ve sanat güçlerinin göstergesi olmuştur. Millî Edebiyat dönemi romanlarında ise yaşanan savaşların ve siyasî gelişmelerin de eskisiyle romanlarda sosyal fayda ilkesi ön plana çıkmıştır.

1937’de *Açıksöz* gazetesinde yayımlanan “*Millî Bir Edebiyat Yaratabilir miyiz?*” başlıklı anketi inceleyen Orhan Okay, yaklaşık olarak anket katılımcıların dörtte birinin Divan, Tanzimat ve Servet-i Fünûn dönemi edebiyatlarını millî kabul etmediğini; ancak 1908’den beri yaşanan inkılapları, savaşları ve onların cemiyet üzerindeki tesirlerini araştıran edebiyatı millî bulduğunu; bunun karşısında görüş bildirenlerin ise milletin diliyle yazılmış ve yüksek bir değer taşıyan eserlerin hepsini -konusu ne olursa olsun- millî olarak kabul ettiğini kaydeder. Okay’a göre de bir sanat eseri, ne kadar ferdî olursa olsun sosyal bir tarafa sahiptir. Sosyal-ideolojik yapıya sahip eserlerin ferdî bir muhtevası vardır ve bu itibarla Tanzimat, Servet-i Fünûn

dönemindeki gibi edebî değere haiz eserler de millî kabul edilmelidir. Hatta hangi dönemde kaleme alınmış olursa olsun edebî eserler taşıdıkları değerün üstünlüğü ve ifade ettikleri fikir ve duyguların yüceliği nispetinde millî sınırları aşar ve beşeriye mal olur. (Okay, 1998: 40-43) Yine Okay'a göre adı ilk defa 1911'de yazılarında Ali Canip Yöntem tarafından zikredilen Millî Edebiyat, başlangıçta ilmî (tarihî) özellik taşımakla birlikte sonraları fikrî ve siyasî bir karakter kazanmış; İkinci Meşrutiyet sonrasında da devrin diğer fikir ve edebiyat akımlarıyla ilişkiler kurup farklı dozlarda, bu fikirlerle birleşerek eklektik bir yapı göstermiştir. Millî Edebiyatın tanımı ve sınırları konusundaki tartışmalar da belli bir beyannamesinin bulunmaması ve mensuplarının programlı ve disiplinli bir grup oluşturulmamasından kaynaklanmıştır. (Okay, 2005: 155-163)

İlgili Çalışmalar

Aydemir, Müfide Ferit Tek'in (1892-1971) Halk Kütüphanesi tarafından 1919 yılında tefrika edilmiş ilk romanıdır. Bir tezli roman olan *Aydemir*, yayımlandığı tarihten itibaren ilgi görmüştür. M. Fuad Köprülü, 1919'da yayımlanmış yazısında *Aydemir* romanını "Ne bahtiyar tesadüf! Türkiye'deki Türklerin millî haklarını bir 'tez: müddeâ' şeklinde ileri süren ilk milliyetperver roman, ...Vakanın çok basit ve 'entrik'ten mahrum olmasına rağmen..." sözleriyle -kimi uyarılar eşliğinde de olsa- övgü ve sevinç içinde karşılar. (Köprülü, 2007: 123, 128) Cevdet Kudret ise Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı'nın son asrını ele aldığı *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859-1959* adlı eserinde, Millî Edebiyat'ın hikâye ve roman yazarları bahsinde, "Üzerlerinde durmayı gerekli görmediğimiz yazarların başlıcaları şunlardır:" dedikten sonra Aka Gündüz, Raif Necdet Kastelli, Selami İzzet Sedes ve Suat Derviş ile birlikte *Aydemir* romanının yazarı Müfide Ferit Tek'in de adını sayar. (Kudret, 2016: 336)

İkinci Meşrutiyet'in ilanından Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen süreçte cemiyete, kendisine dönmesini söyleyen aydınları "Türkçüler", onların gayretlerini de "milliyetçilik" olarak niteleyen Sadık Tural, millî bir devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ön hazırlıkları arasında Müfide Ferit Tek'in adını da zikrederek Millî Edebiyat akımına vurgu yapar. (Tural, 1993: 190)

Eserleri Millî Edebiyat bağlamında değerlendirilen Müfide Ferit'in romanları üzerine incelemelerde bulunan isimler, genellikle romanlarındaki tezlere ve karakterlere odaklanmışlardır. Bu isimlerden *Aydemir* romanını günümüz alfabetiyle yayıma hazırlayan Recep Duymaz, eserde milliyetçilik konusunun "Türkistan'da Rusya'nın nüfuzu altında yaşayan Türkler arasında milliyet duygusunun uyandırılması ve Türklerin birleştirilmesi şeklinde" işlendiğini belirtir. (Duymaz, 2002: 8) *Aydemir* romanını kadın karakteri açısından ele alan Alkan Yılmaz, romanda Rusya Türkleriyle dil ve kültür birliği oluşturmanın önemini vurgulandığını; romanın sanatkâr ruhlu kadın karakteri Hazin'in, eserin sonunda Türklük şuuruyla donatılmasıyla insanî müştereklerde evrensel bir uyanışın hedeflediğini belirtir. (Yılmaz, 2016: 216)

Roman üzerine yapılan incelemelerde eserin yazarının ve merkezî karakterlerinden birisinin kadın kimliği ayrıca vurgulanmıştır. Hatta eserin yayımlandığı tarihte kaleme alınmış yazısında Reşit Süreyya, bir taraftan romanı överken bir yandan da 'Hele yazan hanımefendi olduğundan

içinde güzel cümlelere rast geldikçe takdir bile ediyordum' demekle eserin iyi işçilik ürünü olmadığını; genel olarak diğer tezli eserler gibi "edebî birer avukatname" (Reşit Süreyya, 1919) olduğunu belirtir.

Aydemir romanı ile ortaçağ romansları arasında çarpıcı paralellikler bulunduğu da ileri sürülmüştür. (Zengin, 2016: 559) *Aydemir*'in, Türkçülük düşüncesinin teze dönüştürüldüğü *Yeni Turan*'dan temel farkı olarak, ülkücü Aydemir ve Hazin'in öyküleri vasıtasıyla, "Türkiye dışındaki Türklerin millî haklarına dikkat çeken ilk roman" olmasına da dikkat çekilmiştir. (Necatigil, 2005: 41)

Aydemir romandaki vakalar, İkinci Meşrutiyet Dönemi ve Birinci Cihan Harbi'nin ilk yıllarında cereyan etmektedir. Romanın merkezî kişisi Demir, İstanbul'dan gittiği Türkistan'da, Türk milletini "tarih, bağımsızlık, iktisadî kalkınmışlık, eğitim, sanat ve düşünce dünyasında yenilenme" gibi pek çok cepheden bilinçlendirmeye çalışmaktadır. Romanda genel olarak öznel tutumlu Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıya yer verilmiştir. Romanın başlangıcında zaman unsuru ile ilgili olarak mevsimin yaz sonu, sonbahar başlangıcı olduğu belirtilir. Demir'in Türkistan ve civarındaki seyahatleri anlatılırken de mangal gibi nesnelere yine mevsime işaret edilir. Romandaki konak/evlerin dışında söz konusu edilen belli başlı diğer kapalı mekânlar Türkistan'daki medreseler, karakol ve zindandır. Romanda ruhsal boyutları en çok işlenen kişiler, Demir ve Hazin'dir. İkisi de bireysel aşk duygusu ile millî idealleri etrafında duygusal çalkantılar yaşarlar. Roman kişilerinin ruhsal boyutları, zihin okumalarının yanı sıra iç çözümlemeler (A: 29, 42, 59...)¹ ve iç konuşmalar (A: 36, 73...) aracılığıyla sunulur:

"Demir, hepsini ayrı ayrı severdi. Hepsinin kendisine mahsus birer meziyetleri vardı. Hasan ile Şakir'in o nihayetsiz fedakârlıklarını düşündü... ve gözleri doldu... Hepsini için ayrı ayrı ağladı... Sonra dalgın nazarları, demir parmaklıkları yuvarlak pencereden gözükken yıldızlı semanın küçük kısmına çevrildi ve orada uzun uzun durdu... Sabaha yakın ay, oraya kadar geldi. Demir, el'an uyumuyordu. Bu ince hilâl niçin onun kalbini çıldırtıyordu?" (A: 116)

Aydemir romanı adını, asıl ismi Demir olan merkezî kişiden almıştır. Roman iki bölümden oluşmaktadır. İdealist Demir, birinci bölümde İstanbul'dadır. Şark Türklerini içinde buldukları zor durumdan kurtarmak arzusuyla kıvrınmaktadır. İkinci bölümde ise Türkistan'dadır. Demir, İstanbul'dan Türkistan'a gitme kararını, Nedim Paşa konağında, Paşa'nın kızları Hazin ve Nevin'e açar. Bir başkasıyla evli olan Hazin, umutsuz bir aşkla kendisine hocalık etmiş olan Demir'e bağlıdır. Bir süre sonra Demir, Sibiryaya geçer. Türkistan ve civarında esaret yaşayan Türkleri bilinçlendirmeye, onlara millet şuuru kazandırmaya başlar. Demir, Türkler arasında büyük bir sevgi ve saygı ile karşılanır. Bir kurtarıcı olur. Han Demir, Birinci Dünya Savaşı esnasında askere adam alma konusunda Türkleri isyandan alıkoymaya çalışır. Halk arasında çıkan olayların asıl müsebbibi ise Ahunt Ömer'dir. Aydemir, ölüme gitme pahasına, ailesine acıdığı Ahunt Ömer'i idamdan kurtarmak için kendi kararıyla suçu üstlenir. Gösterdiği çaba, direnç ve

¹ *Aydemir* romanı için bu yazıda kaynak gösteriminde "A" kısaltması kullanılacaktır.

fedakârlıklardan ötürü Türkistan'da Han Demir ve Aydemir adlarıyla anılmaya başlar. Demir, can verdikten sonra Aydemir ismiyle efsaneleşir.

Romancı, vakayı sürükleyebilecek düğümlerden adeta kaçınır. Yazar, “Demir, eşi ölen Hazin’le birleşebilecek mi?”, “Demir idamdan kurtulabilecek mi?” türünden düğümlere bile yaslanmadan, romanı romantik ve trajik bir sonla bitirir. Arkadaşlarının da idam cezasına çarptırılması karşısında Aydemir, pişmanlık ve üzüntü duysa da sonuçta on üç dava arkadaşı ile birlikte, Rus güçlerince uğurlarında mücadele ettikleri halkın gözleri önünde, idam edilir.

Aydemir’de aktarma yöntemi olarak hem anlatma hem de gösterme yöntemleri kullanılmıştır. Romanda Hazin ile Nevin’in doğumları, her ikisinin de annelerinin ölümü, tahsil için Paris’e gidişleri, tahsillerinin yarıda kalışı, Hazin’in çocukluk anıları gibi anımsamalar aracılığıyla özetlemelere yer verilir. *Aydemir* romanındaki vakalar, tek bir zaman çizgisi üzerinde ilerletilir. Yeri geldikçe diyaloglar, mektuplar ve karakterlerin zihinlerinde cereyan eden hatırlamalarla zaman unsuru genişletilir. Romanda olay bütünlüğü söz konusudur. Aşk unsuru, karakterlerdeki iç çatışmanın derinleştirilmesine ve kişilerin nihaî tercihlerini ana tez olarak millî mefkûreyi yaşatmaktan yana kullanmalarına hizmet eder.

Demir, İstanbul’dan Türkistan’a idealleri doğrultusunda bir yolculuğa çıkmış olsa da romanda felsefî veya sezgisel bir arayış yolculuğu kalıbı söz konusu değildir. Demir, idealize edilmiş bir tip olarak ne yapması gerektiğini zaten bilmektedir. O hakikati aramaz; içinde hazır bulmuştur. Romandaki diğer bir yolculuk ise Hazin için söz konusu olur. Hazin, Demir’in bıraktığı yerden onun davasını sürdürmek üzere mezarını arar ve bulur. Görevi artık o devralmıştır. Kalbi dolu, beyni serinlemiş bir ruh hâli içinde, eğilir Aydemir’in mezarını öper:

“— Senin sevgili ve mukaddes mezarın üstüne yemin ederim ki Demir, seni öldürmekle fikrini, emelini, mevcudiyetini öldüremezler... Senin vazifeni, senin emelini kendime mübarek bir vazife edinerek senin yerine çalışacağım... Hayatında senin olamadım, sensiz inledim; fakat şimdi, sen öldükten sonra herkese, hattâ ölüme rağmen aşkım seni yaşatacak sevgilim... Aşkımın mucizesiyle seninle yaşayacağım, senin olacağım Demir!..” (A: 127)

Romanda ana tez etrafında, sınırlı kişi kadrosunun eylem alanları söz konusudur. Bu itibarla eser organik bir bütünlük arz eder. Romandaki temel çatışmalar, Demir ve Hazin etrafında şekillenir. Demir, aynı idealleri paylaştığı Hazin’e âşıktır. Hazin ise bir başkasıyla evlidir. Hazin’in mefkûresi için çalışma arzusunun önündeki engeller de ailesi ve içtimai vaziyetidir. (A: 20)

Romanında kadınların hayata hazırlanması ve eğitimi konusuna yer vermiş olan Müfide Ferit Tek, 1948’de kurulan Türk Soroptimist Kulübü’nün de kurucu başkanıdır. Kulüp bülteninin Müfide Ferit konulu özel sayısında “Soroptimistliğin Gayeleri” başlığı altında “Meslek ve iş hayatında yüksek ahlâk İlkelerine bağlı kalmak. Kadının mevkiinin yükselmesini sağlamak. Bütün memleketlerin Soroptimistleri arasında birlik ve beraberlik duygusunu ve dostluğu geliştirmek. İnsanlığa hizmet ve

anlayış zihniyetini canlı olarak muhafaza etmek. Milletlerarası anlaşmaya yardım etmek.” ilkeleri sıralanır. (Tek, 1972: 5) Bu kadın kulübünün kuruluşuna öncülük eden Müfide Ferit, *Aydemir* romanında öncülük rolünü Hazin’e yüklemiştir. “Hayat Hikâyem” başlıklı yazısında da kaymakam babasının görevi icabı buldukları Trablusgarp’ta, Türk okulu bulunmadığı için, yedi yaşında kendisini St. Joseph Rahibe Okulu’na verdiklerini; orada kendilerine Fransızca ve İtalyanca öğretildiğini; o zamanlar yurt dışına öğrenci göndermek yasak olduğu için, tıp tahsili görmek üzere kendisinin gizlice gönderildiği Versailles’den, babasının ölümü üzerine, eğitimini tamamlayamadan geri döndüğünü kaydeder. (Tek, 1972: 11)

2. YÖNTEM

Milliyetperver edebiyat, milliyetçi ve Türkçü edebiyat terimleri ile de ifade edilmiş olan Millî Edebiyat için Hülya Argunşah ise “Türk edebiyat tarihinin Osmanlı coğrafyasında yirminci yüzyıl başlarının tarihî, siyasî ve fikrî hareketliliklerine paralel olarak gelişmiş bir edebiyat dönemi” tanımlamasında bulunur. Türkçülük düşüncesinin Osmanlı’daki ilk göstergeleri olarak, 1912’de başlayacak Balkan Savaşları’ndan önce, 1894’de yayım hayatına başlayan *İkdam* gazetesinin “Türk gazetesidir” sloganıyla çıktığını; 1876’da ilan edilen Osmanlı devletinin ilk anayasası Kanun-i Esasi’de devletin resmî dilinin Türkçe olduğunun kayıt altına alındığını; 1908’den itibaren adında “Türk” bulunan dernek, yurt ve ocakların kurulduğunu hatırlatan Argunşah’a göre Millî Edebiyat, milliyetçilik akımının hemen yanı başında ve imparatorluktan millî devlete geçiş yıllarında millî kimliği uyandırarak her alanda kendisini ifade etmesine uygun bir zemin hazırlamıştır; “Yeni Lisan” makalesi de çoğunlukla Millî Edebiyat hareketinin beyanamesi olarak görülmüştür. (Argunşah, 2013: 87- 96)

Millî Edebiyat döneminde kaleme alınmış hikâye ve romanları inceleyen Cevdet Kudret, söz konusu metinlerin başlıca özellikleri olarak millî lisanla sadelik, halka ve memlekete yöneliş, realizm ve natüralizmin ilkelerini benimseme, Turancılık/ Türkçülük/ ulusçuluk düşüncesi, ruhsal çözümlenmeler ve hatıralara yönelme ile anlatım tekniği ve üslup açısından kimi yazarların mizaha yönelmesi hususlarına dikkat çeker. (Kudret, 2016: 337)

Millî Edebiyat ve milliyetçilik düşüncesi doğrultusunda kaleme alınmış edebî eserlerde romantizm akımının tesiri de belirgindir. Romantizm akımının tesirinde yazılmış edebî eserlerde görülen başlıca nitelikler ise anlatım yöntem ve tekniklerinin yanı sıra dil ve üsluba da yansıyan acıma duygusu, merkezî kişilere duygusal acılar çektirme, kişilerde tek yönlülük, sıra dışılıklar, duygularda abartı, idealizm, tesadüfler, kurguya kolaycı müdahaleler, kişileri ödüllendirme veya cezalandırma, anlatıcının öznelliği, vurgulanmış millî-dinî duyarlıklar, iyimserlik ve diyaloglarda konuşma diline yaslanmadır.

Romantizm, metni okuyucuya hayal ettiren, Hristiyanlık² ve hürriyet konularına önem atfeden bir sanat akımıdır. Romantizm kavramının içinde “gerçek dışı, hayalî, duygusal” manaları da bulunmaktadır. (Çetişli, 2003: 67-77) Romantizm akımı, insanı, hem evrenin merkezi hem de ahlakî değerlerin kaynağı ve ölçüsü olarak görmemektedir. Bu yönüyle İngiliz edebiyatındaki romantik akımın temsilcileri “edebiyatta insanı tanrılaştıran ilk dünyevî akımın temsilcileri” (Kantarcıoğlu, 2009: 95) olarak görülmüştür.

Romantizmin tesirinde kaleme alınmış romanlardaki metinsel gerçekliğe yaklaşım da diğer edebî akımlardaki yaklaşımlardan farklı kabul edilir. Romantik anlayışta idealist ve santimental bir karakter bulunduğu için, öngörülen gerçekliğin de çok zayıf ve silik kalacağı varsayılır. (Çıkla, 2002: 124) Millî Edebiyat bağlamında edebî eserlerde “millî devlet, ümmetçilik, Osmanlıcılık, Batıcılık, uzak diyarlardaki soydaşların sorunları, medeniyet, Türk birliği ve kadın” gibi konular ele alınmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Milliyetçilik ve Millet Coğrafyası

Kendi milleti için düşünce üretmek, çalışmak, çabalamak, çoğu kez milliyetçilik olarak adlandırılır. Mehmet Kaplan’a göre millet; ırk, tarih, coğrafya ve kültürün doğurduğu, hayalî olmayan; esir edilse de ortadan kaldırılamayacak reel bir varlıktır. (Kaplan, 2005: 80)

“Milliyetçiliği edebiyata aksettiren bir kadın yazar” (Demircioğlu, 1998: 80) olarak nitelenen Müfide Ferit’in *Aydemir* romanında dile getirdiği temel mefkûre de millet mefkûresidir. Romandaki temel tez, Rusların egemenliği altındaki şark Türklerinin “asimilasyon/temsil” tehlikesi altında olduğu ve şark Türklerinin kurtuluşunun Osmanlı Türklerine bağlı olduğudur. Roman anlatıcısı ve merkezî kişisi Demir aracılığıyla işlenen bu teze göre Rusların “temsil” faaliyetleri, bir tarihî olgu olarak Türkleri yok etmeyi hedeflemektedir. Bu tehlike, bütün nesillere öğretilmeli, hatırlatılmalıdır. Ruslar, asimilasyon politikaları doğrultusunda satın aldıkları cahil birisini de müftü yapmışlardır. Şimal Türkleri, Türkistan’da koruyucu bir hükümetin elinde değildir; aksine yok edici bir düşmanın ayakları altında ezilmektedir. Onları ezen düşman Ruslar, akıllı ve medenidir. Ruslar, Türkleri mantıkla, hespla ve bir gaye ile ezmektedirler. Temsilin pek çok yok edici uygulamaları bulunmaktadır. Ruslar, bir yandan nüfus hareketleri ile Türkleri dağıtmak, yok etmek isterken bir yandan da mektepler, mescitler, Rus muhibbi Türkler ve levhalardaki aşağılayıcı sözler aracılığıyla asimile etmek istemektedir. Ruslar, hükmettikleri topraklarda iç karışıklıklar da çıkartıp olanları uzaktan seyretmekte, böylece tebaalarını daha kolay yönetmektedirler.

² Tanzimat dönemi romanında da Hristiyanlık dinine, Hz. Meryem ve Hz. İsa’yla ilgili motiflere Ahmet Mithat Efendi, Mehmet Celâl ve Vecihî yer vermişlerdir. Fakat özellikle Ahmet Mithat’ın romanlarında Hristiyanların misyonerlik faaliyetlerine eleştirel bir tutumla yer verilmiştir. (Timur, 2006: 398, 521)

Turancılık düşüncesinin Hüseyinzâde Ali Bey’in 1915’te *Türk Yurdu*’nda yayımlanan “Turan” adlı manzumesinde, Hristiyanlığa ve Hristiyanlara yaklaşımı ise kucaklayıcıdır:

“Sizlersiniz ey kavm-i Macar bizlere ihvan.

Ecdadımız müştereken menşe-i Turan...

Bir dindeyiz biz, hepimiz hak-perestan;

Mümkün mü ayırsın bizi İncil ile Kur’ân?” (Ercilasun, 1697: 485)

Bu manzarada Demir'i asıl kahredense doğu Türklerinin kendilerine yapılanlara rıza gösterir bir vaziyette olmalarıdır. Kurtuluş reçetesi sunan Demir'e göre temsile/asimilasyona karşı şark Türklerine Anadolu'dan, İstanbul'dan millet fikri ve kardeşlik sevgisi götürülmelidir. Şark Türkleri esir olduklarından, kendilerini kurtaramazlar. Onlara yardım eli uzatılmazsa asimilasyon kaçınılmaz olacaktır.

İdealist Demir, asimilasyona karşı koymak üzere Doktor Emin ve Refik Bey'i halkı bilinçlendirmeleri için Anadolu'ya göndermiş; Doktor Emin ve Refik Bey orada fedakârlık içinde faaliyetlerde bulunmuşlardır. Romanda, Türk birliği sağlanarak, ikinci defa “cesaret ve şecaat dini” nitelikli bir Cengiz İmparatorluğu kurulabileceği de dile getirilmiştir. (A: 14-17, 101)

Demir, “cesaret medeniyeti Cengiz”, “şefkat medeniyeti Buda” ile “şecaat ve irfan medeniyeti Odin” olmak üzere Türk kaynaklı üç medeniyetten söz eder. Demir'e göre Türkler, pek çok kadim medeniyetin kurucusudur. İnsanüstü tabiatperest, şecaat, zekâ ve irfan mabudu Odin, bir Türk'tür. Dolayısıyla Attila ve Cengiz'in temsil ettiği cesaret medeniyetinin kurucusu Türkler olduğu gibi şefkat medeniyetinin de kurucusu bir Türk'tür. (A: 17)

Romanda genel olarak İslamî kavramlara yer verilmediği gibi İslam tarihine de göndermede bulunulmaz. Demir'e göre milletin saadeti ve dirilmesi için sanat iyi bir araçtır. İnsanlar sanatların kuvvetiyle çalıştıkça her gün ellerinin altında bir ruh uyanacak; her uyanan ruh ile milletin kalbi daha kuvvetli çarpacak ve bir gün Türklük dirilecektir. Nevin, Demir'in yaptıklarını ve hayallerini, “elinde keman kör Homeros gibi” Anadolu'yu uyandırmaya, aydınlatmaya benzetir. Demir de bu benzetmeyi “sanat ve aşk ile Anadolu'yu diriltmek” sözleriyle onaylar; millî ekonomik kalkınmanın ve millet kardeşliğinin tesis edilmesi düşüncesine, Türklüğü diriltmek üzere sanat ve aşk cehdini ilave eder. (A: 19)

Romanın merkezî kişisi Demir, romantik milliyetçilik duygusuyla yüceltilmiş bir tiptir. Hem yetim hem de öksüz büyüyen Demir'e milliyetçilik düşüncesini vaktiyle annesi aşılacaktır. Demir'in en büyük hayali Türkistan'a gitmek, oradaki Türkleri bilinçlendirmek, özgürleştirmek, güçlendirmek, onları tekrar bir millet yapmaktır. Kararlı bir kişiliğe sahip olan Demir, Batılılaşmanın getirdiği yeni bazı davranışları da sergiler. İstanbul'dan ayrılmadan önce Hazin'in elini usulünce ve romantik bir tavırla öper. Kendisine kötülük yapana bile iyilikte bulunan bir iyilik meleği olarak nitelenen Demir, Hz. İsa'ya ve Mehdi'ye benzetilir. Demir bir yandan bütün insanlık için aynı sevginin beslenilemeyeceğini, bugün sadece Türklük saadeti için çalışmak gerektiğini söylerken bir yandan da savunduğu milliyetçilik görüşünün “insaniyete hizmet saadetinin” evrensel olduğunu (A: 45, 50, 68, 78, 87, 91) vurgular:

“... Bir millet yerine bütün insaniyeti düşünmek daha büyük bir hakikattir. Buda da bunu emrediyor; fakat asrımızın medeniyet derecesi insaniyetin umumunu aynı şefkat, aynı muhabbet, aynı düşünce altına almaya müsait değildir...”

(...)

“Zamansız hiçbir hakikat yaşayamaz! Onun için şimdilik Türk saadetini düşünmekle iktifa edeceğiz. Türkistan'da, Anadolu'da, İstanbul'da hep buna çalışmamız icap ediyor.” (A: 19)

3.2. Osmanlılık ve Meşrutiyet

Osmanlılık, İslamcılığın da Türkçülüğün de evrilmesine yol açan bir düşüncedir. Mustafa Miyasoğlu, “Osmanlı soruşturması” başlıklı yazısında Osmanlı devletini; Arnavut, Boşnak, Kazak, Kırmızı ve pek çok yabancı unsurun “Türk toplumunun devlet kurucu vasfı etrafında” toplanması olarak tarif eder. (Miyasoğlu, 1999: 288)

Aydemir romanında pek çok vesileyle Anadolu'nun perişanlığına vurgu yapılırsa da sonuçta Osmanlı'nın özgür olduğu, Türklerin Osmanlı'da efendi olarak yaşadıkları hatırlatılır. Demir'e göre halktaki millî uyanış, Türk birliği ve ekonomik kalkınma ile ancak mümkün olabilir. Bunun için de sermaye, Anadolu'ya aktarılmalıdır. İstanbul'un fikir sefaleti ve Anadolu'nun duygu sefaleti tedavi edilmelidir. Zirai faaliyetler, iptidailikten kurtarılmalıdır. Köylü, borçlandırılarak faiz altında ezilmemelidir. Memurlar, rüşvet almamalı; ticaret, bakkallık seviyesinin ötesine geçirilmelidir. İlim ve fen, müreffeh bir muhit içinde vücut bulmalıdır.

Demir, İstanbul aydınların uyanışının da halktaki uyanışa ve kalkınmışlığa bağlı olduğunu düşünür:

“Hükümet sermaye bulmalı, demir yolları, su yolları yapmalı, ziraat, sanat, ticaret, emlak bankaları tesis etmeli ve bütün bu sermayeler Anadolu'nun içine bol bol akmalı. Her köylü bundan yararlanmalı. Bununla hayvanını, tarlasını, mahsulünü düzeltip para kazanmağa başlamalı... Para, servet! İşte Anadolu'nun hastalığının, cehaletinin, sefaletinin yegâne çaresi... Köylü, servet sahibi olunca o, emin olunuz kendiliğinden doktor arayacak, kendiliğinden mektep isteyecek, mektepte hak ve vazifesini öğrenecek, milliyetini tanıyacak, vatanını anlayacak ve istediğimiz gibi bir Türk olacak!...” (A: 15)

Romanda bir salon tartışması aracılığıyla, Osmanlılık ve Turancılık görüşleri, Demir ve Nafiz Bey cephelerinden karşılaştırılır. Demir, seyahate Osmanlı dışındaki Türkleri tanımak için çıktığını, maksadının “Türk milliyetperverliği” olduğunu; kendisinin Osmanlı politikasına muhalif olduğunu; Osmanlı politikasının dışında bir Türk milliyetperverliği gerçekleştirilmesi gerektiğini söyler. Nafiz Bey de Osmanlı hâkimiyetindeki diğer milletlerin istediklerinin Meşrutiyet ve eşitlik olduğunu, onun da temin edildiğini belirtir:

“—Fakat Türklük diye ortaya bir mesele atmaktan korkmuyor musunuz? Osmanlı imparatorluğu içinde böyle milliyet cereyanları uyandırmak tehlikeli değil mi? Onlara milliyet misali vermez miyiz?

—Onların misale ihtiyaçları olduğunu görmüyorum. Kulüpleri, kiliseleri, cemiyetleri, mektepleri, lisanları, birbirine yardımları, milliyetlerine olan

muhabetleri, taassupları, bilâkis onların bize misal olabileceklerini gösteriyor.”

(A: 30)

Nevin, Hazin’in ondan iki yaş küçük, şen, kakkahalı ve sorgulayıcı, baba bir kız kardeşidir. Nevin, sorular sorarak, yorumlar ve eleştiriler getirerek, diğer roman kişilerinin konuşmasına, düşüncelerini söylemesine, romanın ideolojik zemininin hazırlanmasına katkıda bulunur. Turancılık karşısında kozmopolit tezlerin varlığı, Nevin sayesinde söz konusu edilir. (A: 14-17)

Roman kişilerinden Adliye Nazırı Nedim Paşa, Osmanlı devletinde fikrî, iktisadî ve içtimai terakkinin önündeki engelin siyaset olduğu düşüncesini dile getirir. (A: 26) Nedim Paşa’nın kızı Hazin’in evliliğine, Saray müdahil olup, hususî bir iradeyle karar vermiştir. Saadet değil felaket getiren bu evlilik olayı ile de toplumdaki evlilik uygulamalarının yanı sıra özellikle padişahlık sistemi tenkit edilir:

“—Ah ne fena! Vah zavallı Türkler, böyle zorla evlenilir mi?

—Herkes zorla evlenmez; fakat saray adamları başka. Dünyanın bütün saraylarında olduğu gibi bizde de onların bir hâkimi var.” (A: 26)

Romanda nice umutlar bağlanan, “yıldırım süratiyle gelen” Meşrutiyet’in yıkımlar getirdiği ve getirmeye devam edeceği düşüncesi de işlenir. İttihat ve Terakki idaresi tenkidi yapılırken, Meşrutiyet’in bir tayfun gibi, bir kasırga gibi bütün Osmanlı mülkünü alt üst ettiği ileri sürülür. Bütün eski şeyler yıkılmış, eski fikirler reddedilmiş, eski politikalar beğenilmemiştir. (A: 24) Romanda, İstibdat’ın ortadan kalkmasından sonra, Meşrutiyet’i savunan gayr-i Türk unsurların, topladıkları milliyet kuvveti ile, Osmanlı’dan ayrılacaklarına da değinilir:

“—Biz her şeyi yıkıp yapacağız. Bizimki gibi kuvvetli bir parti insanı tutarsa, mebus olmamasının imkânı var mı? Hazin, yavaş bir sesle kendi kendine söyler gibi:

—Kuvvetli bir parti mi, yoksa yegâne bir parti mi? Dedi.

—Meşrutiyeti ilan etmiş bir millet böyle mücadelesiz, gürültüsüz, el birliği, fikir birliği ile daha iyi idare edilir.

(...)

—O halde Meşrutiyet ile Mutlakiyet arasında fark kalmıyor, dedi. Meşrutiyet birbirini denetleyen partiler istemez mi?” (A: 31)

Diyaloglar vasıtasıyla kendilerini ve Meşrutiyet’i savunan toplum mühendisi İttihatçılar, amele ve okuyanlar olarak köylüyü ikiye ayırır; beş altı seneye kalmadan “fikir marifeti ve iktisat kudretiyle müstesna ve parlak bir Osmanlı İmparatorluğu” hazırlanacağını ileri sürer; Meşrutiyet’in faydalarını sıralar:

“Onun şevket ve haşmeti ile bütün zapt edilmiş memleketler, Girit, Mısır, Tunus, Bosna-Hersek geri alınacak, memleketimizde ecnebi eli, ecnebi ihracatı, ecnebi istibdadı kalmayacak. Köylünün yüzde ellisi okuyacak. Yüzde ellisi çalışacak. Vatan bir marifet

gül bahçesi olacak. Hürriyet ve serbestlik, bilhassa iktisadî serbestlik, iç ve dış ticarete serbestlik...” (A: 33)

Hazin ile Nevin’in babası Nedim Paşa, romanda asil yaratılışlı, sadakatli ve dirayetli bir Osmanlı devlet adamı olarak resmedilir. Nedim Paşa, Hazin’in annesi olan ilk eşini kaybettikten üç sene sonra ikinci evliliğini yapmış; iki sene sonra da ikinci eşini kaybetmiştir. Cesur ve idealist bir saray adamı olan Nedim Paşa, roman tekniği açısından yüceltilmiş bir tiptir. Kendilerine hem ciddiyet hem de şefkatle yaklaştığı kızlarının iyi bir eğitim alarak memleket için çalışmasını arzulamaktadır:

“Nedim Paşa... Ve işte bu fazilet ile başkalarının hiçbir zaman cüret edemediği şeyleri o yapar ve hünkârın huzurunda bile daima düşündüklerini söylerdi. Bu kadar cesareti, bu kadar asaleti sultan evvela taacüble³ görmüş, sonra bir iki kere değiştirmek ve düzeltmek istemişti. O, bir gün, milletin iktisadî ve içtimâî terakkilerinin ihmal edildiğini çekinmeden arz etmişti.” (A: 23)

Nedim Paşa, İttihatçılarla temasa geçtiği öğrenilince Saray tarafından Ankara Valiliği göreviyle sürgüne gönderilir. Bu olay sonrasında da Nedim Paşa, kızlarının Paris’teki tahsilini yarıda bırakmak durumunda kalır. (A: 24)

3.3. Semboller ve Zıtlıklar

Edebî metin incelemelerinde ikili sınıflandırmalar “işlevdeşlik” görüntüsü sunan ve bir gösterilenden öbürüne geçmeye olanak sağlayan öğretici uygulamalar kabul edilmektedir. (Barthes, 1979: 3, 70) *Aydemir*’deki idealist ve nihilist tipler de bu manada romandaki temel tematik karşıtlığı görünür kılar. *Aydemir*’de merkezî kişi Demir, milliyetçilik idealinin sembol kişisidir. Onun karşısında ise nihilist bir kişilik olarak Diken Musa, kozmopolitliğin ve köle ruhluluğun sembolüne dönüştürülür.

Aydemir romanında kişi adlarının sembolik anlamları da dikkat çekmektedir. Başkalarıyla karşılaştırılıp, farklı ve üstün olduğu gösterilen ismi ile müsemma Demir’i hem anlatıcı hem de roman kişileri yüceltir:

“O içeri girince herkes sustu. Demin gülüşen misafirler kendilerinden başka maneviyatta birisinin aralarına girdiğinden gayr-i ihtiyari bir surette haberdar olmuşlardı...”

— Demir Bey bir ermişe, bir apotre⁴, her halde başka dünyanın adamlarına benziyor.

— O, Madam, siz pek müşkülpesent imişsiniz; fakat Demir Bey’e güzel bir isim buldum: Apotre!...” (A: 27)

İttihatçılar İstanbul’da Demir’i kullanmak isterler. Fakat Demir, millî idealleriyle günü birlik uğraşların üstünde düşünen ve yaşayan birisi olduğu için onlara yem olmaz. (A: 31, 32)

³ Metinden yapılan alıntılarda sözcüklerin mevcut yazımına müdahale edilememiştir.

⁴ apotre: Fransızcadan havari anlamında bir söz. (Artin Hindoglu, 1838: 202).

Romanda dikkatlere sunulan kapalı mekân, Demir'in bir dava adamına yakışacak mütevazı evidir. İleride Türkistan'da yaşayacağı evler de aynı sadelik ve mütevazılıkla anılacaktır:

“Demir'in oturduğu evin iki odası vardı. Biri aşağıda misafir kabul ettiği oda, diğeri yukarda yazıhanesi ve aynı zamanda yatak odası. Odaların ikisinde de en mübrem eşyadan başka bir şey yoktu. Bir de halı, pencerelerde perde; mangalda ateş olmadığı için soğuk, her günkü bir âşinâ gibi teklifsizce odaya giriyordu.” (A: 34)

Demir, daha önceden Rusya'da bulunmuş olduğu için harabelerde ve pek çok yerde Türklük izleri arar; al ziyalarla harelenen o siyah denizde Türk efsanelerini görür. (A: 46, 47) Demir, doğu Türklerinin sefalet acısını yüreğinde hisseder. Köyler yanmakta, şehirlerin alevleri semayı kızartmaktadır. Kuru tarlaların sapanlarını, ölmüş öküzlerin yerine kadınlar çekmektedir. Zaruret, sefalet, mihnet, meşakkat, acz ve meskenetin en elimi onların üstündedir. (A: 49)

Demir, olunmak istenen ile olunan arasındaki durumun farklılığından kaynaklanan acılar yaşamaktadır. Demir'in acıları ve özlemleri, bireysel bir aşktan ve mefkûre düzeyindeki idealden oluşmaktadır. Demir'in sevdiği kadın Hazin'in “ne isyanları, ne gözyaşları” fayda etmiştir. Hazin'in sevgili ümitleri, aşk rüyaları, istikbal hayalleri “hep müstebit bir emrin buzlu nefesi” önünde sönüvermiştir. Hazin'i “Neyyir'e, padişaha, kendisini müdafaa edemeyen babasına!..” darılması da kurtarmaz. Romantik kurgulu bu eserde anlatıcı, Demir'i de Hazin'in aşkı karşısındaki iradesizliğiyle, rüzgâra kapılmış bir yaprağa benzetir. Ölüm döşegindeki sevilmeyen koca Neyyir, bunlar yetmezmiş gibi bir de Hazin'e bu dünyada Demir'e varmayacağına dair söz verir. (A: 53, 72- 76)

Demir, idamına saatler kala, millet mefkûresi için feda olmak gerektiği sonucuna bağlanacak iç hesaplaşmasını yaşar. Aklında ve kalbinde “nihayetsiz bir esef, bir acı, bir nedamet rüzgârı” hisseder. İstese Hazin'le “severek, sevilerek yaşamak zevki..” ile bir ömür sürebilecekken o, bütün saadetleri reddetmiştir ve onun için artık yarın da yoktur. Demir'in önünde sadece “ebedi kırılma... ebedi yokluk” vardır. (A: 117)

Romanda doğrudan bir karşılaştırmaya tabi tutulmasa da Demir'in zıddı karakter özellikleriyle tasvir edilen kişi, bir paşanın oğlu olan Neyyir'dir. Neyyir sevilmediği hâlde, babasının tavassutu, Saray'ın nüfuzu ve intihar teşebbüsüne varan ısrarları sonucu Hazin ile zoraki bir evlilik gerçekleştirmiştir. Bir nihilist tip olmamakla birlikte sevenleri ayırmak vasfıyla dikkatlere sunulan Neyyir, içinde bulunduğu durumdan faydalanmayı bilir. Yenici gibi davranır. Görünüşte bir Jön Türk olmuştur. Eşi üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen Neyyir, fikren ve ruhen Hazin'den aşağı seviyede ve ondan uzaktır. Sarı gözlü, sarı bıyıklı Binbaşı Neyyir, katıldığı Trablus Savaşı'nda hastalanıp İstanbul'a dönecek; orada hayatını kaybedecektir. (A: 24, 25)

Romandaki nihilist tiplerden birisi Diken Musa'dır. Demir, bütün kötülük ve yanlışlarına karşın, milliyetçilik düşüncesinin karşısında vaziyet alan Diken Musa'yı sokakta, donmuş çamurların üstünde sarhoş yatarken bulduğunda, yüce gönüllülüğü ile alıp evine götürecektir. Roman anlatıcısı, okurlara Diken Musa'nın “Buhara'nın en ahlâksız bir Rus hafiyesi” olduğunu; kendisine iyilikte bulunan

Demir'i -akciğerindeki acının ondan yediği dayaktan olduğunu zannederek- "en fena küfürlerle" kovduğunu haber verir. Rus işbirlikçisi, sefil Diken Musa, romantik bir tavırla bir ihbar vakasında, susmakla da olsa kendisinden beklenmeyecek şekilde iyi bir davranışta bulunur. (A: 77, 100)

Bir diğer nihilist tip Ahunt Ömer de kendi menfaatini millî menfaatlerin önünde tutan birisidir. Demir ve on üç arkadaşının idamına neden olsa da sonuçta pişmanlık gözyaşlarına boğulacaktır. Bu sayede romantik kurgunun sonunda Demir, huzur içinde can verebilecektir. Kurgudaki trajik son olarak, Aydemir'in Ahunt Ömer'in yerine idam sehпасına gitmesi, idealist tip açısından, romantik milliyetçiliğin fedakârlıktaki uç noktasıdır. Demir, bir ırkdaşının eşinin ve çocuklarının saadeti için ölüme gider; fakat kendisiyle birlikte arkadaşları da aynı cezaya maruz kalır. (A: 93)

"Hazin" adı "acıklı, üzüntü veren, dokunaklı, hüznü" (TDK Türkçe Sözlük) manalarına gelmektedir. (A: 22) Vaka zamanının başlangıcında yirmi üç yaşında olan Hazin, dünyaya gelirken annesini kaybetmiştir. Önceleri Demir'in öğrencisi iken zamanla onun "hissen aşığı ve fikren bağlısı" olacaktır. Demir, İstanbul'dan, dolayısıyla ondan uzaklara gidecektir.

Demir gibi ismiyle müsemma ola Hazin, öykünün sonunda, kavuşamadığı sevgilisini ebediyen kaybedecek; kendisini, Demir'le özdeşleştirdiği millî ideallerine adayacaktır.

İdealist roman kişilerini yüceltme görevini, Tanrısal konumlu anlatıcının yanı sıra roman kişileri de üstlenir. Ablasından farklı bir kişilik arz eden Nevin, ablası Hazin için "—Abla, ne çalışkansın! Ya düşüneceksin, ya okuyacaksın, ya çalacaksın!" der. (A: 21) Hazin, aynı zamanda Paris'te öğrenim görmüş çok yönlü bir müzisyendir. Keman ve piyano çalmaktadır. Doğulu değerlerin yanında bazı Batılı değerlerle de donanımlıdır. Ailesiyle birlikte kaldığı evin salonunun tasviri yapılırken "...piyano ve keman müstesna tam bir şark odasıydı." denilerek onun ve babasının da dâhil olduğu dönemin aydınlarının yaşam tarzına da ışık tutulmuş olur. Hazin'in idealleri, babasının onu yetiştirdiği gibi, kadınların sosyal hayatın birçok cephesinde var olması yönündedir. (A: 57)

Romanda Hazin ve Nevin üzerinden de karşılaştırmalar yapılır ve zıtlık motifleri oluşturulur. Hazin, siyah saçlıdır. Nevin ise kumraldır. Nevin neşeli ve mütebessim, Hazin ise dalgındır. Nevin biraz daha yaşanan dünyaya ve zamana aittir. Hazin ise düşünceleri istikbale dönük, sanatçı tabiatlı birisidir. (A: 23) Babaları Saray'da itibar sahibi iken kızlarını Paris'e okumak üzere göndermiştir. Nevin tıbbiye okurken, Hazin konservatuarda okumuştur. Anlatıcı, bu karşılaştırmayı ikilinin fizikî tasvirlerinde de sürdürür:

"İki kardeş birbirine hiç benzemezlerdi, ilkin Nevin, tez hareketleri, şen tabiatı, gevrek kahkahalarıyla, sonra sarı saçları, mavi gözleri ve pembe cildiyle ablasından daha güzel zannolunurdu. Hazin'in buğday tenli yüzünün, iri kara gözlerinin ince sevimlilikleri birden göze çarpmazdı. Fakat biraz dikkatten sonra onun güzel endamında, kayarak yürüyüşünde biraz uzun simasında, ince ve tatlı sesinde, her bir hareketinde musiki gibi renkli ve esrarlı bir ahenk keşfedilirdi..." (A: 27, 28)

Hazin için Demir'in idamı da bir son değil yeni bir çabanın başlangıcıdır. Milleti için, mefkûre için bir diriliştir. Hazin, artık kendi ıstıraplarının, hodbin dünyasının fevkinde mukaddes

ve parlak bir kâinat, bir matem ve mutluluk kâinatı bulmuştur. Hayatın ve ölümün üstünde Demir'e kavuşmuştur. (A: 127, 128)

Romanda “onun sesini kalpler, çoktan bekliyorlardı” denilerek Demir’in gelişi ve sesi etrafında bir anaörge/leitmotiv oluşturulur. Demir, nurlu bir aya, halk ise arılara ve yağmur yiyen toprağa benzetilir. (A: 68, 69, 70, 77) Nesillerin geleceğe aktarılması bağlamında “doğurganlığın da sembolü olan ay” (Ateş, 2001: 135) bu romanda parlak bir geleceğin simgeleri. Romanda ay motifine, romantik tasvirler eşliğinde birkaç kez yer verilir:

“Hazin birden:

— A! Yeni ay! Bakımız, dedi.

Nevin ve Demir, Hazin'in gösterdiği tarafa baktılar. Billurdan bir hilâl önden bir pırlanta yıldızla, semanın eflâtunluğu üstünde yeni uyanıyordu.” (A: 39)

(...)

“Gözlerimi kaldırdım; karşımda, ufkun siyah kucağında, ay doğuyordu. Eğrilmiş yüzüyle ağlayan bir kamer yükselmeye başladı. Onun mavi fezadan bizi seyreden sarı ve ziyadar ezeli nazarı, beni cezbediyor ve aynı zamanda kıskandırıyor.” (A: 47)

(...)

“O dakikalar, yarını olmayan rüyalar gibi bitmişlerdi. Bir hafta sonra tren ile bir gece büyük bir ovoidan geçiyorduk Ay, önümde ölümün hâkim olduğu bu namütenahi beyaz ovaya şualarının mavisini, ziyadar hayatını vererek onu esrarlı bir ruhla yaşatıyordu.” (A: 51)

Demir ismi gücü, sertliği, eğilmezliği, direnci çağrıştırır. Demir’in etrafında açık alanlarda veya yolculuklarda anaörgeye dönüştürülen “ay” bir önad olarak Demir’e Türkistan’da verilecektir.

“Şefkat felsefesinin temsilcisi” denilen Buda, Demir tarafından yüceltilir ve Hz. İsa ile karşılaştırılır. Demir’e göre Hıristiyanlığın İsa’sı ve şefkati, Buda akidesinin biraz değişen, fakat asla ona yetişemeyen taklidinden başka bir şey değildir. Buda’nın medeniyeti, şefkati ve merhameti, yalnız insanlara değil hayvanlara kadar yaygındır. Son üç bin senede de bütün münevverler, kalplerinde biraz büyüklük duyan insanlar, hep bu hakikate ibadet etmişlerdir. (A: 17, 18)

Ortalama “her yıl yirmi dört civarında dilin yok olduğu” (Yaş, 2017: 9) günümüzden bir asır önce kaleme alınmış olan *Aydemir*’de konuşulan dilin geleceğine dair ise hususi bir düşünce ileri sürülmez. *Aydemir*’de Türklüğün diriltilmesi ve yüceltilmesi ideali, “Nirvana” ile bir sembole de dönüştürülür. (A: 51)

3.4. Dil ve Üslupta Romantizm

Romantik roman “tarihî, dinî ve millî değer ve duygulara, tabiata yönelişin, kişisel yorumların, abartılı duyguların, ideallerin hâkim olduğu” (Çetin, 2009: 73) bir roman anlayışıdır. *Aydemir*’e de taşıdığı nitelik ve duyarlıkları dolayısıyla romantik roman denilebilir. Romantizm akımındaki

romantik duyuş ve uygulamaların yansımalarını *Aydemir*'in hem kurgusunda hem diyaloglarında hem de roman kişilerinin kararlarında görmek mümkündür.

Müfide Ferit, romantizmin tesirindeki bu eserinde çoğu yerde öznel tasvirlerde bulunmuştur. Bu türden tasvirlerinde sanatkârane üslubu öne çıkarmak için de sıfatlar, zarflar, eylemsiler, eksiltili cümleler, alışılmamış bağdaşıklıklar ve teşhis sanatı gibi şiirsel dile ait unsurlara yer vermiştir.

Anlatıcının duyusunda esen rüzgâr, ince ve yaramazdır. Gece, sıcak ve kurşunîdir. Marmara, mavi bir belirsizlik içinde yarı gözüktür. Rüzgâr, ağaçları okşaya okşaya gizlice yaklaşır ve fısıltılarla yaseminlerin kalplerine girerek oradan çaldığı güzel kokuları mükrim ve müsrif havaya saçar. Güneşin ziyalarını eleyen ince beyaz bulutlar, yazın son şaşaasına bir sonbahar hüznü ilave eder. (A: 13)

Köşkün salonu ve eşyalar, rengârenktir. Hazin, çay takımının arasına gümüşün kurşunî zıyasını şenlendirecek kırmızı çiçekler, piyanonun üstüne de bir büyük beyaz gül demeti koyar. (A: 21) “Bir şark odası” olan bu salon, barındırdığı “piyano, keman, Çin hurmaları, yüksek arkalı abanoz sedirler, beyaz ipek seccadeler, Acem halıları, sedefler, oymalı paravan” gibi eşyalarla bir açıdan da Doğu-Batı sentezi bir mekândır. “Hazanın altın günleri, kışın uzun uykusu, ölüm sarhoşu bir saadet içindeki tabiat” örneklerindeki gibi açık mekân ve tabiat tasvirlerinde sanatkârane üslup dikkat çeker. Deniz, ebedî tazeliğiyle gözüktür. Krizantemler renkleri sönmüş, ince yaprakları yağmurun ıslak buselerinden buruşmuş, boyunları bükük, yavaş yavaş dökülerek geçen güzelliklerine, sönen hayatlarına ağlaşır. (A: 39) Romanda, sanatkârane üslubun yanı sıra tahlilci ve dramatik üsluba da yer verilmiştir. (A: 22, 60, 74)

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Müfide Ferit Tek'in *Aydemir* isimli romanında, şark Türklerini uyandırıp Türk birliği ideali etrafında birleştirerek Rus esaretinden kurtarmak isteyen Demir isimli Türk gencinin ailesini, sevdiği kadını ve İstanbul'u geride bırakarak Türkistan'a gitmesi ve verdiği mücadeleler neticesinde orada idam edilmesi anlatılır. Romanın temel izlek olarak, Türklüğün diriltilmesi ve yüceltilmesi uğrunda çalışılmak ve kişisel arzulardan vazgeçmek gerektiği işlenmiştir. Ferdî saadetin, toplumsal idealler uğrunda feda edilmesi gerektiği izleği, Demir'in nihai ideali olan “Nirvana” ile bir sembole de dönüştürülür.

Romanın merkezî karakteri olan *Aydemir*'in portresinde, Hristiyanlık ve Budist felsefesinin etkileri dikkat çekicidir. Romanda Cengiz, Odin ve Buda övgüsüne yer verilir. *Aydemir*, sınırsız fedakârlıklar gösterir. O, İsa ve mehdi gibi bir kurtarıcı olarak görülür. Cefakeş, öngörülü ve âlim bir medrese ıslahçısı olarak tasvir edilen *Aydemir*, Semerkant'taki Uluğ Mirza Medresesi'nde, çıplak odasında, terk edilmiş bir peygambere benzetilir. Romanda genel olarak İslamî kavramlara yer verilmediği gibi İslam tarihine de göndermede bulunulmaz.

Demir, milliyetçilik düşüncesi açısından bir yandan bütün insanlık için aynı sevginin beslenilemeyeceğini ve bugün sadece Türklük saadeti için çalışmak gerektiğini söylerken öte yandan milyonlarca insanın tahayyül edemedikleri “insaniyete hizmet saadeti” tadabilmektedir. Romanda Anadolu'daki yoksunluk ve yoksulluklar tasvir edilmekle birlikte, Osmanlı devletinin sonuçta özgür olduğu ve Türklerin Osmanlı'da “efendi” olarak yaşadıkları belirtilir.

Tezli bir roman olan *Aydemir*'de yazarın asıl maksadı tarihî vakaları romanlaştırmak olmadığından eserde bu yönde bir somutlaştırma ve derinlik söz konusu değildir. Romandaki belli başlı tarihî olay ve durumlar, Rusların Türkleri asimile etme çalışmaları, Osmanlı'nın sancılı son yılları, Meşrutiyetçilik faaliyetleri ve Birinci Dünya Savaşı'dır.

Ay motifinin sembolleştirildiği *Aydemir*'de tematik ilgi açısından Demir, Diken Musa, Ahunt Ömer ve kısmen Neyyir aracılığıyla, idealist ve nihilist tipler zıtlık oluşturacak şekilde kurguya dâhil edilmiştir. *Aydemir*'de romantizmin yansımaları, kurgunun yanı sıra eserdeki tasvirlerde, anlatıcı tutumunda ve diyaloglarda görülmektedir. Yazar, tasvirlerinde sanatkârane üslubu öne çıkarmış; sıfatlar, zarflar, fiilimsiler, eksilteli cümleler, alışılmamış bağdaşıklıklar ve teşhis sanatından faydalanmıştır.

5. KAYNAKÇA

- Argunşah, Hülya (2013). Toplumsal faydacı edebiyat hareketi: millî edebiyat hareketi, *II. Meşrutiyet dönemi türk edebiyatı*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Arslan, Nihayet (2007). *Türk romanının oluşumu dış gerçeklik açısından bir inceleme*, Ankara: Phoneix Yayınevi.
- Artin Hindoghlu, (1838). *Hazine-i lügat, Osmanlıca fransızca sözlük*, Vienna: Seitzergafse.
- Ateş, Mehmet (2001). *Mitolojiler ve semboller*, İstanbul: Aksiseda Matbaası.
- Barthes, Roland (1979). *Gösterge bilimin temelleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Türkçe sözlük* (1998). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çetin, Nurullah (2009). *Roman çözümleme yöntemi*, Ankara: Öncü Kitap.
- Çetişli, İsmail (2003). *Edebiyat akımları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çıkla, Selçuk (2002). Romanda kurmaca ve gerçeklik, *Hece roman özel sayısı*, 65-66-67, 111-129.
- Demircioğlu, Cemal (1998). *Müfide ferit tek ve romanlarındaki milliyetçilik*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi.
- Duymaz, Recep (2002). *Aydemir üzerine*, *Aydemir*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Ercilasun, Bilge (1997). *Yeni türk edebiyatı üzerin incelemeler 2*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kantarcıoğlu, Sevim (2009). *Edebiyat akımları platon'dan derrida'ya*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Kaplan, Mehmet (2005). *Nesillerin ruhu*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Köprülü, M. Fuad (2007). *Bugünkü edebiyat*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kudret, Cevdet (2016). *Türk edebiyatında hikâye ve roman 1859-1959*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Miyasoğlu, Mustafa (1999). *Sanat ve edebiyat konuşmaları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Necatigil, Behçet (2005). *Edebiyatımızda eserler sözlüğü*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Okay, Orhan (1998). *Sanat ve edebiyat yazıları*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Okay, Orhan (2005). *Batılılaşma devri türk edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tek, Müfide Ferit (1972). Hayat hikâyem, *Türk soroptimisti, in memoriam müfide ferid tek*, İstanbul: Çeltüt Matbaacılık.
- Tek, Müfide Ferit (2002). *Aydemir*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Timur, Kemal (2006). *Türk romanında dinler ve inançlar*, Ankara: Elips Kitap.

Tuğluk, Mehmet Emin (2021). Faik reşad'ın mürüvvet gazetesindeki imla ile ilgili makaleleri, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 18 (1), 375-407.

Tural, Sadık (1993). *Edebiyat bilimine katkılar*, Ankara: Ecdâd Yayınları.

Yaş, Emin (2017). *Dilin genel durumu ve dillerin karşılaştırılma olanağı*, İstanbul: Cinius Yayınları.

Yılmaz, Alkan (2016). Millî edebiyat dönemi türk romanında türkçü turancı kadın kimliği, Berkshire: Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 9 (47), 216-235.

Zengin, Mevlüde (2016). Agglutination of the turkish ideal and western literature, religion and mythology in müfide ferit tek's aydemir, Ankara: Turkish Studies. 12 (5), 559-578.

Batman İli Antep Fıstığı Potansiyeli ve Kabuklarının Biyokütle Kaynağı Olarak Değerlendirilmesi

İdris Demir ^a, Şehmus Altun ^b ve Fevzi Yaşar ^c

^aAnkara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara, Türkiye

^bBatman Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Makine Mühendisliği Bölümü, Batman, Türkiye

^cBatman Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Rafineri ve Petro-Kimya Teknolojisi, Batman, Türkiye

10.55024/buyasambid.1120099

Makale Bilgisi

Özet

Makale geçmişi:

İlk gönderim tarihi: 23.05.2022

Düzeltilme tarihi

Kabul tarihi: 20.06.2022

Yayın tarihi: 30.06.2022

Anahatar Kelimeler: Antep fıstığı; Kabuk; Batman; Biyokütle

* İdris Demir & Şehmus Altun & Fevzi Yaşar

E-mail address:

idris_demir@yahoo.com

altun.sehmus@gmail.com

yasarf75@gmail.com

Orcid:

0000-0002-1541-1983

0000-0002-9017-2986

0000-0003-3504-9157

Günümüzde fosil enerji kaynaklarının temininde yaşanan sorunlar ve bu kaynakların sınırlı bir rezerve sahip olmasından dolayı yenilenebilir enerji kaynakları giderek artan bir öneme sahip olmuştur. Fosil enerjinin çevresel etkileri de yenilenebilir kaynakların önemini artıran bir diğer faktör olmuştur. Bu bağlamda başta odun, bitki, tarımsal ve orman kalıntı ve artıklarından oluşan biyokütle yenilenebilir enerjiler arasında büyük bir öneme sahiptir. Ülkemizde fındık, fıstık ve ceviz gibi sert kabuklu yemişlerin kabukları yüksek bir atık potansiyeline sahip bir biyokütle kaynağı olarak değerlendirilebilmektedir. Bu biyokütle kaynakları direk olarak (örneğin yakılarak) enerji üretiminde kullanılabilirler gibi bunlardan farklı yöntemler ile biyoyakıt elde edilmesi de mümkün olmaktadır. Bu bağlamda ülkemizde yıllık yüksek miktarlarda oluşan bir atık kaynak olarak Antep fıstığı kabuklarının biyokütle olarak değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada Antep fıstığı kabuklarının biyokütle kaynağı olarak değerlendirilmesi araştırılmıştır. Bu amaçla Batman ve çevresinin Antep fıstığı potansiyeli araştırıldıktan sonra farklı yörelere ait fıstık kabuklarının analizi yapılmıştır. Batman 2021 yılı için 963 ton Antep fıstığı üretimi ile Şanlıurfa, Gaziantep, Siirt ve Kilis'ten sonra en fazla üretim yapılan il olmuştur. Batman'da yetiştirilen Antep fıstıklarından elde edilen kabukların yüksek oranda (ortalama %45) karbon ve oksijen (ortalama %48) içerdiği belirlenmiştir. Analizi yapılan numunelerin ortalama ısı değeri ise 15 MJ/kg olarak tespit edilmiştir.

Evaluation of Pistachio Potential in Batman Province and their Shells as a Biomass Source

İdris Demir^a, Şehmus Altun^b and Fevzi Yaşar^c

^aAnkara Social Sciences University of Ankara, Faculty of Political Science International Relations, Ankara, Turkey

^bBatman University, Faculty of Engineering and Architecture Department of Mechanical Engineering, Batman, Turkey

^cBatman University, Vocational School of Technical Sciences, Refinery and Petro-Chemical Technology, Batman, Turkey

10.55024/buyasambid.1120099

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 23.05.2022

Received in revised form

Accepted: 20.06.2022

Available online: 30.06.2022

Key words:

Pistachio; Shell; Batman;
Biomass

* İdris Demir & Şehmus Altun &

Fevzi Yaşar

E-mail address:

idris_demir@yahoo.com

altun.sehmus@gmail.com

yasarf75@gmail.com

Orcid:

0000-0002-1541-1983

0000-0002-9017-2986

0000-0003-3504-9157

ABSTRACT

Renewable energy resources have become increasingly important due to the problems experienced in the supply of fossil energy resources and the limited reserves of these resources. The environmental effects of fossil energy have also been another factor increasing the importance of renewable resources. In this context, biomass, which consists primarily of wood, plant, agricultural and forest residues, has a great importance among renewable energies. In our country, the shells of nuts such as hazelnuts, Pistachio and walnuts can be evaluated as a biomass source with a high waste potential. These biomass sources can be used directly (for example, by burning) in energy production, and it is also possible to obtain biofuels from them by different methods. In this context, it is of great importance to evaluate pistachio shells as biomass, which is a waste source that occurs in high amounts annually in our country. In this study, the evaluation of pistachio shells as a source of biomass was investigated. For this purpose, after investigating the pistachio potential of Batman and its surroundings, pistachio shells from different regions were analysed. Batman has been the province with the highest production after Şanlıurfa, Gaziantep, Siirt and Kilis with 963 tons of pistachio production for 2021. It was determined that the shells obtained from pistachios grown in Batman contain high levels of carbon (average 45%) and oxygen (average 48%). The average calorific value of the analysed samples was determined as 15 MJ/kg.

2022 Batman University. All rights reserved

1. GİRİŞ

Günümüzde giderek artan dünya nüfusu enerji ihtiyacını da artırmaktadır. Dünya enerji ihtiyacının önemli bir kısmı fosil enerji kaynaklarından karşılanmasına karşın bu kaynakların sınırlı bir rezerve sahip olması ve ayrıca fosil enerji kaynaklarının kullanımından kaynaklanan çevre ve hava kirliliği gibi konular, bu kaynakların daha verimli kullanılması ile alternatif kaynakların geliştirilmesi gibi çalışmaların hız kazanmasına neden olmuştur. Alternatif enerji kaynaklarının temiz çevre için yerel kaynaklardan üretilen ve yenilenebilir olması büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda atık kaynakların enerji üretiminde değerlendirilmesi ile ilgili yoğun çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda tarım, orman ve endüstriyel ürün ve artıklarının dâhil olduğu biyokütle kaynaklarının kullanımı giderek artmaktadır. Biyokütle, güneş enerjisini kimyasal bağlarında depolayan organik maddelerdir

[1]. Biyokütle kaynakları ısı elde etmek için doğrudan yakılabildiği gibi çeşitli yöntemler uygulanarak gaz veya sıvı yakıtlara dönüştürülerek kullanılabilir [2]. Konvansiyonel biyokütle kaynakları ormanlarda bulunabilen odun, bitki ve hayvansal atıklarından oluşmaktadır. Modern olanlarsa, enerji ormanlarından elde edilen ve enerji üretimi amacı ile yetiştirilen enerji bitkileri ve denizlerde bulunan mikroalgler olarak belirtilmektedir [3,4]. Bu bitkisel biyoküteller yeşil bitkilerin güneş enerjisini fotosentez ile kimyasal enerjiye dönüştürmesi ve sonra da depolamasıyla oluşur. Yanma sonucu açığa çıkan CO₂ bu organik maddelerin yetişmesinde atmosferden alındığı için biyokütle enerjisi elde edildiğinde CO₂ döngüsü korunmaktadır [5]. Dünyada biyokütle üretimi, büyük bir kısmı yabani bitkiler olmak üzere, yılda 220 milyar ton olduğu düşünülmektedir. Dünyada her yıl biyokütle kaynaklarının yenilemesi ile 4500 EJ/yıl değerinde bir enerji oluşmakta ve bu Dünya birincil enerji talebinin 10 katı civarında olduğu belirtilmiştir [6,7]. Biyokütle ise toplam enerji tüketimi arasında yenilenebilir enerji kaynaklarının en önemli kısmını oluşturmaktadır. Ülkemizde biyokütle enerjisinin; %24'ü çöplerden, %64'ü ormanlardan, %5'i de tarımsal bitki ve artıkları ile sert kabuklu meyvelerden elde edilmektedir [8]. Bu bağlamda Ülkemizde bulunan önemli tarım ürünlerinden biri olan ve özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde önemli bir konumda bulunan antep fıstığı ağaç sayıları her yıl artış göstermektedir [9]. Ülkemizde 2018 yılında 70,087123 olan toplam ağaç sayısı 2021 yılında 79,163245 olmuş, bunlardan meyve veren ağaç sayısı 2018 yılında 49,557873 iken bu sayı 2021 yılında 55,464465 olarak belirlenmiştir [10]. Bu rakamlardan antep fıstığının bir biyokütle kaynağı olarak önemi anlaşılmaktadır. Ülkemizde Şanlıurfa ve Gaziantep üretimdeki %75 civarındaki bölümünü karşılamaktadır [11]. Antep fıstığı fındık, badem ve yerfıstığı gibi yağlı meyveler ile karşılaştırıldığında; %54,5 ile fındıktan sonra yağ oranı bakımından ikinci sıradadır [12]. Literatür incelendiğinde, antep fıstığı ve kabukları ile ilgili birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda çoğunlukla antep fıstığı kabuklarının biyokütle dönüşüm süreçleri incelenmiştir. Ancak giderek artan bir üretim potansiyeline sahip olan Batman ve çevresinin antep fıstığı potansiyeli ile kabuklarının enerji kaynağı olarak değerlendirilmesinin araştırılması ile ilgili bir çalışma bulunmamaktadır.

Bu çalışmada, bir biyokütle kaynağı olarak değerlendirilebilen Antep fıstığının Batman ve çevresindeki potansiyeli ile kabuklarının enerji elde etmede kullanılabilirliğinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda Ülkemiz Antep fıstığı üretim miktarları değerlendirildikten sonra Batman ve çevresinin konumu incelenmiş ve kabukların analizleri yapılarak enerji açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

2. BİYOKÜTLE DÖNÜŞÜM YÖNTEMLERİ

Enerji üretmek amacıyla yetiştirilen şeker kamışı ve soya, Ayçiçek ve pamuk gibi yağ içeren bitkiler enerji bitkileri olarak isimlendirilmektedir [13]. Tarımsal bitki atıkları ise tarlada bırakılan veya bitkilerin ayıklanması ve temizlenmesi sırasında toplanan atıklar olup; pirinç kabukları, şeker kamışı küspesi, yer fıstığı kabukları ve saman en çok bilinen tarımsal atıklardır [13]. Tarımsal atıkların

içine hayvan gübreleri de girmektedir. Hayvansal atıklar gelişmiş ülkelerde ısı ve gaz üretiminde kullanılmaktadır. Biyokütle kaynağı olarak kullanılan diğer bir tür de yetiştirme hızlarının ve üretkenlik seviyelerinin yüksek olduğu suda yetişen bitkilerdir [14]. Alg türleri, tamamen bakterilerle ayrışabilen, algil ve selülozu yüksek oranda içerdikleri için, anaerobik dönüşüm verimleri oldukça yüksektir [14]. Biyokütle içeriğindeki suyun buharlaştırılmasından sonra biyokütleden enerji elde etme amacıyla Termokimyasal işlemler (doğrudan yakma, Gazlaştırma, Piroliz, Sıvılaştırma) ve biyokimyasal işlemler (Fermantasyon, Anaerobik fermantasyon, Mekanik Ekstraksiyon) uygulanabilmektedir. Termokimyasal teknolojiler, düşük enerji içeriğine karşılık yüksek neme sahip biyokütleden yüksek kalorifik değere sahip yakıtların elde edilmesi için uygulanmakta ve bu proseslerden üretilen birincil ürünler, ham biyokütle kaynağından daha kullanılabilir ve daha değerlidir [15]. Piroliz, biyokütlenin oksijensiz bir ortamda ısı bozunma ile sıvı, katı ve gaz ürünlere dönüştürülmesidir [6]. Sıvılaştırmada biyokütle düşük sıcaklık ve yüksek basınçta hidrojen ilavesi ve katalizör varlığında sıvı ürünlere dönüştürülmektedir [16]. Burada amaç biyokütle kaynağından enerji kaynağı olarak kullanımı daha uygun olan sıvı ürünlerin üretilmesidir. Yakma işlemi ise biyokütlenin buharlı güç sistemleri ile ısı veya elektriğe dönüştürülmesidir. Doğrudan yakma ile elde edilen enerji, ısı-buhar elde etmede, endüstriyel işlerde ve elektrik üretiminde kullanılabilir [15]. Gazlaştırmada biyokütle 800-900°C gibi yüksek sıcaklıklarda hava veya oksijen varlığında gaz ürünlere dönüştürülmesidir [16]. Briketleme ise düşük yoğunluğa sahip tarımsal ve orman artıklarının (biyokütle) yüksek yoğunluğa sahip briketlere dönüştürülmesidir [17]. Briketler, sıkıştırılmış olduğundan daha fazla bir süre yanmaktadırlar ve artıkların sebep olduğu kirlilik sorununu da çözmektedirler. Çeltik ve mısır sapları, mısır koçanı, şeker kamışı atıkları, testere tozları ve yerfıstığı kabukları, briketler için uygun hammaddelerdir [17]. Karbonizasyon biyokütle içindeki nem ve uçucu maddelerin durağan bir ortamda giderilmesi ile sonraki aktivasyon süreci için temel gözenek yapısının oluştuğu işlemidir [18]. Aktif karbon, herhangi bir şekilde yapısal formül veya kimyasal analiz ile karakterize edilemeyen, oldukça yüksek gözenek veya yüzey alanına sahip karbonlu malzeme şeklinde tanımlanabilmektedir [19]. Aktif karbon üretiminde ise karbonlu maddelerin havasız ortamda karbonizasyonu (veya piroliz) ve karbonize ürünün aktivasyonu olarak iki adımdır. Dolayısıyla karbon içeriğine sahip malzemeler, kullanılan hammaddenin yapısına, aktivasyon ajanının özelliğine ve işlem şartlarına göre değişik özelliklere sahip ürünlere dönüştürülürler [9].

3. ÜLKEMİZDE BİYOKÜTLE OLARAK ANTEP FISTIĞI POTANSİYELİ

Ülkemizin önemli tarım ürünlerinden olan Antep fıstığı, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde önemli bir miktarda yetiştirilmektedir. Ülkemizde 2018-2021 yıllarına ait illere göre Antep fıstığı ağaç sayıları **Tablo 1**'de verilmiştir [10]. Toplamda 2018 yılında 49.557,873 adet olan meyve veren ağaç sayısı 2021 yılında 55.464,465 adet olarak belirlenmiştir. Buradaki bu artışın yanında meyve vermeyen ağaç sayısındaki artış da (2021 yılında 23.698,780 adet) dikkate alınırsa ileriki yıllarda üretimin daha da artacağı tahmin edilmektedir. Toplam ağaç sayısına bakıldığında ise 2018 yılında 70.087,123 adetten 2021 yılında 79.163,245 âdete yükselmiştir. Bu artışların kısa bir zaman aralığında

gerçekleşmesi antepfıstığı tarımına olan ilginin giderek arttığını göstermektedir. Bununla beraber aynı **Tablo**'dan hem meyve veren hem de vermeyen ağaç sayılarında en ileri konumda bulunan Şanlıurfa'yı Gaziantep ve Adıyaman illerinin takip ettiği anlaşılmaktadır. Batman için bir değerlendirme yapıldığında ise 2018 yılında 198.280 olan meyve veren ağaç sayısı ile önemli bir konumda yer alırken 2021 yılına (359.296 adet) doğru bu sayı kademeli olarak artmıştır. Meyve vermeyen ağaç sayısında ise çok daha önemli bir artış yaşanmıştır. 299.370 adetten 2021 yılında 2.220,779 âdete yükselmiştir. Bu durumda toplam ağaç sayısı 2021 yılında 2.580,075 adet olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Ülkemizde Antep fıstığı ağaç sayıları

Meyve Veren Ağaç Sayısı				
	2018	2019	2020	2021
Adıyaman	4.663.970	4.802.236	4.892.271	4.975.556
Batman	198.280	238.612	288.940	359.296
Diyarbakır	105.823	89.984	151.430	189.961
Gaziantep	17.991.655	18.354.588	18.459.714	18.568.288
Kilis	770.691	837.379	847.758	888.313
Mardin	77.486	88.817	104.411	133.753
Siirt	5.318.953	4.999.014	7.061.748	7.261.423
Şanlıurfa	18.552.471	19.997.693	20.010.703	20.410.872
Şırnak	3.182	3.188	6.026	6.467
Türkiye	49.557.873	52.060.513	54.548.247	55.464.465
Meyve Vermeyen Ağaç Sayısı				
	2018	2019	2020	2021
Adıyaman	2.427.782	1.958.309	1.961.132	1.988.121
Batman	299.370	1.822.329	1.964.517	2.220.779
Diyarbakır	37.773	145.233	194.300	256.200
Gaziantep	5.201.596	5.256.332	5.442.947	5.657.520
Kilis	244.962	246.994	275.270	300.269
Mardin	49.870	184.754	122.534	157.734
Siirt	2.491.642	2.345.770	2.630.414	2.895.533
Şanlıurfa	9.290.729	8.336.076	9.324.565	9.316.701
Şırnak	34.194	40.877	62.140	135.245
Türkiye	20.529.250	20.983.692	22.721.902	23.698.780
Toplam Ağaç Sayısı				
	2018	2019	2020	2021
Adıyaman	7.091.752	6.760.545	6.853.403	6.963.677
Batman	497.650	2.060.941	2.253.457	2.580.075
Diyarbakır	143.596	235.217	345.730	446.161
Gaziantep	23.193.251	23.610.920	23.902.661	24.225.808
Kilis	1.015.653	1.084.373	1.123.028	1.188.582
Mardin	127.356	273.571	226.945	291.487
Siirt	7.810.595	7.344.784	9.692.162	10.156.956
Şanlıurfa	27.843.200	28.333.769	29.335.268	29.727.573
Şırnak	37.376	44.065	68.166	141.712
Türkiye	70.087.123	73.044.205	77.270.149	79.163.245

Tablo 2'de ise Ülkemizde yıllara göre Antep fıstığı dikim alanı, verim ve üretim miktarları gösterilmiştir [11]. Ülkemizde 2021 yılında 3.894.509 dekar alanda Antep fıstığı üretimi gerçekleşmiştir. Bu alanın büyük bir kısmı Şanlıurfa ve Gaziantep illerine aittir. Şanlıurfa 1.489,025

dekar alan ile en büyük alana sahip olup, Gaziantep 1.421,775 dekar ile ikinci sırada ve 334.920 dekar ile Siirt üçüncü sırada yer almaktadır. Batman için bu değer 105.939 dekar olarak kaydedilmiştir. Meyve veren ağaç başına verim miktarlarına bakıldığında ise yıllara göre farklılaştığını görmekteyiz. Bununla beraber Batman için bu değerler 2021 yılı için 3 kg olarak tespit edilmiş ve Ülke geneli 2 kg olan değerün üstünde seyretmiştir. 2021 yılı toplam Antep fıstığı üretimi 119.355 ton olarak kaydedilmiştir. Üretimde en yüksek paya sahip olan Şanlıurfa'da 38.576 ton Gaziantep'te ise 38.443 ton üretim gerçekleşmiştir. Batman da ise 963 ton üretim gerçekleşmiş olup bu değer ile altıncı sırada yer almaktadır. Üretim üzerinde olumsuz etkilere sahip durumların da dikkate alınması ve bunların düzeltilmesi ile bu artış oranları daha da artacaktır [20].

Tablo 2. Ülkemizde yıllara göre Antep fıstığı dikim alanı, verim ve üretim miktarları

Toplu Meyveliklerin Alanı - Dekar				
	2018	2019	2020	2021
Adıyaman	263.928	269.609	273.489	278.023
Batman	44.793	75.122	93.055	105.939
Diyarbakır	5.083	8.464	10.756	14.576
Gaziantep	1.363.473	1.393.759	1.408.346	1.421.775
Kilis	64.829	67.921	69.665	72.417
Mardin	14.874	21.838	28.340	30.697
Siirt	282.071	285.206	320.600	334.920
Şanlıurfa	1.392.160	1.411.482	1.467.436	1.489.025
Şırnak	4.869	5.069	6.654	7.986
Türkiye	3.545.003	3.662.103	3.818.466	3.894.509
Verim - Kg/Meyve Veren Ağaç				
	2018	2019	2020	2021
Adıyaman	5	1	5	1
Batman	5	4	4	3
Diyarbakır	12	5	6	4
Gaziantep	5	1	5	2
Kilis	6	3	6	1
Mardin	8	13	12	3
Siirt	2	2	4	4
Şanlıurfa	5	2	6	2
Şırnak	4	5	6	6
Türkiye	5	2	5	2
Üretim Miktarı - Ton				
	2018	2019	2020	2021
Adıyaman	24.015	2.667	25.112	5.907
Batman	960	1.037	1.203	963
Diyarbakır	1.235	454	899	816
Gaziantep	90.183	26.343	100.538	38.443
Kilis	4.304	2.169	5.022	1.307
Mardin	648	1.123	1.254	442
Siirt	11.301	12.208	25.624	26.371
Şanlıurfa	100.107	31.931	124.534	38.576
Şırnak	14	15	39	41
Türkiye	240.000	85.000	296.376	119.355

Tablo 3'te Batman ili için antep fıstığına ait veriler verilmiştir. Tablo 3'e göre meyve veren ve vermeyen ağaç sayıları, dikim alanı ve dolayısıyla üretim miktarı 2018 yılından itibaren 2021 yılına kadar artış eğiliminde olmuştur. 2021 yılında 105939 dekar alanda ekili 359296 adet ağaç ile 963 ton antep fıstığı üretilmiştir.

Tablo 3. Batman için Antep fıstığına ait veriler

Veriler/Yıllar	2018	2019	2020	2021
Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı - Adet	198280	238612	288940	359296
Meyve Vermeyen Yaşta Ağaç Sayısı - Adet	299370	1.822,329	1.964,517	2.220,779
Toplu Meyveliklerin Alanı - Dekar	44793	75122	93055	105939
Üretim Miktarı - Ton	960	1037	1203	963
Verim Kg/Meyve Veren Ağaç	5	4	4	3

3.1. Antep Fıstığı Kabuklarının Kimyasal analizi

Antep fıstığının işlenmesi sırasında bir biyokütle kaynağı olarak değerlendirilen “kabuk” elde edilmektedir. Bölüm 3'te verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere Batman dâhil Antep fıstığı üreticiliği yapılan illerimizde üretim miktarlarında önemli artışlar olmaktadır. Bununla beraber, meyve vermeyen ağaç sayıları da dikkate alındığında ileriki yıllarda daha da artacağı anlaşılmaktadır. Bu durum Antep fıstığı kabuklarında da artış sağlamaktadır. Meyvenin yaklaşık %18'i kadarına denk gelen kırmızı renkli yumuşak dış kabuk yaklaşık yıllık 13.000 ton olarak üretilmektedir [21]. Bunun dışında ise meyvenin yaklaşık olarak %45'ini oluşturan ve sert olan iç kabukta bulunmaktadır [22]. Bu çalışmada Batman çevresinde yetiştirilen Antep fıstıklarının iç sert kabuklarının bazı özellikleri araştırılmıştır. Çalışmada Beşiri (1 ve 2 nolu numune), Gercüş (3 nolu numune), Kozluk (4 nolu numune) ve Sason (5 nolu numune) yörelerine ait Antep fıstıklarının kabukları kullanılmıştır. Antep fıstığı kabukları değirmende öğütüldükten sonra elenerek 1-2 mm tane boyutlarında numuneler elde edilmiştir. Antep fıstığı kabuklarının nem tayini için Mettler LJ16 cihazı kullanılmış ve 105 °C'de 2 saat bekletilerek belirlenmiştir. Kül tayini ise uçucu madde tayini sonrası kalan madde 600 °C'de kül fırınında, sabit tartıma gelene kadar bekletilerek yapılmış ve aşağıdaki denklem ile hesaplanmıştır.

$$\% \text{ Kül} = ((m_4 - m_3) / m_2) * 100$$

Burada;

m_2 = Başlangıçtaki örnek miktarı, g.

m_3 =Uçucu madde tayini sonrası ağırlık, g.

m_4 = Deney sonrası ağırlık, g.

Üst ısıl değerin (HHV) ölçümü için IKA 5000 Kalorimetre kullanılmıştır. Analizde kapsül, tel ve numuneler için tartım yapılmıştır. Kapalı bir sistemde ağırlıkları bilinen numunelerin yanması ile açığa çıkan ısı miktarı belirlenmiştir. Antep fıstığı kabuğu numunelerinin içeriğindeki azot, karbon, hidrojen, oksijen ve kükürt miktarlarını belirlemek amacıyla da elementel analiz Batman Üniversitesi Teknik Bilimler MYO Rafineri ve Petro-Kimya Teknolojisi Programı bünyesinde bulunan Flash 2000 Organik Elementel Analiz (CHNS-O) cihazı kullanılmıştır. Karbon, hidrojen ve azot ASTM D 5373; kükürt (S) ASTM D 4239; oksijen ise ASTM D 3176'ya göre belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar **Tablo 4**'te gösterilmiştir.

Tablo 4'te görüldüğü gibi tüm numuneler benzer kimyasal içeriğe sahip olup; yüksek miktarda karbon (C) ve oksijen (O₂) içermektedirler. Buna karşın hidrojen (H₂) içerikleri düşük olduğundan aynı zamanda ısıl değerleri de düşük çıkmıştır. Çalışmada kullanılan numunelerin kül miktarı %1,258-1,455 arasında, nem miktarı ise %4,456-%5,473 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Isıl değerleri ise Antep fıstığının yetiştirildiği yöreye göre çok fazla değişmediği ve ortalama 15 MJ/kg olduğu belirlenmiştir. Örneğin, bu çalışmada elde edilen en yüksek ısıl değer 2 nolu numunenin olup; 15,560 MJ/kg olarak bulunmuştur. Ayrıca, 2 numaralı numune nem ve kül içeriği bakımından da en iyi sonucu vermiştir. Ortalama olarak ta Antep fıstığı kabuklarının ısıl değeri 15.068 MJ/kg civarında tespit edilmiştir. Antep fıstığı kabukları için bu değer **Demiral ve diğ. [22]**'nin çalışmasında 18,57 MJ/kg, başka bir çalışmada da 17.88 MJ/kg olarak bildirilmiştir [9]. Bu değerlerden anlaşılacağı üzere bu çalışmada elde edilen sonuçlar literatür ile uyumlu olup; Batman yöresinde yetiştirilen Antep fıstıkların kabukları diğer yörelerdekiler ile benzer olmaktadır. Aynı şekilde diğer çalışmalarda bildirilen kimyasal içerikler de bu çalışmada elde edilen sonuçlar ile uyumludur. Diğer taraftan, yaklaşık ortalama 18 MJ/kg ısıl değere sahip odun ile kıyaslandığında, Antep fıstığı kabuklarının oduna göre bir miktar düşük bir enerji içeriğine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan bir çalışmada, yapraklı ağaç yakacak odunu, İğne yapraklı ağaç yakacak odunu, Orman atığı ve odun tozu için ısıl değerler sırasıyla 18,59 Mj/kg, 19,44 Mj/kg, 18,94 Mj/kg ve 18,90 Mj/kg olarak verilmiştir [23]. Dolayısıyla bu kabuk biyokütlelerden kimyasal dönüşüm süreçleri ile daha yüksek ısıl değerli yakıtların elde edilmesi sağlanabilir. Ayrıca, daha yüksek enerjiye sahip yakıtlar ile (odun, kömür gibi) veya diğer biyokütle kaynakları ile karıştırılarak ta (briketleme) kullanılabilir. Bu şekilde elde edilecek biyopeletler kömür ve oduna göre daha az kül içermelerinin yanında daha yüksek oranda enerji içermektedirler. Örneğin, Develi ve diğ. [24] farklı oranlarda Antep fıstığı kabuğu ve zeytin küspesini karıştırarak elde ettikleri peletlerin özelliklerini araştırdıkları çalışmalarında, 17.96 Mj/kg ısıl değere sahip %100 Antep fıstığı kabuğuna zeytin küspesi eklendiğinde (%75 Antep fıstığı kabuğu+%25 zeytin küspesi) ısıl değerinin 18,38 Mj/kg'a yükseldiği belirtilmiştir. Arica, peletlerde zeytin küspesi oranının artırılmasıyla yanma kalitesinin de arttığını belirtmişlerdir. Başka bir çalışmada, fındık kabuğu ve ceviz kabuğu biyokütlelerinin ısıl değerleri sırasıyla 18,36 MJ/kg ve 17,87 MJ/kg olarak verilmiştir [25]. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere Batman ve çevresinde yetiştirilen Antep fıstıklarından elde edilen kabukların sahip olduğu özellikler ile biyokütle olarak kullanıma uygun olduğu anlaşılmaktadır. Bununla beraber fındık kabuğu gibi diğer biyokütle

kaynakları ile de benzer özelliklere sahiptir. Ancak bu biyokütle kaynaklarının kullanımının ve veriminin artırılması için diğer biyokütlelerle karıştırılarak briketlenmesi veya kimyasal işlemler kullanarak daha değerli gaz/sıvı yakıtların elde edilmesi mümkündür.

Tablo 4. Farklı numunelere analiz sonuçları

N.K	%C	%H	%N	%S	%O	%Nem	%Kül	HHV(MJ/kg)
1	43,680	6,012	0,289	0,065	49,954	5,473	1,330	14,470
2	45,440	5,780	0,298	0,055	48,427	4,656	1,258	15,560
3	44,870	6,114	0,281	0,058	48,677	4,874	1,345	14,870
4	46,550	5,984	0,324	0,047	47,095	4,987	1,455	15,230
5	45,210	5,148	0,315	0,057	49,270	5,012	1,412	15,210

4. SONUÇ

Tarımsal kaynaklar açısından zengin olan Ülkemizde enerji üretimi için biyokütle kaynaklarının değerlendirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Antep fıstığı üretiminin önemli bir kısmı uygun coğrafi koşullara sahip Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde gerçekleşmektedir. Bu bağlamda Antep fıstığı kabukları gibi önemli bir potansiyele sahip olan biyokütle kaynağından enerji eldesi ve bunun kullanılması enerji temini ve güvenliği açısından önemli bir tutmaktadır. Batman ilinde 2021 yılında toplam ekilen 105939 dekarlık alandan ortalama olarak 963 ton antep fıstığı üretimi yapılmıştır. Bu durumda yaklaşık 400 ton biyokütle (Antep fıstığı kabuğu) potansiyelinin olduğu görülmektedir. Bu biyokütlenin ortalama ısıl değeri ise en yüksek 15.560 MJ/kg olarak bulunmuştur. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere Batman çevresinde yetiştirilen Antep fıstıklarından elde edilen kabuk biyokütlesinin enerji üretiminde kullanımı uygun görülmektedir. Bununla beraber daha yüksek enerji içeriğine sahip diğer yakıtlar ve biyokütleler ile karıştırılarak biyopelet elde edilmesi yakacak olarak kullanımı açısından daha yararlı olacaktır.

5.KAYNAKLAR

1. Saxena, R.C., Adhikari, D.K., Goyal, H.B. (2009). Biomass-Based Energy Fuel Through Biochemical Routes. A Review. Renewable and Sustainable Energy Reviews, 13(1), 167-178.
2. Chen, W.H., Peng, J., Bi, X.T. (2015). A state of the art review of biomass torrefaction, densification and applications. Renewable and Sustainable Energy Reviews, 44, 847-866.
3. Önal, E., Yarbay, R.Z. (2010).Türkiye’de Yenilenebilir Enerji Kaynakları Potansiyeli ve Geleceği. İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 9 (18), 77-96.
4. İ, Atılgan. (2000). Türkiye’nin Enerji Potansiyeline Bakış. Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der. 15(1), 31-47.
5. Tolay, M. (2017). 10. Ülkemizin Orman ve Tarımsal Biyokütle Potansiyeli, Türkiye’de Termik Santraller 2017. TMMOB, MMO Yayın No: 668, 147-157.

6. Açıkalın, K. (2010). Çeşitli Biyokütle Atık Maddelerin Pirolyzi ve Elde Edilen Ürünlerin Analizi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.
7. Bassam, N.E. (2010). A Complete Reference to Species, Development and Applications, Earthscan, United Kingdom. Handbook of Bioenergy Crops.
8. Karayılmazlar, S., Saraçoğlu N., Çabuk Y., Kurt R. (2011). Biyokütlenin Türkiye’de Enerji Üretiminde Değerlendirilmesi. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 13,(19), 63-75.
9. Salan, T., Alma,M.H., (2014). Antep Fıstığı Atık Kabuklarının Enerji, Kimyasal Madde ve Biyomalzeme Üretiminde Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Termokimyasal Yöntemlere Genel Bir Bakış. Yeşil Altın Antepfıstığı Zirvesi, Yeşil Altın Antepfıstığı Çalıştayı.
10. TÜİK 2022 Yılı Antep Fıstığı Toplam Ağaç Sayısı
11. TÜİK 2020 Yılı Antep Fıstığı En Çok Üretimi Yapan İller
12. Altuntaş, E., Mutlu, A. (2007). Antepfıstığı (Pistacia vera L.) Kabuklu ve İç Meyvesinin Bazı Fiziksel Özelliklerinin Belirlenmesi, GOÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi, 24 (1), 19-25.
13. Günay, S. (2008). Türkiye’de Enerji Tarimi Amacıyla Ayçiçeği, Kanola ve Soya Fasulyesinin Yetiştirilmesi. Doğu Coğrafya Dergisi, 13 (20) , 163-181.
14. Yaşar, F. (2016). Yosun yağından biyodizel üretimi ve bir dizel motorunda alternatif yakıt olarak kullanılması. Batman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.
15. Bektaş, İ. (2006). Antep Fıstığı Kabuklarının Sıvılaştırılması ve Elde Edilen Ürünlerin Analizi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
16. Karta, M. (2016). Elbistan Linyiti, Turba Ve Biyokütlenin Sıvılaştırma Olanaklarının Araştırılması, İnönü Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
17. Dok, M., Acar, M., Çelik, A.E., Atagün, G., Akbaş, U. (2019). Yenilenebilir enerji kaynağı olarak mısır sapının briketlenmesi ve briket fiziksel özelliklerinin belirlenmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi 24 (Özel Sayı):61-70.
18. Örkün, Y. (2011). Fındık kabuğundan fiziksel ve kimyasal aktivasyonla Aktif karbon üretimi ve karakterizasyonu, İstanbul Teknik Üniversitesi Enerji Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
19. Sayın, Z.E., Kumaş, C., Ergül, B. (2016). Fındık Kabuğundan Aktif Karbon Üretimi, AKÜ FEMÜBİD, 16, 025805, 409-419.
20. Yavuz, M.A., Yıldırım, H., Onay, A. (2016). Dünya Antep fıstığı Üretiminde Son On Yılın Değerlendirilmesi, Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi; Cilt 6 Sayı 2/2.
21. Açıkalın, K., Karaca, F., Bolat, E., (2012), Pyrolysis of pistachio shell: Effects of pyrolysis conditions and analysis of products, Fuel, 95 169–177.
22. Demiral, I., Gülmezoğlu-Atılğan G., Şensöz S., (2008), Production of Biofuel From Soft Shell of Pistachio (Pistacia vera L.), Chemical Engineering Communications, 196,1-2, 104-115.
23. Zengin, Y, Çelik, A, Dok, M, Çolak, S, Kargıdan, A, Çakır, A, Semercioğlu, A. (2020). Orman atıklarının pelet olarak değerlendirilme imkânlarının araştırılması. Ormancılık Araştırma Dergisi, 7 (2) , 113-119.
24. Develi, H.C. Aybek, A., Üçok, S. Antep Fıstığı Kabuğu ve Zeytin Küspesinden Biyoyakıt Amaçlı Pelet Elde Edilmesi. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 18 (4), 689-701.
25. Kanca, A. (2019). Pamuk Atığı, Fındık Kabuğu ve Ceviz Kabuğu’nun Pirolyz ve Oksidasyon Davranışlarının Kıyaslanması. Koc. Üni. Fen Bil. Der., 2(2), 43-54